

VRASJET E GRAVE (FEMICIDI) DHE TENTATIVA PËR FEMICID NË SHQIPËRI (2017-2020)

Prof.Dr. Vasilika Hysi
Prof. Dr. Av. Aurela Anastasi
Dr.Av. Aurela Bozo
Av. Erisa Vora

TIRANË 2023

VRASJET E GRAVE (FEMICIDI) DHE TENTATIVA PËR FEMICID NË SHQIPËRI
(2017-2020)

Mohimi i përgjegjësisë:

Ky raport u përgatit nga Qendra për Nisma Ligjore Qytetare si pjesë e programit rajonal të UN Women "T'i japim fund dhunës kundër grave në Ballkanin Perëndimor dhe Turqi", 'Zbatojmë normat, ndryshojmë mendësitë, me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Përmbajtja e raportit është përgjegjësi e autorëve dhe kontribuesve dhe në asnjë rast nuk reflekton ose përfaqëson domosdoshmërisht mendimin apo qëndrimin e Bashkimit Evropian, të UN Women ose Shteteve Anëtare të Kombeve të Bashkuara.

Përgatitën raportin:

Edituese: Prof. Dr. Av. Aurela Anastasi

Kreu I: Av. Erisa Vora, Prof. Dr. Vasilika Hysi.

Kreu II: Prof. Dr. Vasilika Hysi.

Kreu III: Dr. Av. Aurela Bozo, Prof. Dr. Av. Aurela Anastasi.

Intervistat me dhunuesit janë përmbledhur nga psikologu Bledar Zeneli.

Të dhënat e mbledhura nga pyetësorët u përpunuan me programin SPSS nga:

Eri Gjoka, Analiste të dhënash.

Design & Layout: Elzana Agolli

Shtypur në shtypshkronjën: West Print

©Të gjitha të drejtat janë të rezervuara për Qendrën për Nisma Ligjore Qytetare. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet pa citimin e tij.

ISBN 978-9928-363-40-4

Rr. "Vaso Pasha", Pallati 12, Shk.1, Ap.1, Tiranë, Shqipëri

Tel: +355 4 2259795, Cel: +355 672754655

Email: avokatore2@yahoo.com

Website: www.qag-al.org

KREU I

MBI FEMICIDIN.....	5
Femicidi – Përmbledhje e shkurtër e kuadrit teorik	5
Klasifikimet dhe karakteristikat e femicidit	7

KREU II

LEGJISLACIONI PENAL NË SHQIPËRI - VËSHTRIM MBI VRASJEN E GRAVE SI VEPËR PENALE E NDËRLIDHUR ME DHUNËN NË MARRËDHËNIET

FAMILJARE.....	11
ANALIZA E KUADRIT LIGJOR PENAL, VEPRAT PENALE TË NDËRLIDHURA ME VRASJEN	13
PREVALENCA E DHUNËS NË FAMILJE DHE KUADRI LIGJOR	
PËR DHUNËN NË FAMILJE SI VEPËR PENALE ME BAZË GJINORE NË SHQIPËRI	26
NDRYSHIMET LIGJORE LIDHUR ME DHUNËN NË FAMILJE.....	27
PREVALENCA E FEMICIDIT NË SHQIPËRI.....	37
ANALIZA E KUADRIT LIGJOR PENAL MBI FEMICIDIN (VRASJA E LIDHUR ME GJININË) NË SHQIPËRI	38

KREU III

ANALIZA E VENDIMEVE GJYQËSORE PËR VEPRAT PENALE TË VRASJES SË GRAVE DHE VAJZAVE LIDHUR ME GJININË, FEMICIDIT (2017-2020).....	40
Analiza e vendimeve gjyqësore të femicidit	45
Qasja e viktimës ndaj procesit penal	57
Raste Studimore	71

KREU IV

VLERËSIM I KAPACITETEVE TË INSTITUCIONEVE PËRGJEGJËSE DHE NEVOJAVE PËR FORCIMIN E TYRE.....	101
Pjesa e parë - Gjetje nga plotësimi i “Pyetësorit për punonjësit në institucionet përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave”.....	101
Pjesa e dytë - Gjetje nga plotësimi i “Pyetësorit të ndarë me drejtues dhe menaxherë në institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje”.	152

KREU V**KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME..... 159****ANEKSE 169** **Intervista me dhunuesit.....169****LITERATURA..... 176**

KREU I

MBI FEMICIDIN¹

Femicidi – Përmbledhje e shkurtër e kuadrit teorik

Femicidi është forma më e rëndë e manifestimit të dhunës ndaj grave. Femicidi nënkupton vrasjet për motive gjinore, vrasjet e grave për shkak të të qenit gra, vrasjet që kanë në shënjestër gratë për shkak të seksit, gjinisë dhe marrëdhënieve të pabarabarta të pushtetit në shoqëri. Është vrasja mizogjene e grave nga burrat, e motivuar nga urrejtja, përbuzja, si dhe nga ndjenja e pronësisë dhe epërsisë ndaj grave. Rrënjët e femicidit gjenden kryesisht në kulturat e dominuara nga diskriminimi gjinor, strukturat patriarkale dhe marrëdhëniet e pabarabarta të pushtetit.

Ekzistojnë disa përkufizime të femicidit, disa më të ngushta e disa më të gjera, por ende nuk është formuluar një përkufizim i gjithëpranuar, gjë që e bën ndjeshëm më të vështirë regjistrimin statistikor të prevalencës së të gjitha rasteve dhe formave të femicidit.

Termi “femicid” daton në vitin 1801, kur është përdorur për herë të parë në botimin britanik me titull “Një këndvështrim satirik i Londrës në fillim të shekullit të nëntëmbëdhjetë” (*A Satirical View of London at the Commencement of the Nineteenth Century*) për t’iu referuar vrasjes së një gruaje². Kontributin më të madh në përkufizimin e femicidit dhe në kuptimin që ka marrë ky term sot e ka dhënë Diana Russell në vitin 1976, e cila e përkufizoi femicidin si *vrasjen e një gruaje nga një burrë për shkak të gjinisë së saj, vrasjen e një femre nga një mashkull thjesht ngaqë është femër, vrasjen mizogjene të femrave nga meshkujt të motivuar nga urrejtja ndaj grave, nga përbuzja ndaj grave, kënaqësia dhe ndjenja e pronësisë dhe epërsisë ndaj grave*³. Russell

¹ Kjo pjesë e raportit është marrë me lejen e autorëve nga studimi i kryer në Serbi, sikurse vijon, është modifikuar dhe shkurtuar pak për qëllim të raportit rajonal. Konstantinović Vilić Slobodanka, Petrušić Nevena, Beker Kosana (2019), *Društveni institucionalni odgovor na femicid u Srbiji I*, Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo, gjendet në: http://femplatz.org/library/publications/2019-11_Femicid_monografija_Prva_publicacija_E_primerak.pdf

² Russell, 2008:28, siç citohet tek Batrićević, A. (2016) Krivičnopravna reakcija na femicid, *Temida* br. 3-4, Beograd, fq. 434

³ Ajo e përdori këtë term kur dëshmoi për vrasjet e grave në Tribunalin Ndërkombëtar për Krimet ndaj Grave në Bruksel në vitin 1976. Radford, J., Russell, DE (1992) *Femicidi: Politika e vrasjes së grave*, Në: Jill Radford dhe Diana E.H. Russell (eds.) Open University Press, Buckingham, Angli, f. 3-12

dhe Radford më vonë kanë argumentuar se termi “femicid” duhet të përfshijë edhe “vrasjet seksuale të grave”, ku përfshihen vrasjet e kryera nga autorë, të cilëve u duket se është e drejta e tyre që t’i vrasin gratë apo vrasjet e motivuara nga ndjenja e tyre e superioritetit ndaj grave, si dhe vrasjet thjesht për kënaqësi apo nga dëshirat sadiste ndaj grave⁴. Falë përpjekjeve të autoreve të shumta feministe dhe grupeve të grave, vrasjet seksiste të grave dhe vrasjet e grave si krim urrejtjeje kanë tërhequr më në fund vëmendje dhe kanë rritur ndërgjegjësimin mbi femicidin tek publiku i gjerë dhe tek ai profesional i të gjitha niveleve.

Femicidi mbulon të gjitha vrasjet mizogjene dhe seksiste të femrave, pavarësisht moshës, ku përfshihet tortura, djegia e grave të ve në funeralin e bashkëshortit apo vdekjet e grave për shkak të pajës apo prikës, vrasjet për shkak të “shkeljes së nderit të familjes”, vdekjet për shkak të gjymtimit gjenital femëror (FGM – klitoridektomia, infibulimi) dhe përdhunimit, vrasjet seriale, vrasjet për shkak të dhunës në familje, trafikimi i grave, vdekshmëria e grave shtatzëna, si dhe vrasjet e vajzave të porsalindura për t’u dhënë përparësi djemve të porsalindur⁵.

Karen Stout u përpoq të shpjegonte “femicidin intim” dhe e përkufizoi atë si “vrasjen e grave nga partnerët meshkuj”⁶. Ky përkufizim u modifikua më vonë nga Myrna Dawson dhe Rosemary Gartner, duke përfshirë aty edhe “bashkëshortët aktualë ose ish-bashkëshortët, bashkëjetuesit ose të dashurit”⁷. Disa studime, kryesisht në Kanada dhe në Shtetet e Bashkuara, bashkë me femicidin nga partnerët intimë, përshkruajnë edhe uksoricidin, vrasjen e gruas nga bashkëshorti, që njihet edhe si vrasja e bashkëshortes⁸. Vlen gjithashtu të përmenden edhe ata studiues, kryesisht në Amerikën Latine, të cilët kanë futur në përdorim termin *femicid* për t’iu referuar krimit të shtetit që shihet në mosparandalimin dhe mosndëshkimin nga autoritetet kompetente të autorëve të vrasjeve të grave për motive gjinore⁹. Ky term përmban edhe një komponent politik dhe përfshin kontekstet sociale, kulturore dhe gjinore të dhunës ndaj grave.

⁴ Diana Russell theksoi se ky term nuk duhet të përdoret për vrasjet që nuk kanë lidhje me gjininë, siç janë vrasjet aksidentale të grave nga burra që ato nuk i njohin ose vrasjet e grave të kryera po nga gratë.

⁵ Caputi, J. Russell, DEH, (1992) *Femicidi: Terrorizmi seksist ndaj grave*, ed. Jill Radford dhe Diana E.H. Russell, Open University Press, Buckingham, Angli, fq.15

⁶ Stout, Karen (1992) ‘Femicidi intim: analizë ekologjike’, Buletini i Sociologjisë dhe Mirëqenies Sociale (*Journal of Sociology and Social Welfare*), 29: 29-50

⁷ Myrna Dawson dhe Rosemary Gartner, Dallimet në karakteristikat e femicidit intim: Roli i marrëdhënieve dhe statusit të marrëdhënies, gjendet në: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1088767998002004003>

⁸ Ky studim tërheq vëmendjen drejt dinamikës specifike të marrëdhënieve mes partnerëve dhe të jetuarit në martesë dhe në bashkëjetesë. Megjithatë, shumica e studimeve mbi uksoricidin nuk e trajtojnë vrasjen e partnerëve intimë që nuk jetojnë bashkë.

⁹ Shih, për shembull: Sánchez, Martha Idalia Chew. “FEMINICIDI: Teorizimi dhe dhunës në kufi.” (*FEMINICIDE: Theorizing Border Violence*) Analizë e Studimeve Latino-Amerikane (Latin American Research Review), vëll. 49, nr. 3, 2014, fq. 263–76. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/43670205>; DEKLARATA MBI FEMICIDIN, Mekanizmi për zbatimin e Konventës së Belém do Pará (MESECVI) Komiteti i ekspertëve për dhunën (CEVI) 14-15 gusht, 2008 Washington, DC, gjendet në: <https://www.oas.org/es/mesecvi/docs/declaracionfemicidio-en.pdf>

Ka pasur përkufizime të femicidit¹⁰ që nuk përmbanin ndonjë komponent rreptësisht feminist, sepse supozohej se femicidi nënkupton çfarëdolloj vrasjeje të një personi femër¹¹. Megjithatë, përpjekjet deri në nivelin e Kombeve të Bashkuara kanë rezultuar së fundmi në disa dokumente, ku përdoren qartë termat femicid/femicid për t'iu referuar vrasjeve të grave dhe vajzave për arsye që lidhen me gjininë e tyre¹².

Meqenëse femicidi nuk përkufizohet si vepër penale më vete në legjislacionin penal të tre vendeve ku është kryer ky studim, për qëllime të studimit tonë (mbledhja e vendimeve gjyqësore të formës së prerë), ne kemi përdorur përkufizimin që përdoret për femicidin për qëllime operationale: *femicidi përfshin të gjitha format e vrasjeve të grave të kryera nga burrat dhe, sipas rrethanave, femicid në tentativë nënkupton të gjitha format e tentativave të vrasjeve të grave nga burrat*. Studiuesit tanë i analizuan më pas ato vrasje për të përcaktuar nëse janë apo jo vrasje të kryera për motive që lidhen me gjininë e viktimave.

Klasifikimet dhe karakteristikat e femicidit

Një nga ndarjet fillestare të femicidit është bërë duke u nisur nga marrëdhëniet mes vrasësve dhe viktimave: femicidi nga partneri intim¹³, femicidi familjar¹⁴, femicidi i kryer nga autorë të tjerë të njohur të viktimës¹⁵, femicidi i kryer nga meshkuj të panjohur për viktimën gjatë kryerjes së ndonjë vepre tjetër penale¹⁶ dhe femicidi gjatë konflikteve të armatosura¹⁷.

Një nga klasifikimet e femicidit është formuluar nga Rashida Manjoo, Raportuese e Posaçme për dhunën ndaj grave dhe për vrasjet me bazë gjinore në raportin e saj tematik të vitit 2012¹⁸. Ajo bën dallimin mes vrasjeve direkte dhe indirekte të grave. Vrasjet direkte të grave përfshijnë: vrasjet e grave si rezultat i dhunës nga partneri intim; vrasjet e grave të akuzuara për magji; vrasjet “për nder” të grave dhe vajzave; vrasjet e grave në kontekstin e konflikteve të armatosura; vrasjet për shkak të prikës

¹⁰ Deklarata e Gjenevës mbi Dhunën e Armatosur dhe Zhvillimin, gjendet në: <http://www.genevadeclaration.org/>

¹¹ “Femicidi: Një problem global” (*Femicide: A Global Problem*), 2012, gjendet në: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-Research-Note-14.pdf>

¹² Për shembull, më 18 dhjetor 2013, Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara miratoi rezolutën 68/191 “Marrja e masave kundër vrasjeve të grave dhe vajzave për shkaqe gjinore”, ku shprehej shqetësimi i thellë ndërkombëtar për vrasjen e grave dhe vajzave për shkaqe që lidhen me gjininë.

¹³ Autorë: bashkëshortët/ish-bashkëshortët, të dashurit/partnerët seksualë, ish të dashurit/partnerët seksualë, të dashurit/ish-të dashurit

¹⁴ Autorë: baballarët/njerkët, vëllezërit, vëllezërit nga nëna/babai, dajat, gjyshërit, vjehrrit, kunetërit.

¹⁵ Autorë: miq të familjes, figura të autoritetit mashkullor, si p.sh. mësues, priftërinj, kolegë pune

¹⁶ Për shembull, grabitje, vjedhje komplekse me pasojë vdekjen.

¹⁷ Russell D.E.H. (2008) Politizimi i vrasjeve të femrave *Të kuptuarit më të mirë të femicidit duke përdorur studimet për nxitjen e masave dhe llogaridhënies*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, fq. 22

¹⁸ Raporti i Raportuesit të Posaçëm për dhunën ndaj grave, shkaqet dhe pasojat e saj Rashida Manjoo: Vrasjet gjinore të grave, 2012, gjendet në: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf

ose pajës; vrasjet e grave aborigjene dhe indigjene; format ekstreme të vrasjeve me dhunë të grave; vrasjet që lidhen me orientimin seksual dhe me identitetin gjinor, si dhe format e tjera të vrasjeve me bazë gjinore të grave dhe vajzave.

Studimet dhe hulumtimet kriminalistike mbi dhunën ndaj grave dhe femicidin analizojnë më së shpeshti dhunën mes partnerëve intimë dhe vrasjet që ndodhin si akte të fundit të dhunës, që më së shpeshti vijnë si rrjedhojë e xhelozisë seksuale dhe/ose shqetësimit për humbjen e partneres femër. Në studimin e saj, Brookman i ndan femicidet si vrasje të shkaktuara nga një “tërbim i papritur”¹⁹, vrasje konfrontuese dhe vrasje për hakmarrje²⁰. Gjithashtu, dallohet edhe i ashtuquajtimi femicid i fshehtë, i cili është një formë specifike e femicidit: vdekja e grave për shkak të aborteve të paligjshme të kryera jo si duhet në ato vende ku ndalohej aborti; vdekja e grave për shkak të transmetimit të qëllimshëm të HIV-it, vdekja e grave për shkak të ndërhyrjeve të panevojshme kirurgjikale si histerektomitë dhe klitoridektomitë, gjymtimi i organeve gjenitale; eksperimente me trupat e femrave (ku përfshihet edhe përdorimi i metodave të patestuara sa duhet të kontrollit të shtatzanive, disa prej të cilave kanë rezultuar në kancerogjene); vdekjet për shkak të marrëdhënieve të dhunshme seksuale; vdekjet e vajzave të porsalindura nga pakujdesia, sëmundjet dhe uria, abortet dhe vrasjet e vajzave të porsalindura me qëllim rritjen e numrit të të porsalindurve meshku²¹.

Në të gjithë rajonin e Ballkanit Perëndimor, gratë janë në disavantazh në të gjitha segmentet e jetës shoqërore dhe private në krahasim me burrat, pa përmendur stereotipet dhe paragjykimet e përhapura gjinore ndaj grave. Femicidi, si forma më ekstreme e dhunës ndaj grave, ndodh në kontekste të caktuara shoqërore të karakterizuara nga një sërë ndryshimesh të papritura shoqërore, teknologji të reja, pabarazi gjinore dhe nga ekzistenca e mizogjinisë ndaj grave. Varfëria është në rritje, dallimet sociale po bëhen më të dukshme, mbrojtja sociale po dobësohet dhe pasiguria sociale po rritet. Ka një shkatërrim institucional ose vakum institucional në shoqëri, mungesë të “sundimit të ligjit” dhe korrupsion endemik, pjesëmarrje të ulët të qytetarëve dhe një ndjenjë pafuqie, rritje të shkallës së krimit dhe dhunës, ulje të sigurisë, riinterpretim dhe manipulim të traditës, dominim të “ekonomisë së mbijetesës”, ripatriarkalizim dhe ritradicionalizim, etj.²².

Shkaqet e femicidit janë të shumta dhe identifikimi i tyre përbën një kusht thelbësor për parandalimin e femicidit. Në një studim të femicidit nga partnerët intimë, si faktorë rreziku për femicidin renditen këta faktorë: faktorët demografikë

¹⁹ Në marrëdhëniet afatgjata, rrethanat e vrasjeve lidheshin me çështje të “posedimit/kontrollit”, vrasësi e kishte planifikuar vrasjen dhe kërkonte hakmarrje për braktisjen e marrëdhënies nga ana e viktimës, kurse në marrëdhëniet më afatshkurtra, dhuna kishte lindur për shkak të një debati ose grindjeje dhe nuk ishte shkaktuar nga kërcënimi për ndarje.

²⁰ Brookman, F. (2005) “Kuptimi i vrasjes” (*Understanding Homicide*), Sage Publications, Londër, fq. 142-143

²¹ Russell, op.cit, 2008:23, Kovačević, S. (2015) Ubojstva žena zato što su žene – organizirana, poticana, dopuštena i nekažnjena, *Libela*, Portal o rodu, spolu i demokracisë, fq. 1-2

²² Hughson, M., (2015). “Otkrivanje očiglednog? Zašto je potrebna teorija poluperiferijalnosti”? *Zbornik radova „Kriminal i društvo: izazovi društvene dezintegracije, društvene regulacije i očuvanja životne sredine“*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja. str. 28- 29.

dhe socio-ekonomikë; abuzimi me substancat psikoaktive, përvojat e pakëndshme në fëmijëri, dënimet e mëparshme për krime të dhunshme ndaj grave, dhuna ndaj partnereve femra, rrethanat dhe marrëdhëniet viktimë - dhunues, si dhe u theksua se ndarja në momentin e prishjes së marrëdhënieve intime nuk mund të konsiderohet si një rrethanë e izoluar apo si faktor i veçantë rreziku²³. Në një studim tjetër, faktorët e rrezikut të renditur për femicidin ishin: shpeshësia dhe ashpërsia e dhunës fizike para kryerjes së vrasjes si faktor kryesor, kërcënimet, përndjekja, detyrimi seksual, abuzimi gjatë shtatzënisë, mbajtja e armëve dhe kërcënimet me armë, përdorimi i tepruar i alkoolit dhe lëndëve narkotike, tendencat vetëvrasëse të autorit, dënimet e mëparshme për një vepër penale të dhunshme, e kështu me radhë²⁴. Gratë që ndahen nga partnerët intimë pas bashkëjetesës me ta përballen me një rrezik më të lartë të viktimizimit nga femicidi, veçanërisht nëse partneri i tyre ka ushtruar një shkallë të lartë kontrolli mbi viktimën ose nëse viktima e lë për një partner tjetër²⁵. Autorë të shumtë besojnë se marxhinalizimi social i grave përcakton ndjeshëm rrezikun e dhunës dhe se dhuna strukturore që vepron përmes varfërisë, mundësive të pabarabarta dhe marxhinalizimit social të grave mund të lidhet drejtpërdrejt me shkallën e vrasjeve të tyre²⁶. Deri më tani, studimet mbi dhunën në familje dhe femicidin kanë treguar se femicidi në partneritetet intime është i parashikueshëm, pasi ndodh pas shumë vitesh dhune në familje, pa u denoncuar dhe pa u proceduar, si dhe pas manifestimesh ciklike të dhunës, pa u dalluar apo pranuar si të tilla.

Për të kuptuar fenomenin e femicidit, është e rëndësishme të merret parasysh motivi i kryerjes së vrasjes. Megjithatë, në studimin tonë të jurisprudencës në rajon, nuk ishte e mundur të përcaktohej me siguri motivi i atypëratyshëm i vrasjeve, sepse kjo rrethanë rrallë është marrë parasysh në procedurat gjyqësore. Sipas të dhënave të disponueshme, motivet për kryerjen e femicidit kanë qenë: xhelozia; prishja e një marrëdhënieje emocionale ose prishja e martesës; nevoja për para dhe lakmia; tentativa për mbulimin e një tjetre vepre penale; fshehja e një vepre penale të kryer më parë etj. Në disa raste, vrasja ka ndodhur pas vitesh të tëra dhune në familje për

²³ Dobash, R., Dobash, RP (2008) "Studimi i vrasjeve në Britani: Vrasja e grave" (*Murder in Britain Study: The Murder of Women*). Të kuptuarit më të mirë të femicidit duke përdorur studimet për nxitjen e masave dhe llogaridhënies, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, fq. 66 i Dobash, R. Dobash R.P. (2015) "Kur burrat vrasin gratë" (*When Men Murder Women*), Oxford University Press, fq. 48

²⁴ Campbell, J. (2008) "Faktorët e rrezikut për femicidin dhe femicidi-vetëvrasja: Studim i kontrollit të shkaqeve në shumë vende të ndryshme" (Risk Factors for Femicide and Femicide-Suicide: A Multisite Cause Control Study), "Të kuptuarit më të mirë të femicidit duke përdorur studimet për nxitjen e masave dhe llogaridhënies" (*Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*), PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, fq. 58

²⁵ Po aty. Edhe studime të tjera të femicidit kanë konfirmuar se faktori dominues i rrezikut për femicid është prishja e partneritetit dhe ndarja nga partneri intim. Për të përshkruar format e ndryshme të abuzimit dhe shtrëngimit që çojnë në vrasjen e një gruaje që ka vendosur t'i japë fund një marrëdhënieje intime është futur në përdorim një term i posaçëm, që është "sulmi për shkak të ndarjes" si përshkrim i kësaj lloji dhune. Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V. (2003) *Kriminologjia*, Centar za publikacije Pravng fakulteta, Niš, fq. 135.

²⁶ Konstantinović Vilić, S. (2013). Femicid kao oblik rodno zasnovnog nasilja. *Zbornik radova Pravng fakulteta u Nišu*, 64/2013, pg. 46, Simeunović Patić, B. (2002) Ubistva heteroseksualnih partnera: kriminološke i viktimološke karakteristike, *Temida* br.1, fq. 6

shkak të urrejtjes, mungesës së tolerancës dhe hakmarrjes ndaj viktimës. Motivet që autorët e disa vrasjeve kanë deklaruar në gjykatë si shkak të krimit kanë qenë: ishin zemëruar nga ofendimet e gruas së vrarë, ishin hakmarrë sepse viktima nuk ua kishte kthyer dashurinë apo sepse viktima ishte martuar me një burrë tjetër, kishin qenë nën ndikimin e «njëfarë force të keqe» në kohën e kryerjes së vrasjes, e kështu me radhë.

Dhe e fundit, është e rëndësishme të përmendet se ajo që shpesh ndodh pas femicidit është vetëvrasja e vrasësit (e ashtuquajtura vetëvrasje e zgjeruar). Shkaqet më të shpeshta të vetëvrasjes së vrasësit janë depresioni, pozesiviteti patologjik dhe frika nga humbja e partnerit²⁷, dashuria e paplotësuar, tradhtia dhe probleme të tjera të natyrës emocionale²⁸. Në studimin tonë rajonal nuk janë përfshirë rastet e femicid-vetëvrasjes, për faktin se kjo dukuri nuk mund të studiohet duke përdorur metodologjinë tonë, pasi për ato raste nuk ka pasur asnjë epilog gjyqësor.

Femicidi është i përhapur në mbarë botën. Të dhënat më të fundit të UNO-DC-së treguan se rreth 47,000 gra dhe vajza janë vrarë në botë në vitin 2020 nga partnerët e tyre intimë ose nga anëtarë të tjerë të familjes. Kjo do të thotë se çdo 11 minuta vritet mesatarisht një grua ose një vajzë nga një person i familjes së vet²⁹. Nuk ka të dhëna statistikore të disponueshme publikisht për femicidin në Shqipëri, Mal të Zi dhe Serbi.

Megjithatë, teorisë dhe praktikës ende i mungon një përkufizim i vetëm i femicidit. Ekzistenca e përkufizimeve të ndryshme është një nga arsyt kryesore pse është e vështirë të përcaktohet prevalenca e femicidit, gjë që e bën të vështirë analizimin gjithëpërfshirës dhe krijimin e strategjive efikase për parandalimin e femicidit. Në këtë drejtim, puna e Raportuesit të Posaçëm për Dhunën ndaj Grave, shkaqet dhe pasojat e saj, si dhe puna e OKB-së, veçanërisht ajo e UN Women dhe UNODC-së janë të një rëndësie të madhe.

²⁷ Mathews, S. (2005) "Femicidi intim - Vetëvrasja në Afrikën e Jugut: Epidemiologjia e vetëvrasjes së meshkujve pas vrasjes" (Intimate Femicide - Suicide in South Africa: The Epidemiology of Male Suicide following the killing), *Universiteti i Cape Town*, fq. 20-21, siç citohet te Lacmanovic, V. (2018) Femicid – ubistva žena u Srbiji, kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar - 30. jun 2018, fq. 4; Mathews, S. (2008) "Çdo gjashtë orë" Femicidi intim në Afrikën e Jugut" (Every Six Hours" Intimate femicide in South Africa). "Të kuptuarit më të mirë të femicidit duke përdorur studimet për nxitjen e masave dhe llogaridhënies" (Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability), PATH, MRC, Organizata Botërore e Shëndetësisë, Intercambios, Uashington DC, f. 37

²⁸ Vetëvrasja pas vrasjes është një shpërthim i agresionit të shfrenuar, që e ka origjinën tek emocionet e pakoordinuara, stresi i zgjatur në kohë dhe krijimi i ankthit me rrezikshmëri të lartë, veçanërisht mes bashkëshortëve dhe bashkëjetuesve. Kovačević, R. Kecman, B. (2006) *Ubistvo u porodici*, IKSI, Beograd, pg. 38

²⁹ Vrasjet e grave dhe vajzave nga partneri intim ose nga anëtarët e tjerë të familjes: Vlerësimet globale të vitit 2020, Studim i UNODC, Të dhënat kanë rëndësi 3, gjendet në: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/UN_BriefFem_251121.pdf?fbclid=IwAR2_Wr1NYrx4T4ZyrRVCDUe9UQ1V1cUZBERe9cEYhlqyg-JGalBd1Wa6IF8

KREU II

LEGJISLACIONI PENAL NË SHQIPËRI - VËSHTRIM MBI VRASJEN E GRAVE SI VEPËR PENALE E NDËRLIDHUR ME DHUNËN NË MARRËDHËNIET FAMILJARE

HYRJE

Hulumtimi mbi femicidin, kërkimi mbi dhunën ndaj gruas në familje dhe shoqëri, si dhe kuadri ligjor i përshtatshëm për këtë fenomen në kontekstin e Shqipërisë, duhet të fillojë me një analizë të kuadrit social-kulturor të shoqërisë shqiptare. Gratë në Shqipëri luftojnë për të bërë jetë të pavarur për shkak të përhapjes dhe ashpërsisë së pabarazisë gjinore. Ligjet seksiste dhe normat kulturore kufizojnë të drejtat e grave në Shqipëri. Kjo, nga ana tjetër, pengon shumë gra për të arritur barazi në shëndet, siguri dhe prosperitet.³⁰ Gjatë dy dekadave të fundit Shqipëria u përball me ndryshime të jashtëzakonshme politike, socio-ekonomike dhe ideologjike. Kultura e konfliktit apo dhunës është zhvilluar në vend për shkak të mungesës së ndërlidhjes ndërmjet normave ligjore, sociale dhe kulturore dhe për shkak të ndryshimeve të shpejta që kanë ndodhur në institucionet ligjore, ekonomike dhe sociale. Në periudha të tilla tranzicioni, institucionet nuk janë të rrënjësura thellë në “ndërgjegjen kolektive” të individëve dhe lidhjet shoqërore janë të dobëta.³¹ Sigurisht është shumë e rëndësishme që kur studiojmë krimin në një shoqëri, të kemi parasysh sistemin kulturor dhe sfondin historik. Kultura është një element thelbësor për të kuptuar një shoqëri të caktuar, veçanërisht atë tradicionale ku qëllimet kulturore kanë vërtet rëndësi. Qëndrimet, vlerat dhe besimet që ndonjëherë referohen kolektivisht si “kulturë” luajnë një rol të padiskutueshëm në sjelljen dhe përparimin njerëzor.³²

Sipas studimeve, Shqipëria është një shoqëri patriarkale e bazuar në mbizotërimin mashkullor. Gratë janë në pozita vartëse. Akti i mjerueshëm i vrasjes së grave nga familjarët është ana më e errët e shoqërisë shqiptare. Sigurisht, këto akte nuk e përcaktojnë vendin në tërësi, por kur ndodhin, duhen marrë në konsideratë

³⁰ Shih: <https://borgenproject.org/womens-rights-in-albania/>

³¹ Rira, M., *Anomie and crime in the family in traditional and transitional society*. Revista shkencore evropiane botimi i prillit vol. 8, nr.7. Shih: <https://eujournal.org/index.php/esj/article/download/124/129>

³² Ibidem. fq. 190

dhe duhet tentuar të identifikohen dhe neutralizohen motivet themelore. Në rrugën drejt modernizimit, disa pjesë të shoqërisë janë lënë pas, janë lënë në anët më të errëta të realitetit dhe gratë (sidomos ato pa mjete financiare) janë të parat që vuajnë. Më të rrezikuarve të shoqërisë, duhet t'u kushtohet më shumë vëmendje, kujdes dhe mbështetje e sigurt.³³

Analizat sociologjike dhe kriminologjike tregojnë se dhuna ndaj grave dhe vajzave në Shqipëri nuk është një fenomen i ri. Dhuna ndaj grave ka rrënjë të thella në traditat dhe zakonet patriarkale që kanë formësuar prej kohësh Shqipërinë, duke përfshirë identitetet dhe rolet e rrepta gjinore, autoritetin patriarkal, respektimin e një sistemi nderimi dhe turpi, zakonet e rendit hierarkik brenda familjes dhe kontrollin familjar ndër breza.³⁴ Siç e kemi theksuar tashmë, dhuna me bazë gjinore ndaj grave dhe vajzave ka rrënjë të thella në traditat dhe zakonet patriarkale. Tetë gra dhe vajza u vranë në Shqipëri në vitin 2017, një trend që duket se po rritet, pasi gjashtë gra u vranë vetëm në gjashtë muajt e parë të këtij viti. Së fundmi, një grua në Durrës të Shqipërisë, e cila ishte rreth moshës 30-vjeçare, u vra nga i shoqi pas një mosmarrëveshjeje banale: "Ajo nuk e kishte përgatitur darkën në kohë"³⁵. Termi femicid u përkufizua fillimisht nga Kombet e Bashkuara (OKB) si "vrasja e grave nga burrat e motivuar nga urrejtja, përbuzja, kënaqësia ose ndjenja e pronësisë ndaj grave" dhe më vonë si "vrasja e femrave nga meshkujt për faktin se ato janë femra".³⁶

Femicidi përfshin një gamë të gjerë aktesh të dhunshme, të tilla si vrasja në kontekstin e IPV-së, vrasjet seksuale, vrasja e prostitutave, vrasjet në emër të nderit, vrasja e foshnjave femra dhe vdekjet e lidhura me prikën, megjithëse disa nga këto terma mund të mos zbatohen drejtpërdrejt për kontekstin evropian.³⁷ Hulumtimi dhe anketimi i kryer në Shqipëri në vitin 2018 për viktimat e dhunës ndaj grave, për të matur natyrën dhe shtrirjen e pesë llojeve të ndryshme të dhunës ndaj grave (dhuna në familje, dhuna nga partneri intim, dhuna nga jopartneri, ngacmimi seksual dhe përndjekja) dhe normat sociale në lidhje me dhunën ndaj grave, treguan: se rreth një në dy gra shqiptare (52,9%) ka përjetuar dhunë gjatë jetës së saj, se 65,8% e grave kanë përjetuar dhunë gjatë jetës së tyre, 47% e dhunës së përjetuar është dhunë në familje nga një partner intim. 1 në 5 gra kanë përjetuar dhunë fizike dhe/ose seksuale, 18.1% e grave kanë përjetuar ngacmime seksuale gjatë jetës së tyre dhe 12.6% e grave kanë përjetuar përndjekje.³⁸ Sipas të dhënave të kërkimit, në Shqipëri ekziston një kulturë e pranimit të dhunës ndaj grave, prandaj 1 në 2 gra besojnë se dhuna midis burrave dhe grave është një çështje private dhe 46.5% e grave besojnë se gratë duhet

³³ Shih: <https://china-cee.eu/2020/04/01/albania-social-briefing-albania-and-gender-inequality/>

³⁴ Anketa kombëtare e popullsisë 2018 Dhuna ndaj Grave dhe Vajzave në Shqipëri. PNUD Shqipëri dhe UN Women: https://data.unwomen.org/sites/default/files/inline-files/Albania_VAWG-pop-survey.pdf

³⁵ <https://womensmediacenter.com/fbomb/the-reality-of-violence-against-women-in-albania>

³⁶ *Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence*. Instituti Evropian për Barazi Gjinore 2017 fq. 28 Shih: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0417297enn_pdfweb_20170602161141.pdf

³⁷ Ibi dem, p. 28.

³⁸ Anketa kombëtare e popullsisë 2018: Dhuna ndaj Grave dhe Vajzave në Shqipëri. PNUD Shqipëri dhe UN Women: https://data.unwomen.org/sites/default/files/inline-files/Albania_VAWG-pop-survey.pdf

të tolerojnë dhunën për të mbajtur familjen të bashkuar, ndërsa 26.1% e grave besojnë se një grua duhet të ketë turp të flasë me dikë nëse ka përjetuar përdhunim. Sondazhi zbuloi se 83% e grave besojnë se është thelbësore për pozitën e gruas dhe të drejtat e grave që vendi të ketë ligje që mbrojnë gratë dhe vajzat nga dhuna martesore/familjare, ndërsa 81,9% besojnë se është e nevojshme të ketë ligje që mbrojnë kundër dhunës seksuale dhe përdhunimit. Një fakt i rëndësishëm është se të gjitha gratë që morën pjesë në anketë dhe u intervistuan deklaruan se dhuna në familje, dhuna seksuale, ngacmimi dhe ndjekja janë shqetësimet kryesore të shoqërisë shqiptare.³⁹

ANALIZA E KUADRIT LIGJOR PENAL, VEPRAT PENALE TË NDËRLIDHURA ME VRASJEN

Ky studim ka në fokus analizën e legjislacionit penal shqiptar në lidhje me veprat e dhunshme, veprat penale që lidhen me dhunën në familje, karakteristikat e tyre dhe dhunën ndaj grave, për periudhën 2017 – 2020⁴⁰.

Kuadri ligjor, vepra penale kundër personit sipas legjislacionit penal në Shqipëri

Legjislacioni penal në Republikën e Shqipërisë parashikon vepra penale të dhunës, një pjesë e së cilave lidhen me marrëdhëniet familjare, apo marrëdhënie intime, jo domosdoshmërisht familjare, të parashikuara në pjesën e posaçme të Kodit Penal⁴¹. Kreu II, ka të parashikuara ato vepra penale të cilësuar si Vepra Penale kundër personit, krime kundër jetës, vepra penale të kryera kundër shëndetit, vepra penale që rrezikojnë jetën dhe shëndetin nga ndërprerja e shtatzënisë ose mosdhënia e ndihmës, krime seksuale, vepra penale kundër lirisë së personit, vepra penale kundër moralit dhe dinjitetit, vepra penale kundër fëmijëve, martesës dhe familjes, vepra penale kundër lirisë së besimit.

Çështjet që rregullojnë parashikueshmërinë, rrethanat, sanksionet, e “veprave penale të dhunshme” dhe veçanërisht “vrasja” si vepër penale, format dhe mënyrat e dënimit të saj gjejnë rregullim përkatësisht në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë dhe në Kodin e Procedurës Penale në Republikën e Shqipërisë⁴².

Sikurse u cituan më lart, veprat penale të dhunshme, janë pjesë e Kreut II të Kodit Penal, Seksioni I, II, III, IV, V dhe VI. Disa prej tyre janë të lidhura ngushtësisht me vepra të kryera për shkak të marrëdhënieve familjare. Kur analizojmë veprat penale ndaj grave, është e rëndësishme të studiojmë disa prej tyre: Vrasja me dashje (neni

³⁹ Ibidem. p.15.

⁴⁰ Për disa tema, të dhënat statistikore janë dhënë edhe më herët se viti 2017 me synimin për të kuptuar më mirë tendencat e veprave penale kundër grave.

⁴¹ Ligji nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”

⁴² Ligji nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”

76), Vrasja me paramendim (neni 78); Vrasja në rrethana të tjera cilësuese (Vrasja me dashje e kryer: a) ndaj të miturit; b) ndaj personit me mangësi fizike ose psikike, të sëmurë rëndë ose shtatzënë, kur cilësitë e viktimës janë të dukshme ose të njohura;) (neni 79); Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c); Vrasja e foshnjës (Neni 81); Vrasja e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike (neni 82); Tortura (neni 86) Tortura me pasoja të rënda (neni 87); Plagosja e rëndë me dashje (neni 88); Plagosje e rëndë në gjendje të tronditjes së fortë psikike (neni 88/a); Plagosja e lehtë me dashje (neni 89); Ndërprerja e shtatzënisë pa pëlqim të gruas (neni 93); Ndërprerja e shtatzënisë e kryer në vende dhe nga persona të paautorizuar (neni 94); Dhënia e mjeteve për ndërprerjen e shtatzënisë (neni 95); Marrëdhënie seksuale me dhunë me të rritura (neni 102); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me persona në gjini ose nën kujdestari (neni 106); Dhuna seksuale (neni 107); Përndjekja, kërcënimi ose ngacmimi i personit me anën e veprimeve të përsëritura, me qëllimin për t'i shkaktuar një gjendje të vazhdueshme dhe të rëndë ankthi apo frike për sigurinë vetjake, sigurinë e një të afërmi ose sigurinë e një personi me të cilin ka lidhje shpirtërore, apo për ta detyruar të ndryshojë mënyrën e tij të jetesës (neni 121/a); Keqtrajtimi fizik ose psikologjik i të miturit nga pjesëtarët e familjes ose kujdestari ligjor, përfshirë braktisjen e fëmijëve të mitur (neni 124); Mosdhënia e mjeteve për jetesë, përfshirë mos dhënien e mjeteve të nevojshme për jetesën e fëmijëve, të prindërve ose të bashkëshortit nga personi që në zbatim të një vendimi gjyqësor duhet ta japë, përbën kundërvajtje penale (neni 125); Rrahja ose çdo vepër tjetër dhune, kanosje serioze ose plagosje e rëndë ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, partner ose ish-partner, fëmijë ose pjesëtar familjeje, me pasojë cenimin e integritetit fizik, psiko-social dhe ekonomik të tij (neni 130/a).

Lidhur me veprat penale të dhunshme, kodi penal përmban një sërë dispozitash që kanë të bëjnë me krimet seksuale, duke përfshirë dhunën seksuale dhe përdhunimin. Këto dispozita janë: Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me të mitur (neni 100); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me dhunë me të mitur të moshës 14-18 vjeç (neni 101); Marrëdhënie seksuale me dhunë me të rritura (neni 102); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me persona të pazotë për t'u mbrojtur (neni 103); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me kërcënim me përdorimin e armës (neni 104); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale duke shpërdoruar detyrën (neni 105); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me persona në gjini ose nën kujdestari (neni 106); Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale në vende publike (neni 107), Dhuna seksuale (neni 107/a); Vepra të turpshme (neni 108); dhe Ngacmimi seksual (neni 108/a).

Gjatë periudhës 2012-2021 janë miratuar shumë ndryshime të legjislacionit civil, administrativ dhe penal në Shqipëri. Mbrojtja e viktimave, grave dhe të miturve në sistemin e drejtësisë penale ishte pjesë e shtyllës së reformës së drejtësisë penale në kuadër të reformës së sistemit të drejtësisë në Shqipëri (2015 – 2020).

Nga analiza e ligjit penal lidhur me veprat që lidhen me femicidin, rezulton se gjatë dekadës së fundit legjislacioni procedural penal është përmirësuar në këtë

fushë. Kodi Penal Shqiptar u ndryshua në pjesën e tij të përgjithshme dhe të posaçme. Ndryshimet në pjesën e posaçme të kodit penal kanë sjellë shtimin e veprave penale, apo sqarime në nenet ekzistuese të kodit penal. Disa ndryshime u diktuan nga rritja e krimit, të tjera nga nevoja për përshtatjen e ligjit penal shqiptar me standardet ndërkombëtare⁴³. Në mënyrë të përmbledhur, zhvillimet më të rëndësishme në këtë fushë janë si më poshtë:

Së pari, është kriminalizuar ngacmimi seksual, marrëdhëniet seksuale me dhunë ndërmjet bashkëshortëve apo bashkëjetuesve dhe është bërë dallimi mes dhunës seksuale, marrëdhënieve seksuale, akteve të turpshme dhe ngacmimeve seksuale⁴⁴. Ndryshimet synonin të përaftronin ligjin penal me Konventën e Stambollit dhe Konventën e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi Seksual dhe Abuzimi Seksual (nenet 3 dhe 18).⁴⁵

Së dyti, janë kriminalizuar marrëdhëniet seksuale midis bashkëshortëve ose bashkëjetuesve pa pëlqimin e njërit prej tyre (neni 102 i kodit penal)⁴⁶ në përputhje me Konventën e Stambollit (neni 36&3).

Së treti, u shtua një vepër e re penale e quajtur “Zhdukje me forcë” e cila parashikon zhdukjen e fëmijës, gruas shtatzënë ose personit që nuk është në gjendje të mbrohet (neni 109 c).

Së katërti, dënimet u shtuan në rastet e trafikimit të grave dhe vajzave për qëllime të ndryshme, duke përfshirë shfrytëzimin e prostitucionit ose forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punën ose shërbimet e detyruara, skllavërinë ose forma të ngjashme të skllavërisë, përdorimin ose transplantimin e organeve, si dhe forma të tjera shfrytëzimi, brenda dhe jashtë territorit të Shqipërisë (neni 110/a). Ligji i ndryshuar konsideron si vepër penale në rrethana rënduese, rastet kur përfshihen të miturit, personat me të cilët kanë lidhje të ngushta gjinore, bashkëshorti, kujdestari ose që janë në marrëdhënie zyrtare, ose kur vepra është kryer në bashkëpunim, ose më shumë se një herë, ose nga persona të ngarkuar me funksione shtetërore dhe publike.

Së pesti, përndjekja u shtua si një vepër e re penale (neni 121/a) në vitin 2012⁴⁷. Kodi penal e parashikon këtë vepër në rrethana rënduese në rastet kur është kryer

⁴³ Hysi, Vasilika: Veprat penale kundër grave dhe fëmijëve dhe politika kundër krimit në Shqipëri, Reflektime mbi ndryshimet në Kodin Penal (2012-2013), botuar në revistën “Studime Juridike”, nr.2, 2014, Fakulteti i Drejtësisë, Universiteti i Tiranës.

⁴⁴ Idem

⁴⁵ Konventa është ratifikuar nga Shqipëria me ligjin nr. 10071, datë 9.02.2009.

⁴⁶ Ligji nr. 144/2013 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

⁴⁷ Ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012.

nga ish-bashkëshorti, ish-bashkëjetuesi ose personi që kishte lidhje intime me të dëmtuarin; ndaj të miturit, gruas shtatzënë ose personit të paaftë për t'u mbrojtur, dhe në rast se është kryer nga një person i maskuar ose i shoqëruar me mbajtjen ose përdorimin e armëve.

Së gjashti, në vitin 2012 u shtua vepra e re penale “Dhuna në familje” (neni 130/a)⁴⁸. Dispozita e re parashikon rrahjen dhe çdo vepër tjetër dhune ndaj personave në marrëdhënie familjare (paragrafi 1); kanosjen e rëndë për vrasje ose lëndim të rëndë trupor në marrëdhëniet familjare (paragrafi 2), plagosjen e lehtë me dashje, plagosjen me dashje që ka shkaktuar paaftësi të përkohshme për punë për më shumë se nëntë ditë parashikohet në paragrafin e veçantë të nenit 130/a, (paragrafi 3). Kjo dispozitë u ndryshua në vitin 2013, duke parashikuar mbrojtjen e fëmijëve që janë të pranishëm gjatë dhunës në familje dhe në 2020⁴⁹ duke synuar të bëjë të qarta të gjitha format e dhunës në familje, si dhe ata që konsiderohen si anëtarë të familjes në rastin e dhunës në familje.

Së shtati, u shtua një vepër e re penale: vrasja me paramendim për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c) dhe për të cilën dispozita parashikon burgim jo më pak se njëzet vjet ose burgim të përjetshëm. Vepra penale “sulm trupor shumë i rëndë” është ndryshuar me qëllim që të dënohet më rëndë vepra e kryer ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, i afërm i autorit, ose kur rezulton në vdekja (neni 88 & 2)⁵⁰.

Së teti, vepra penale e vrasjes së foshnjës së porsalindur konsiderohet krim dhe është shtuar dënimi⁵¹.

Së nënti, me ndryshimet në Kodin Penal në vitin 2013⁵², janë shtuar rrethanat rënduese në rastet kur veprat penale janë kryer: në shkelje të urdhrave të mbrojtjes; duke përfutur nga marrëdhëniet familjare; nxitur nga motive që lidhen me gjininë, identitetin gjinor dhe/ose preferencën seksuale.

Së dhjeti, neni 130 i kodit penal parashikon si kundërvajtje detyrimin ose pengimin e bashkëjetesës, lidhjes ose zgjidhjes së një martesë⁵³ dhe kërkesën e qëllimshme ndaj një të rrituri ose fëmije për t'u larguar nga territori i Republikës së Shqipërisë për ta detyruar atë të hyjë në martesë.

⁴⁸ Ndryshuar me ligjin nr. 23/2012. “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

⁴⁹ Neni 130/a “Dhuna në familje”, u shtua me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012; ndryshuar paragrafin e fundit me ligjin nr. 144, datë 2.5.2013, ndryshuar me ligjin nr. 35/2020, datë 16.4.2020.

⁵⁰ Shtuar nga ligji nr.144/2013, neni 18.

⁵¹ Ndryshuar me ligjin nr. 144/2013, neni 18.

⁵² Ligji nr. 144/2013 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

⁵³ Ndryshuar me ligjin nr.144, datë 02.05.2013.

Megjithatë, në analizën e treguesve të këtyre veprave penale dhe të përputhshmërisë me standardet ndërkombëtare, mund të konkludojmë se përveç përmirësimeve të shumta, nuk ka dispozita ligjore në legjislacionin penal apo civil për disa vepra, si: gjymtimi gjenital femëror dhe sterilizimi i detyruar, si një detyrim që rrjedh nga Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje.

Gjithashtu, Kodi i Familjes i Republikës së Shqipërisë⁵⁴ përmban një sërë nenesh lidhur me dhunën në familje ndaj bashkëshortit dhe fëmijës/fëmijëve. Ai trajton detyrimet prindërore dhe të drejtat e fëmijëve në jetën familjare, si edhe keqtrajtimin dhe lënien pas dore të fëmijëve⁵⁵ (Neni 223 i Kodit të Familjes).

Lidhur me veprat penale të dhunshme, Ligji për Shëndetin Riprodhues⁵⁶ parashikon se çdo grua mund të vendosë me vullnetin e saj të lirë dhe pa asnjë formë diskriminimi, presioni apo dhune, për të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me seksualitetin dhe shëndetin e saj seksual dhe riprodhues. (Neni 6)

Në janar 2003, qeveria e Shqipërisë prezantoi për herë të parë raportin e punës së saj mbi standardet e Konventës “Për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave” (CEDAW), e cila është ratifikuar nga Shqipëria në nëntor 1993. Komiteti për eliminimin e diskriminimit ndaj grave në OKB, ka dhënë disa rekomandime, të cilat kanë udhëhequr veprimtarinë jo vetëm të mekanizmave shtetërorë, por edhe veprimtarinë e të gjitha OJQ-ve që mbështesin dhe ndihmojnë gratë e dhunuara.

Kuadri ligjor i procedimit penal është bazuar në legjislacionin e procedurës penale, më konkretisht Kodin e Procedurës Penale (KPP)⁵⁷ dhe Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur⁵⁸.

Ligji nr. 41/2021 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar (KPP)⁵⁹, shtoi dhe ndryshoi disa dispozita të Kodit të cilat do të kenë ndikim në procedimin penal. Në bazë të ligjit nr. 41/2021 janë bërë ndryshimet e mëposhtme:

- Ndryshimet në aspektin procedural, kompetencën për gjykimin e veprave penale, vrasjen për shkak të marrëdhënieve familjare, si pasojë e ndryshimeve që kanë hyrë në fuqi në vitin 2019, kompetenca për hetimin e këtyre veprave ka kaluar nga Prokuroria e Krimeve të Rënda, në Prokurorinë e Posaçme

⁵⁴ Ligji nr.9062, datë 8.5.2003 Kodi i Familjes (ndryshuar me ligjin nr. 134/2015, datë 5.12.2015). ligji është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 49; Data e botimit në Fletoren Zyrtare: 20/06/2003

⁵⁵ Sondazh kombëtar i bazuar në dhunën ndaj grave dhe vajzave në Shqipëri për vitin 2018. faqe 32. Për më shumë informacion shih: <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf> ,

⁵⁶ Ligji nr.8876, datë 4.4.2002 “Për shëndetin riprodhues”, neni 6.

⁵⁷ Shtesat dhe ndryshimet më të rëndësishme në këtë ligj janë bërë me ligjin nr.37/2017.“ Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 23.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar, dhe me ligjin nr. 41/2021 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 23.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”

⁵⁸ Është hera e parë që Shqipëria ka një Kod të veçantë për sistemin e drejtësisë për të miturit. Kodi është miratuar me ligjin 37/2017, datë 30.3.2017.

⁵⁹ Ligji nr. 41/2021 është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 71, datë 14.05.2021 dhe ka hyrë në fuqi më 30.05.2021.

SPAK, duke qenë se janë vepra penale të dënueshme me burgim jo më pak se 25 vjet ose me burgim të përjetshëm; dhe për rrjedhojë gjykimi i këtyre veprave është në kompetencë të gjykatës speciale, për shkak të dënimit të parashikuar.

- Ndryshimet në lidhje me viktimën akuzuese, e cila siguron një rol aktiv në procesin penal (neni 58 KPP) dhe të drejtat e saj si: të kërkojë ndjekjen penale të autorit; të marrë kujdes mjekësor, ndihmë psikologjike, këshillim dhe shërbime të tjera të ofruara nga autoritetet; të komunikojë në gjuhën e vet dhe të ndihmohet nga një përkthyes; të zgjedhë një avokat dhe sipas rastit, të marrë ndihmë juridike falas; të kërkojë, në çdo kohë, informacion mbi statusin e procedimit; të njoftohet për arrestimin e të akuzuarit dhe lirimin e tij, të njoftohet për mosfillimin e procedurës; të ankimojë në gjykatë vendimin e prokurorit për mosfillimin e procedimit dhe vendimin e prokurorit ose gjyqtarit të procedurës paraprake për pushimin e akuzës ose çështjes; të kërkojë kompensim për dëmin dhe të pranohet si paditës civil në procedurë penale; të përjashtohet nga pagesa e çdo shpenzimi për marrjen e akteve dhe tarifave gjyqësore; të thirret në seancën paraprake dhe në seancën e parë gjyqësore; etj.

Masat dhe sanksionet ndaj autorëve

Kuadri ligjor i analizuar fokusohet jo vetëm në nivelin e përfshirjes së standardeve ndërkombëtare, por edhe në vendosjen e sanksioneve të rënda për veprat penale të dhunshme, të parashikuara nga Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë⁶⁰ dhe Kodi i Drejtësisë Penale për të Miturit.⁶¹

Masat dhe sanksionet ndaj autorëve parashikohen në pjesën e përgjithshme të KP. Sa i përket sanksioneve për dhunën ndaj grave dhe fëmijëve si dhe për vrasje dhe krime seksuale, dënimet janë rritur dhe janë më të rënda në krahasim me llojet e tjera të krimeve⁶².

Siç analizoi Prof. Hysi⁶³ gjatë viteve 2012-2013 janë miratuar disa amendamente të rëndësishme që kanë të bëjnë me sanksione për vepra të tilla penale: është rritur dënimi minimal dhe/ose maksimal me burgim për disa nga veprat penale, përfshirë vrasjen për shkak të marrëdhënieve familjare, dhunën në familje, krimin ndaj grave dhe fëmijëve; gjoba e parashikuar më parë në disa dispozita konkrete nuk parashikohet më si e tillë; për shembull në rastin e vrasjes së foshnjave (neni 81) parashikohet burgim i përjetshëm.

⁶⁰ Miratuar me ligjin nr.7895, 27.01.1995 (ndryshuar 2021)

⁶¹ Fletorja Zyrtare e Republikës së Shqipërisë Nr. 84, Date. 02/06/2021

⁶² Shih: Hysi, Vasilika: "Veprat penale kundër grave, fëmijëve dhe politika kundër krimit në Shqipëri, Reflektime mbi ndryshimet në Kodin Penal. (2012-2013)".

⁶³ Ibid,

Lirimi me kusht mund të mos zbatohet për disa vepra penale dhe gjithashtu parashikohet një periudhë sigurie juridike, gjatë së cilës nuk mund të zbatohet lirimi me kusht (neni 65/a i KP)⁶⁴. Sipas këtij neni, gjykata gjatë marrjes së vendimit mund të përcaktojë një afat sigurie, gjatë së cilit nuk zbatohet lirimi me kusht, në rastet kur ekziston një nga rrethanat e mëposhtme: a) vepra penale, dënimi i së cilës është mbi pesë vjet; b) vepra penale është kryer në mënyrë mizore dhe brutale; c) vepra është kryer ndaj fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që për arsye të ndryshme nuk mund të mbrohen; d) vepra është kryer duke përfitur nga marrëdhëniet familjare ose të bashkëjetesës; e) kryerja e veprës penale është shkaktuar nga motive të lidhura me gjininë, racën, fenë, kombësinë, gjuhën, bindjet politike, fetare ose shoqërore. Periudha e sigurimit varion ndërmjet tre të katërtave të dënimit dhe gjithë kohëzgjatjes së tij.

Për më tepër, kanë ndryshuar kriteret ligjore për zbatimin e alternativave të dënimit me burgim, si dhe kushtet që duhet të plotësojë një person ndaj të cilit gjykata ka vendosur shërbim prove. Për shembull, për gratë shtatzëna ose nënat me fëmijë nën dhjetë vjeç, që jetojnë me to dhe për baballarët, të cilët kanë kujdestarinë prindërore mbi fëmijën nën dhjetë vjeç, që jetojnë me të, kur nëna ka vdekur ose nuk është në gjendje të kujdeset për fëmijën, gjykata nuk mund të vendosë vuajtjen e dënimit në shtëpi për personat që kanë kryer vepër penale ndaj bashkëshortit, bashkëjetuesit ose fëmijës së tyre (neni 59/a, paragrafi 2)⁶⁵.

Humbja e përgjegjësisë prindërore (neni 43/a)⁶⁶ vendoset nga gjykata ndaj personit që e ushtron përgjegjësinë prindërore, kur ai dënohet si autor ose bashkëpunëtor në një vepër penale ndaj fëmijës ose si bashkëpunëtor me fëmijën në kryerjen e një vepre penale.

Neni 48 i Kodit Penal i cili parashikonte rrethanat lehtësuese⁶⁷ u ndryshua në vitin 2013 duke synuar të qartësojë se rrethanat lehtësuese si “kur vepra është kryer për motive të vlerave pozitive morale dhe shoqërore” nuk e zbut dënimin në rast se vepra penale është kryer për motive që lidhen me gjininë, racën, ngjyrën, përkatësinë etnike, gjuhën, identitetin gjinor, orientimin seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendjen shëndetësore, predispozitat gjenetike ose paaftësinë. Gjithashtu, rrethana lehtësuese “ku marrëdhënia ndërmjet personit që ka kryer veprën penale dhe viktimës ka shkuar në normalitet”⁶⁸, nuk zbut dënimin e personit që kryen një vepër penale ndaj fëmijëve ose një vepër penale të lidhur me dhunën në familje.

Neni 50 “Rrethanat rënduese” u ndryshua në vitin 2013⁶⁹. U shtua një rrethanë e re rënduese “kryerja e veprës penale pas vendosjes së personit nën monitorim elektronik” (neni 50 e/1 i KP) dhe dy paragrafë të tjerë janë ndryshuar me qëllim për të

⁶⁴ Shtuar me ligjin nr.23, datë 01.03.2012, neni 9.

⁶⁵ Shtuar me ligjin nr.144/201, neni 10.

⁶⁶ Shtuar me ligjin nr.23, datë 01.03.2012, neni 7.

⁶⁷ Dy paragrafët e fundit të shtuar me ligjin nr.144, datë 05.02.2013, neni 5.

⁶⁸ Kodi Penal e parashikon këtë rrethanë si rrethanë lehtësuese.

⁶⁹ Shtuar shkronja “ç/1” dhe “e/1” dhe ndryshuar shkronja “g” dhe “j” me ligjin nr.144, datë 2.5.2013, neni 6.

sqaruar dhe përafruar legjislacionin me Konventën e Stambollit. Më konkretisht: kur vepra kryhet nëpërmjet përfitimit nga familja, bashkëjetesa, miqësia, marrëdhëniet mikpritëse (neni 50, “g”) dhe kryerja e veprës penale për motive të lidhura me gjininë, racën, ngjyrën, përkatësinë etnike, gjuhën, identitetin gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja shëndetësore, predispozitat gjenetike ose paaftësia (neni 50, “j”).

Gjithashtu disa masa jopenale dhe sanksione janë parashikuar në ligje të tjera si: Ligji nr. 9669 datë 18.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”⁷⁰, Ligji nr.18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve”⁷¹ Strategjia e re Kombëtare për Barazinë Gjinore 2022-2030⁷² ofron masa dhe veprime të ndryshme që synojnë mbrojtjen, parandalimin, ndjekjen penale të dhunës ndaj grave dhe vajzave, si dhe politika të integruara për viktimat dhe viktimat e mundshme të dhunës.

Krahas veprave penale të përmendura më lart të cilat paraqesin rrezikshmëri më të lartë në fushën e marrëdhënieve familjare, Kodi Penal sanksionon veprën e “dhunës në familje” në Nenin 130/a⁷³. Kjo dispozitë parashikon rrethanat e kryerjes së veprës penale, në varësi të të cilave parashikohet dënim me burgim deri në pesë vjet.

Gjithashtu, në kuadër të analizës vlen të theksohet, parashikimi i dispozitës së vrasjes në rrethana të cilësuar duke vlerësuar lidhjen e viktimës me autorin, ku parashikohet: “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare” (neni 79/c), edhe kjo dispozitë është shtuar me ligjin nr. 144/2013. Kjo dispozitë parashikon vrasjen në rrethana cilësuese duke i kushtuar vëmendje dhe rëndësi vrasjes për shkak të marrëdhënies familjare. Për veprën penale të vrasjes, vrasje të thjeshtë me ose pa paramendim, plagosje të rënda dhe të lehta parashikohen dënime më të rënda kur veprat penale janë kryer kundër një partneri, bashkëshorti apo pjesëtari të familjes. Sanksionet për këtë vepër penale janë me burgim jo më pak se njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm.

Kjo dispozitë parashikon sanksione më të rënda për shkak të rrethanës rënduese në rast se vepra penale e rrahjes dhe çdo akt tjetër dhune, kanosje e rëndë me vdekje ose plagosje e rëndë ose plagosja me dashje e kryer ndaj një personi kryhen në mënyrë të përsëritur ose në prani të të miturit (neni 130/a paragrafi 4 i KP).

Gjithashtu konstatohet mungesa e rrethanës cilësuese, që lidhet me vrasjen e asistuar, në prani të të miturve, për analogji dhe paralelizëm silltet në vëmendje ky parashikim me ligjin nr. 9669, datë 16.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar, ku gjykata në dhënien e vendimit për Urdhrin e Mbrojtjes merr në konsideratë dhunën e asistuar në prani të fëmijëve të mitur.

⁷⁰ Fletorja Zyrtare nr. 150. Data e botimit në Fletoren Zyrtare: 31/12/2006

⁷¹ Ligji Nr.18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, Fletorja Zyrtare nr.43, date 09.03.2017

⁷² Gjatë kryerjes së studimit, janë miratuar Strategjia e re Kombëtare për Barazinë Gjinore (2021-2030) dhe Plani i Veprimit. Shih vendimin nr. 400, datë 30.6.2021 “Për miratimin e strategjisë kombëtare për barazinë gjinore, 2021–2030 dhe planin e saj të veprimit”. Shih: https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/WEB_Strategjia-Kombetare-EN.pdf.

⁷³ Neni 130/a i KP u fut në 2012, u ndryshua në 2013, 2020.

Kodi i Procedurës Penale⁷⁴ ndryshuar në 2017, ndër të tjera preku edhe dispozitat që rregullojnë procedurat që lidhen me gjykimin e shkurtuar. Neni 403, pika 2 e KPP “Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm.” Nëse hulumtohet në Kodin Penal për të individualizuar veprat penale për të cilat parashikohet nga ligji dënimi me burgim të përjetshëm, gjenden disa dispozita⁷⁵. Për dhunën ndaj grave dhe vajzave, dënimi me burgim të përjetshëm parashikohej për veprat penale si: vrasja me paramendim (neni 78 i KP), vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c i KP) dhe marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me të mitur (neni 100 paragrafi 3 i KP).

Nga ky hulumtim sistematik i dispozitave materiale penale, duke pasur parasysh parashikimin e pikës 2 të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, konkludohet se për të gjitha kërkesat për gjykim të miratuara nga gjyqtari i seancës paraprake, duke vendosur dërgimin e çështjes në gjyq, kur objekt akuze është një nga këto vepra penale, atëherë trupa gjyqësore me tre gjyqtarë e themelit të gjykimit nuk mund të procedojë sipas gjykimit të shkurtuar për rrjedhojë në të gjitha këto raste konkludohet se këto vepra penale gjykohen sipas gjykimit të zakonshëm.⁷⁶

Për sa më lart, arrihet në përfundimin, se instituti i gjykimit të shkurtuar për veprat penale të vrasjes dhe vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare nuk aplikohet, për rrjedhojë këto vepra sipas legjislacionit penal Shqiptar, janë vepra me sanksione maksimale për shkak të rrethanave cilësuese në të cilat kryhen. Kjo do të thotë se qëllimi i parë dhe ai i shprehur i ligjvënësit ka qenë ashpërsimi i dënimeve për këto vepra.

Në këtë mënyrë ligjvënësi ka synuar që të mos krijohet dhe lejohet mundësia ligjore që autorët e veprave më të rënda penale t’i shmangen dënimit me burgim të përjetshëm, duke përfshirë këtu veprën e “vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” fakt që në vlerësimin e legjislatorit ka ndikuar në një ndër faktorët që besimi i publikut në efektivitetin e drejtësisë penale të rritet. Kjo do të thotë se ligjvënësi ka dashur ta bëjë të pashmangshëm dhe ta stimulojë ndëshkimin me dënimin me burgim të përjetshëm për autorët e veprave penale “vrasje” dhe vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”.

Gjithashtu vërehet se për veprat penale të parashikuara në nenin 78/a: Vrasja me paramendim, që dënohet me burgim jo më pak se 30 vjet, ose me burgim të

⁷⁴ Ligji Nr.35/2017 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, “Kodi i Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar. Fletorja Zyrtare nr.97, datë 05.05.2017.

⁷⁵ Nenet e KP janë: vrasja për gjakmarrje (neni 78/a), vrasja e kryer në rrethana të tjera cilësuese (neni 79), vrasja e funksionarëve publikë (neni 79/a), vrasja e punonjësve të policisë së shtetit (neni 79/ b) rrëmbimi ose mbajtja peng i një personi (neni 109, paragrafi 3), detyrimi me shantazh ose dhunë për dhënien e pasurisë (neni 109/b, paragrafi 3), zhdukja me forcë (neni 109/c, paragrafi 4), trafikimi i personave madhorë (neni 110/a, paragrafi 5), vjedhja me pasojë vdekjen (neni 141), dorëzimi i territorit (neni 208), dorëzimi i ushtrisë (neni 209), atentati (neni 219), trazirat (neni 221)., paragrafi 2).

⁷⁶ “Dënimi i përjetshëm, të miturit, gratë, tentativa dhe gjykimi i shkurtuar” Revista Avokatia nr. 40, 2021, Florian Kalaja

përjetshëm, Neni 79/c: Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare, që dënohet me burgim jo më pak se 20 vjet, ose me burgim të përjetshëm; dhe Neni 100, paragrafi i tretë: Marrëdhënie seksuale apo homoseksuale me të mitur, kur ka sjellë si pasojë vdekjen apo vetëvrasjen e fëmijës, dhe që dënohet me burgim jo më pak se 30 vjet, ose me burgim të përjetshëm, ndryshimet e Kodit të Procedurës Penale parashikojnë se gjatë vuajtjes së dënimit të dhënë nuk lejohet ushtrimi i së drejtës për të kërkuar lirimin me kusht.

Mungesa e së drejtës për të kërkuar gjykim të shkurtuar dhe mungesa e së drejtës për të kërkuar lirim me kusht janë dy ndryshimet në KPP që tregojnë forcimin e sanksioneve për autorët e krimeve të kryera për shkak të marrëdhënieve familjare.

Nga ana tjetër, krahas ndryshimeve të mësipërme që lidhen me autorin e veprës penale të “vrasjes” dhe “vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” në Kodin e Procedurës Penale, në vitin 2017 kanë hyrë në fuqi ndryshime thelbësore që lidhen me viktimën e veprës penale. Neni 58/b i KPP parashikon të drejtat e viktimës së dhunuar seksualisht dhe viktimës së trafikimit të qenieve njerëzore⁷⁷. Pra, përveç të drejtave të parashikuara për të gjitha viktimat e tjera, viktimat e dhunuar seksualisht dhe viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore kanë të drejtë: a) të dëgjojnë pa vonesë nga policia gjyqësore ose prokurorja e së njëjtës gjini; b) të refuzojnë t’u përgjigjen pyetjeve që kanë të bëjnë me jetën e tyre private që dukshëm nuk kanë lidhje me veprën penale; c) të kërkojnë të dëgjojnë gjatë gjykimit nëpërmjet mjeteve audio-vizuale në zbatim të dispozitave të këtij Kodi. Gjithashtu, neni 59 i Kodit të Procedurës Penale parashikon një pozitë të veçantë të viktimës akuzuese, asaj i njihet e drejta të jetë palë aktive në procesin penal dhe të paraqesë prova në këtë proces.

Nga praktika e Qendrës për Nisma Ligjore Qytetare, në ofrimin e shërbimit për viktimat e dhunës në familje, në vitin 2020 janë evidentuar raste, në të cilat viktimat e dhunës në familje është thirrur në seancë në cilësinë e viktimës akuzuese për të paraqitur prova që rëndojnë ose jo pozitën e dhunuesit⁷⁸.

Një ligj i mirë që parashikon sanksione dhe masa në përpjesëtim me peshën e veprave penale nuk mjafton nëse ato nuk zbatohen siç duhet në praktikë. Më poshtë do të analizohen sanksionet dhe masat ndaj autorëve të krimeve kundër grave. Të dhënat për to publikohen nga institucione të ndryshme të drejtësisë penale. Janë analizuar raportet vjetore të Prokurorisë së Përgjithshme (2018 - 2020) lidhur me çështjet nën hetim dhe çështjet e dërguara në gjykim.

⁷⁷ Shtuar me ligjin nr.35/2017 datë 30.03.2017 neni 42.

⁷⁸ K.M dhe Z.I. rastet e mbështetura nga CLCI

Tabela nr. 1 - Numri i të pandehurve të dërguar në gjykatë dhe numri i të dënuarve

Viti	2018 ⁷⁹		2019 ⁸⁰		2020 ⁸¹	
	Nr. të pandehurve të dërguar në gjykatë	Nr. të pandehurve të dënuar	Nr. të pandehurve të dërguar në gjykatë	Nr. të pandehurve të dënuar	Nr. të pandehurve të dërguar në gjykatë	Nr. të pandehurve të dënuar
Ndërprerja e shtatzënisë pa pëlqim të gruas (Neni 93)	0	0	0	0	0	0
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me të mitur (Neni 100)	6	4	23	9	9	18
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me dhunë me të mitur të moshës 14-18 vjeç (Neni 101)	2	2	10	3	10	9
Marrëdhënie seksuale me dhunë me të rritura (Neni 102)	3	3	7	1	4	3
Marrëdhëniet homoseksuale me dhunë me të rritur (Neni 102/a)	0	0	0	0	0	0
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me persona të pazotë për t'u mbrojtur (Neni 103)	0	2	2	2	6	1
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me kërcënim me përdorimin e armës (Neni 104)	0	0	0	0	0	0
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale duke shpërdoruar detyrën (Neni 105)	0	0	0	0	0	0
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me persona në gjini ose në kujdestari (Neni 106)	0	0	0	0	2	2
Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale në vende publike (Neni 107)	0	0	0	0	0	0
Dhuna seksuale (Neni 107/a)	0	0	0	0	0	0
Vepra të turpshme (Neni 108)	15	11	13	11	7	9

⁷⁹ Raporti i Prokurorit të Përgjithshëm për situatën e krimit për vitin 2019. Shih: https://www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Raporti i Prokurorit të Përgjithshëm për situatën e krimit për vitin 2020. Shih: https://www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/

Ngacmimi seksual (Neni 108/a)	18	13	34	23	23	18
Përndjekja (Neni 121/a)	116	78	92	85	82	57
Dhunë në familje (Neni 130/a)	1069	826	888	793	979	711

Nga të dhënat e paraqitura në tabelën nr.1 rezulton se shumica e të pandehurve të dërguar në gjykatë kanë kryer dhunë në familje (neni 130/a), përndjekje (neni 121/a) dhe ngacmim seksual (neni 108/a). Është rritur numri i të pandehurve të dërguar në gjykatë për ngacmim seksual, ndërsa për dhunën në familje dhe përndjekjen, shifrat tregojnë një rënie të tyre, veçanërisht në vitin 2020. Një nga arsytet që duhet vlerësuar është ndikimi i pandemisë së shkaktuar nga Covid 19 dhe kufizimet e vendosura në veprimtarinë e gjykatave dhe jetën e përditshme të njerëzve. Ekzistojnë të dhëna për shkelësit dhe viktimat në bazë të gjinisë, por jo të gjitha janë publikuar. Nuk ka të dhëna të ndara sipas gjinisë për publikun për çdo lloj veprë penale, por ka të dhëna për dhunën në familje (neni 130/a), për grupin e veprave (p.sh. krimi seksual, vrasja me dashje). Këto të dhëna janë analizuar në këtë punim.

Tabela nr. 2-Autorët e veprave penale dhe gjinia e tyre

Vepra Penale	2015			2016			2017			2018			2019			2020		
	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total
Vrasje	1447	23	1470	938	23	961	976	18	994	1032	21	1053	990	16	1006	996	16	1012
Plagosje	218	0	218	99	1	100	102	1	103	93	1	94	73	1	74	78	2	80
Krim seksual	134	0	134	83	0	83	90	0	90	107	1	108	116	1	117	111	1	112
Shfrytëzimi prostitucioni	70	9	79	45	13	58	75	15	90	68	10	78	59	8	67	49	2	51
Total	5824	109	5933	5843	103	5946	5323	95	5418	5207	109	5316	4959	86	5045	4557	57	4614

Burimi: Drejtoria e Përgjithshme e Policisë, botuar nga INSTAT

Shënim: Totali përfaqëson numrin e autorëve për veprë penale. Autori mund të jetë i pranishëm në më shumë se një veprë penale.

Vepra Penale	2015			2016			2017			2018			2019			2020		
	Burra	Gra	Total	Burra	Gra	Total	Burra	Gra	Total	Burra	Gra	Total	Burra	Gra	Total	Burra	Gra	Total
Vrasje me dashje	77	4	81	78	2	80	47	1	48	58	2	60	78	0	78	69	1	70
Vrasje e mbetur në tentativë	188	2	190	162	2	164	154	2	156	148	1	149	113	0	113	137	2	139
Krime me dashje kundër shëndetit	3439	226	3665	3061	221	3282	3300	188	3488	3043	221	3264	3094	185	3279	3142	200	3342
Dhunë në familje	163	0	163	125	2	127	111	0	111	113	1	114	161	1	162	165	0	165
Të gjitha veprat penale	1254	105	1359	1443	143	1586	1370	137	1507	1344	115	1459	1311	127	1438	1476	128	1604

Burimi: Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve

Të dhënat e publikuara nga INSTAT (2015-2020) për autorët sipas veprave penale dhe gjinisë (shih tabelën nr. 2) tregojnë tendencën e vrasjeve si veprë penale.

Gjithashtu edhe vrasja sipas gjinisë është marrë në analizë për të kuptuar numrin e grave të vrara në vend.

Nga të dhënat e paraqitura në tabelën e mësipërme rezulton se numri i autorëve të veprave penale në total është rritur gjatë periudhës 2015-2020; autorët e veprave penale me dashje kundër personit përbëjnë numrin më të madh të autorëve të veprave penale objekt studimi, të ndjekur nga ata që kanë kryer dhunë në familje. Gjatë kësaj periudhe, numri i autorëve të krimeve seksuale dhe dhunës në familje është rritur lehtë, ndërsa autorët e vrasjes me dashje dhe tentativës kanë rënë.

Analiza e autorëve sipas gjinisë tregon se shumica e krimeve të analizuara janë kryer nga meshkuj. Për sa i përket vrasjes me dashje dhe tentativës, vetëm 19 gra janë autore dhe 1309 janë burra. Autorë të dhunës në familje janë më shumë meshkuj se femra (8198 meshkuj dhe 755 femra); sa i përket krimeve të qëllimshme kundër shëndetit, meshkujt janë më të përfshirë se femrat (19079 meshkuj dhe 1241 femra).

Politikat kundër krimit vlerësohen edhe nga popullata e të burgosurve. Bazuar në të dhënat e tabelës nr. 3, pjesa më e madhe e personave të dënuar janë për vrasje, pasuar ata të dënuar për plagosje dhe më pas për krime seksuale. Sipas gjinisë së të burgosurve, ka më shumë meshkuj se femra.

Tabela nr. 3-Viktimat e vrasjeve për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c i KP)

Viti	Gra/vajza viktimat të vrasjeve	Gra/vajza viktimat të vrasjeve nga dhuna në familje
2017	13	11
2018	15	11
2019	13	12
2020	9	6

Burimi: Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit

Sipas informacionit të dhënë nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, për vrasjet e grave për periudhën 2017-2020, shifrat në tabelën nr.3 tregojnë se shumica e viktimave të vrasjeve janë gra/vajza për shkak të marrëdhënieve familjare.

Siç thekson edhe Prof. Anastasi⁸² procesi i rregullt ligjor lidhet fort me një sjellje miqësore për viktimat. Kjo nuk mund të arrihet pa respektimin e të drejtave të viktimave dhe një proces gjyqësor efektiv, duke përfshirë ekzekutimin e vendimeve gjyqësore dhe kompensimin e viktimës për dëmin e pësuar nga vepra penale. Ka pak të dhëna për dëmet dhe kompensimin e viktimave.

⁸² Anastasi, Aurela: Për një klasifikim të të drejtave të viktimave gjatë procesit penal në qasjen ndaj procesit të rregullt, botuar në Barazi Gjinore dhe Drejtësi Gjinore, Botim i Akademisë së Shkencave, Tiranë, 2021, faqe 321.

PREVALENCA E DHUNËS NË FAMILJE DHE KUADRI LIGJOR PËR DHUNËN NË FAMILJE SI VEPËR PENALE ME BAZË GJINORE NË SHQIPËRI

Koncepti i dhunës në familje sipas legjislacionit Shqiptar

Ligji nr. 9669, 18.12.2006 “Për masat kundër dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar përcakton termat “dhunë”, “dhunë në familje”, “dhunues” dhe objektin e ligjit.

Sipas ligjit, dhuna përkufizohet si çdo veprim ose mosveprim i një personi ndaj një personi tjetër, që sjell si pasojë cenim të integritetit fizik, moral, psikologjik, seksual, social, ekonomik (neni 3, pika 1). Dhunë në familje është çdo akt dhune, i përcaktuar më lart që ndodh brenda familjes ose njësisë shtëpiake, e ushtruar ndërmjet pjesëtarëve të familjes, që janë ose kanë qenë në marrëdhënie familjare, pavarësisht nga fakti nëse dhunuesi ndan ose ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën (neni 3, pika 2). Dhunues/e konsiderohet personi i dyshuar dhe/ose i paditur për ushtrimin e dhunës në marrëdhëniet familjare përpara organeve kompetente (neni 3, pika 3).

Ligji përcakton rrethin e subjekteve që konsiderohen anëtarë të familjes, duke përfshirë një kategori të gjerë personash si: a) bashkëshorti ose bashkëjetuesi ose ish-bashkëshorti ose ish-bashkëjetuesi; b) vëllezërit, motrat, duke përfshirë, sipas rastit, bashkëshortin ose bashkëjetuesin e tyre, si dhe nipërit e mbesat, nëse këta të fundit janë anëtarë të familjes; c) paraardhësit dhe pasardhësit në vijë të drejtë, pa kufizime, përfshirë edhe rastet kur kjo marrëdhënie krijohet nëpërmjet birësimit; ç) prindërit e bashkëshortit ose të bashkëjetuesit, përfshirë njerkun/njerkën, edhe nëse kjo marrëdhënie buron nga birësimi; d) gjinia në vijë të drejtë, duke përfshirë prindërit dhe fëmijët e birësuar të bashkëshortit ose të bashkëjetuesit; dh) vëllezërit dhe motrat e bashkëshortit, bashkëshortes, bashkëjetueses; e) fëmijët e bashkëshortëve ose partnerëve që bashkëjetojnë; ë) personat që janë ose kanë qenë në një marrëdhënie intime, jo domosdoshmërisht të lidhur me bashkëjetesë, gëzojnë të njëjtën mbrojtje; f) kujdestari dhe personi që është në kujdesin e tij/saj gjatë kohëzgjatjes së kujdestarisë, sipas përcaktimeve të kujdestarisë ndaj të miturve dhe kujdestarisë për personat me aftësi të kufizuar dhe personit të cilit i është hequr ose kufizuar zotësia për të vepruar sipas dispozitave të Kodit të Familjes (neni 3, pika 7)

Dhuna në familje cilësohet si shkelje dhe cenim i të drejtave të njeriut. Shtetet kanë përgjegjësi për të mbrojtur shtetasit nga shkeljet e të drejtave të njeriut. Shtetet mund të jenë përgjegjës edhe për aktet private nëse dështojnë të veprojnë me kujdesin e duhur për të parandaluar shkeljet e të drejtave ose të hetojnë dhe dënojnë aktet e dhunës. Institucionet janë përgjegjëse për mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave, lehtësimin e pasojave dhe parandalimin e dhunës në familje, fuqizimin e gjyqësorit për marrjen e masave të mbrojtjes ndaj dhunës në familje; garantimin për viktimat e dhunës në familje të shërbimit të shpejtë, të pakushtueshëm dhe të

thjeshtë në përputhje me ligjin, pranë gjykatës apo organeve të tjera kompetente për zbatimin e ligjit.

NDRYSHIMET LIGJORE LIDHUR ME DHUNËN NË FAMILJE

Ligji nr. 9669 datë 18.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar

Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”⁸³ ka për qëllim të parandalojë dhe reduktojë dhunën në familje në të gjitha format e saj, me anë të masave të përshtatshme ligjore dhe të garantojë mbrojtje me masa ligjore të pjesëtarëve të familjes, të cilët janë viktimat e dhunës në familje. Ligji paraqet katër objektiva kryesorë:

- Krijimin e një rrjeti të koordinuar institucionesh përgjegjëse për mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave, lehtësimin e pasojave dhe parandalimin e dhunës në familje;
- Orientimin e punës për krijimin e strukturave dhe organeve përgjegjëse në nivel qendror dhe vendor për mbështetjen e viktimave dhe parandalimin e dhunës në familje;
- Fuqizimin e gjyqësorit për marrjen e masave të mbrojtjes ndaj dhunës në familje;
- Sigurimin/garantimin për viktimat e dhunës në familje të shërbimit të shpejtë, të pakushtueshëm dhe të thjeshtë në përputhje me ligjin, pranë gjykatës apo organeve të tjera kompetente për zbatimin e ligjit.

Ky ligj është miratuar konform detyrimeve të shtetit Shqiptar, si pjesë e shteteve që kanë ratifikuar Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje⁸⁴.

Ligji është amenduar 4 (katër) herë që nga momenti i miratimit të tij⁸⁵ me qëllim adresimin dhe zgjidhjen e problemeve të evidentuara gjatë zbatimit dhe më pas me synimin për ta përafëruar me Konventën e Stambollit, si dhe përmbushjen e rekomandimeve të GREVIO dhe CEDAW për Shqipërinë.

Ndryshimet në ligjin e miratuar në vitin 2008 shtuan Ministrinë e Arsimit si organ përgjegjës për zbatimin e ligjit. Ndryshimet parashikonin a) detyrimin për marrjen e masave për edukimin e brezit të ri me mentalitetin dhe rregullat e sjelljes së mirë, si dhe ndalimin e dhunës në marrëdhëniet familjare; b) detyrimi për të

⁸³ Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006 botuar në Fletoren Zyrtare nr.: 150, datë botimi 31/12/2006

⁸⁴ Ligji nr. 104/2012 datë 8.11.2012 “Për ratifikimin e Konventës së Këshillit të Evropës “Për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje” është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 151, datë 23 nëntor 2012

⁸⁵ Ligji është ndryshuar me ligjin nr. 9914, datë 12.5.2008, me ligjin nr.10 329, datë 30.9.2010, me ligjin nr. 47/2018, datë 23.7.2018 dhe me ligjin nr.125/2020.

hartuar politika dhe mbikëqyrur marrjen e masave për eliminimin e pasojave të abuzimit të fëmijëve nga prindërit ose kujdestarët ligjorë ose, në rastin kur fëmijët jetojnë në familje ku prindërit ose kujdestarët abuzojnë me njëri-tjetrin, nëpërmjet vendosjes në përkujdesje alternative ose dhënien e masave mbrojtëse emergjente, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës; c) disa detyrime shtesë si hartimi i kurrikulave për shkollat e mesme për rregullat e sjelljes në familje; përgatitjen e teksteve dhe materialeve të tjera plotësuese për edukimin e nxënësve dhe/ose studentëve me mentalitetin e ndalimit të dhunës në marrëdhëniet familjare; d) ofrimin e programeve për arsimin parauniversitar dhe profesional të të miturve dhe të rinjve nga 18 deri në 21 vjeç, të dhunshëm dhe të miturve viktimat, me qëllim rehabilitimin, riintegrimin dhe risocializimin e tyre.

Ligji pati përmirësime në vitin 2010⁸⁶. Ligji i përmirësuar ofroi masa mbrojtëse kundër dhunës në familje, përfshirë urdhrin e menjëhershëm të mbrojtjes (një urdhër i lëshuar për kohësisht me vendim gjykatë që është i vlefshëm deri në lëshimin e urdhrit të mbrojtjes me vendim gjykatë) dhe urdhrin e mbrojtjes të dhënë nga gjykata (një urdhër i lëshuar me vendim gjykatë që siguron masa mbrojtëse për viktimat).

Sipas ligjit, kur një kërkesë për urdhër mbrojtje paraqitet nga policia apo prokuroria në gjykatë, edhe nëse viktimat (nën presion) dëshiron ta tërheqë padinë ose ta ndërpresë procedimin penal, kjo nuk sjell si pasojë mosgjykimin e çështjes së filluar sepse gruaja e keqtrajtuar përkufizohet si “dëshmitare e detyrueshme” në krim. Sipas nenit 321 të Kodit Penal, shkelja e urdhrit të mbrojtjes ose urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me burgim gjer në dy vjet. Dhënia e urdhrit të mbrojtjes ose e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes nuk i ndalon palët e interesuara të nisnin procesin penal, për sa u përket veprimeve apo mosveprimeve që përbëjnë figura të veprave penale.⁸⁷

Ndryshimet e vitit 2010 sollën disa përmirësime në lidhje me kuadrin institucional dhe procedurat gjyqësore. Më konkretisht: a) u krijua Qendra Kombëtare e Kujdesit Social për viktimat e dhunës në familje; b) u krijua mekanizmi i koordinimit të punës ndërmjet autoriteteve përgjegjëse për referimin e rasteve të dhunës në familje; c) detyrimi i gjykatës për të vendosur për kërkesën e një fëmije për mbrojtje të menjëhershme brenda 24 orëve pas paraqitjes së kërkesës dhe për subjektet e tjera viktimat të dhunës në familje, brenda 48 orëve nga paraqitja e kërkesës; d) mbrojtjen e të dhënave personale të viktimave nga profesionistë që punojnë me viktimat e dhunës në familje; e) detyrimin për të hartuar një plan individual të trajtimit të viktimës; f) të drejtën e policisë/prokurorisë dhe personave ligjërish përgjegjës për fëmijët për të aplikuar për urdhër mbrojtjeje dhe pamundësinë e mosgjykimin të çështjes në rastet kur ajo është ngritur nga policia/prokuroria; g) ofrimin e ndihmës juridike të garantuar nga shteti për viktimat e dhunës në familje.

⁸⁶ Ligji nr.10 329, datë 30.9.2010 është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 142, datë 25 tetor 2010.

⁸⁷ Ligji “Për masa ndaj dhunës në familje”, Ligji nr. 9669, 18.12.2006.

Në vitin 2018, ndryshimet në Ligjin “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” përmirësuan përkufizimin ligjor të dhunës në familje në përputhje me Konventën e Stambollit dhe CEDAW⁸⁸. Ndryshimet përfshinë edhe: a) mbrojtje më të mirë për gratë dhe fëmijët në situata të rrezikut të menjëhershëm përmes urdhrimit të policisë për masa paraprake të mbrojtjes së menjëhershme; b) përgjegjësi të përcaktuara më mirë të institucioneve shtetërore që kanë përgjegjësi ligjore ndaj personave vulnerabël, përfshirë personat me aftësi të kufizuara; përmirësimi i procedurave të sistemit gjyqësor dhe krijimi i qendrave të menaxhimit të krizës në shërbimin e urgjencës së spitalit për trajtimin e rasteve të dhunës seksuale; c) mbrojtjen e viktimave të dhunës nga partnerët, të cilët jo domosdoshmërisht bashkëjetojnë, por janë të përfshirë në marrëdhënie fizike ose emocionale me dhunuesit e tyre; d) të drejtën e viktimës për t’ia drejtuar çështjen çdo organi apo autoriteti, pavarësisht nga vendbanimi i saj; e) detyrimin e autorit për të marrë pjesë në programe rehabilitimi, afate të shpejta për shqyrtimin e kërkesës për lëshimin e urdhrimit të mbrojtjes; f) pamundësinë e ankimit kundër vendimit të gjykatës që ka dhënë urdhrin e mbrojtjes.

Në vitin 2020, ndryshimet në Ligjin “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” sollën përmirësime për sa i përket mbrojtjes së viktimave, duke i kushtuar vëmendje të veçantë grave dhe vajzave. Ndryshimet përfshinë: a) largimin e dhunuesit nga banesa, b) një masë adekuate mbrojtëse për viktimat e dhunës. Më tej, ligji parashikon detyrimin e dhunuesit, për t’ju nënshtruar programeve rehabilituese kur ai paraqet nevoja të tilla; përmirësimi i procedurave penale për të vënë përpara përgjegjësisë dhunuesin: ku parashikohet se në të gjitha rastet punonjësi i policisë, ku paraqitet për mbrojtje viktimat, e referon rastin në organin e prokurorisë. Ligji parashikon mbrojtje edhe në situatat e emergjencave apo ngjarjeve të jashtëzakonshme.⁸⁹

Viktimat e dhunës në familje

Vajzat dhe gratë përbëjnë thujtë gjysmën e popullsisë së vendit me një numër rreth 1,406,532 personash (INSTAT)⁹⁰. Sipas sondazhit të kryer nga INSTAT në vitin 2018, më shumë se gjysma e grave dhe vajzave të moshës 15-74 vjeç kanë përjetuar një ose më shumë nga pesë llojet e dhunës gjatë jetës së tyre⁹¹. Një e treta e grave dhe vajzave, rreth 37%, kanë përjetuar dhunë në 12 muajt e fundit. Lloji më i zakonshëm i dhunës është dhuna e lidhur me dashurinë; lloji i dytë më i zakonshëm i dhunës

88 Dhuna ndaj Grave në Shqipëri. <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>

89 Ligji nr. 125/2020, është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 191, datë 03 nëntor 2020.

90 Për më shumë informacion shihni “Popullsia në Shqipëri”, 1 janar 2022: http://www.instat.gov.al/media/9828/popullsia-me-1-janar-2022_final-15-04-2022.pdf

91 Pesë llojet e dhunës të matura janë: dhuna nga partneri intim, dhuna në dashuri, dhuna nga jopartneri, ngacmimi seksual dhe/ose ngacmimi. Shih: <http://www.instat.gov.al/al/statistikat-n%C3%AB-shkolla/dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave-n%C3%AB-shqip%C3%ABri/> dhe <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>

është dhuna nga partneri intim dhe i treti është ngacmimi seksual. Megjithëse gratë raportojnë më shumë dhunë në familje se më parë, ka raste të dhunës të pa raportuara, sepse viktimat e shohin dhunën në familje si një çështje private.

Bazuar në raportin e INSTAT “Burra dhe Gra 2018”,⁹² për sa i përket ndarjes gjinore për kategorinë “viktima të veprave penale”, mund të vërejmë shpërndarjen e mëposhtme⁹³:

Tabela nr. 4-Marrëdhënia viktimë-të dyshuar për dhunë në familje

Viti	Gruaja	Burri	Prindërit	Fëmija	Familjarë të tjerë	Numri total i të dëmtuarve
2015	446	79	203	97	531	1376
2016	591	22	280	115	608	1616
2017	549	39	269	120	572	1549

Marrëdhënia i dëmtuar-autor nga dhuna në familje, për periudhën 2015-2017

Sa i përket rregullimit legjislativ për vrasjen e grave si fenomen, mungon një kuadër ligjor i unifikuar. Legjislacioni parashikon vrasjen si vepër penale, vrasjen në rrethana cilësuese, siç është vrasja e të miturve, vrasjen për shkak të rrethanave familjare, por nuk parashikon një dispozitë të veçantë në legjislacionin penal ose atë procedural për vrasjen e gruas (femicide).

Krahas ligjit material penal dhe procedural penal të përmirësuar gjatë dekadës së fundit, janë miratuar disa akte nënligjore për të unifikuar kuptimin dhe zbatimin e duhur të ligjit në lidhje me viktimat e veprave penale. Për shembull, Prokurori i Përgjithshëm ka nxjerrë udhëzimin e përgjithshëm nr.5, datë 26.10.2018 “Për garantimin e asistencës ndaj viktimave dhe dëshmitarëve të veprave penale”, i cili synon të nxisë një zbatim uniform të dispozitave të Kodit të Procedurës Penale që lidhen me viktimat dhe dëshmitarët e veprave penale; të ndihmojë në garantimin e të drejtave që u njihen viktimave të veprave penale dhe ofrimin e shërbimeve që u takojnë atyre me ligj; të parandalojë viktimizimin e përsëritur dhe riviktimizimin e viktimave që vijnë në kontakt me prokurorinë dhe të pakësojë ndikimin traumatizues të pjesëmarrjes në procesin penal.

Më tej, udhëzimi nr.17, datë 23.12.2020 i Prokurorit të Përgjithshëm “Për hetimin dhe ndjekjen efektive të veprave penale kundër dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe dhunës me bazë urrejtje”⁹⁴, ka për synim të plotësojë kuadrin ligjor unifikues me qasjen që ka në qendër viktimën dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut,

⁹² Shih: <http://www.instat.gov.al/al/statistika/>

⁹³ Dhuna ndaj grave dhe vajzave në Shqipëri, 2018, INSTAT, faqe 89. Raporti i plotë publikuar në: <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>.

⁹⁴ Udhëzimi i Përgjithshëm nr. 17, datë 23.12.2020 i Prokurorit të Përgjithshëm të Republikës së Shqipërisë “Për hetimin dhe ndjekjen efektive të veprave penale kundër dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe dhunës me bazë urrejtje”. Shih: https://www.pp.gov.al/rc/doc/udhezim_i_ pergjithshem_1994_5322_5665.pdf

në vijim të udhëzimit nr.5 datë 26.10.2018. Në këtë udhëzim parashikohen edhe të drejta procedurale që i njihen viktimës së veprës penale, ndër të cilat: në çështjet e dhunës ndaj grave, përcaktohet roli i prokurorit për të vlerësuar avantazhet dhe disavantazhet e viktimës dhe t'ia shpjegojë asaj; në rastet e dhunës me bazë urrejtje, prokurori duhet të bëjë pjesë të pranimit të fajësisë faktin se vepra është kryer e shtyrë nga motive diskriminuese, në rast se viktimja ka ngritur padi civile, prokurori ka detyrimin që ta informojë se masa e shpërblimit të dëmit do të jetë pjesë e marrëveshjes së fajësisë.

Kreu II i këtij udhëzimi i kushtohet formave të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Duke ju referuar dispozitave të Kodit Penal dhe Konventës së KiE-së "Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje" format e saj përfshijnë: *dhunën fizike, dhunën psikologjike, përndjekjen, dhunën seksuale, martesën e detyruar, ndërprerjen e shtazënisë, ngacmimin seksual, sterilizimin dhe gjymtimin e organeve gjenitale*. Megjithatë, sterilizimi dhe gjymtimi i organeve gjenitale, nuk parashikohet si vepër penale me vete, por konsiderohet si vepër penale ndaj shëndetit, të kryera me dashje, me pasoja dëmtrim të përhershëm ndaj shëndetit të viktimës, në rrethanën rënduese: "kur vepra është kryer e shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë."⁹⁵

Kuvendi i Shqipërisë, veçanërisht Grupi i Grave Deputete, Nënkomisioni për Barazinë Gjinore dhe Parandalimin e Dhunës ndaj Grave dhe Nënkomisioni për të Drejtat e Njeriut kanë qenë aktivë në rekomandimin e mbrojtjes më të mirë të grave dhe vajzave, parandalimin e dhunës në familje, hetimit efektiv dhe ndjekjes penale të autorëve të dhunës ndaj grave dhe fëmijëve. Referuar Raportit Vjetor të Prokurorit të Përgjithshëm "Për situatën e kriminalitetit në Shqipëri gjatë vitit 2020"⁹⁶, të dyja rekomandimet e Kuvendit të Shqipërisë a) për mbledhjen dhe procedimin e statistikave për dhunën dhe të miturit (rekomandimi 1.9) si dhe mbrojtje më e mirë për viktimat gjatë procesit hetimor deri në përfundim të tij (rekomandimi 1.10), Kuvendi i Shqipërisë konstatoi se është miratuar dhe ka filluar të zbatohet udhëzimi i përgjithshëm nr.17/2020. Gjithashtu, ka përfunduar kuadri ligjor unifikues me qasjen fokusuar drejt viktimave dhe mbrojtjen e tyre gjatë procesit penal.

Dhuna ndaj grave në Shqipëri dhe zbatimi i Konventës së Stambollit

Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje u ratifikua nga Shqipëria në vitin 2012⁹⁷. Lidhur me dhunën ndaj grave Konventa cilësohet si një ndër instrumentet kryesore sa i përket këtij fenomeni. Konventa e Stambollit është instrumenti i parë në Evropë, që përbën

⁹⁵ Neni 50/j i Kodit Penal, i ndryshuar.

⁹⁶ Raporti Vjetor i Prokurorit të Përgjithshëm të Republikës së Shqipërisë "Për situatën e kriminalitetit në Shqipëri 2020", dorëzuar në Kuvendin e Shqipërisë, faqet 26-29. Shih: https://www.pp.gov.al/rc/doc/Raporti_Vjetor_2020_Kuvendit_Kriminaliteti_PP_5290.pdf

⁹⁷ Ratifikuar me ligjin nr. 104/2012.

detyrim ligjor, dhe traktati më i gjerë ndërkombëtar që krijon një kuadër ligjor gjithëpërfshirës për trajtimin e kësaj shkeljeje të rëndë të të drejtave të njeriut.

Konventa parashikon dhe kërkon nga Shtetet Palë që të ndjekin penalisht ose, në të kundërt, të dënojnë format e ndryshme të dhunës ndaj grave: dhunën në familje (dhunën fizike, seksuale, psikologjike apo ekonomike), ndjekjen, martesën e detyruar, gjymtimin e organeve gjenitale femërore, abortin e detyruar, sterizilimin e detyruar dhe dhunën seksuale, përfshirë përdhunimin dhe ngacmimin seksual. Konventa e Stambollit është një traktat kompleks dhe gjithëpërfshirës. Në të njëjtën kohë, Konventa është një traktat i të drejtave të njeriut, një traktat i legjislacionit penal dhe një instrument për barazi më të madhe gjinore. Me synimin përfundimtar për mbrojtjen e grave nga dhuna, Konventa e Stambollit parashikon udhëzues dhe standarde për një sërë shërbimesh mbështetëse me qëllim fuqizimin e viktimave gra dhe aftësimin e tyre për t'u rimëkëmbur nga forma të ndryshme të dhunës mbi baza gjinore.

Padyshim, kur mendojmë për kuadrin ligjor që lidhet me dhunën në marrëdhëniet familjare, një hulumtuesi në fushën e së drejtës, i vjen në mendje Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Parandalimi i dhunës, mbrojtja e viktimave të saj dhe ndjekja penale e dhunuesve janë gurët e themeleve të kësaj konvente.⁹⁸

Që nga raporti i GREVIO 2017 për Shqipërinë⁹⁹, rekomandimet në lidhje me dhunën ndaj grave janë adresuar përmes procesit legjislativ, funksionit mbikëqyrës mbi implikimin e ligjit, nga mekanizmi i pushtetit ekzekutiv, nga Kuvendi i Shqipërisë, OJQ-të, Avokati i Popullit, Komisioneri për Parandalimin e Diskriminimit, etj.

Ndryshimet në ligjin “Për masat kundër dhunës në familje” kanë reflektuar në vitet 2018 dhe 2020 standardet e Konventës dhe rekomandimet e Grupit të Ekspertëve për Veprimin kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO). Në përmbushje të detyrimeve të Konventës së Stambollit dhe duke ndjekur rekomandimet e Raportit të Vlerësimit GREVIO¹⁰⁰, ligji ka pësuar ndryshime të paraqitura në këtë analizë, duke iu afruar standardeve ndërkombëtare për dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje, duke ofruar parandalim¹⁰¹, mbrojtje¹⁰², procedime penale¹⁰³ dhe politika të integruara¹⁰⁴.

Siç thuhet në Raportin e Komisionit për Çështjet Juridike të Kuvendit të

⁹⁸ Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftën Kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje. Safety from Safe Fears Of Violence, Broshura në versionin shqip. Shih: <https://rm.coe.int/168064d3f6>

⁹⁹ Grupi i ekspertëve për veprim kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje (GREVIO).

¹⁰⁰ Shih Raportin e Vlerësimit Bazë të GREVIO në Shqipëri: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>

¹⁰¹ Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006 “Për masat kundër dhunës në familje” i ndryshuar

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ VKM Nr. 334, 17.02.2011, “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare dhe mënyrën e përpunimit të saj”; Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit: <https://www.un.org.al/sites/default/files/SKGJB-AL-web.pdf>; Protokollin e Menaxhimit të Rasteve të Dhunës në Familje në nivel lokal, përmes Mekanizmit të Koordinuar të Referimit (CRM)

Shqipërisë, datë 25.09.2020 për projektligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9669, datë 18.12.2006”, i ndryshuar, shtesat dhe ndryshimet përmbushin disa nga rekomandimet e GREVIO-s të paraqitura në Shqipëri në vitin 2017, konkretisht:

- Largimi i dhunuesit nga banesa (rekomandimi i dhënë në paragrafin 186 të raportit);
- Më shumë programe rehabilitimi për dhunuesit (rekomandimi i dhënë në paragrafin 71 të raportit);
- Rritja e numrit të programeve në dispozicion të autorëve të sulmeve seksuale duke ofruar programe mbështetëse për ta (rekomandimi i dhënë në paragrafin 72 të raportit)
- Ndjekje penale pa ankesën e viktimës (neni 55 i Konventës së Stambollit dhe rekomandimi i dhënë në paragrafin 192 të raportit);
- Detyrimi për mbledhjen e të dhënave për urdhrat e mbrojtjes dhe botimin në vjetarë statistikorë.

Gjithashtu, Kodi i Familjes i Republikës së Shqipërisë përmban një sërë nenesh që lidhen me dhunën ndaj bashkëshortit dhe fëmijëve. Ai përcakton detyrimet dhe të drejtat prindërore të fëmijëve në jetën familjare, si dhe abuzimin dhe neglizhimin e tyre¹⁰⁵, të drejtën e përdorimit të banesës së prindit kujdestar pas divorcit, etj.

Shqipëria ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare në lidhje me mbrojtjen e të drejtave themelore¹⁰⁶, të parashikuara në ligjet themelore të çdo shteti.

Gjatë periudhës së raportuar, Shqipëria ka bërë përpjekje për të përmbushur detyrimet e saj në bazë të instrumenteve ligjore ndërkombëtare si Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (“Konventa e Stambollit”), Konventa e OKB-së për Eliminimin e

¹⁰⁵ Sondazh kombëtar bazuar në popullsinë e 2018: Dhuna ndaj Grave dhe Vajzave në Shqipëri, fq.32 <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>

¹⁰⁶ Shqipëria ka ratifikuar Konventat e KiE dhe të OKB-së si më poshtë:

- Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe disa nga protokollet e saj
 - Karta Sociale Evropiane e rishikuar
 - Konventa e COE për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje
 - Konventa e COE për Vepimin kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore
 - Konventa Evropiane për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Ndëshkimit Çnjerëzor ose Degradues
 - Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare
- Shqipëria ka ratifikuar traktatet e mëposhtme të OKB-së për të drejtat e njeriut:
- Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (ICCPR)
 - Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (ICESCR)
 - Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese (CAT)
 - Konventa për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukja me forcë (CED)
 - Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave (CEDAW)
 - Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD)
 - Konventa për të Drejtat e Fëmijës (KDF)
 - Konventa Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor (CERD)
 - Konventa ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të të gjithë punëtorëve migrantë dhe anëtarëve të familjeve të tyre (CMW)

të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (Konventa CEDAW), Konventa e KiE për Veprimin kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore dhe Konventa për të Drejtat e Fëmijëve (KDF). Korniza ligjore në fushën e të drejtave të fëmijëve dhe drejtësisë për të mitur është përmirësuar gjithashtu nëpërmjet akteve nënligjore¹⁰⁷.

Megjithatë, Shqipëria duhet të përmirësojë më tej mekanizmat institucionalë për mbrojtjen e fëmijëve dhe viktimave të dhunës në familje, promovimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara, garantimin e barazisë gjinore dhe ofrimin e shërbimeve minimale shëndetësore dhe sociale, veçanërisht në pushtetin vendor.¹⁰⁸

Përmbledhtazi, legjislacioni në Shqipëri për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare përfshin:

- Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë
- Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë;
- Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë;
- Kodi i Familjes
- Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)¹⁰⁹
- Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje; - shih ligjin
- Ligj nr.8137 datë 31.7.1996 për ratifikimin e Konventës Evropiane për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore;
- Ligji nr. 9669 datë 18.12.2006 “për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” i ndryshuar;
- Ligji nr. 111/2018 “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”
- VKM Nr.334, datë 17.02.2011, “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare dhe mënyrën e procedimit të tij;
- Udhëzim i Prokurorit të Përgjithshëm nr.5, datë 26.10.2018;
- Udhëzim i Prokurorit të Përgjithshëm nr.17, datë 23.12.2020;
- Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i Veprimit (2016-2020)
- Protokollin e Menaxhimit të Rasteve të dhunës në familje në nivel vendor, përmes Mekanizmit të Koordinuar të Referimit (MKR);

Prevalenca e dhunës në familje që rezulton si femicid/vrasje e grave

Krahas përmirësimeve të kuadrit ligjor dhe mekanizmave institucionalë për parandalimin e dhunës në familje, mbrojtjen e viktimave dhe ndjekjen penale të

¹⁰⁷ Për më shumë informacion rreth akteve nënligjore të përshtatura shihni të gjithë tekstin e akteve nënligjore në: <https://www.drejtësia.gov.al/drejtësia-per-te-mitur/>.

¹⁰⁸ Raporti i BE-së për Shqipërinë 2020 -, Bruksel, 6.10.2020 SWD(2020) 354 final, faqe 27. Raporti mund të shikohet në: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/albania_report_2020.pdf

¹⁰⁹ Shqipëria e ka ratifikuar këtë konventë në vitin 1993 dhe protokollin e saj shtesë në vitin 2003.

autorëve, janë vërejtur shumë përmirësime në statistikat e krimit lidhur me dhunën në familje dhe publikimin e tyre. Sipas INSTAT¹¹⁰, numri i rasteve të dhunës në familje të denoncuar në polici dhe numri i kërkesave për urdhër mbrojtje janë rritur gjatë periudhës 2013-2020 (shih tabelën nr. 5). Në të njëjtën periudhë, numri i viktimave të dhunës në familje ka pësuar ulje.

Tabela nr. 5- Rastet e raportuara të dhunës në familje dhe kërkesat për mbrojtje

Dhuna në familje	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Raste të evidentuara nga policia	3020	4121	3448	3695	4005	4411	4177	4321
Nga të cilët të vdekur	28	22	20	16	13	19	17	11
Kërkesa për urdhër mbrojtje	1851	2422	2148	2207	2593	3037	2836	2816
Autorët	2951	3991	3534	3845	4166	4562	4323	4443

Burimi: Drejtoria e Policisë së Shtetit

Përsa u përket personave të dëmtuar (viktimave) nga vepra penale, të dhënat zyrtare të policisë të publikuara nga INSTAT tregojnë se numri total i viktimave të dhunës në familje është rritur gjatë periudhës 2015-2020. Në total gjatë kësaj periudhe janë raportuar 2702 meshkuj viktimë të dhunës në familje dhe 6486 femra. Analiza sipas gjinisë tregon se gratë janë më shpesh viktimë të dhunës në familje sesa burrat (2.4 herë më shumë se burrat). Ndonëse është rritur numri i viktimave të dhunës në familje, numri i personave të vrarë është ulur. Të dhënat e publikuara nga INSTAT nuk mundësojnë numrin e grave të vrara si pasojë e dhunës në familje.

Tabela nr. 6- Të dëmtuarit sipas veprave penale dhe gjinisë¹¹¹

Vepra Penale	2015			2016			2017			2018			2019			2020		
	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total
Vrasje me dashje	66	16	82	82	17	99	56	12	68	53	15	68	62	13	75	54	11	65
Vrasje e mbetur në tentativë	147	8	155	158	10	168	150	14	164	138	12	150	105	3	108	111	9	120
Krime me dashje kundër shëndetit	2839	495	3334	2530	460	2990	2787	433	3220	2565	400	2965	2575	391	2966	2652	400	3052
Krime seksuale	27	119	146	13	108	121	12	102	114	13	92	105	21	127	148	18	114	132
Dhunë në familje	384	992	1376	462	1154	1616	440	1109	1549	440	1076	1516	431	1044	1475	545	1111	1656
Gjithsej	14887	5281	20168	13595	5483	19078	13908	5154	19062	14104	4997	19101	13807	5051	18858	13283	4546	17829

Burimi: Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit

¹¹⁰ <http://www.instat.gov.al/en/themes/demography-and-social-indicators/crimes-and-criminal-justice/#tab2>

¹¹¹ <http://www.instat.gov.al/al/temat/treguesit-demografik%C3%AB-dhe-social%C3%AB/krimet-dhe-dreit%C3%ABsia-penale/#tab2>

Gratë dhe vajzat janë viktimat jo vetëm të dhunës në familje, por edhe të veprave të tjera penale si vrasja me dashje, tentativa për vrasje, krimi me dashje kundër shëndetit dhe krimet seksuale. Siç tregon Studimi Global i Vrasjeve¹¹² burrat janë më shpesh viktimat të vrasjes sesa gratë, por gratë janë më shpesh viktimat të krimit të dhunshëm.

Nga analiza e të dhënave të viktimave (personave të dëmtuar) të veprave penale të sipërpërmendura në Shqipëri rezulton se gjatë periudhës 2015-2020, viktimat të vrasjes me dashje kanë qenë 84 gra dhe 373 burra, 56 gra janë viktimat të tentativës së vrasjes me dashje, 662 gra viktimat të krimeve seksuale dhe 2579 viktimat të krimeve të qëllimshme kundër shëndetit. Në përgjithësi, trendi i grave viktimat të vrasjeve me dashje ka qenë në rënie, ndërsa tendenca e viktimave të krimeve seksuale, me disa luhatje, është konstante. Numri i grave si viktimat të dhunës në familje është rritur nga viti në vit gjatë periudhës 2015-2020.

Parandalimi i krimeve me motive gjinore kërkon gjithashtu një analizë të profilit të autorëve. Studimet ndërkombëtare dhe kombëtare tregojnë se gratë janë viktimat të dhunës nga partneri, ish-partneri apo jo-partner. Sipas Studimit Global të Vrasjeve 2019, numri i grave të vrara në Shqipëri është ulur nga 0,91 në 0,64 për 100,000 banorë gjatë periudhës 2014-2019. Numri i grave të vrara nga partneri intim ose anëtar i familjes është ndërmjet 0,7-0,85 për 100,000 banorë gjatë periudhës 2014-2019. Shumica e krimeve janë kryer nga partneri intim¹¹³.

Disa karakteristika të “krimeve kundër jetës”

Analiza statistikore e mëposhtme bazohet në të dhënat e publikuara nga organi i Prokurorisë në raportet vjetore të Prokurorit të Përgjithshëm “Për situatën e kriminalitetit në Shqipëri”, dërguar Kuvendit të Shqipërisë gjatë periudhës 2017-2020.

Krimet kundër jetës të kryera me dashje

Pesha specifike e këtij grupi veprash penale për vitin 2020 është 1,72% e numrit të përgjithshëm të procedimeve penale të regjistruara në shkallë vendi, ndërsa për vitin 2019 ajo përbën 1,32% të numrit të përgjithshëm të procedimeve. Pra ka një rritje të këtij treguesi për vitin 2020. Të dhënat statistikore tregojnë se në vitin 2020 ka një rritje prej 18,23% të numrit të procedimeve të regjistruara për “Krimet kundër jetës të kryera me dashje” krahasuar me vitin 2019.

Karakteristikat e të pandehurve

Të dhënat socio-demografike të të pandehurve për këtë grup veprash penale, si gjinia, moshja, arsimimi, statusi social, vendbanimi dhe statusi gjyqësor, paraqiten si

¹¹² Vrasjet shkaktojnë më tepër viktimat sesa konfliktet e armatosura, thotë studimi i ri i UNODC, UNODC, UNIS/CP/1076 4 korrik 2019, faqe 1. Shih: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Homicide_report_press_release.pdf

¹¹³ Të dhëna mbi vrasjet, UNODC: <https://dataunodc.un.org/content/homicide-country-data>.

më poshtë¹¹⁴. Për sa i përket gjinisë së të pandehurve, mund të vërehet se 97,86% e tyre janë meshkuj dhe 2,14% janë femra.

Për sa i përket arsimimit të të pandehurve, rezulton se për këtë grup veprash penale 4,48% e të pandehurve të regjistruar kanë arsim të mesëm dhe 58,06% kanë arsim 9-vjeçar.

Për sa i përket statusit social, të dhënat tregojnë se rreth 83,76% e të pandehurve janë të papunë. Rezulton se rreth 64,17% e tyre jetojnë në qytet dhe 35,83% e të pandehurve për këto krime jetojnë në zona rurale.

Për sa i përket gjendjes gjyqësore të të pandehurve, vihet re se 16,22% e tyre janë përsëritës dhe 83,78% janë të dënuar më parë.

Vepra të tjera në grupin e “krimeve kundër jetës” përfshijnë: Kanosjen, Vrasjen me dashje, Vrasjen me paramendim, Vrasjen në rrethana të tjera cilësuese dhe Vrasjen për shkak të marrëdhënieve familjare.

Disa karakteristika të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare”:

Pesha specifike e kësaj vepre penale në grupin “Krimet kundër jetës të kryera me dashje” është 2,29% për vitin 2020, ndërsa në vitin 2019 ishte 4,19%. Të dhënat statistikore tregojnë se në vitin 2020 janë regjistruar 11 procedime penale për vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare, e cila krahasuar me 17 procedime të regjistruara në vitin 2019, paraqet një rënie prej 35,29%¹¹⁵.

PREVALENCA E FEMICIDIT NË SHQIPËRI

Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (UNODC) publikoi raportin “Studimi global mbi vrasjet e lidhura me gjininë për gratë dhe vajzat”¹¹⁶. Sipas këtij raporti, Shqipëria kishte nivelin e vrasjeve nga partnerët intimë, rreth 0.7 vrasje për 100 mijë gra, sipas të dhënave që i referohen vitit 2016¹¹⁷. Shumica e vrasjeve të grave në Shqipëri kryhen nga partnerët e tyre. Sipas të njëjtit dokument, gratë e vrara nga partnerët intimë ose anëtarët e familjes përbëjnë 58 për qind të të gjitha vrasjeve të femrave, nga rastet e raportuara globalisht vitin e kaluar, ndërkohë që pak përparim është bërë në parandalimin e vrasjeve të tilla.

Për “Personat e dëmtuar nga vepra penale”, referuar botimit të INSTAT “Burra dhe gra në Shqipëri 2018”¹¹⁸, nga të dhënat e vitit 2017 rezulton se 19.062 persona

114 Dhuna ndaj grave dhe vajzave, raport i publikuar nga INSTAT: <http://www.instat.gov.al/media/6121/publikimi-dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave.pdf>

115 Raport Vjetor mbi Gjendjen e Kriminalitetit për vitin 2020, Prokurori i Përgjithshëm, Tiranë Prill 2021, faqe 79-80: https://www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/

116 Studim global mbi vrasjet Vrasjet gjinore të grave dhe vajzave, UNODC, Vjenë, 2018. Shih: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf.

117 Ibid, faqe 14.

118 Burra dhe gra në Shqipëri 2018, INSTAT, 2018, faqe 89-90. Shih: <http://www.instat.gov.al/media/4349/burra-dhe-gra-ne-shqiperi-2018.pdf>

janë dëmtuar, nga të cilët 5.154 janë gra, ose afërsisht 27 % e totalit. Ndërkohë 1340 janë të mitur, 393 janë vajza dhe 947 janë djem.

PROTOKOLLE DHE STRATEGJI.

Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore 2021 – 2030¹¹⁹ u miratua si vijim i Strategjisë së mëparshme për Barazinë Gjinore 2016-2020. Këto dokumente që janë detyrim për shtetin shqiptar synojnë përmbushjen e standardeve që burojnë nga aktet ndërkombëtare të ratifikuara.

Përpos të tjerave, strategjia vë në dukje si sfidë, mbledhjen e të dhënave të zbërthyer dhe analizën e situatës së grupeve të caktuara të grave e vajzave, në mënyrë sistematike.¹²⁰ Një nga elementët monitorues të zbatimit të kësaj Strategjie është kryerja e sondazheve dhe e studimeve, si dhe vendosja e një sistemi të mirë organizuar në mbledhjen e të dhënave të ndara sipas seksit e statistikave gjinore, për të gjitha programet dhe aktivitetet që do të zbatohen në kuadër të kësaj strategjie.¹²¹

ANALIZA E KUADRIT LIGJOR PENAL MBI FEMICIDIN (VRASJA E LIDHUR ME GJININË) NË SHQIPËRI

Siç rezulton nga analiza, vrasja e femrave ndodh më së shumti nga bashkëshorti, ish-bashkëshorti, partneri apo bashkëjetuesi. Në këtë kuadër, Kodi Penal, në ndryshimet e vitit 2013, ka shtuar një dispozitë: neni 79/c “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare”, ku parashikohet: Vrasja me dashje e personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues, i afërm ose relativisht i afërt me autorin, dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm.

Kodi penal, në nenin 50, germa “j” parashikon si rrethanë rënduese, edhe veprat e vrasjes për shkak të gjinisë së personit.

“Femicidi” nuk është një term i përdorur në Kodin Penal apo legjislacionin tonë; pra nuk është paraparë si vepër penale më vete. Në legjislacionin penal të Republikës së Shqipërisë nuk ka dispozita të shprehura që rregullojnë vrasjet për shkak të gjinisë. Megjithatë, Kodi Penal (KP) parashikon disa vepra penale që mund të cilësohen si femicide. Të tilla janë vrasja (neni 76 i K.P), vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër (neni 77), vrasja me paramendim (neni 78), vrasja në rrethana të tjera cilësuese (neni 79), dhuna në familje, plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen, vrasje e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike (neni 82) dhe plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen (neni 88, paragrafi 2). Neni 88 KP parashikon si plagosje

¹¹⁹ Vendimi nr. 400, datë 30.6.2021 i Këshillit të Ministrave “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare për Barazinë Gjinore, 2021–2030, dhe të Planit të saj të Veprimit”. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2021/07/Strategjia-Kombetare-per-Barazine-Gjinore-2021-2030.docx>.

¹²⁰ Shih: Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore, vep. e cituar, fq. 24.

¹²¹ Po aty, fq.42.

të rëndë me dashje në rrethana rënduese, veprën penale kur është kryer kundër disa personave, kundër personit që është bashkëshort, ish- bashkëshort, bashkëjetues ose ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, ose kur ka sjellë si pasojë vdekjen. Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare është vepër penale e parashikuar nga neni 79/c i KP. Viktimë e kësaj vepre penale mund të jetë bashkëshorti, ish-bashkëshorti, bashkëjetuesi ose ish-bashkëjetuesi, gjinia e afërt ose krushqia e afërt me autorin e veprës penale.

KREU III

ANALIZA E VENDIMEVE GJYQËSORE PËR VEPRAT PENALE TË VRASJES SË GRAVE DHE VAJZAVE LIDHUR ME GJININË, FEMICIDIT (2017-2020)

Hyrje

Shqipëria ka ratifikuar konventat ndërkombëtare dhe akte me rëndësi në mbrojtje të grave dhe vajzave, mes të cilave rendisim si vijon:

- Konventën për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)¹²², si dhe Protokollin Fakultativ të saj të vitit 1999, ratifikuar nga Kuvendi i Republikës së Shqipërisë në vitin 2003¹²³;
- Deklaratën dhe Platformën për Veprim të Pekinit¹²⁴;
- Konventën e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftën kundër Dhunës ndaj Grave e Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit)¹²⁵.

Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore 2021 – 2030, përmban detyrime për përmbushjen e standardeve që burojnë nga aktet e mësipërme.

Konventa e Stambollit (neni 11, shkronja “a” dhe “b”) i detyron shtetet palë, pra edhe Shqipërinë, të mbledhë të dhëna të zberthyera statistikore, në intervale të rregullta kohore, në lidhje me rastet e të gjitha formave të dhunës të mbuluara nga objekti i Konventës; të mbështesë kërkimin e të gjitha formave të dhunës të mbuluara nga objekti i kësaj Konvente, me qëllim shqyrtimin e arsyeve fillestare dhe pasojave, niveleve të shpërndarjes dhe dënimit, si dhe efikasitetit të masave të marra për

¹²² Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave, ratifikuar nga Shqipëria me ligjin nr. 1769, datë 9.11.1993. Përmbajtja e Konventës në gjuhën shqipe është e disponueshme në adresën: <https://hrrp.eu/alb/docs/CEDAW-a.pdf>.

¹²³ Ligji nr. 9052 date 17.4.2003 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në “Protokollin shtesë të “Konventës për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj gruas”.

¹²⁴ Deklarata e Pekinit dhe Platforma për Veprim. Konferenca e Katërt Botërore për Gratë: Aksion për barazinë, zhvillimin dhe paqen (15 shtator 1995). Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2019/05/Deklarata-dhe-Platforma-per-Veprim-e-Pekinit.pdf>.

¹²⁵ Ligji nr. 104/2012, datë 8.11.2012 “Për ratifikimin e Konventës së Këshillit të Evropës “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://rm.coe.int/168046246b>.

zbatimin e kësaj Konvente, si dhe të garantojë që informacioni i mbledhur sipas këtij neni t'i vihet në dispozicion publikut.

Bazuar në paragrafin 124, shkronja “c” dhe “d” të Deklaratës dhe Platformës për Veprim të Pekinit¹²⁶ Shqipëria ka pranuar angazhimin për masa penale, civile, të punës dhe ato administrative në legjislacionin kombëtar, për të dënuar çdo vepër penale kundër grave dhe vajzave, të miratojë dhe/ose zbatojë dhe periodikisht, të rishikojë dhe të analizojë legjislacionin për të garantuar efektivitetin e saj në eliminimin e dhunës kundër grave, duke theksuar parandalimin e dhunës dhe ndjekjen e fajtorëve. Përmbushja e angazhimeve të tilla ka nevojë për studime dhe kërkime shkencore. Gjithashtu, detyrime burojnë edhe nga paragrafi 129 i Deklaratës dhe Platformës për Veprim të Pekinit.¹²⁷ Rekomandimi nr.35, paragrafi 34 i CEDAW-t “Për dhunën mbi bazë gjinore mbi gratë”, u kërkon shteteve anëtare të mbledhin, analizojnë dhe publikojnë rregullisht të dhëna statistikore mbi dhunën ndaj grave, me fokus të veçantë në të dhënat administrative për vrasjen e grave dhe vajzave lidhur me gjininë (femicide/feminicide).¹²⁸

Kuvendi i Shqipërisë, mes rezolutës së tij të vitit 2020 të miratuar në kuadër të paraqitjes së raportit të Prokurorit të Përgjithshëm “Për Gjendjen e Kriminalitetit në vitin 2019”, i ka kërkuar Prokurorit të Përgjithshëm të miratojë një udhëzim të përgjithshëm për unifikimin e politikës penale dhe hetimin e veprave penale në familje, kundër fëmijëve e grave, si dhe dhunën me motive urrejtjeje. Gjithashtu, prokuroria duhet të mbledhë e të përpunojë statistika për këto vepra, bazuar në standardet ndërkombëtare¹²⁹. Bazuar në këtë rekomandim, Prokurori i Përgjithshëm miratoi udhëzimin nr.17, datë 23.12.2020 “Për hetimin dhe ndjekjen efektive të veprave penale të dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe dhunës me bazë urrejtjen”.¹³⁰

Referuar kuadrit ligjor dhe institucional, legjislacioni penal shqiptar, material dhe procedural është përmirësuar gjatë dekadës së fundit dhe në veçanti në kuadër të reformës në drejtësi.

¹²⁶ Deklarata e Pekinit dhe Platforma për Veprim është e gjindshme në linkun: <https://awenetwork.org/deklarata-e-pekinit-dhe-platforma-per-veprim/>

¹²⁷ Sipas paragrafi 129, qeveritë duhet të promovojnë kërkimet, të mbledhin të dhëna dhe të hartojnë statistika, veçanërisht për dhunën në familje të lidhur me përhapjen e lartë të formave të ndryshme të dhunës kundër grave dhe të inkurajojnë kërkimet në lidhje me shkaqet, natyrën, seriozitetin dhe pasojat e dhunës kundër grave, si dhe efektivitetin e masave të zbatuara për të parandaluar dhe marrë masa kundër dhunës ndaj grave; b) të përhapë gjërë gjetjet e kërkimeve dhe studimeve; c) të mbështesin dhe iniciojë kërkime për ndikimin e dhunës, siç është përdhunimi, mbi gratë dhe vajzat e mitura, dhe informatat dhe statistikat e nxjerra t'i vendosin në dispozicion të publikut të gjerë; d) të inkurajojnë mediat për të shqyrtuar ndikimin e roleve stereotipe gjinore, përfshirë ato të cilat përforcohen nga reklamat komerciale të cilat përkrahin dhunën me bazë gjinore dhe pabarazitë, si dhe të shqyrtojnë se si transmetohen ato gjatë ciklit të jetës dhe të marrin masa për të eliminuar këto imazhe negative me qëllim të promovimit të një shoqërie pa dhunë.

¹²⁸ General recommendation No. 35 “On gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19”. CEDAW/C/GC/35, paragrafi 34. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://digitallibrary.un.org/record/1305057?ln=en>

¹²⁹ Raporti i plotë, rekomandimet e Rezolutës së Kuvendit të Shqipërisë dhe zbatimi i tyre janë të disponueshme në adresën: https://www.pp.gov.al/rc/doc/Raporti_Vjetor_2020_Kuvendit_Kriminaliteti_PP_5290.pdf

¹³⁰ Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën:

https://www.pp.gov.al/rc/doc/udhezim_i_pergjithshem_1994_5322_5665.pdf.

Vepra penale konkrete janë parashikuar në Kodin Penal KP) si: dhuna në familje (neni 130/a)¹³¹ vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c)¹³², përndjekja (neni 121)¹³³, humbja e përgjegjësisë prindërore kur personi dënohet si autor ose bashkëpunëtor në një vepër penale ndaj fëmijës ose si bashkëpunëtor me fëmijën në kryerjen e një veprë penale.¹³⁴ Gjithashtu, u ashpërsuan dënimet penale në minimum dhe maksimum për këto vepra penale.¹³⁵ Ligji nuk lejon lirimin me kusht për të dënuarin përsëritës për krime të kryera me dashje si dhe për të dënuarit për kryerjen e disa veprave penale, ndër të cilat edhe të vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c i KP);¹³⁶ nuk lejohet lirimi me kusht për të dënuarin me burgim të përjetshëm për veprën penale të vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 65 i KP). Gjithashtu, gjykata, në dhënien e vendimit, mund të vendosë edhe një periudhë sigurie, gjatë së cilës nuk lejohet zbatimi i lirit me kusht në rastet kur ekziston një nga këto rrethana e përcaktuara në nenin 65/a¹³⁷, mes të cilave parashikohet rasti kur kryerja e veprës penale është bërë me egërsi dhe mizori (shkronja “b”); kur vepra është kryer kundër fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që, për shkaqe të ndryshme nuk mund të mbrohen; (shkronja “c”), kur vepra është kryer duke përfutur nga marrëdhëniet familjare ose të bashkëjetesës (shkronja “ç”); kur kryerja e veprës penale është shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë, racën, fenë, kombësinë, gjuhën, bindjet politike, fetare ose sociale (shkronja “d”).

Drejtesia penale dhe politikat penale efektive ndaj veprave penale ka qenë një nga objektivat e reformës në sistemin e drejtësisë të kryer nga viti 2016. Një nga risitë e saj është parashikimi i të drejtave të viktimës në procesin penal, të drejta shtesë për viktimën e mitur, viktimat e dhunës seksuale dhe të trafikimit.¹³⁸ Përsa u përket statistikave zyrtare të publikuara nga policia, prokuroria,¹³⁹ gjykata¹⁴⁰ dhe INSTAT,¹⁴¹ rezulton se vitet e fundit kanë filluar të mblidhen dhe përpunohen të dhëna, por nuk publikohen të gjitha. P.sh., të dhënat për viktimat e krimit janë të pakta. Shqipëria kontribuon në raportin vjetor të UNODC për vrasjet dhe në të gjenden të dhëna për femicidin.¹⁴²

¹³¹ Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012; ndryshuar paragrafi i fundit me ligjin nr. 144, datë 2.5.2013, ndryshuar me ligjin nr. 35/2020, datë 16.4.2020.

¹³² Shtuar me ligjin nr. 144/2013.

¹³³ Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012

¹³⁴ Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012.

¹³⁵ Për më shumë shih: Hysi. Vasilika: “Politika penale për veprat penale kundër grave dhe fëmijëve, Refleksione mbi ndryshimet në kodin penal (2012- 2013)”, botuar në revistën “Studime juridike”, nr 2, 2014, botim i Fakultetit të Drejtësisë, Universiteti i Tiranës.

¹³⁶ Shtuar me ligjin nr. 144/2013.

¹³⁷ Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012.

¹³⁸ Për më shumë shih nenet 58, 58/a dhe 58/ b të K.Pr.P.

¹³⁹ Shih: Raportet vjetore të Prokurorit të Përgjithshëm për gjendjen e kriminalitetit. Raportet janë të disponueshëm në adresën: www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/.

¹⁴⁰ Shih vjetarët statistikorë, Ministria e Drejtësisë. Dokumentet janë të disponueshëm në adresën: <https://www.drejtesia.gov.al/statistika/>

¹⁴¹ Shih Krimet dhe drejtësia penale, INSTA. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <http://www.instat.gov.al/al/temat/treguesit-demografik%C3%AB-dhe-social%C3%AB/krimet-dhe-drejt%C3%ABsia-penale/>

¹⁴² Raportet e UNODC për vrasjet në nivel global janë të disponueshëm në adresën: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html>.

Qëllimi i studimit. Metodologjia e monitorimit dhe vlerësimit.

Studimi ka qëllim hartimin e një raporti të studimit të rasteve të vrasjeve të grave dhe vajzave për shkak të gjinisë, përmes monitorimit, analizimit dhe vlerësimit të vendimeve të gjykatave shqiptare lidhur me femicidin.

Analiza e praktikës gjyqësore të femicideve u bazua në studimin e vendimeve gjyqësore të formës së prerë gjatë periudhës 2017-2020. U studiuan veprat penale të femicidit dhe veprat penale të mbetura në tentativë, profili i autorit, viktimës dhe marrëdhëniet autorë viktimë, faktorët që kanë ndikuar në dhunën ndaj grave, vepra penale e kryer, mënyra e kryrjes, aspekte të procedurës gjyqësore dhe dënimeve penale. Analiza e thelluar u krye bazuar në profilin e autorit/ëve, të viktimës, rrethanave të marra parasysh nga gjykata gjatë dhënies së dënimit. Disa vendime u studiuan si raste studimore, duke u analizuar në thellësi dhe duke komentuar disa aspekte të zbatimit të ligjit penal, respektimit të të drejtave të viktimës, respektimit të parimeve të drejtësisë për viktimat dhe trajtimin e këtyre aspekteve në arsyetimin e vendimit.

Në fund, paraqiten në mënyrë të përmbledhur gjetjet dhe sugjerimet të bazuara në analizën e vendimeve gjyqësore objekt studimi, me qëllim përmirësimin e sistemit të mbrojtjes së grave dhe parandalimin e femicidit në Shqipëri, duke adresuar faktorët kriminologjenë dhe duke përmirësuar efikasitetin e sistemit të drejtësisë penale për viktimat e krimit.

Vështrim i përgjithshëm për vendimet gjyqësore

Kodi Penal (KP) parashikon disa vepra penale që mund të cilësohen si femicide. Të tilla janë vrasja (neni 76 i K.P), vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër (neni 77), vrasja me paramendim (neni 78), vrasja në rrethana të tjera cilësuese (neni 79), dhuna në familje, plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen, vrasje e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike (neni 82) dhe plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen (neni 88, paragrafi 2). Neni 88 KP parashikon si plagosje të rëndë me dashje në rrethana rënduese, veprën penale kur është kryer kundër disa personave, kundër personit që është bashkëshort, ish- bashkëshort, bashkëjetues ose ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, ose kur ka sjellë si pasojë vdekjen. Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare është vepër penale e parashikuar nga neni 79/c i KP. Viktimë e kësaj vepre penale mund të jetë bashkëshorti, ish-bashkëshorti, bashkëjetuesi ose ish-bashkëjetuesi, gjinia e afërt ose krushqia e afërt me autorin e veprës penale.

Gjatë periudhës 2017-2020 hetimi dhe gjykimi i veprave penale të femicidit fillimisht, ka qënë nën juridiksionin e Gjykatës për Krime të Rënda. Pas ndryshimeve të Kodit e Procedurës Penale (KPP) të vitit 2017, kaluan nën juridiksionin e gjykatave me juridiksion të përgjithshëm. Gjykata për Krime të Rënda vijoi të funksionojë dhe

të trajtojë çështjet që ishin në proces shqyrtimi deri në krijimin e Gjykatës së Posaçme për Krimin e organizuar dhe Korrupsionin.

Monitorimi i vendimeve gjyqësore

Kërkesa jonë për informacion iu dërgua 23 gjykatave, 22 nga të cilat janë gjykata të rretheve gjyqësore me juridiksion të përgjithshëm dhe një prej tyre është Gjykata e Posaçme së Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, pranë së cilës gjendet arkiva e Gjykatës për Krime të Rënda. Kërkesës së QNL-së iu përgjigjën 19 gjykata, kurse katër prej tyre nuk iu përgjigjën¹⁴³. Nga 19 gjykatat që u përgjigjën, 8 prej tyre paraqitën referencat mbi vendimet gjyqësore të femicidit, kurse 11 prej tyre nuk kishin gjykuar vepra penale për femicide gjatë periudhës 2017-2020¹⁴⁴. Puna jonë u përqendrua tek vendimet gjyqësore të dhëna nga 8 gjykatat, nga të cilat qysh në fillim u veçuan vendimet gjyqësore të gjykatave Dibër dhe Gjirokastrë, pasi bazuar në përkufizimet që kemi deri tani në nivel ndërkombëtar, nuk u vlerësuan si vepra penale të femicidit. Përfundimisht, për këtë studim janë analizuar vendimet e referuara nga 6 gjykatat sipas tabelës si më poshtë vijon (Tabela nr.1).

Vendimet e vëna në dispozicion nga gjykatat e rretheve gjyqësore janë shkarkuar nga adresa elektronike www.gjykata.gov.al dhe u përcollën të anonimizuara në pjesën më të madhe të tyre. Vendimet e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda janë kopje të vendimeve penale të formës së prerë. Vendimet përmbajnë shënime për gjykimin në gjykatat e Apelit dhe vendimmarjen e tyre.

Disa vendime gjyqësore të përcjella nga gjykatat nuk plotësonin kriteret për t'u konsideruar si femicide, ndonëse viktima ose një nga viktimat e veprës penale ishte grua. Krimi ishte kryer në familje për arsye pronësie, motive të tjera të dobëta që nuk kishin të bënin me gjininë dhe faktin se viktima ishte grua. Një pjesë e vendimeve gjyqësore të përcjella nga gjykatat nuk ishin të formës së prerë. Këto vendime nuk u bënë pjesë e studimit.

Problemet dhe vështirësitë përgjatë monitorimit.

Një nga vështirësitë e hasura në kryerjen e studimit është mungesa e të dhënave të plota ose të pjesshme për autorin dhe viktimën në një pjesë të vendimeve gjyqësore të përcjella nga gjykatat e rretheve gjyqësore të shkallës së parë për shkak të anonimizimit të tyre. Në disa vendime janë anonimizuar jo vetëm të dhënat personale të të pandehurit/eve dhe të viktimës/ave, por edhe të dëshmitarëve dhe dëshmimeve të tyre duke vështirësuar analizën e argumenteve që ka pasur gjykata parasysh në gjykimin e çështjes si dhe analizën e rrethanave të mbajtura parasysh në caktimin e llojit dhe të masës së dënimit. Pjesë e studimit është një vendim i gjykatës

¹⁴³ Gjykatat e juridiksionit të përgjithshëm Durrës, Kavajë, Sarandë, Tropojë nuk iu përgjigjën kërkesës së dërguar nga Qendra për Nisma Ligjore dhe Qytetare.

¹⁴⁴ Gjykatat: Tiranë, Krujë, Lushnje, Kukës, Pogradec, Kurbin, Pukë, Përmet, Mat, Elbasan, Korçë.

së rrethit gjyqësor Shkodër që ndonëse ka indicie që tregojnë se krimi mund të këtë si motiv marrëdhëniet familjare, motivet e veprës penale nuk janë hetuar plotësisht, akuza për veprën penale të vrasjes me paramendim e mbetur në tentativë dhe çështja penale u pushuan për dy të pandehurit.¹⁴⁵

Nga vendimet gjyqësore të përcjella nga gjykatat, 23 vendime të formës së prerë klasifikohen si femicide dhe tentativë për femicide dhe janë analizuar në këtë studim. Shumica e vendimeve (70 %) janë dhënë nga Gjykata për Krime të Rënda, e cila ishte kompetente për gjykimin e vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare deri në vitin 2017, pasuar nga gjykata e juridiksionit të përgjithshëm Shkodër, Fier. Në tabelën e mëposhtme është paraqitur shpërndarja e vendimeve të analizuara sipas gjykatave.

Tabela nr 1: Shpërndarja e vendimeve të analizuara sipas gjykatave

Gjykata	Numri	Përqindja
1. Gjykata e Krimeve të Rënda Tiranë	16	70
2. Gjykata e rrethit gjyqësor Berat	1	4
3. Gjykata e rrethit gjyqësor Fier	2	9
4. Gjykata e rrethit gjyqësor Lezhë	1	4
5. Gjykata e rrethit gjyqësor Shkodër	2	9
6. Gjykata e rrethit gjyqësor Vlorë	1	4
Totali	23	100

Analiza e vendimeve gjyqësore të femicidit

Fenomenologjia e veprave penale të femicidit

Në rastet e studiuara rezulton se janë hetuar 33 vepra penale, nga të cilat 25 vepra penale kryesore, përfshirë një rast të veprës penale të “Dhunës në familje”, parashikuar nga neni 130/a të KP.

Veprat penale që konsiderohen si femicide janë cilësuar nga gjykata kryesisht si vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare të parashikuara nga neni 79/c i KP (75%), vrasje në rrethana të tjera cilësuese parashikuar nga neni 79 i KP (8.3%), vrasje me paramendim, parashikuar nga neni 78 i KP (8.3%), plagosje e rëndë me dashje, parashikuar nga neni 88 i KP (8.3%).

¹⁴⁵ Dy persona qëllonjë me armë një grua- në biznesin e saj. Nga vendimi nuk dalin të dhëna për motivet e veprës penale dhe gjetjene hetimeve të kryera nga prokuroria. Gjykata ka vendosur pushimin e akuzës për dy të pandehurit. Në vendim del tërthorazi, se ditën e ngjarjes, Gjykata e Apelit Sh. do të vendoste për kujdestarinë e tre fëmijëve të motrës së viktimës, që kishin mbetur jetim pasi nëna e tyre ishte vrarë pak muaj më parë. Hetimet kanë rezultuar jo efektive.

Në 6 raste, vepra penale e vrasjes ose tentativës për vrasje ka konkurruar me veprën penale të prodhimit dhe mbajtjes pa leje të armëve, armëve shpërthyesë dhe i municionit (neni 278 i KP) ose prodhimi dhe mbajtja pa leje e armëve të gjuetisë dhe në një rast me veprën penale “Përkrahja pas krimit”. Në katër raste të analizuara, vepra penale ka mbetur në tentativë.

Veprat penale të vrasjes dhe tentativës për vrasje janë kryer nga burra, me përjashtim të një rasti ku autorja është grua. Veprat penale të studiuara janë vrasje me paramendim, vrasje në rrethana të tjera cilësuese, vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare, plagosje e rëndë me dashje në rrethana rënduese.

Në tabelën e mëposhtme janë paraqitur rastet sipas cilësimit ligjor të veprës penale kryesore, përqindja më e lartë e të cilave përbëhet nga veprat penale të kompletuara në masën 84% në raport me veprat penale të mbetura në tentativë, të cilat zënë vetëm 16% të të gjitha rasteve.

Tabela 2: Cilësimi ligjor i veprës penale kryesore

	Numri i veprave penale të kompletuara	Përqindja	Numri i veprave penale të mbetura në tentativë	Përqindja
Vrasje me paramendim (neni 78)	1	4		
Vrasje me paramendim (neni 78) që ka konkurruar me një krim tjetër			1	4
Vrasje në rrethana të tjera cilësuese (neni 79) që ka konkurruar me një krim tjetër	1	4	1	4
Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c)	14	56	2	8
Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c) që ka konkurruar me një krim tjetër	3	12		
Plagosje e rëndë me dashje (nenin 88, paragrafi 2)	1	4		
Plagosje e rëndë me dashje (neni 88) që ka konkurruar me një krim tjetër	1	4		
Totali	21	84%	4	16%

Cilësimi i veprave penale, lloji dhe masa së dënimit.

Në shumicën e rasteve të studiuara, konstatojmë se prokurorët dhe gjyqtarët kanë bërë një cilësim të njëjtë të veprave penale. Në pak raste, prokuroria dhe gjykata kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me cilësimin ligjor të veprës penale kryesore, llojin dhe masën e dënimit.

Konkretisht, po paraqesim përmbledhjen e disa rasteve:

Rasti 1

Gjykata e rrethit gjyqësor ka ndryshuar cilësimin ligjor të veprës penale nga vrasje me paramendim (neni 78, paragrafi 2) në vrasje me paramendim për interes ose hakmarrje (neni 78, paragrafi 1). Gjykata e Apelit ka ndryshuar vendimin e gjykatës së rrethit gjyqësor, duke e cilësuar veprën penale si vrasje me paramendim në rrethana rënduese; parashikuar nga neni 78, paragrafi 2 i KP, pra duke mbajtur qëndrim të njëjtë me prokurorin. Krahas ndryshimit të cilësimit, Gjykata e Apelit ka rënduar dënimin me burgim për dy të pandehurit.

Rasti 2

Prokuroria e rrethit gjyqësor kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit, akuzuar për dy vepra penale: “Plagosje e rëndë me dashje” mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 88/2 dhe neni 22 i KP dhe “Dhunë në familje”, të parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 i KP. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, prokurori kërkoi dënimin e tij me 7 vjet burgim për plagosjen e rëndë dhe 1 vit burgim për dhunën në familje. Në bashkim të dënimeve prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit me 7 vjet e 6 muaj burgim. Meqenëse gjykata kishte pranuar kërkesën e të pandehurit për gjykim të shkurtuar, dënimi përfundimtar i kërkuar nga prokurori ishte 5 vjet burgim për të dy veprat penale të kryera.

Në ndryshim nga kërkesa e prokurorit në lidhje me masën e dënimit, Gjykata vendosi dënimin e të pandehurit me 14 vjet burgim për plagosjen e rëndë dhe 1 vit burgim për dhunën në familje. Në bashkim të dënimeve gjykata e dënoi të pandehurit me 15 vjet burgim për të dy veprat e kryera. Për shkak të pranimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar dënimi përfundimtar ishte 10 vjet burgim. Pra, gjykata dyfishoi masën e dënimit me burgim të kërkuar nga prokurori.

Rasti 3

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj dy të pandehurve, njëri prej të cilëve ishte akuzuar për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c, kurse i pandehuri tjetër (mjek) ishte akuzuar për veprën penale të shpërdorimit të detyrës, parashikuar nga neni 248 i KP. Prokurori dhe gjykata kanë mbajtur qëndrime të ndryshme për llojin e dënimit. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin me burgim të përjetshëm të të pandehurit për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c dhe dënimin me 3 vjet burgim të të pandehurit tjetër për veprën penale “Shpërdorim detyre”, duke e pezulluar ekzekutimin e dënimit me burgim, vendosur në shërbim prove për një periudhë për 3 vite, si dhe heqje të së drejtës për të ushtruar profesionin e mjekut për një periudhë prej 5 vitesh.

Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda e dënoi të pandehurin me 35 vjet burgim për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”

parashikuar nga neni 79/c dhe të pandehurin tjetër me 2 vite burgim për veprën penale të shpërdorimit të detyrës, parashikuar nga neni 248 i KP, duke e pezulluar ekzekutimin e dënimit me burgim, vendosur në shërbim prove për 4 vite, si dhe heqje e së drejtës për të ushtruar profesionin e mjekut për një periudhë prej 5 vitesh.

Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar la në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda për të dënuarin e parë dhe ndryshoi vendimin për të dënuarin tjetër, duke e shpallur atë të pafajshëm.

Rasti 4

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit, të akuzuar për tre vepra penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 79/c dhe 22 i KP, mbajtje pa leje dhe prodhim i armëve, armëve shpërthyes dhe municionit”, parashikuar nga neni 278, paragrafi 1 i KP dhe “Rrëmbim ose mbajtje personi”, parashikuar nga neni 109, paragrafi i parë i KP. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit respektivisht sipas veprave penale: me burgim të përjetshëm, 15 vjet burgim për veprën penale të dytë dhe 7 vjet për veprën penale të tretë dhe në bashkim të dënimeve, kërkoi dënimin me burgim të përjetshëm.

Gjykata ka mbajtur të njëjtin qëndrim me prokurorin për dy nga veprat penale, por ka mbajtur qëndrim të ndryshëm lidhur më masën e dënimit për veprën penale “Rrëmbim ose mbajtje personi” duke e dënuar të pandehurin me 13 vjet burgim. Në bashkim të dënimeve, gjykata dënoi të pandehurin me burgim të përjetshëm.

Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar la në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda përsa i përket cilësisimit ligjor të tre veprave penale, por uli dënimin me burgim për veprën penale “Rrëmbim ose mbajtje personi” nga 13 vjet në 4 vjet burgim.

Rasti 5

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit, të akuzuar për veprën penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit me burgim të përjetshëm dhe shprehu dakordësinë për pranimin e kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar.

Gjykata dhe prokurori kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me llojin dhe masën e dënimit. Gjykata deklaroi fajtor të pandehurin për veprën penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c të KP dhe e dënoi me 35 vjet burgim. Në zbatim të nenit 406 të KPP për gjykimin e shkurtuar, e dënoi përfundimisht me 23 vjet burgim.

Rasti 6

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit, të akuzuar për veprën penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” dhe për veprën penale “Mbajtje pa leje dhe prodhimi i armëve, armëve shpërthyesë dhe i municionit”, parashikuar nga neni 278, paragrafi 3 i KP. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit për të dyja veprat penale, respektivisht me 35 vite burgim dhe 2 vite burgim dhe pas bashkimit të dënimeve, ai kërkoi 35 vjet burgim.

Gjykata ka mbajtur qëndrim të ndryshëm nga prokurori vetëm për masën e dënimit. Gjykata deklaroi fajtor të pandehurin për të dyja veprat penale dhe e dënoi respektivisht atë me 34 vjet burgim për veprën penale kryesore dhe dy vjet burgim për veprën e dytë. Në bashkim të dënimeve, e dënoi përfundimisht me 34 vjet burgim.

Rasti 7

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit, të akuzuar për veprën penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c i KP. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit me burgim të përjetshëm dhe shprehu dakordësinë për pranimin e kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar.

Gjykata ka mbajtur qëndrim të ndryshëm nga prokurori në lidhje me procedurën e gjyqimit dhe masën e dënimit. Gjykata nuk e pranoi kërkesën e të pandehurit për gjykim të shkurtuar me argumentin se ndryshimet ligjore të miratuara në vitin 2017 nuk lejonin gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Në përfundim, Gjykata e deklaroi fajtor të pandehurin për veprën penale: “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c të KP dhe e dënoi me 35 vjet burgim.

Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar la në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

Rasti 8

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda kishte përcjellë në Gjykatë kërkesën për gjykim ndaj të pandehurit të akuzuar për veprën penale: “Plagosje e rëndë me dashje” parashikuar nga neni 88, paragrafi 2 i KP. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokurori kërkoi dënimin e të pandehurit me 12 vjet burgim.

Gjykata ka mbajtur qëndrim të ndryshëm nga prokurori në lidhje cilësimit ligjor të veprës penale dhe masën e dënimit. Gjykata e deklaroi fajtor të pandehurin për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” të mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 79/c dhe 22 i KP, duke e dënuar me 14 vjet burgim.

Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar shqyrtoi ankimin e të pandehurit dhe shpalli moskompetencën lëndore të Gjykatës së Apelit

për Krime të Rënda me argumentin se në momentin e shqyrtimit gjyqësor kishin hyrë në fuqi ndryshimet ligjore lidhur me juridiksionin e gjykatës së posaçme.

Sa më sipër, *dallimi mes veprës penale të plagosjes së rëndë me dashje të parashikuar nga neni 88, paragrafi 2 i KP dhe vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare i mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 79/c dhe 22 i KP ka paraqitur vështirësi në praktikë. Për një cilësim të drejtë të veprës penale, është e nevojshme analiza e plotë dhe e detajuar e marrëdhënieve autor- viktimitë para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale, e mënyrës së kryerjes së veprës penale, kohës, vendit, mjetit, numrit të goditjeve dhe në cilën pjesë të trupit është goditur viktima, veprimet e të pandehurit për të fshehur gjurmët e krimit ose për të çuar deri në fund mendimin kriminal të tij.*

Vendi i kryerjes së veprës penale

Migrimi i brendshëm gjatë tre dekadave të fundit në Shqipëri ka rritur përqendrimin e popullsisë në qytete, tendencë që pasqyrohet në përhapjen e kriminalitetit në zonat urbane. Pjesa më e madhe e veprave penale të studiuara janë kryer në qytete të ndryshme të vendit, qofshin të mëdha ose të vogla për nga numri i popullsisë që banon në to (57%) dhe më pak në fshat (43%). Ajo që vihet re është se qytetet e vogla ku janë kryer më së shumti rastet e femicidet janë tradicionale, me një ekonomi pak të zhvilluar dhe mundësi të pakta për punë.

Mjedisi i kryerjes së veprës penale

Përcaktimi i mjedisit të kryerjes së veprës penale ka rëndësi për të kuptuar rrethanat që kanë mundësuar dhe lehtësuar kryerjen e veprës penale në rastet kur viktima dhe autori janë bashkëshortë ose ish- bashkëshortë, bashkëjetues ose ish-bashkëjetues, kur gjykata duhet të japë një urdhër mbrojtje ose të vendosë masa të tjera mbrojtëse për viktimitë.

Veprat penale janë kryer kryesisht në banesën e përbashkët të viktimitë dhe të autorit ose në oborrin e banesës (74%), në vendin e punës-biznes privat i viktimitë (13%) ose në rrugë, gjatë kohës që viktima ishte duke shkuar për në punë (rrugë në zonë rurale) ose kur viktima ishte duke dalë nga një qendër shërbimesh (9%). Në një rast, vepra penale është kryer në banesën e prindërve të ish-bashkëshortes së autorit, ku ajo ishte vendosur pas divorcit dhe dhunës që ushtronte ish bashkëshorti (4%).

Të dhënat e analizuar tregojnë se viktimitë e veprave penale për shkak të marrëdhënieve familjare janë më rrezikuara në banesë, veçanërisht kur qëndrojnë në banesë së bashku me dhunuesin. Rreziku rritet kur gjykata ka lëshuar urdhër mbrojtje për viktimitë dhe ka vendosur që autori dhe viktima të qëndrojnë në banesën e përbashkët ose kur viktima është dhunuar më parë në familje dhe dhunuesi nuk është denoncuar.

Fakti që banesa e përbashkët është mjedisi ku janë kryer më shpesh krimet e femicidit, vë në pah nevojën për programe të strehimit social dhe banesa të specializuara për viktimitë.

Koha e kryerjes së veprës penale

Analiza e kohës së kryerjes së veprave penale, sipas stinëve të vitit, muajve dhe orëve të ditës, tregon se nuk ka një lidhje të drejtpërdrejtë mes veprës penale, stinës dhe orëve të caktuara. Veprat penale janë kryer gjatë muajve të ndryshëm të vitit, kryesisht gjatë muajit Prill (22%), pasuar nga muaji Shkurt (13%), ndërsa në muajt e tjerë të vitit, veprat penale janë të shpërndara 1-2 krime në çdo muaj.

Përsa i përket kohës së kryerjes së veprës penale gjatë 24 orëve, rezulton se ato janë kryer gjatë orëve të ndryshme të ditës, më shumë në mbrëmje (26%) dhe pasdite (17%), më pak herët në mëngjes (13%), paradite (13%) ose gjatë drekës (13%). Disa vendime gjyqësore nuk japin të dhëna lidhur me kohën e kryerjes së veprës penale (18%). Veprat penale në mjedisin e punës janë kryer paradite, gjatë orarit të punës së viktimit.

Mënyra e kryerjes së veprës penale

Analiza e mënyrës së kryerjes së veprës penale dhe rrethanave të tjera, përfshirë praninë ose jo të personave të tjerë janë kryer nga gjykatat me qëllim vlerësimin e elementëve të veprës penale, konkretisht të anës objektive dhe pranisë ose jo të rrethanave lehtësuese dhe/ose rënduese. Autorët kanë përdorur mënyra të ndryshme për të realizuar mendimin kriminal. Të dhënat e disponueshme tregojnë se autorët kanë përdorur mjete të mprehta që gjenden në banesë (sqepar, vare, levë, shufër hekuri), armë zjarri automatike (në një rast me silensiator), thikën e shtëpisë dhe në një rast helmimin me fotoksinë. Ka raste kur autori ka përdorur më shumë se një mjet, duke e bërë mënyrën e kryerjes së veprës penale mizore. Për shembull, autori ka tentuar ta mbysë viktimit me duar, pasi e ka përplasur kokën në tokë e ka mbyllur në tualet duke e lënë të vdiste dhe më pas e ka hedhur të gjallë nga dritarja e apartamentit nga një lartësi e madhe; ose autori ka përdorur goditjen me levë dhe më pas e ka mbytur viktimit me jastëk. Autorët kanë përdorur si mënyrë mbytjen me jastëk, ose mes shtrëngimit të fytit me duar, ose të kombinuara me përdorimin e mjeteve rrethimore.

E shprehur në përqindje rezulton se autorët kanë përdorur më shumë mjetet e punës dhe shufra hekuri që gjendeshin rreth mjedisit ku banonin (31%), pasuar nga armët e zjarrit dhe të gjahut (26%), mbytja e kombinuar ose jo me përdorimin e mjeteve ose metodave të tjera (22%), përdorimi i thikës (13%), përplasja e kokës në dysheme (4%) dhe një rast, helmimi me fotoksinë (4%).

Krahas mënyrës mizore të kryerjes së veprës penale, në disa raste, autorët e kanë kryer veprën penale në prani të fëmijës/ve të mitur. Vendimet gjyqësore përmbajnë të dhëna për praninë ose jo të fëmijës/ve në momentin e kryerjes së krimit. Mënyra e egër e kryerjes së krimit ka shkaktuar trauma te fëmijët. Me përjashtim të një rasti, kur policia ka larguar fëmijët nga banesa dhe i ka lënë nën kujdesin e fqinjës, ndërkohë që kryente veprimet hetimore në vendin e ngjarjes, në vendimet e tjera nuk u gjet ndonjë e dhënë për masat e marra për të adresuar nevojat urgjente të personave

që kanë qenë të pranishëm në momentin e kryerjes së veprës penale. Gjithashtu, vendimet gjyqësore nuk japin të dhëna, nëse përveç trajtimit mjekësor, viktimat e veprave penale të mbetura në tentativë janë asistuar ose trajtuar për t'u rehabilituar dhe riintegruar.

Profili i autorëve të veprës penale

Profili i autorit të veprës penale ka rëndësi për zbatimin e drejtë të ligjit material dhe procedural penal si dhe nga pikëpamja kriminologjike. Që në fillim duhet nënvizuar fakti se struktura e vendimeve gjyqësore dhe përmbajtja e tyre ndryshon nga një gjykatë në tjetrën dhe nga një gjyqtar te tjetri. Vendimet gjyqësore të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda janë më të strukturuar dhe përmbajnë më shumë të dhëna për profilin e autorit sesa vendimet e gjykatave të rretheve gjyqësore. Mënyra e anonimizimit të vendimeve dhe të dhënave që duhen mbrojtur ndaj të tretëve sipas parashikimeve të legjislacionit në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale, ka bërë që vendimet e gjykatave të rretheve gjyqësore të jenë të cinguar dhe madje në një rast të pakuptueshëm për shkak të mungesës së përmbajtjes.

Mosha dhe gjinia

Në rastet e studiuara janë përfshirë 24 të pandehur nga të cilët 23 janë meshkuj dhe një grua, e cila ka vrarë vjehrrën e saj. Shumica e tyre e kanë kryer veprën penale të vetëm dhe vetëm në dy raste kanë bashkëpunuar me një person tjetër. Përsa i përket moshës, pjesa më e madhe e autorëve të krimit në kohën e kryerjes së veprës penale ishin të grupmoshës mbi 57 vjeç (50%), nga të cilët: të grupmoshës 57 - 65 vjeç (25%), 66- e më shumë (25%); pasuar nga grupmosha 49-56 (17%), grupmosha 41-48 (13%), grupmosha 25-32 (13%) dhe nga 4% të grupmoshave 18-25 vjeç dhe 33-40 vjeç.

Statusi martesor dhe numri i fëmijëve

Përsa i përket statusit martesor në kohën e kryerjes së veprës penale, shumica e autorëve ishin të martuar (58%), pasuar nga autorë me status beqar (17%), të divorcuar (17) ose bashkëjetues (8%).

Përsa i përket numrit të fëmijëve të të pandehurve, për shumë të pandehur nuk ka të dhëna (58%). Nga vendimet rezulton se 4% e të pandehurve kishin 3 fëmijë, nga të cilët 1 fëmijë nga martesa e dytë me viktimën, 8% e tyre kishin nga 2 fëmijë, 8% e pandehurve kishin nga 1 fëmijë dhe 8% e të pandehurve të tjerë nuk kishin fëmijë (beqarë).

Niveli arsimor

Të dhënat për nivelin arsimor të të pandehurve mungojnë në shumë vendime për shkak të mos pasqyrimit të tyre në vendim ose të anonimizimit të të dhënave (33%). Nga vendimet që mundësojnë të dhëna, rezulton se të pandehurit e veprave

penale të femicidit kanë kryesisht nivel arsimor mesatar ose nën mesatar. Pjesa më e madhe e të pandehurve kanë arsim të mesëm (33%), pasuar nga ata me arsim 8 vjeçar të përfunduar (17%) dhe me arsim 8 vjeçar të papërfunduar (17%). Personat që nuk kishin përfunduar arsimin fillor i përkasin grupmoshës 65 vjeç e lart.

Profesioni dhe punësimi

Përsa i përket profesionit dhe punësimit, vendimet nuk përmbajnë të dhëna për pjesën më të madhe të të pandehurve (79%). Pjesa tjetër e të pandehurve janë emigrantë (4%), ose punonjës në sektorin e naftës, në minierë, fermerë dhe biznesmenë (17%). Përsa i përket punësimit, për shumicën e autorëve të dhënat mungojnë. Në pak vendime (26%) citohet se në kohën e kryerjes së veprës penale, autori ishte i punësuar (4%), i vetëpunësuar (4%), i papunë (17%) ose pensionist (4%).

Analiza e profesionit dhe statusi social kanë rëndësi për të kuptuar faktorët kriminogjenë që ndikojnë në kryerjen e femicidit, sidomos ndikimi i kushteve ekonomike dhe papunësisë në marrëdhëniet autor- viktimë.

Vendlindja dhe vendbanimi i autorit

Studimi i vendlindjes dhe i vendbanimit si pjesë e profilit të të pandehurit ndihmon për të kuptuar mjedisin kulturor ku ai është lindur e rritur si dhe qasjen e komunitetit për marrëdhëniet në familje dhe veçanërisht për gratë. Është fakt, se kultura, mentaliteti dhe opinioni shoqëror ndikojnë në veprat penale të femicidit.

Vendimet e studiuara përmbajnë të dhëna për vendlindjen dhe vendbanimit e të pandehurve. Pjesa më e madhe e tyre janë të lindur në fshat (58%), pasuar nga ata të lindur në qytet (42%). Nuk ka të dhëna për të pandehurit e lindur në zonat suburbane. Përsa i përket vendbanimit, të pandehurit banojnë në qytet (54%) dhe në fshat (46%).

Dënimet e mëparshme të autorit

Përsëritja (recidivizmi) në kuptimin juridiko-penal dhe kriminologjik dhe recedivizmi i përgjithshëm dhe specifik (për të njëjtën vepër penale), janë element të rëndësishëm që duhen mbajtur parasysh në vlerësimin e shkallës së rrezikshmërisë së autorit të veprës penale. Në rastet e femicidit, me interes është të dihet nëse autori ka qenë i dënuar më parë për vepra penale dhunës në familje ose vepra penale të tjera të dhunshme. Nga studimi rezulton se pjesa më e madhe e të pandehurve të veprave penale ishin të padënuar (75%), ndërsa 21 % e tyre ishin dënuar për vepra penale të ndryshme. 17% e të pandehurve të dënuar më parë, ishin dënuar për dhunë në familje, një prej të cilëve (4%) ishte dënuar dy herë. Në një rast, nuk del e qartë vepra penale për të cilën ishte dënuar më parë.

Nga arsyetimi i një vendimi gjyqësor rezulton se një i pandehur ka tentuar të vrasë ish bashkëshorten të pajisur me urdhër mbrojtje në momentin kur ishte vënë në dijeni për një dënim tjetër me burgim të tij për shkak të dhunës së ushtruar ndaj

saj. Në dy raste të tjera, viktimat ishin të pajisura me urdhër mbrojtjeje, ndërsa në një rast i pandehuri vrau viktimën kur mësoi se ajo e kishte denoncuar në polici.

Pavarësisht nga fakti se nuk ka një dënim me vendim gjyqësor të formës së prerë, aktet e përsëritura të dhunës hedhin dritë mbi rrezikshmërinë e lartë shoqërore të të pandehurit si dhe për pjesën e paraportuar të krimeve. Nga ana tjetër, kryerja e femicidit nga autorë që kanë qenë të dënuar më parë ose për shkak të sjelljeve të dhunshme të tyre viktimat kanë marrë urdhër mbrojtje, tregojnë se siguria e viktimës nuk është garantuar, masat mbrojtëse të viktimës ose nuk janë marrë ose kanë qenë jo efektive.

Historitë personale edhe familjare

Vendimet gjyqësore të studiuara japin pak të dhëna për historitë personale të autorëve, të familjes ku janë rritur, nëse kanë qenë viktimë e dhunës në fëmijëri ose kanë kryer ndonjë veprë penale në fëmijëri apo për përbërjen e familjes së origjinës. Vendimet nuk përmbajnë të dhëna për 83% të të pandehurve; ndërsa për 17 % të tyre thuhet se ata kanë pasur një familje të plotë, marrëdhëniet me pjesëtarët e familjes së origjinës cilësohen të mira. Mungesa e analizës së jetës personale dhe të familjes së origjinës ose mos pasqyrimi i tyre në arsyetimin e vendimeve gjyqësore tregon se gjykatat nuk vlerësojnë këto dy aspekte që ndikojnë në sjelljen e mëvonshme të autorit. Nga ana tjetër, mungesa e informacionit nuk mundëson njohjen e plotë e faktorëve që ndikuan në kryerjen e veprës penale.

Abuzimi me alkoolin ose substancat narkotike

Njohja e varësisë së të pandehurit nga alkooli, drogat dhe substancat e tjera të ndaluara është e nevojshme për të përcaktuar shkallën e përgjegjësisë penale të tij, faktorët që e kanë shtyrë të kryejë një krim si dhe nevojat për rehabilitimin. Sipas Kodit Penal autori nuk përjashtohet nga përgjegjësia penale nëse e kryen veprën penale në gjendje të dehur ose nën efektin e narkotikëve ose stimulantëve të tjerë. Ligji parashikon se kur dehja e shkaktohet në rrethana të rastit ose përdorimi i narkotikëve kanë sjellë uljen e ekuilibrit mendor, kjo rrethana mbahet parasysh në zbutjen e dënimit (neni 18, paragrafi 2 i KP). Dehja me paramendim ose konsumimi i narkotikëve ose stimuluesve të tjerë për të kryer një veprë penale mbahet parasysh nga gjykata si rrethanë për rëndimin e dënimit (neni 18, paragrafi 3 i KP).

Nga vendimet nuk rezulton ndonjë i pandehur që të ketë qenë përdorues i substancave narkotike, por disa prej tyre ishin përdorues të alkoolit (25%). Për një autor, vendimi nuk përmban të dhëna për varësi nga alkooli ose substancat narkotike. Një nga autorët në momentin e kryerjes së veprës penale ishte duke u trajtuar për varësinë nga alkooli dhe ai e ka kryer veprën penale ndërsa po shkonte së bashku me bashkëshorten (viktimën) për të marrë mjekimin në farmaci.

Nga vendimet rezulton se 86% e të pandehurve nuk kishin konsumuar pije alkoolike ose substancë narkotike në momentin e kryerjes së veprës penale; për 1

person rezulton se ka qenë i alkoolizuar në kohën e kryerjes së veprës penale, ndërsa për (8%) të të pandehurve nuk ka të dhëna.

Gjendja psikike dhe psikologjike e autorëve

Kodi penal përcakton format e fajësisë së personit në formën e dashjes ose të pakujdesisë. Sipas ligjit, personi ka përgjegjësi penale kur është në gjendje të parashikojë pasojat e veprës dhe dëshiron ardhjen e tyre ose i parashikon dhe nuk i dëshiron ato, por me ndërgjegje lejon ardhjen e tyre (neni 15 i KP). Gjithashtu, personi ka përgjegjësi penale edhe në rastet kur megjithëse nuk i dëshiron pasojat, e parashikon mundësinë e ardhjes së tyre dhe me mendjehetësi shpreson t'i shmangë ato ose rastet kur nuk i parashikon pasojat, megjithëse sipas rrethanave duhej dhe kishte mundësi t'i parashikonte (neni 17). Gjendja psikike dhe psikologjike ka ndikim të drejtpërdrejtë në veprimet dhe mosveprimet e autorit.

Referuar vendimeve të analizuara, rezulton se ato përmbajnë të dhëna për gjendjen psikike dhe psikologjike të autorit të veprës penale (96%), me përjashtim të një vendimi (4%). Pjesa më e madhe e të pandehurve rezulton se nuk kanë pasur probleme që kanë të bëjnë me gjendjen psikike ose psikologjike të tyre (58%). Nga arsyetimet e vendimeve rezulton se 25% e të pandehurve ose përfaqësuesve të tyre pretendonin se kishin probleme të shëndetit mendor ose psikologjik. Në këto vendime përshkruhet se autori vuante nga probleme të shëndetit mendor; ka patur çrregullime psikotike të shkaktuara nga probleme mjekësore të patrajtuara nga mjeku profesionist; një autor tjetër vuante nga problemet e shëndetit mendor, çrregullimi delusional i mundshëm i shkaktuar nga një operacion në kokë dhe mostrajtimi për shkak se autori kishte ndërprerë vullnetarisht trajtimet mjekësore; në një rast tjetër autori vuante nga çrregullimi bipolar ose një prej autorëve ishte i diagnostikuar me skizofreni të tipit paranoid; ose për një autor tjetër në vendim thuhet se vuante nga depresioni dhe ishte shtruar kohë më parë në spital. Një vendim nuk përmban të dhëna për gjendjen psikike të të pandehurit.

Kodi i procedurës penale (KPP) parashikon verifikimin e përgjegjshmërisë së të pandehurit kur çmohet se për shkak të sëmundjes mendore ai nuk është në gjendje të marrë pjesë me vetëdije në procedim. Bazuar në ekspertizën psikiatrike, pjesa më e madhe e autorëve kanë qenë të përgjegjshëm në momentin e kryerjes së veprës penale (83%) dhe një pjesë të papërgjegjshëm (13%); për një të pandehur nuk ka të dhëna. Në lidhje me personat e deklaruar të papërgjegjshëm, aktet e ekspertimit psikiatriko - ligjor vënë në pah se autori në kohën e kryerjes së veprës penale prezantonte një klinikë që plotësonte kriteret e diagnozës së skizofrenisë; ose personi vuante prej kohësh nga çrregullimi delusional; ose nga çrregullimi psikotike, deluzione të persekutimit që kanë ekzistuar edhe para kryerjes së veprës penale.

Nga dëshmitë dhe aktet e ekspertimit psikiatriko-ligjor rezulton se disa prej të pandehurve të deklaruar të papërgjegjshëm nuk ishin mjekuar në mënyrë të rregullt ose kishin ndërprerë mjekimin. Ata jetonin me familjarët dhe viktimën, pa iu nënshtruar kontrollit periodik nga ana e mjekut; madje, njëri prej të pandehurve

kishte tre fëmijë të mitur, ndërsa një i pandehur, ishte arrestuar më parë për dhunë ndaj bashkëshortes dhe ishte liruar.

Marrëdhëniet autorë- viktimë

Të dhënat e studimit konfirmojnë se gratë janë më shpesh viktima të vrasjes nga bashkëshorti i tyre, në banesën e tyre ose viktima të pjesëtarëve të tjerë të familjes që jetojnë së bashku me ta. Konkretisht, shumica e të pandehurve janë bashkëshortë/bashkëjetues të viktimës (58%), pasuar nga ish bashkëshorti (13%); kunati i viktimës, ish- dhëndri; nusja kundër vjehrrës dhe vjehrri ndaj nuses. Ka raste që autori nuk ka lidhje me viktimën (13%), por ka pasur afeksion për të, ndërkohë që viktima nuk e pranonte; ose autori punonte bashkë me viktimën dhe u nxit nga bashkëshorti i saj për ta vrarë për shkaqe xhelozie. Në një rast të analizuar, në vendim kishte indicie që krimi të ishte i nxitur nga ish-kunati.

Analiza e marrëdhënies autorë-viktimë në dy rastet e studiuara, konkretisht kur autor i krimit është nusja ose vjehrri, nxjerr në pah mentalitetin patriarkal ose marrëdhëniet jo të mira mes brezave që jetojnë në një banesë të përbashkët. Gjithashtu, në një rast, autori ishte ish- dhëndri, i cili nuk pranonte denoncimin e dhunës në polici nga ish bashkëshortja dhe vendos të hakmerret duke tentuar të vrasë prindërit e ish bashkëshortes që kishin pranuar bijën në shtëpinë e tyre.

Qëndrimi i autorit pas veprës penale

Kodi penal në pjesën e përgjithshme të tij, trajton raportin autor-viktimë para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale, përfshirë qëndrimin e autorit pas kryerjes së veprës penale. Pendimi i thellë i autorit ose normalizimi i marrëdhënieve ndërmjet personit që ka kryer vepër penale dhe viktimës konsiderohen rrethana lehtësuese (neni 48, gërmat “ç” dhe “e” i KP); paraqitja e personit në organin kompetent pas kryerjes së veprës penale vlerësohet si rrethanë lehtësuese (neni 48, germa dh i KP). Gjykata mund të marrë në konsideratë edhe rrethana të tjera që justifikojnë lehtësimin e dënimit (neni 49 i KP). Ndonëse në dispozitë nuk përmenden rrethanat konkrete, nga vendimet gjyqësore kanë rezultuar rrethana të tilla si: mosha e madhe, gjendja shëndetësore, rrethanat familjare.

Referuar rasteve të veprave penale ndaj fëmijëve dhe dhunës në familje, normalizimi i marrëdhënieve autor-viktimë nuk lehtëson dënimin e personit që ka kryer veprën (neni 48, paragrafi i fundit i KP). Gjithashtu, kryerja e veprimeve nga ana e autorit që rëndojnë ose shtojnë pasojat e veprës penale konsiderohet rrethanë rënduese (neni 50, germa “d” e KP).

Përsa i përket qëndrimit të autorit në lidhje me përgjegjësinë e tij për veprën penale rezulton se: një pjesë e autorëve nuk pranojnë përgjegjësinë e tyre (29 %) disa kanë shprehur pendesë gjatë gjykimit (21%); të tjerë nuk kanë shprehur pendesë (25%). Në dy raste, gjykimi është bërë në mungesë (8%), ndërsa një autor ka pretenduar se ka qenë nën efektin e dehjes alkoolike dhe nuk ka kuptuar çfarë ka ndodhur. Për një pjesë të të pandehurve, vendimi nuk përmban të dhëna (17%).

Jo në pak raste, autorët e veprave penale të femicidit, ndonëse kanë pranuar autorësinë e veprës së kryer, kanë prirje për të justifikuar krimin me provokimin dhe fajësimin e viktimës. Justifikimet kanë qenë të ndryshme si: ngjarja ka ndodhur si pasojë e tronditjes së çastit dhe e gjaknxehtësisë së momentit të shkaktuar nga sulmi i ish-bashkëshortes; viktima (nusja e djalit) e fyente ushtronte dhunë verbale dhe fizike ndaj autorit (vjehrrit) dhe për këtë shkak ai kishte kryer vrasjen e saj; ose i pandehuri i kishte dalë në rrugë ish-bashkëshortes që ishte e pajisur me urdhër mbrojtje për t'u sqaruar dhe reagimi i viktimës ishte shkak që ai kreu krimin; tronditja psikike e shkaktuar nga sjellja e padrejtë e viktimës, që i ka shkaktuar obsesion psikik; viktima i kishte prishur familjen duke zgjidhur martesën dhe tentonte t'i hiqte përgjegjësinë prindërore, duke e provokuar dhe dënuar penalisht; gruaja nuk e qaste si bashkëshort, përdorte fjalë fyese, nuk i hapte derën e shtëpisë dhe kjo situatë i kishte shkaktuar tronditje të thellë psikike duke çuar në vrasjen e viktimës.

Një pjesë e të pandehurve, pas kryerjes së krimit nuk kanë lëvizur nga banesa ose vendi i kryerjes së krimit, kanë pritur të vijë policia, ose kanë njoftuar policinë vetë ose nëpërmjet të afërmeve të tyre. Në disa raste, të pandehurit kanë marrë masa të fshijnë gjurmët ose ta paraqesin krimin e kryer si rast fatkeq ose vdekje natyrale. Pjesa më e madhe e të pandehurve kanë qenë tejet të qetë pas kryerjes së krimit. Vetëm një autor, me probleme të shëndetit mendor është gjetur i dëmtuar në banesë së bashku me bashkëshorten e vrarë prej tij, por nga ekspertimi mjeko-ligjor nuk del e qartë nëse i pandehuri është vetëdëmtuar apo dëmtimet janë shkaktuar gjatë përlëshjes me viktimën.

Qasja e viktimës ndaj procesit penal

Profili i viktimave

Vendimet gjyqësore nuk përmbajnë të dhëna për viktimën/at në pjesën hyrëse të tyre. Informacioni nuk është i plotë kryesisht, për mungesë të pasqyrimin të të dhënave në vendime dhe më pak për shkak të anonimizimit të tyre. Informacioni i pakët për viktimat gjendet i shpërndarë në pjesë të ndryshme të vendimit, kryesisht në pjesën përshkruese të ngjarjes ose në përmbledhjen e thënieve të dëshmitarëve si dhe të pohimeve të të pandehurve. Në pjesën e arsytimit të gjykatës, analiza është e fokusuar tek elementët e veprës penale dhe tek i pandehuri, kurse të dhënat për viktimat janë sporadike dhe në funksion të ilustrimit të elementeve të veprës penale. Nga rastet e studiuara është bërë e mundur mbledhja e një informacioni të përgjithshëm vetëm për një pjesë të viktimave (37%). Informacioni i pakët për viktimat nuk mundëson njohjen e statusit të saj në familje, pozitën ekonomike dhe situatën e informimit në lidhje me të drejtat dhe mekanizmat e mbrojtjes së tyre, nëse ka pasur mbështetje nga familjarët dhe të afërmit e saj, qëndrimi i familjes së origjinës, etj.

Gjinia dhe moshja e viktimave

Veprat penale kanë shkaktuar 27 viktima, shumica gra (89%). Krimi ka shkaktuar një viktimë (82%) dhe në pak raste ka shkaktuar dy (7.4%) ose tre viktima (11%). Përsa i përket moshës, për aq sa të dhënat mundësojnë, rezulton se viktimat i përkasin kryesisht grumoshave mbi 41 vjeç: 19% e viktimave i përkasin grupmoshës 49-56 vjeç, 11% e viktimave i përkasin grupmoshës 41-48 vjeç dhe 4% e viktimave janë të grupmoshës 57-65 vjeç.

Nga të dhënat del se një fëmijë është viktimë së bashku me prindërit e tij dhe dy burra janë viktima së bashku me bashkëshortet e tyre.

Statusi martesor

Për vetë natyrën e veprave penale që janë objekt studimi, rezulton se më së shumti, viktimat janë të martuara (78 %), një pjesë janë të divorcuara (11%), një është fëmijë (4 %). Për 7% të viktimave nuk ka të dhëna në vendimet gjyqësore. Viktimat me status “të divorcuar” kanë përjetuar dhunë sistematike nga ish-bashkëshortët e tyre. Pasja e një urdhri mbrojtjeje të dhënë nga gjykata, nuk ka garantuar sigurinë e jetës së tyre.

Numri i fëmijëve

Sipas informacionit që përmbajnë vendimet, 46 fëmijë janë ndikuar nga veprat penale. Shumica e viktimave kishin ose një fëmijë (31%) ose tre ose më shumë fëmijë (31%), kurse 27% e viktimave kishin dy fëmijë; për 19% viktima nuk ka të dhëna. Në dy raste, fëmijët u përkasin dy bashkëshortëve - viktima të veprës penale, ndërsa në një rast, është viktimë vetë fëmija.

Profesioni dhe punësimi i viktimave

Sikurse është theksuar më lart, profesioni dhe punësimi i viktimave ka rëndësi për vlerësimin e rrethanave ekonomike dhe sociale të saj. Nga ato pak të dhëna që përmbajnë vendimet gjyqësore rezulton se 8 viktima kanë qenë të punësuara/vetëpunësuara, ndërsa një viktimë ishte e papunë. Nga pjesë të veçanta të arsyetimit të vendimeve del se një viktimë ishte gjyqtare, tre viktima ishin të vetëpunësuara në biznesin e tyre ose familjar (parukeri, mobileri, shërbime), një viktimë kuzhinierë, një viktimë ishte e punësuar në fasoneri dhe dy viktima ishin fermere.

Arsimi i viktimave

Niveli arsimor ndihmon për të kuptuar më mirë nivelin kulturor të viktimës, mundësitë që ajo ka pasur për të marrë informacionin e nevojshëm në lidhje me parandalimin e dhunës në familje dhe adresimin e saj. Niveli arsimor në shumicën e rasteve lidhet me mundësitë e punësimit dhe gjendjen ekonomike të viktimës. Pothuajse për të gjitha viktimat mungojnë të dhënat për arsimimin. Vetëm për një viktimë me profesion juriste (gjyqtare) përcaktohet niveli i arsimit (arsim i lartë).

Keqtrajtimi i viktimës nga autori para kryerjes së krimit

Në përgjithësi, marrëdhëniet autorë-viktimë para kryerjes së veprës penale janë hetuar dhe janë pasqyruar në arsyetimin e vendimeve gjyqësore për të argumentuar rrezikshmërinë e autorit, praninë e rrethanave lehtësuese ose rënduese si dhe formën e fajësisë së autorit. Jo të gjitha vendimet trajtojnë faktin nëse viktimë ka pasur histori të mëparshme të dhunës (33%).¹⁴⁶ Në rastet e femicidit për të cilat ka të dhëna, rezulton se krimi është paraprirë nga përdorimi i dhunës fizike dhe psikologjike sistematike. Shumica e viktimave janë dhunuar fizikisht dhe psikologjikisht për një periudhë të gjatë (44%); janë dhunuar psikologjikisht (11 %), dhe vetëm pak viktimë nuk kanë pësuar dhunë më parë (15 %). Një pjesë e viktimave ishin nën urdhër mbrojtjeje ose kanë pasur urdhër mbrojtjeje më parë (19%). Tre autorë kanë qenë të arrestuar ose dënuar më parë për dhunë në familje. Në dy raste, viktimë nuk e ka raportuar dhunën në polici, ndërsa në një rast, viktimë kishte denoncuar në polici, por më pas procedimi ishte pushuar pasi viktimë nuk ishte paraqitur për ta ndjekur çështjen.

Megjithëse të dhënat në lidhje me historinë e mëparshme të dhunës janë të pakta, shihet qartë se ka ekzistuar dhuna në familje, sidomos femicidet paraprihen nga dhuna fizike dhe psikologjike dhe se masat mbrojtëse të vendosura nga gjykata përmes urdhrave të mbrojtjes, nuk kanë funksionuar.

Viktimat që i kanë mbijetuar krimit ose një pjesë e trashëgimtarëve të tyre kanë marrë pjesë në procedimet penale dhe proceset gjyqësore. Një pjesë e tyre janë dëgjuar në procese. Dëshmitë e tyre tregojnë se viktimë është keqtrajtuar. Pothuajse në të gjitha rastet ata nxjerrin në pah keqtrajtimin e viktimës nga autori i krimit dhe/ose familjarët e tij. Lëshimi i urdhrave të mbrojtjes të pashoqëruara me masa mbrojtëse reale për viktimën dhe me programe rehabilitimi për autorin nuk kanë parandaluar precipitimin e dhunës në familje.

Mungesa e analizës së historisë së keqtrajtimit të viktimës nga autori nuk mundëson njohjen e nevojave që kanë pasur viktimat për mbështetje, për efektivitetin e shërbimeve, nëse ato kanë kërkuar ndihmë dhe ku e kanë kërkuar, si dhe për të vlerësuar efektivitetin e politikës penale për veprat penale me bazë gjinore dhe për femicidin në mënyrë të veçantë.

Të drejtat procedurale të viktimës.

Deri në vitin 2017, Kodi i Procedurës Penale i njihte viktimës një pozitë të dobët në procedimet penale. Terminologjia e përdorur në KPP ishte “person i dëmtuar”, “i dëmtuari akuzues”, “padiës civil”, “i padituri civil” dhe jo termi “viktimë”. Sipas nenit 58 të KPP, personi i dëmtuar nga vepra penale ose trashëgimtarët e tij kishin të drejtë të kërkonin procedimin e fajtorit, shpërbimin e dëmit, të parashtronin kërkesa në organin procedues, të kërkonin marrjen e provave dhe të drejtën e ankimit kur kërkesa e tij nuk pranohej nga prokurori. Me ndryshimet e miratuara në KPP që

¹⁴⁶ Sipas klasifikimit të statistikave të përpunuar nga UNODC dhe UNWOMEN një nga të dhënat e femicidit është historia e dhunës së autorit ndaj viktimës

hynë në fuqi në Gusht të vitit 2017¹⁴⁷, krahas përdorimit të termit “viktimë”, të drejtat e viktimës u zgjeruan, bazuar në direktivën 2012/29/EU të Këshillit dhe Parlamenti Evropian¹⁴⁸. Sipas nenit 58, paragrafi 1 të KPP-së të ndryshuar, viktimat e veprës penale ka të drejta, ndër të cilat: të kërkojë ndjekjen penale të fajtorit; të zgjedhë mbrojtës dhe, kur është rasti, të përfitojë ndihmë juridike falas, sipas legjislacionit në fuqi; të kërkojë në çdo kohë informacion për gjendjen e procedimit, si dhe të njihet me aktet e provat, pa cenuar parimin e sekretit hetimor; të kërkojë marrjen e provave, si dhe të parashtrojë kërkesa të tjera përpara organit procedues; të thirret në seancën paraprake dhe në seancën e parë gjyqësore; të dëgjohet nga gjykata, edhe kur asnjëra nga palët nuk ka kërkuar thirrjen e saj si dëshmitar.

Organi procedues ka detyrimin të njoftojë menjëherë viktimën për të drejtat e saj dhe mban procesverbal për njoftimin e kryer (neni 58, paragrafi 2, i KPP). Gjithashtu, trashëgimtarët e viktimës kanë të drejtë¹⁴⁹, të kërkojnë ndjekjen penale të fajtorit, të informohen për arrestimin e të akuzuarit dhe lirimin e tij, në kushtet e caktuara në këtë Kod; të njoftohen për mosfillimin e procedimit, pushimin e çështjes, fillimin dhe përfundimin e gjykimit; të bëjnë ankim në gjykatë kundër vendimit të prokurorit për të mos filluar procedimin dhe vendimit të prokurorit ose gjyqtarit të seancës paraprake për të pushuar akuzën ose çështjen; të kërkojnë shpërblimin e dëmit dhe të pranohen si paditës civil në procesin penal; të dëgjohen nga gjykata, edhe kur asnjëra nga palët nuk ka kërkuar thirrjen e saj si dëshmitar. Nëse trashëgimtari i viktimës është i mitur, ai përfaqësohet nga kujdestari ligjor (neni 58, paragrafi 4 i KPP)

Prania e viktimës/trashëgimtarëve në procesin gjyqësor.

Vendimet përmbajnë të dhëna të përgjithshme për trashëgimtarët e viktimave dhe faktin nëse kanë qenë ose jo të pranishëm në proceset gjyqësore. Pak vendime kanë të dhëna në lidhje me qëndrimin e trashëgimtarëve të viktimës ose të viktimave të mbijetuara. Nga analiza e vendimeve gjyqësore rezulton se viktimat ose trashëgimtarët e tyre kanë qenë në mungesë në shumicën e proceseve gjyqësore; kur kanë qenë të pranishëm ata janë pyetur si dëshmitarë.

14 viktimat kanë humbur jetën, kurse për 8 viktimat nuk ka informacion. Pesë viktimat që i kanë mbijetuar krimit kanë pasur qasje të ndryshme në lidhje me procesin penal. Kështu, ka pasur rast kur kërkohej që bashkëshorti dhunues të mos dënohet, me argumentin se është babai i fëmijëve. E dëmtuara e falte bashkëshortin me argumentin se ai ishte i pirë, nuk kishte si qëllim ta vriste, por kërkonte të hollat e mbledhura nga një festë familjare; avokati i viktimës ka kërkuar dënimin e autorit;

¹⁴⁷ Ligji nr. 35/2017, datë 30.3.2017.

¹⁴⁸ Directive 2012/29/EU of The European Parliament and of the Council of 25 October 2012 “Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework”, Decision 2001/220/JHA <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>. Aksesuar për herë të fundit më datë 09.7.2022.

¹⁴⁹ Neni 58, paragrafi 4 i K.Pr.P, i ndryshuar.

ndërsa në një rast tjetër, viktimat nuk ishte shprehur për episodin e plagosjes së rëndë, nga frika e dhunuesit.

Lidhur me rastet kur viktimat ka humbur jetën, një pjesë e trashëgimtarëve kanë marrë pjesë në procesin penal dhe janë pyetur si dëshmitarë, ndërsa pjesa tjetër nuk ka qenë e pranishme. Vendimet nuk përmbajnë të dhëna për arsyet e mospjesëmarrjes dhe nëse ata kanë paraqitur ndonjë kërkesë për gjykatën. Një një rast të vetëm, kujdestari i fëmijës të mitur të viktimës ka kërkuar shqyrtimin e padisë civile në procesin penal dhe shpërblimin e dëmit.

Kërkesa për ndihmë nga viktimat para kryerjes së vrasjes ose tentativës së vrasjes

Raportimi/mosraportimi i krimit dhe i dhunës me bazë gjinore tek institucionet kompetente nga viktimat dhe arsyet e tyre, hedhin dritë për disa aspekte si: shkallën e njohurive për të drejtat e viktimës dhe mekanizmat e garantimit të tyre, qasjen e viktimës të shërbimet shoqërore, shkallën e besimit të viktimës tek institucionet: nëse viktimat ka hasur barriera për të raportuar dhe marrë shërbimet e nevojshme, etj.

Ndonëse rezulton se shumë prej viktimave kanë qenë të keqtrajtuara në mënyrë sistematike nga autorët, për pjesën më të madhe të viktimave (70%), vendimet gjyqësore nuk përmbajnë të dhëna nëse viktimat e dhunës kanë kërkuar ndihmë tek policia ose ndonjë institucion tjetër. Nuk ka as të dhëna nëse viktimat i është drejtuar ndonjë organizatë të shoqërisë civile që ofron shërbime mbështetëse për gratë dhe vajzat e dhunuara. Kjo tregon se hetimi i këtij fakti dhe evidentimi në arsyetimin e vendimeve gjyqësore nuk vlerësohet sa duhet nga gjykatat. Për rrjedhojë, vendimet nuk mundësojnë vlerësimin e efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve për viktimat e dhunës në familje ose ndaj grave në përgjithësi, si dhe të shërbimeve mbështetëse për viktimat në veçanti.

Nga të dhënat e pjesshme që përmbajnë vendimet del se pak viktimat kanë kërkuar ndihmë (19%). Një nga viktimat e plagosur me thikë nga bashkëshorti disa muaj më parë se bashkëshorti ta dhunonte përsëri, kishte kërkuar ndihmë për trajtim mjekësor në urgjencën e spitalit, por nuk kishte treguar se ishte plagosur rëndë nga bashkëshorti. Ajo e paraqiti ngjarjen si një rast aksidental në shtëpi. Një nga viktimat ishte pajisur me urdhër mbrojtje, dy muaj para se të vritej nga bashkëshorti; vajza (ish bashkëshortja e të pandehurit) e dy viktimave të tentativës së vrasjes e kishte denoncuar të pandehurin në policinë e vendit ku jetonte ai dhe kishte kërkuar ndihmë; në një rast tjetër, gjykata kishte lëshuar urdhër mbrojtje për viktimën, duke urdhëruar bashkëshortin e saj të qëndronte larg viktimës në një distancë prej 100 m, të largohej nga banesa bashkëshortore, të mos ushtronte dhunë, të mos e ngacmonte ose ofendonte atë. Viktimat e divorcuara para tre vitesh nga momenti i vrasjes, pas divorcit kishte kallëzuar ish- bashkëshortin për dhunë, ishte pajisur me urdhër mbrojtje, autori ishte dënuar nga gjykata dhe pas kryerjes së dënimit, ai vrau ish-bashkëshortin e tij.

Vendbanimi i viktimave

Studimi i lidhjes mes vendbanimit të viktimës dhe kërkesës së viktimës për ndihmë është me interes. Më përjashtim të një rasti që viktima jetonte në fshat, viktimat e tjera që kanë kërkuar ndihmë banonin në zona urbane. Ky fakt tregon për mentalitetin e popullsisë në zonat rurale, nivelin e informacionit për gratë dhe vajzat në zonat rurale, shtrirjen e shërbimeve në territor dhe mundësinë e qasjes së viktimave në këto shërbime. Gjithashtu, fakti që viktimat ishin pajisur me urdhër mbrojtje dhe jetonin në të njëjtën banesë ose shumë afër me dhunuesit e tyre, tregon se nëse dhunuesit nuk veçohen nga viktimat dhe urdhrat nuk shoqërohen me masa të tjera për mbrojtjen e viktimës dhe ndalesa për dhunuesin e saj, urdhrat e mbrojtjes nuk janë efektivë.

Kërkesa për ndihmë nga ana e viktimës, është përmendur nga autori i krimit si shkak i vrasjes së viktimës. Dhunuesit nuk kanë pranuar faktin që gjykata e ka larguar atë nga banesa bashkëshortore dhe ka lënë në banesë gruan dhe fëmijët; kanë pretenduar që sjellja e viktimës bie ndesh me mentalitetin dhe traditat e familjeve (shprehje e përdorur prej një prej të pandehurve dhe dëshmitarë, pjesëtarë të familjes të tij).

Mungesa e kujdesit ndaj personave me probleme të shëndetit mendor është një çështje që rezulton nga studimi i rasteve të analizuara. Nga dëshmitë dhe raportet e ekspertimit psikiatriko-ligjor rezulton se të pandehurit ndonëse kanë pasur nevojë për trajtim mjekësor të specializuar nuk e kanë marrë atë ose e kanë ndërprerë trajtimin. Në dy raste, të pandehurit kanë shfaqur probleme serioze të shëndetit mendor, ushtronin dhunë sistematike, njëri prej tyre ishte i arrestuar për dhunë më parë, megjithatë autori dhe viktima qëndronin së bashku.

Motivet e kryerjes së veprës penale

Vendimet përmbajnë të dhëna mbi motivet e veprës penale, të pohuara nga autori i krimit ose viktimat në rastet e veprave penale të mbetura në tentativë ose nga dëshmitarët.

Disa prej autorëve kanë pranuar akuzën dhe kanë dhënë shpjegime për motivet e kryerjes së veprës penale ose këto të fundit dalin nga leximi i dëshmimeve. Motivët e dobëta janë një nga shkaqet e krimit në familje, por pa u specifikuar konkretisht. Renditet xhelozia, i pandehuri dyshonte se fëmijët nuk ishin të tijtë, problemet e shëndetit mendor, problemet ekonomike, lëshimi i urdhrit të mbrojtjes ose dënimi nga gjykata për dhunë në familje ose kërkesa për divorc, përdorimi i alkoolit i kombinuar me problemet ekonomike ose dyshimi në tradhtinë bashkëshortore; refuzimi për të pasur lidhje intime, hakmarrja pasi viktima kishte akuzuar kunatin për vrasjen e motrës dhe ditën e ngjarjes në gjykatë zhvillohej seanca e kujdestarisë për fëmijët e motrës së vrarë.

Marrëdhëniet autorë- viktimë

Marrëdhëniet autorë-viktimë para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale janë parë dhe nga këndvështrimi i viktimave. Nga analiza e vendimeve rezulton se një analizë e tillë nuk është e plotë, sidomos e marrëdhënieve para kryerjes së veprës penale. Në përgjithësi nuk ka informacione në lidhje me marrëdhëniet mes autorit, viktimës ose trashëgimtarëve të saj pas vendimmarrjes së gjykatës.

Në arsyetimet e vendimeve, gjykata është shprehur se marrëdhëniet e autorit me viktimën kanë qenë të mira pak para se të ndodhte krimi ose gjendja ekonomike nuk ishte e mirë dhe vitet e fundit mes çiftit ka pasur konflikte për këtë çështje; autori ishte emigrant në Greqi, në të shumtën e kohës nuk ishte në familje dhe viktima jetonte me prindërit e autorit; në një rast marrëdhëniet ishin të acaruar pasi autori dhe viktima ishin divorcuar për shkak të përdorimit të dhunës dhe se autori nuk e ka toleruar një gjë të tillë; debatet e vazhdueshme mes nuses së djalit (viktimës) dhe prindërve të bashkëshortit për trajtimin e fëmijëve dhe komunikimin në familje. Nga analiza e tre vendimeve gjyqësore del e qartë ndikimi që ka emigrimi në marrëdhëniet e familjes shqiptare, duke shkaktuar tronditje të tyre dhe ndjenjën e xhelozisë tek dhunuesit.

Masat e sigurimit personal dhe dënimet penale

Zbatimi i masave të sigurisë personale, të llojit dhe masave të dënimit të zbatuara nga gjykata janë elemente të politikës penale me rëndësi për tu vlerësuar në rastet e femicidit. Kodi i procedurës penale parashikon disa masa të sigurimit personal si: arresti në shtëpi, arresti në burg, detyrimi për t'u paraqitur në policinë gjyqësore, garancia pasurore, shtrimi i përkohshëm në një spital psikiatrik, ndalimi i daljes jashtë shtetit, ndalimi dhe detyrimi për qëndrimin në një vend të caktuar (neni 232). Kodi penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe me burgim si dënime kryesore për vepra penale të tilla (neni 29). Maksimumi i dënimit me burgim është 35 vjet.¹⁵⁰ Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, si dhe për gratë (neni 31, paragrafi 2 i KP). Pra, në vlerësimin e politikës penale të zbatuar nga gjykatat shqiptare për rastet e femicidit duhet të mbahen parasysh parashikimet e dispozitave të kodit Penal.

Në rastet e studiuara, prokuroria ka zbatuar masën e sigurimit personal “arrest në burg” gjatë fazës së hetimeve penale për të gjithë autorët e krimit. Përsa i përket llojit dhe masës së dënimit me burgim, në përgjithësi, gjykatat kanë caktuar burgime afatgjatë ose burgim të përjetshëm në shumicën e rasteve.

¹⁵⁰ Deri në maj të vitit 2013, dënimi me burgim në maksimum ka qenë 25 vjet. Ligji nr.144, datë 2.5.2013 ndryshoi maksimumin e dënimit me burgim nga 25 vjet në 35 vjet; u zgjerua rrethi i veprave penale për të cilat u parashikua dënimi me burgim të përjetshëm. Në këtë grup u përfshinë edhe veprat penale të

Tabela nr. 3 Dënimet penale kryesore të zbatuara nga gjykata

	Numri	Përqindja
3 vjet ¹⁵¹	1	4.2
10 vjet	1	4.2
14 vjet	1	4.2
20 vjet	1	4.2
23 vjet e 4 muaj	2	8.3
25 vjet	1	4.2
27 vjet	1	4.2
32 vjet	1	4.2
34 vjet	1	4.2
35 vjet	7	29
Burgim të përjetshëm	3	12.5
Masa mjekësore" mjekim i detyruar në spitalin psikiatrik	3	12.5
Pushim procedimi pasi autori ka vdekur në burg	1	4.2
Totali	24	100%

Në rastet kur autori është dënuar për më shumë se një veprë penale, në caktimin e dënimit gjykata ka zbatuar dënimin më të rëndë të caktuar për veprën penale kryesore ose dënimin më të rëndë të shtuar, i cili nuk mund të kapërcejë shumën e dënimeve të caktuara veç e veç për çdo veprë penale.

Rrethanat lehtësuese dhe rënduese në caktimin e dënimit

Kodi penal parashikon rrethanat që lehtësojnë ose rëndojnë dënimin (neni 48 dhe 50). Sipas nenit 50 të KP,¹⁵² disa rrethana që rëndojnë dënimin janë: kryerja e veprës penale pas vendosjes së personit nën mbikëqyrje elektronike; kur vepra është kryer kundër fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që, për shkaqe të ndryshme, nuk mund të mbrohen; kryerja e veprës penale gjatë ose pas dhënies së urdhrave gjyqësorë të mbrojtjes nga dhuna në familje; kur vepra është kryer duke përfituar nga marrëdhëniet familjare, të bashkëjetesës, të miqësisë, të mikpritjes; kur vepra është kryer e shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë, racën, ngjyrën, etninë, gjuhën, identitetin gjinor, orientimin seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendjen shëndetësore, predispozicione gjenetike ose aftësinë e kufizuar ose është kryer me mizori.¹⁵³

¹⁵¹ Gjykata ka pushuar akuzën për veprën penale të vrasjes me paramendim të mbetur të tentativë dhe e ka dënuar të pandehurin vetëm për veprën penale të futjes ose mbajtjes së mjeteve të ndaluara në vendet e ekzekutimit të dënimit me burgim.

¹⁵² Ndryshuar shkronja "b", shtuar shkronja "h" dhe "i" me ligjin nr.8733, datë 24.1.2001, neni 5;ndryshuar shkronja "dh" me ligjin nr.9275, datë 16.9.2004, neni 8;shtuar shkronja "j" me ligjin nr.9686, datë 26.2.2007, neni 6; shtohet shkronja "ç/1" dhe "e/1" dhe ndryshohet shkronja "g" dhe "j" me ligjin nr.144, datë 2.5.2013, neni 6)

¹⁵³ Neni 50, gërma "c" e Kodit Penal.

Sipas nenit 48 të KP dënimi penal lehtësohet kur ekzistojnë disa rrethana, ndër të cilat: vepra është kryer e shtyrë nga motive me vlera pozitive morale e shoqërore; kur vepra është kryer nën ndikimin e tronditjes psikike të shkaktuar nga provokimi ose veprime të padrejta të viktimës apo të ndonjë personi tjetër; kur vepra është kryer nën ndikimin e veprimeve apo të udhëzimeve të padrejta të eprorit; kur personi që ka kryer veprën tregon pendim të thellë; kur personi ka zëvendësuar dëmin e shkaktuar nga vepra penale ose ka ndihmuar aktivisht për të zhdukur ose pakësuar pasojat e veprës penale; kur personi paraqitet në organet kompetente pas kryerjes së veprës penale; kur marrëdhëniet ndërmjet personit që ka kryer veprën penale dhe të dëmtuarit janë normalizuar.

Ligji nuk lejon që “kur vepra është kryer e shtyrë nga motive me vlera pozitive morale e shoqërore” rrethana lehtësuese të ndikojë në lehtësimin e dënimit kur vepra penale është kryer për shkak të gjinisë ose marrëdhënieve familjare¹⁵⁴. Gjithashtu, “kur marrëdhëniet ndërmjet personit që ka kryer veprën penale dhe të dëmtuarit janë normalizuar” rrethana lehtësuese nuk e lehtëson dënimin e një personi që ka kryer një vepër penale ndaj fëmijëve ose një vepër penale të dhunës në familje.¹⁵⁵

Në përgjithësi, vendimet gjyqësore janë të arsyetuara më shumë nga pikëpamja e bazës ligjore të rrethanave rënduese, por janë arsyetuar më pak sa u përket rrethanave lehtësuese që lidhen më çështjen objekt gjykimi. Kryesisht, dënimet e gjykatave janë në proporcion me rrezikshmërinë e veprës penale dhe të autorit, si dhe shkallën e përhapjes së krimit në vend. Në shumicën e vendimeve rrethanat lehtësuese nuk kanë konkurruar me rrethanat rënduese. Megjithatë, ka vendime ku gjykata ka marrë në konsideratë rrethana lehtësuese të tjera bazuar në parashikimet e nenin 49 të KP që i jep të drejtë gjykatës të vlerësojë rrethana të tjera lehtësuese. Përmbajtja e nenit 49 të KP është e përgjithshme dhe për rrjedhojë, përveç rrethanave lehtësuese të parashikuara në nenin 48 të KP, është gjykata që vlerëson se cilat rrethana do t'i konsiderojë lehtësuese.

Krahas dënimit kryesor kodi Penal parashikon zbatimin e një ose më shumë dënimeve plotësuese, ndër të cilat përfshihet edhe humbja e përgjegjësisë prindërore¹⁵⁶. Neni 13 i Kodit penal parashikon se “humbja e përgjegjësisë prindërore jepet nga gjykata ndaj personit që e ushtron përgjegjësinë prindërore, kur ai dënohet si autor ose bashkëpunëtor në një vepër penale ndaj fëmijës ose si bashkëpunëtor me fëmijën në kryerjen e një veprë penale”. Nga studimi i vendimeve gjyqësore rezulton se ka pasur raste që krahas gruas, fëmijët janë pajisur me urdhër mbrojtjeje, ose vepra penale është kryer në prani të fëmijës, ose fëmija ka qenë viktimë e dhunës së bashku me nënën e tij. Ndonëse dhuna ndaj fëmijës nuk është objekt i kësaj analize, me interes është studimi i këtij aspekti pasi në disa raste, të pandehurit kanë kërkuar

¹⁵⁴ Shtuar me ligjin nr.144, datë 2.5.2013, neni 5. Ligjvënësi miratoi këtë shtesë për të ndaluar praktikat e lehtësimit me dënimin për veprat e kryera për nder me argumentin se vepra ishte kryer nga motive me vlera morale dhe për të zbatuar një politikë penale më të ashpër ndaj veprave penale me motive diskriminuese

¹⁵⁵ Shtuar me ligjin nr.144, datë 2.5.2013, neni 5. Ligjvënësi miratoi këtë shtesë për të ndaluar praktikat e lehtësimit me dënimin për veprat e kryera me motive diskriminuese, përfshirë gjininë.

¹⁵⁶ Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012.

zbutje të dënimit ose caktim të një dënimi në minimum me argumentin se kanë fëmijë të mitur nën kujdestari. Në rastet e analizuara nuk rezulton që prokuroria të ketë hetuar ushtrimin e dhunës ndaj fëmijës, ose asistimin e dhunës nga fëmija i mitur. Për rrjedhojë, nuk është kërkuar ose zbatuar edhe ky dënim plotësues.

Kodi i procedurës penale parashikon gjykimin me marrëveshje për veprat penale për të cilat ligji parashikon një dënim në maksimum jo më shumë se 7 vjet burgim (neni 406/d)¹⁵⁷, si dhe gjykimin e shkurtuar (neni 403 i K.Pr.P). Në rastin e veprave penale të femicidit dënimet janë mbi 7 vjet dhe gjykimi me marrëveshje është i pazbatueshëm. Gjithashtu, ligji nuk lejon pranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm (neni 403, paragrafi 2 i K.Pr.P).¹⁵⁸ Për veprat penale të tjera të femicidit, gjykimi i shkurtuar mund të pranohet nga gjykata kur i pandehuri ose mbrojtësi i tij kanë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar në seancën paraprake (neni 405 i K.Pr.P)¹⁵⁹ dhe gjykata vendos pranimin ose jo të kërkesës për gjykimin e shkurtuar kur çmon se çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, ndryshe vazhdon me gjykim të zakonshëm¹⁶⁰.

Pranimi i kërkesës për gjykim të shkurtuar ul dënimin me burgim me një të tretën (neni 406, paragrafi 1 i K.Pr.P) dhe krijon një problem serioz për zbatimin e të drejtës së viktimës në lidhje me shqyrtimin e padisë civile në procesin penal. Nëse gjykata pranon kërkesën për gjykim të shkurtuar, padia civile nuk shqyrtohet në procesin penal, por ajo veçohet dhe shqyrtohet në një proces të veçantë (neni 405, paragrafi 9 i K.Pr.P).

Në një rast, Gjkata e krimeve të rënda ka pranuar kërkesën e katër të pandehurve për gjykim të shkurtuar. Paraqitja e kërkesës për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri nuk përbën detyrim për t'u pranuar nga gjykata, por gjykata e ka pranuar kërkesën me argumentin se autori ka pranuar fajësinë dhe ekzistonin mundësitë e zgjidhjes së çështjes në gjendjen që kanë qenë aktet kur u paraqit kërkesa. Megjithatë, në përgjithësi, numri i kërkesave për gjykim të shkurtuar ka qenë më i lartë sesa ato të pranuar. Arsyeja e mospranimit të kërkesës ka qenë ndryshimi i ligjit dhe ndalimi i gjykimin të shkurtuar për veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Në një pjesë të rasteve të studiuara, kërkesa është pranuar,

¹⁵⁷ Kjo dispozitë është me ligjin nr.35, datë 30.05.2017, neni 228.

¹⁵⁸ Veprat penale të femicidit për të cilat parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm janë: vrasja e kryer për interes ose hakmarrje (neni 78, paragrafi 2 i K.P), vrasja në rrethana të tjera cilësuese (neni 79 i K.P), vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c). Për këto krime, ligji parashikon në minimum një dënim jo më pak se 20 vjet burgim.

¹⁵⁹ Ndryshuar pika 1, 5, 6 dhe 7, shtuar fjalë në pikën 3 e shtuar pikat 8 dhe 9 me ligjin nr. 35/2017, date 30.3.2017

¹⁶⁰ Kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk pranohet; a) nëse i pandehuri ose mbrojtësi i tij ngrenë pretendime mbi vlefshmërinë e akteve ose përdorshmërinë e provave të grumbulluara gjatë hetimit paraprak, ose kur kërkojnë marrjen e provave të reja në gjykim; b) kur gjykata kryesisht konstaton pavlefshmëri absolute ose papërdorshmëri të provave, si rezultat i të cilave çmon se çështja nuk mund të zgjidhet në gjendjen e akteve. Ky rregull nuk zbatohet kur kërkohen prova lidhur me personalitetin e të pandehurit, apo gjendjen e tij personale, familjare ose ekonomike.

kur të pandehurit i ishte bërë njoftimi i akuzës përpara hyrjes në fuqi të ndryshimeve ligjore në KPP në lidhje me kushtet e pranimit të kërkesës për gjykimin e shkurtuar.

Rastet e analizuara tregojnë se një i pandehur që ka kryer veprën penale në mënyrë mizore dhe të përsëritur, ka përfituar ulje dënimi për shkak të gjykimit të shkurtuar. Në kushte të tilla, ndonëse gjykata ka zbatuar dënim me burgim të përjetshëm ose 35 vjet, pranimi i kërkesës për gjykim të shkurtuar ka ulur dënimin respektivisht në 35 vjet burgim ose dhe 23 vjet e 4 muaj burgim.

Sikurse është analizuar më sipër, shumica e vendimeve gjyqësore të gjykatës së shkallës së parë janë lënë në fuqi nga Gjykatat e Apelit. Megjithatë, shihet e nevojshme që praktika gjyqësore të standardizohet dhe të unifikohet përsa i përket politikës penale që ndryshon nga një gjykatë në tjetrën, për vepra penale të femicidit më të njëjtën shkallë rrezikshmërie shoqërore.

Analiza e rrethanave rënduese ose lehtësuese, më së shumti është kryer duke iu referuar përmbajtjes së ligjit. Ka vendime ku nuk del e qartë sesi është vlerësuar pendimi i thellë i autorit, në rastet kur autori ka kryer një sërë veprimesh për të fshehur gjurmët e krimit ose mënyra e kryerjes së veprës penale ka qenë mizore. Një sërë rrethanash rënduese përmenden për arsyetimin e dënimeve të zbatuara, por disa prej tyre janë formulime të përgjithshme, të cilat shprehen njësoj pothuajse në të gjitha vendimet penale.

Rrethanat rënduese të cituara nga gjykata janë të tilla si:

- Rrezikshmëria shoqërore e veprës penale;
- Rrezikshmëria shoqërore e veprës penale të parashikuar në nenin 79/c K.P, duke pasur parasysh nivelin e dënimit në minimum 20 vjet burgim ose dënim i përjetshëm;;
- Lloji dhe kufijtë e dënimit të parashikuar në dispozitën konkrete të pjesës së posaçme të Kodit Penal;
- Rrezikshmëria shoqërore e autorit të krimit;
- Pasoja e rëndë e ardhur;
- Numri i goditjeve të viktimës;
- Fakti që vepra penale është kryer me dashje (i shtyrë nga motive të dobëta);
- Fakti që pas kryerjes së veprës penale, autori e ka detyruar viktimën ta paraqesë plagosjen e rëndë si vetëdëmtim, me qëllim përjashtimin nga përgjegjësia ligjore;
- Mospranimi i akuzave në gjykim;
- Sjellja e mëparshme e autorit të krimit/sjellja pas kryerjes së veprës penale. Ndonëse i pandehuri nuk ka qenë i dënuar më parë në Shqipëri, ka të dhëna zyrtare për sjellje agresive dhe të dhunshme në shtet tjetër;
- Autori është larguar nga vendngjarja dhe nuk është interesuar në lidhje me pasojën e sjellë ose gjendjen shëndetësore të viktimave, duke e lënë hetimin dhe gjykimin në mungesë;

- Vepra penale është kryer duke qëlluar disa herë me armë mbi persona të pambrojtur;
- Vepra penale është kryer në formën e dashjes direkte, për motive të dobëta, të nxitura nga ndjenja hakmarrje ndaj veprimeve të ish-bashkëshortes të dhunuar fizikisht dhe pse kishte guxuar ta denonconte atë në autoritetet përkatëse;
- Kryerja e krimit me egërsi, gjakftohtësi e paramendim duke përfitur nga marrëdhëniet familjare me viktimat;
- Koha e kryerjes së veprës penale - në mbrëmje, kur viktimat kanë qenë duke pushuar pranë njeri-tjetrit dhe duke kryer aktivitet normal familjar në mbrëmje;
- Vepra penale është kryer nëpërmjet përdorimit të armës së zjarrit, e cila për shkak të karakteristikave paraqet rrezikshmëri të lartë;
- Mënyra e kryerjes së veprës penale duke qëlluar disa herë me breshëri me armë zjarri në drejtim të të gjithë familjes, (bashkëshorti, bashkëshortja, fëmija i mitur) të cilët për pasojë kanë gjetur vdekjen;
- Pasojat e ardhura nga vepra, vdekja e 3 shtetasve, njeri nga viktimat ishte i mitur, ndërsa njëra nga viktimat ishte shtatzënë;
- Janë praktikuar rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 50, gërmat "a", "e", "g", "i" të Kodit Penal;
- Autori ka kryer edhe më parë një vepër penale tjetër;
- Kryerja e krimit me armë luftarake;
- I pandehuri është dënuar më parë për vepra penale të tjera, madje edhe për veprën penale të parashikuar në nenin 324/a të Kodit Penal;
- Janë të pranishme dy rrethana rënduese, parashikuar nga neni 50 gërma "a" dhe "gj" e K.P, kryerja e veprës penale e shtyrë nga motive të dobëta (xhelozia ndaj viktimës, bindja se e tradhëtonte, fiksimi se fëmija i vogël nuk është i tij, frika se viktima dhe motrat e saj mund ta eliminonin fizikisht për t'i marrë pasurinë), si dhe kryerja e veprës penale në bashkëpunim, ku i pandehuri është në rolin e organizatorit dhe nxitësit, ndërsa personi tjetër është në rolin e ekzekutorit material.
- Ka tentuar ta mbysë, më tej për arritjen e qëllimit kriminal e ka goditur viktimën me thikë në fytyrë dhe në qafë, duke i shkaktuar vdekjen;
- Vrasje për motive të dobëta për shkaqe xhelozie (neni 50, gërma "a" K.P);
- Mënyra, rrethanat, intensiteti i goditjeve (deri edhe 24 herë) dhe mjeti i përdorur;
- Provat tregojnë se krimi është kryer me egërsi, duke e lënë viktimën të vuajë;
- I akuzuari ka kryer veprën penale në kohën kur djali ishte i kyçur në dhomën e gjumit dhe ka dëgjuar momentet e të bërtiturave të mamasë së tij (viktimës) dhe me pas ka parë skenën e krimit;

- Ngjarja ka ndodhur ndërsa urdhri i mbrojtjes urdhëronte të pandehurin që të mos ushtronte dhunë, të mos ngacmonte, kërcënonte, ofendonte, fyente ose kontaktonte me viktimën, të qëndronte larg saj në një distancë 100 m si dhe të largohej nga banesa bashkëshortore;
- Vepra është kryer pas dhënies së një dënimi për një krim të kryer më parë (dhunë në familje).
- Kryerja e vrasjes së bashkëshortes dhe fshehja e gjurmëve të vrasjes;
- I pandehuri rezultoi i dënuar më parë për një veprë penale në dëm të viktimës, “dhunë në familje” parashikuar nga neni 130/a K.P. Qenia i dënuar përbën rrethanë që rëndon dënimin në ngarkim të tij lidhur me veprën penale “vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”;
- Krimi është kryer për motive të dobëta, për t’u hakmarrë ndaj sjelljeve të viktimës dhe vendimmarrjes së saj për të zgjidhur martesën;
- Personi rezultoi recidivist specifik dhe lidhur me veprën penale “prodhim dhe mbajtje pa leje të armeve luftarake dhe e municionit”, rrethanë rënduese, që vlerësohet nga gjykata si e rëndësishme në individualizimin e dënimit në maksimum;
- Kryerja e krimit fillimisht, nëpërmjet helmimit dhe në vonesë të ardhjes së pasojës, nëpërmjet mbytjes, qëndrimi mohues i shoqëruar me përpjekje për ta paraqitur vrasjen si vetëvrasje;
- Qëndrimi i manifestuar në kohën pas ngjarjes në komunikim me bashkëshortin (ku bashkëshortja i ka quajtur emocione të kota ato çka përjeton ai në lidhje me vdekjen e nënës);
- Kryerja e krimit për motive të dobëta;
- Kryerja e krimit pas dhënies së një dënimi për një krim të kryer më parë;
- Gjendja e rënduar psikologjike e viktimës;
- Qëndrimi pohues, por jo pendues ndaj dënimit të mëparshëm.

Gjykatat kanë pranuar pretendimet e avokatëve që në çdo rast kanë adresuar rrethana lehtësuese në favor të të pandehurit dhe janë përpjekur për të shfajësuar të akuzuarin dhe fajësuar viktimën.

Në arsyetimin e vendimeve gjyqësore, gjykatat kanë cituar rrethana lehtësuese të ndryshme si:

- Moshën e autorit të krimit;
- Gjendjen familjare;
- Njeri nga të pandehurit ka pranuar autorësinë, ky qëndrim lehtëson dënimin e tij;
- Moshën e madhe të autorit;
- I pandehuri është shprehur se ndihet i penduar për veprën penale të kryer. Manifestimi i qëndrimeve të njëjta në lidhje me faktin penal nga deklaratimet

fillestare e në vazhdim gjatë hetimit tregojnë se i pandehuri nuk është përpjekur të anashkalojë përgjegjësinë në kryerjen e veprës penale, qëllimin e motivin e vërtetë në raport me viktimën;

- Qëndrimi i pandehurit në raport me veprën ka karakteristikat e pendimit të thellë. Nga provat rezulton se i pandehuri ka njoftuar policinë për kryerjen e veprës penale, është dorëzuar vullnetarisht menjëherë dhe ka deklaruar personalisht kryerjen e veprës penale. Kjo vlerësohet nga gjykata si rrethanë lehtësuese, në kuadër të nenit 48/dh K.P;

Raste Studimore

Në këtë pjesë të studimit, analizohen pesë raste, nga të cilat një vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare, një plagosje e rëndë me dashje për shkak të marrëdhënieve familjare dhe dhunë në familje, një rast i pushimit të gjyqimit për vrasje të mbetur në tentativë, vrasje me paramendim të mbetur në tentativë, vrasje me paramendim dhe armëmbajtje pa leje.

Plagosje e rëndë me dashje e mbetur në tentativë dhe dhunë në familje i pandehur X.Z dhe viktimë L.X

Përshkrimi i përmbledhur i rastit

Më datë 16.3.2018, ora 07:45, shtetasja L.X ka marrë ndihmë mjekësore në spitalin rajonal të qytetit F. E dëmtuara ishte shoqëruar për në spital nga një shok i bashkëshortit të saj, bazuar në kërkesën e këtij të fundit, ndërsa i pandehuri i ka thënë shokut të tij se do të shkonte të tërhiqte lekë. E dëmtuara ka pretenduar te mjeku i urgjencës se dëmtimi ka qenë aksidental.

Nga akti i ekspertimit mjeko- ligjor i kryer më datë 27.3.2018 rezultoi se e dëmtuara kishte plagë lumbare në thellësi të veshkës së majtë penetrate, të kategorisë së rrezikshme për jetën dhe nëse nuk do të jepej ndihma mjekësore e menjëhershme dhe e specializuar, ajo rrezikonte jetën. Eksperti shpjegonte se “kjo plagë mund të ishte kryer nga mjet prerës dhe jo nga mjeti i këqyrur në vend ngjarje, plaga e së cilës do të kishte karakteristika shtypëse dhe shqyese, buzë të çrregullta dhe dërmishje rreth saj. Thellësia e dëmtimit në veshkës është vështirë të shkaktohet nga mjeti i këqyrur në vend ngjarje”.

Ndërsa vijonte procedimi penal, në ngarkim të të pandehurit X.X, për ngjarjen e ndodhur në mars të vitit 2018, një procedim penal tjetër rezultoi i regjistruar në Gusht të vitit 2018, bazuar në kallëzimin e bërë nga L.X, bashkëshortja e të pandehurit. Sipas kallëzimit, më datë 17.8.2018 bashkëshorti i viktimës kishte ushtruar dhunë fizike dhe psikologjike dhe e kishte kanosur me thikë atë. Pas kësaj ngjarjeje, viktimja ka treguar të vërtetën për plagosjen e kryer më 16.3.2018 të deklaruar më parë si rast aksidental. Sipas dëshmisë së viktimës, në datën 16.3.2018, në orën 7:00, në banesën që ndodhet në fshatin V., i pandehuri, pasi kishte debatuar me viktimën L.X ka marrë një prej thikave që ndodhej në kuzhinë dhe e ka qëlluar viktimën në pjesën e pasme të saj, në anën e majtë, pranë veshkës.

Të dhënat për sjelljen e të pandehurit

Vendimi i Gjykatës së rrethit gjyqësor F. është i anonimizuar pjesërisht në lidhje me të dhënat për të pandehurin. Rezulton se në kohën e kryerjes së veprës penale, i pandehuri ishte 56 vjeç, i lindur në fshat dhe banues në një qytet të vogël, i martuar, me arsim të mesëm dhe i padënuar më parë. I pandehuri ka dy fëmijë nga martesë e parë, një prej të cilëve është fëmijë i sëmure dhe një fëmijë nga martesë e dytë.

I pandehuri X.Z ka pretenduar se ai ishte nisur për në qytet në orën 05.45 dhe kur ka mbërritur rreth orës 08.30 ka marrë dijeni nga vajza e tij se L.X ishte rrëzuar në banesë dhe kishte shkuar në spital. Në fakt, nga të dhënat e marra nga kompania e telefonisë ka rezultuar se i pandehuri në datë 16.3.2018 ka folur në telefon me një shokun e tij disa herë mes orës 07:05 deri në orën 18:13. Ky person ka shoqëruar viktimën për në urgjencën e spitalit.

Të dhënat për viktimën

Vendimi është anonimizuar në pjesën më të madhe të tij dhe nuk jepen të dhëna në lidhje me dëshminë e viktimës para oficerit të policisë gjyqësore, të dëshmitarëve, me përjashtim të pak të dhënave që ka dhënë dëshmitari që ka shoqëruar viktimën për në urgjencën e spitalit. Viktima ishte 40 vjeç në kohën kur është kryer krimi i parë. Ajo është lindur në qytet dhe është banuese në fshat dhe ka një fëmijë. Vendimi nuk përmban të dhëna në lidhje me arsimimin, profesionin dhe punësimin e viktimës.

Marrëdhëniet autorë -viktimë

Viktima është bashkëshortja e martesës së dytë të të pandehurit. Marrëdhëniet e tyre nuk kanë qenë të mira. Viktima ka pretenduar se i pandehuri e kishte goditur me grusht dhe shkelma dhe kanosur me thikë edhe dy javë para ngjarjes së fundit, si dhe rreth pesë muaj përpara ngjarjes që ndodhi në gusht të vitit 2018. Viktima ka pretenduar se në të gjitha rastet, i pandehuri e kishte kanosur me thikë. Sipas viktimës sa herë që ai ushtronte dhunë, përdorte një nga thikat që gjendeshin në kuzhinë për kanosje ose dëmtim.

Procedimi penal dhe shqyrtimi gjyqësor

Në datën 16.3.2018, oficeri i policisë gjyqësore kishte regjistruar procedimin penal për veprën penale "Shkaktim vetëvrasje" parashikuar nga neni 99 i KP. Procedimi penal për ngjarjen e datës 17.8.2018 ishte regjistruar për veprën penale "Dhunë në familje", të parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 i KP. Ekzaminimi mjeko-ligjor i kryer më datë 25.8.2018, nuk tregonte dëmtime trupore, por në kohën e ekzaminimit viktima ankohej për dhimbje trupi.

Në deklaratimet e të dhëna më datë 17.8.2018 e saj, viktima L.X sqaroi se në datën 16.3.2018 ishte rrëzuar nga një platformë metalike në oborrin e shtëpisë dhe nuk kishte treguar të vërtetën pasi i pandehuri X.Z e kishte kanosur që të mos dëshmonte të vërtetën.

Në 21.12.2018, prokurori i çështjes ndryshoi cilësimin ligjor të veprës penale nga “Shkaktim vetëvrasje” në “Plagosje të rëndë me dashje”, të parashikuar nga neni 88, paragrafi 2 të KP dhe caktoi masën e sigurimit personal “arrest në burg” për të pandehurin X.X.

Në Mars 2019 prokurori mori vendim për zgjatjen e afateve të hetimit deri më 31.6.2019 dhe në muajin Prill 2019 vendosi bashkimin e të dy procedimeve penale të regjistruara për të pandehurin X.X.

Më datë 02.5.2019, prokurori i çështjes i ka njoftuar të pandehurit akuzën për veprën penale të plagosjes së rëndë me dashje, të parashikuar nga neni 88, paragrafi 2-të i KP dhe për dhunë në familje, të parashikuar nga neni 130a, paragrafi 1 i KP, të kryera ndaj bashkëshortes së tij.

Më datë 26.6.2019, çështja në ngarkim të pandehurit u dërgua në gjykatë për gjykim. Seanca gjyqësore është zhvilluar në datën 22.10.2019. Prokurori i çështjes, në diskutimin përfundimtar kërkoi: deklarimin fajtor të të pandehurit X.X për kryerjen e veprës penale “Plagosje e rëndë me dashje”, parashikuar nga neni 88, paragrafi 2 i KP dhe dënimin e tij me 7 vjet burgim; deklarimin fajtor të të pandehurit X.X për kryerjen e veprës penale “Dhunë në familje” parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 të KP dhe dënimin e tij me 1 vit burgim. Në bashkim të dënimeve penale sipas nenit 55 të KP, prokurori kërkoi përfundimisht, dënimin me 7 vjet e 6 muaj burgim. Prokurori pranoi kërkesën e të pandehurit për gjykim të shkurtuar, duke zbritur 1/3 të dënimit dhe duke kërkuar përfundimisht dënimin e tij me 5 vjet burgim.

Mbrojtësja e të pandehurit kërkoi pafajësi për veprën penale të plagosjes së rëndë me dashje dhe dënimin vetëm për rastin e dhunës në familje, duke kërkuar pezullimin e dënimit me burgim dhe dënimin me kusht për pjesën e pavuajtur të dënimit. Argumenti i sjellë nga mbrojtësja ishte fakti se nuk ishte përcaktuar mjeti prerës që kishte shkaktuar plagën në veshkë, deklaratimet kontradiktore të viktimës në lidhje me shkaqet e ngjarjes së parë. Lidhur me kërkesën për pezullimin e dënimit me burgim për veprën penale të dhunës në familje, mbrojtja solli si argument se “i pandehuri kishte nga martesja e parë një fëmijë me probleme të shëndetit mendor dhe epilepsi dhe se i pandehuri ishte kujdestar i fëmijës; nga martesja e dytë me viktimën, i pandehuri kishte një fëmijë të mitur, jetonte bashkë me viktimën dhe ishte i vetmi person i punësuar në familje; marrëdhëniet me viktimën ishin normalizuar dhe ishin shumë të mira; i pandehuri ishte invalid”.

Gjykata i konsideroi pretendimet e të pandehurit dhe të mbrojtjes së tij të pambështetura në ligj dhe në prova. Gjykata e deklaroi fajtor të pandehurin për veprën penale të “Plagosjes së rëndë me dashje, parashikuar nga neni 88, paragrafi 2 i KP dhe e dënoi me 14 vjet burgim; deklaroi fajtor të pandehurit X.X për kryerjen e veprës penale “Dhunë në familje” parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 i KP dhe e dënoi me 1 vit burgim. Në bashkim të dënimeve penale sipas nenit 55 të KP, e dënoi atë me dënimin me 15 vjet burgim. Në zbatim të nenit 406/1 të KPP, duke zbritur 1/3 të dënimit, i pandehuri u dënua përfundimisht, me 10 vjet burgim.

Lidhur me arsyetimin e dënimit

Në caktimin e dënimit për veprën penale të plagosjes së rëndë, gjykata ka pasur parasysh disa rrethana si: kryerja e veprës penale me dashje direkte, duke shkaktuar dëmtime të klasifikuara të rënda nga akti i ekspertimit mjeko-ligjor; në individualizimin e dënimit gjykata mbajti parasysh rrezikshmërinë e veprës penale të plagosjes së rëndë me dashje dhe masën e dënimit që dipozita përkatëse parashikon (masa me burgim nga 5 deri 15 vjet). Gjykata konkludoi “për rrezikshmërinë mesatare të veprës penale për të cilën akuzohet autori dhe rrezikshmërinë e lartë shoqërore të të pandehurit”.

Lidhur me llojin e masës e dënimit për veprën penale të parë, gjykata ka mbajtur parasysh rrezikshmërinë shoqërore të veprës penale dhe të vetë autorit që është e lartë, pasojat e ardhura nga kryerja e veprës, numri i goditjeve, faktin që pas kryerjes së veprës penale e ka detyruar viktimën ta paraqesë plagosjen e rëndë si vetëdëmtim me qëllim përjashtimin nga përgjegjësia penale, afërsinë e ardhjes së pasojës së rëndë për shkak të mos ndërhyrjes së specializuar mjekësore, moshën e të pandehurit dhe gjendjen familjare të tij të parashikuara nga neni 49 i KP, faktin që vepra penale e plagosjes së rëndë është e përhapur në rrethin F.

Përsa i përket veprës penale “Dhunë në familje”, të parashikuar nga neni 130/a, vendimi nuk përmban argumentet e gjykatës, por vetëm llojin dhe masën e dënimit. Nga vendimi nuk ka ndonjë të dhënë nëse i pandehuri i është nënshtruar ekspertimit psikiatriko- ligjor, por gjykata e ka deklaruar i përgjegjshëm.

Komente

Analiza e vendimeve nxjerr në pah se rregulli i *anonimizimit* të të dhënave personale në vendimet gjyqësore nuk zbatohet në mënyrë të njëjtë. Në këtë vendim janë anonimizuar jo vetëm të dhënat personale, por edhe dëshmitë e dëshmitarëve. Vendimi i ngjan një skalete vendimi dhe ka shumë pak përmbajtje. Argumentet e mbrojtjes, të prokurorit dhe të gjykatës janë më të plota.

Një nga problemet konstatohet *në cilësimin ligjor të veprës*. Vepra penale është regjistruar si “Shkaktim vetëvrasje”, e parashikuar nga neni 99 i KP. Ndonëse ekspertimi mjeko-ligjor theksonte se dëmtimi i shkaktuar viktimës mund të jetë bërë nga një mjet i fortë prerës, shpues dhe jo nga rënia”, prokuroria nuk e ka mbajtur mirë parasysh për cilësimin ligjor të veprës.

Një çështje tjetër është *vonesa në ndryshimin e cilësimit ligjor të veprës penale*. Ndonëse ishte regjistruar një procedim penal i ri për dhunë në familje në ngarkim të të pandehurit X.L ndaj bashkëshortes së tij pesë muaj pas plagosjes së rëndë të viktimës, ndryshimi i cilësimit ligjor të veprës penale të parë u krye pas nëntë muajsh hetime. Arrestimi i të pandehurit është kryer pas dhjetë muajve nga kryerja e plagosjes së rëndë.

Nga hetimi nuk del e qartë nëse vepra penale e kryer në Mars 2018, do të duhej të cilësohej si vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare të mbetur në tentative, parashikuar nga neni 79/c dhe neni 22 i kodit Penal apo plagosje e rëndë. Hetimi i qëllimit të autorit, veprimet e autorit dhe të viktimës në momentin para dhe gjatë kryerjes së veprës penale, nuk dalin të qarta.

Viktima L.X ka deklaruar se shpesh ka qenë viktimë e kanosjes me thikë nga i pandehuri. Sipas vendimit *“viktima L.X ka përjetuar një gjendje psikologjike të rënduar, që është pasqyruar edhe gjatë zhvillimit të seancave gjyqësore kur ajo ka qenë e pranishme; gjatë seancave e ka patur vështirë përballjen me të pandehurin dhe ka qenë pikërisht ndërhyrja e gjykatës që ka normalizuar vijimin e gjykimit”*.

Mënyra e përshkrimit të gjendjes psikologjike të viktimës nxjerr në pah disa probleme. *Të drejtat e viktimës gjatë procesit penal* nuk janë respektuar. Ligji parashikon që viktima ka të drejtë të ushtrojë të drejtat e tjera të parashikuara nga kodi i Procedurës Penale (neni 58 i KPP). Një nga këto të drejta është pyetja e viktimës për veprat penale të kryera brenda familjes nëpërmjet mjeteve audiovizive (neni 361, paragrafi 8 i KPP). Një gjë e tillë nuk është bërë, ndonëse në vendim qartësisht del se gjendja e rënduar psikologjike e viktimës është vënë re në çdo seancë ku ajo ka marrë pjesë.

Rregulli që viktimat të pyeten sa më pak, mundësisht një herë dhe të shmanget përballja me dhunuesin me qëllim parandalimin e riviktimizimit nuk është respektuar. Sikurse theksohet në vendim, viktima ka marrë pjesë në disa seanca. Pra, viktima është riviktimizuar gjatë procesit penal.

Vendimi nuk përmban të dhëna në lidhje me faktin nëse viktima është informuar për të drejtat e saj, asistencën mjeko-ligjore, psikologjike dhe adresimin e nevojave të saj. Dëmshtëpërblimi i viktimës nuk është trajtuar. Nuk ka të dhëna nëse viktima është informuar për të drejtën e dëmshtëpërblimit material dhe shërbimet e tjera të nevojshme për rehabilitimin.

Një problem tjetër lidhet me *vlerësimin nga gjykata të veprës penale të plagosjes së rëndë* për shkak të marrëdhënieve familjare si vepër *“me rrezikshmëri mbi mesataren”* e veprës penale. Përdorimi i këtij koncepti për rrezikshmërinë e veprës penale të kryer ndaj bashkëshortes është jo i drejtë dhe nuk përcjell mesazhe të drejta për publikun dhe vetë viktimën. Sikurse është theksuar nga ekspert mjeko-ligjor, dëmet e shkaktuara ndaj viktimës ishin të rrezikshme për jetën, nëse nuk do të ishte trajtuar nga profesionistë të specializuar. Nga ana tjetër, dhuna në familje është një nga format më të rënda të shkeljes së të drejtave të njeriut. I pandehuri ka ushtruar dhunë në mënyrë sistematike ndaj bashkëshortes së tij, gjë që theksohet nga viktima në dëshminë e saj dhe që del e qartë edhe nga fakti se, ai u gjykua për dy vepra penale të kryera në një hark kohor prej pesë muaj.

Dënimi i zbatuar nga gjykata për veprën penale të plagosjes është proporcional në raport me cilësimin ligjor të veprës. Ligji parashikon dënim me burgim në maksimum deri 15 vjet burgim, ndërsa gjykata ka caktuar 14 vjet burgim. Përsa i përket dënimit për veprën penale “Dhunë në familje” gjykata e ka dënuar të pandehurin me një vit burgim, duke e cilësuar sipas paragrafit të parë të nenit 130/a të KP. Ligji parashikon se vepra penale e dhunës në familje, e kryer në mënyrë të përsëritur ose në praninë e fëmijës, dënohet nga një deri në pesë vjet.

Nga analiza e fakteve që përmban vendimi, rezulton se dhuna ndaj viktimës L.X është e përsëritur. Ishte fakt se në ngarkim të të pandehurit kishte një procedim penal për plagosje të rëndë me dashje ndaj bashkëshortes.

Vendimi nuk përmban të dhëna nëse dhuna është ushtruar në prani të fëmijës së mitur. Mungesa e analizës së rrethanave të kryerjes së veprës penale nuk mundëson vlerësimin e drejtë të politikës penale të zbatuar, ndërsa argumenti i gjykatës në lidhje me dënimin e aplikuar për veprën penale të dhunës në familje nuk është i plotë dhe i drejtë.

Gjykata ka arsyetuar se në caktimin e dënimit ka mbajtur parasysh “rrezikshmërinë shoqërore nën mesatare të veprës penale të dhunës në familje”, rrezikshmërinë shoqërore të të pandehurit duke vlerësuar sjelljen e tij kriminale para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale që paraqet “një rrezikshmëri shoqërore të madhe”.

Vlerësimi i rrezikshmërisë së veprës penale të dhunës në familje dhe të autorit është jo i drejtë. Sjelljet e dhunshme të përsëritura të autorit, presioni i ushtruar ndaj viktimës që të mos tregojë se ishte plagosur me thikë nga i pandehuri, kryerja e dy veprave penale ndaj viktimës brenda një intervali kohe të shkurtër, gjendja e rëndë psikologjike e shkaktuar viktimës që është shprehur gjatë gjithë procesit gjyqësor, pohimi i viktimës së ajo ka qenë viktimë e kanosjes me thikë edhe në raste të tjera, mospranimi i akuzës nga i pandehuri gjatë gjithë procesit, tregojnë për mungesë pendimi dhe rrezikshmëri të të pandehurit.

Analiza e rrethanave lehtësuese dhe rënduese është një aspekt që ka interes të analizohet. Për këtë ka vlerë të evidentojmë arsyetimin e gjykatës në lidhje me pretendimet e paraqitura nga mbrojtja e të pandehurit.

Gjykata ka hedhur poshtë pretendimet e mbrojtjes për të mbajtur parasysh se marrëdhëniet mes autorit dhe viktimës ishin normalizuar dhe se ky fakt, duhet të konsiderohej rrethanë lehtësuese. Me të drejtë, Gjykata ka theksuar se normalizimi i marrëdhënies mes të pandehurit dhe viktimës nuk e lehtëson dënimin e personit kur vepra penale është kryer ndaj fëmijëve ose cilësohet

si dhunë në familje (neni 50, paragrafi i fundit i kodit penal). Argumentet e mbrojtjes bien ndesh, jo vetëm me parashikimet ligjore, por edhe me gjendjen faktike të marrëdhënieve mes të pandehurit dhe viktimës. Sikurse është theksuar më lart, viktima ka paraqitur një tronditje të fortë psikologjike gjatë gjithë seancave gjyqësore ku ajo ka qenë e pranishme.

Gjykata ka konstatuar se nuk ekziston asnjë nga rrethanat rënduese të parashikuara nga neni 50 i kodit Penal. Një nga rrethanat që rëndon dënimin është kryerja e veprës penale pas dhënies së një dënimi për një krim të kryer më parë. Në rastin konkret, i pandehuri nuk është i dënuar më parë, pra nuk është përsëritës në kuptimin e kësaj dispozite, por ai e ka kryer veprën penale të dhunës në familje në mënyrë të përsëritur, pra është përsëritës me shumë se një herë. Në kushte të tilla, cilësimi ligjor i veprës penale do të duhet të ishte sipas nenin 130/a, paragrafi 4 i kodit penal që parashikon dënim me burgim në maksimum 5 vjet.

Gjykata ka arsyetuar në lidhje me kërkesën e mbrojtjes për zbatimin e nenit 59 të kodit Penal, pra të pezullimit të dënimit me burgim. Ajo nuk ka pranuar argumentet e mbrojtjes në lidhje me kushtet familjare, faktin që i pandehuri është invalid, ka një fëmijë të sëmurë dhe duhet të kujdeset për të. Vlerësimi i gjykatës dhe mospranimi i pezullimit të dënimit me burgim për veprën penale të dhunës në familje është i drejtë.

Lidhur me dënimin, gjykata ka bashkuar dënimet për të dyja veprat penale dhe në zbatim të nenit 55 të kodit Penal, e ka dënuar të pandehurin me 15 vjet burgim. Caktimi i dënimit më të rëndë të shtuar është e drejtë dhe bazuar në rrezikshmërinë e veprave penale.

Gjykata ka zbatuar gjykimin e shkurtuar, duke ulur me 1/3 masën e dënimit dhe duke e dënuar të pandehurin me 10 vjet burgim. Pranimi i kërkesës së të pandehurit nga gjykata ka ndikuar në uljen e dënimit dhe dënimi përfundimtar nuk është në proporcion me rrezikshmërinë e veprave dhe të autorit dhe shkallën e përhapjes së dhunës në familje në shoqërinë shqiptare.

Shpenzimet procedurale të pasqyruara në vendim janë minimale, respektivisht në shumën 6 100 lekë në fazën e hetimeve paraprake dhe 1 080 lekë në fazën e gjykimin. Kjo tregon se nuk ka vlerësim të kostove të trajtimit të viktimës, për rikuperimin e saj, dëmin jo pasuror etj.

Krahas aspekteve të përmbajtjes, vendimi përmban pasaktësi në pjesën e arsyetuese të tij në lidhje me datat e ngjarjeve ose me emrin e fshatit ku ka ndodhur ngjarja. Referimet të dispozitat e kodit Penal janë të gabuara hera-herës në vendim, herë shkruhet neni 88/1 i kodit Penal dhe herë neni 88, ndërkohë që kodi Penal nuk përmban nen 88/1. Në vendim vihet re citimi i dispozitave të plota të kodit të Procedurës Penale dhe që nuk kanë lidhje me

rrethanat konkrete. Analiza e rrethanave të kryerjes të një prej veprave penale mungon, ndërsa për veprën penale tjetër jepet pak informacion.

Në përgjithësi, gjykata është kujdesur të argumentojë elementët e veprës penale (objekt, anë objektive, subjekt, anë subjektive) dhe ka pak analizë për viktimën, rrethanat e kryerjes së veprës-penale, marrëdhëniet autor- viktimë, nevojat e viktimës dhe nëse viktimja është informuar për të drejtat e saj dhe shërbimet mbështetëse.

Pra, drejtësia për viktimat nuk kuptohet dhe nuk realizohet në praktikë.

Rasti studimor nr.2

Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare I pandehur F.R, Viktimë L.R

Përshkrimi i përmbledhur i rastit

Salla operative e Drejtorisë së Policisë F. ka marrë një telefonatë në ora 15.45 të datës 03.12.2016 mes të cilës kërkohet një ambulancë pasi një grua ishte hedhur nga kati i katërt i pallatit. Më pas, policia ka regjistruar një telefonatë nga shtetasi F. R (i pandehuri) i cili raportoi se kishte kryer një krim në familje.

I pandehuri F.R dhe viktimja L.R ishin burrë dhe grua prej disa vitesh dhe nga martesja e tyre kishin dy fëmijë të mitur, një djalë 7 vjeç dhe një vajzë 3 vjeç. I pandehuri ushtronte dhunë fizike dhe psikologjike ndaj gruas dhe për këtë arsye viktimja L.R kishte marrë urdhër mbrojtjeje nga gjykata më datë 11.11.2016. Sipas vendimit të gjykatës, F.R ishte i detyruar të mos i afrohej viktimës L.R në një distancë prej 2m, kur kjo e fundit do të qëndronte në banesën bashkëshortore bashkë me fëmijët.

Krimi ka ndodhur në banesën e përbashkët të të pandehurit dhe viktimës. Në vendim thuhet se më datën 2.12.2016, i pandehuri F.L kishte shkuar te vëllai i tij që banonte në një qytet tjetër për të biseduar për problemet familjare që kishte me gruan e tij. Në datën 03.12.2016, rreth orës 13:30, i pandehuri F.R ishte kthyer në banesë ku ka gjetur bashkëshorten e tij (viktimën) duke larë enët dhe vajzën e vogël duke fjetur gjumë. Sipas të pandehurit, viktimja L.R i është drejtuar atij duke i thënë "si largohesh nga shtëpia, kur vajza është sëmurë?!". Ndërmjet të pandehurit dhe viktimës ka pasur një debat të ashpër që ka përfunduar në dhunë fizike.

Sipas të pandehurit, viktimja L.R u egërsua dhe i kishte thënë "tani do më shohësh se kush do të jem dhe ku do vesh dhe më pas iu vërsul të pandehurit, duke e kapur me duar në fytyrë. I pandehuri më pas e ka shtyrë dhe ajo ka rënë mbi kolltukun që ishte në kuzhinë. Më pas viktimja u ngrit përsëri në këmbë dhe sipas të pandehurit i ka vendosur duart në fytyrën e tij. Duke u kacafytur me njëri - tjetrin ata kanë rënë në dyshemenë e kuzhinës dhe

në këtë moment i pandehuri ka vënë dorën në gojën e viktimës duke i thënë “mbylle gojën se kjo gojë na shkatërroi shtëpinë”. I pandehuri ka pretenduar se viktimë vazhdoi me fjalë ofenduese “kriminel, gjakpirës”. Sipas tij “në atë moment, i ka vënë duart në fytin e saj (viktimës) duke e shtrënguar fort deri në momentin që nuk kishte fuqi të reagojë”. Pas kësaj, ai e ka marrë viktimën zvarrë dhe e ka tërhequr drejt tualetit të korridorit duke e lënë në dysheme në tualet; ka ulur të gjitha grilat e dritareve të shtëpisë; ka fshirë njollat e gjakut në kuzhinë, peshqirin e ka hedhur në tualet. Më pas ka hequr rrjetën mbrojtëse të dritares së tualetit dhe ka mbyllur derën e tualetit duke e lënë viktimën të shtrirë në dysheme. Ndërkohë, i pandehuri ka vënë re se djali i mitur kishte ardhur me një shok dhe donte të hynte në shtëpi. I pandehuri nuk e ka lejuar shokun e djalit të hynte në shtëpi, ndërsa djali kur ka hyrë e ka pyetur të pandehurin “pse ke këto njolla gjaku në fytyrë?”.

I pandehuri ka marrë djalin dhe e ka çuar në dhomën ku flinte vajza duke i mbyllur fëmijët me çelës dhe ka vijuar të përfundojë aktin e vrasjes së viktimës. Kur ka hyrë në tualet, ka konstatuar se viktimë kishte shenja jete. Ai ka zhveshur viktimën, ndërsa ajo nuk kishte forcë ta kundërshtonte. Duke qenë se trupi i viktimës ra në kontakt me ftohtësinë e dyshemesë së tualetit, viktimë filloi të merrte frymë normalisht. I pandehuri e ka ngritur nga sjetullat me qëllim që ta vendoste te parmaku i dritares së tualetit, por fillimisht nuk kishte mundur për shkak të peshës së rëndë. Viktimë ka reaguuar dhe tentuar disa herë që të mbahej në anën e dritares, por i pandehuri e ka shtyrë duke e hedhur nga dritarja e tualetit të shtëpisë që ndodhej në katin e katërt të një pallati

Nga procesverbalet e këqyrjes së vendit të ngjarjes, të viktimës dhe të pandehurit ka rezultuar se janë konstatuar njolla të kuqe si të gjakut në tualet, në anën e djathtë të dritares së tualetit, në disa tesha dhe një peshqir. Në anën perëndimore të pallatit, drejtpërsëdrejti me dritaren e banjës, në tokë është gjetur e vdekur shtetësja L. R. Gjatë këqyrjes së kufomës së viktimës u konstatuan një dërmishje të çrregullt, me ngjyrë vishnje me përmasa 3x05 cm në anën e majtë të qafë; ekimoza me përmasa 3x2.5 cm nga ana e majtë në mjekër; krisje të brinjëve në anën e majtë dhe të djathtë të brinjëve. Gjithashtu, në të gjithë kurrizin e viktimës, në regjionet gluteale, në të dy anët është në krahun e majtë deri të kyçi dorës dhe në pjesë të tjera të trupit kishte dërmishje të lëkurës dhe ekimoza. Sipas raportit të këqyrjes së kufomës, në të dy kërcinjët, në afërsi të gropës së gjurit kishte dërmishje.

Nga këqyrja e të pandehurit F. R u konstatuan gjashtë gërvishje me përmasa 02x03 mm deri në 1x04 mm në faqen e majtë të fytyrës, në mollëzën e faqes, në afërsi të veshit dhe në fund të faqes.

Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda e ka cilësuar veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” të parashikuar nga neni 79/c të kodit penal.

Të dhëna për sjelljen e të pandehurit

Vendimi përmban pak të dhëna për të pandehurin dhe sjelljen e tij gjatë kryerjes së veprës penale. I pandehuri ishte 52 vjeç në momentin e kryerjes së veprës penale.

Ai është i lindur dhe banues në qytet (qytete të ndryshme), i padënuar më parë. Nuk ka të dhëna për arsimin, profesionin e tij. Nga pretendimet e mbrojtjes rezulton se i pandehuri ishte i papunë, ndonëse kishte bërë përpjekje për të gjetur një të tillë.

Vendimi nuk përmban të dhëna për marrëdhëniet e të pandehurit me familjen e tij të origjinës, sjelljet e tij, fëmijërinë, nëse ka pasur sjellje të dhunshme. Nga akti i ekspertimit psikiatriko- ligjor i kryer më datë 17.04.2017, rezulton se sipas dokumentacionit të vënë në dispozicion, i pandehuri ka shfaqur dhe më parë sjellje të dhunshme ndaj viktimës. Në dokumentacion nuk ka të dhëna nëse i pandehuri është konsultuar ose trajtuar për probleme të shëndetit mendor. Konkluzioni i ekspertimit psikiatrik është se i pandehuri F.R nuk kishte probleme të shëndetit mendor, në momentin e kryerjes së veprës penale nuk vuante nga sëmundje psikike dhe ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet dhe pasojat e tyre. Ai ka qenë i përgjegjshëm.

Të dhëna për viktimën

Vendimi nuk përmban të dhëna për viktimën, moshën arsimin, profesionin dhe punësimin dhe marrëdhëniet me bashkëshortin. I vetmi fakt në lidhje me marrëdhëniet autor-viktimë del nga dëshmia e vëllait të të pandehurit që ka dëshmuar se martesë e të pandehurit me viktimën ishte martesë e dytë dhe se nga martesë e parë i pandehuri kishte një djalë që jetonte në emigracion. Sipas dëshmitarit, marrëdhëniet mes të pandehurit dhe viktimës nuk kanë qenë të mira. Gjithashtu, i pandehuri ka deklaruar se viktima disa ditë më parë kishte marrë urdhër mbrojtje dhe ai kishte detyrimin që të mos afrohej asaj. Ndonëse me urdhër mbrojtje autori dhe viktima jetonin në të njëjtën banesë.

Sipas mbrojtësit të të pandehurit, shkak i kryerjes së krimit kanë qenë veprimet e viktimës, fyerjet, dhuna verbale deri te veprimet fizike ndaj të pandehurit, si duke e kapur në fytyrë, gërvishtur atë. Në vendim thuhet se i pandehuri ka pretenduar se e ka shtyrë një herë viktimën, ajo përsëri ka vazhduar me veprimet e saj. Sipas mbrojtësit, i pandehuri ka humbur vetëdijen dhe si rezultat i tronditjes së fortë të shkaktuar nga sulmi i viktimës ka nisur konflikti fizik që ka përfunduar në vdekjen e bashkëshortes.

Gjykata ka pyetur si dëshmitarë fqinjët e çiftit të bashkëshorteve, të cilët kanë dëshmuar se viktima ishte hedhur nga kati i katërt i pallatit ku banonin dhe se personi që e kishte hedhur ishte brenda në shtëpi. Djali i autorit dhe viktimës, i pyetur në prani të një personi të besuar dhe psikologut tregoi se ai ishte duke luajtur jashtë me shokët dhe kur kishte ardhur në shtëpi me një shokun e tij, babai nuk e kishte lejuar shokun të hynte, ndërsa kur djali ka kërkuar nënën, i pandehuri e ka mbyllur atë në dhomë dhe nuk e ka hapur ndonëse djali qante. Djali i vogël ka pretenduar se ka dëgjuar zërin e nënës së tij që e thërriste me emër dhe më pas ka dëgjuar ulërima. Ai ka hapur grilën e dritares së dhomës së gjumit dhe kishte parë njerëz poshtë pallatit që shikonin nga dritarja e banjos së shtëpisë së tij. Pas disa minutash, i pandehuri kishte hapur derën e dhomës dhe fëmija kishte shkuar në banjo ku kishte parë rrjetën e dritares së lënë mënjanë, kapakun e sifonit të thyer.

Marrëdhëniet autorë- viktimë

Vendimi nuk përmban një analizë të marrëdhënieve autor viktimë, por përmend faktin se viktimja ishte pajisur me urdhër mbrojtje pak ditë më parë se të ndodhte krimi. Mbrojtësi i të pandehurit ka pretenduar se prokuroria nuk ka hetuar për marrëdhëniet e mëparshme. Sipas të pandehurit, viktimja i kishte thënë “si nuk të vjen turp që largohesh nga shtëpia kur vajza është e sëmurë”. I pandehuri pretendon se i ka thënë se “familja jonë ka marrë fund, vendimi i urdhrimit të mbrojtjes është që fëmijët t’i ka lënë ty”.

Nga ekspertimi psikiatriko-ligjor i të pandehurit F.R. rezultoi se ky shtetas ka pasur edhe më parë sjellje të dhunshme ndaj së shoqes, por deri në kryerjen e aktit të ekspertimit, nuk kishte të dhëna nëse është konsultuar apo është trajtuar për probleme të shëndetit mendor. Në momentin e kryerjes së veprës penale ky shtetas ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet dhe pasojat që rrjedhin prej tyre. Rezulton se i pandehuri F. R ishte i padënuar më parë.

Nga eksperti mjeko-ligjor i kryer më datë 3.12.2016 rezultoi se dëmtimet e viktimës ishin shkaktuar me mjete të forta, jo të mprehta me mekanizmin e goditjes me përplasje me forcë me sende të forta siç mund të jenë rëniet nga lartësia. Vdekja e shtetases L.R ka ardhur si rezultat i gjendjes së shokut traumatiko-hemoragjik.

Pretendimet e mbrojtësit të të pandehurit F.R ishin se “kishin qenë veprimet e viktimës, që nga fyerjet, dhuna verbale dhe deri veprime fizike ndaj të pandehurit, si duke e kapur në fytyrë, duke e gërvosur dhe duke i bërë shenja në fytyrë; megjithëse i pandehuri e ka shtyrë një herë viktimën, ajo përsëri ka vazhduar me veprimet e saj ndaj të pandehurit”.

Sipas mbrojtësit, “në kushte të tilla i pandehuri e ka humbur vetëdijen, si rezultat i tronditjes së fortë psikike që është shkaktuar nga sulmi i viktimës ka nisur një konflikt fizik ndërmjet viktimës dhe të pandehurit, konflikt që ka sjellë edhe pasojën e padëshiruar vdekjen e bashkëshortes”.

Sipas mbrojtësit, “prokuroria nuk ka paraqitur në mënyrë të drejtë faktet të cilat janë në favor të pandehurit ku i pandehuri ka qenë provokuar nga veprime të padrejta të viktimës, i pandehuri është gjendur në tronditje psikike që e ka bërë të humbte logjikën në momentin që është sulmuar nga viktimja dhe është kundërpërgjigjur në atë mënyrë pa qenë koshient dhe i ndërgjegjshëm për pasojat e veprimit të tij. Konfliktet ndërmjet çiftit bashkëshortor kishin lindur kohë më parë, të cilat kanë lindur si shkak i kushteve të vështira ekonomike, i pandehuri ishte dhe i papunë”.

Gjatë gjykimit ka rezultuar se: F.R dhe L.R ishin lidhur në një martesë e cila prej kohësh nuk funksiononte. F. R ushtronte dhunë psikologjike dhe fizike ndaj bashkëshortes së tij, të ndjerës L.R. E ndjera u është drejtuar institucioneve përkatëse, fillimisht Policisë së Fierit dhe më pas Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Fier, duke kërkuar lëshimin e një urdhri mbrojtjeje. Gjykata e ka pranuar padinë duke lëshuar urdhrin e mbrojtjes, duke e detyruar të paditurin F.R, që të mos ushtrojë dhunë ndaj paditëses dhe të mos i afrohej në distancë prej dy metrash, ku kjo e fundit do qëndronte në banesën bashkëshortore me fëmijët e tyre.

Procedimi penal dhe procesi gjyqësor

Prokuroria pranë Gjykatës së shkallës së parë për Krime të Rënda ka paraqitur në gjykatë kërkesën për gjykimin ndaj të pandehurit F.R i akuzuar për veprën penale të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c të kodit penal. Shqyrtimi gjyqësor filloi më datë 06.7. 2017, pra, pas 6 muaj hetime. Bashkë me kërkesën për gjykim, ishte depozituar në gjykatë edhe kërkesë për padi civile, me paditës civil shtetasin R.ZH, vëllai i viktimës dhe kujdestari i fëmijëve të saj, i cili ka kërkuar detyrimin e të paditurit të dëmshpërblejë dëmin material duke paguar shumën 5 930 000 lekë.

Gjykata e ka cilësuar veprën penale “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare” sipas nenit 79/c të KP. Sipas vlerësimit të gjykatës vepra penale ka rrezikshmëri shoqërore të theksuar. I pandehuri ka thyer urdhrin e mbrojtjes dhe nuk ka përmbushur detyrimet e caktuara nga gjykata. Vepra penale është kryer me dashje direkte dhe i pandehuri ka vijuar deri në fund të përmbushë qëllimin e tij, vrasjen e viktimës.

Gjykata ka çmuar se *“pretendimet e mbrojtjes së të pandehurit të pabazuara dhe se ‘fyerjet’ e viktimës nuk justifikojnë asnjë veprim të dhunshëm të të pandehurit ndaj viktimës”*. Sipas gjykatës *“të justifikosh ose të quash provokim fjalët dhe gërvishjet, kur kundërveprimi është dhuna e rëndë fizike, gjakosja e viktimës, lënia në gjendje të fikti, hedhja më pas nga dritarja është jashtë çdo logjike të qenies njerëzore”*.

Gjykata ka hedhur poshtë pretendimin e mbrojtjes se i pandehuri nuk kishte si qëllim të vriste viktimën me argumentin se, ishte i qetë para se të ndodhte ngjarja. Gjykata thekson në vendim se veprimet e të pandehurit tregojnë të kundërtën. Ai pas dhunës së ushtruar në kuzhinë, ku viktimë ishte në gjendje të pavetëdijshme, e ka tërhequr atë në tualet, e ka lënë pa ndjenja dhe deri në momentin kur ka kryer veprimin fatal të hedhjes nga dritarja kishte një shikëputje kohore, kohë që duhej t’i shërbente për të reflektuar dhe të mos e kryente veprimin fatal: vrasjen e saj.

Në momentet e ngjarjes e ndjera u mundua të reagoje, duke tentuar të mbahej te kanatet e dritares, si dhe ka filluar të flasë, duke iu lutur të pandehurit mos e hidhte nga dritarja, por i pandehuri e kishte vendosur të realizonte qëllimin e tij, hedhjen e viktimës nga dritarja e tualetit të katit të katërt të banimit.

Lidhur me rrethanat lehtësuese, gjykata konstatoi se në rastin konkret në gjykim nuk ekzistonte asnjë rrethanë lehtësuese e parashikuar nga neni 48 i KP. Lidhur me rrethanat rënduese, gjykata konstatoi se i pandehuri e ka kryer veprën penale, duke thyer urdhrin e mbrojtjes.

Pretendimi i pandehurit se ishte penduar për veprën e kryer dhe se pranonte fajësinë nuk janë vlerësuar nga gjykata si pendim i thellë. Gjykata ka argumentuar se justifikimi i veprimeve të të pandehurit me sjelljen dhe fyerjen e viktimës tregojnë se nuk ka pendim nga ana e të pandehurit.

Gjykata nuk ka gjetur asnjë rrethanë tjetër lehtësuese të parashikuar nga neni 49 i kodit Penal. Fakti që i pandehuri kishte dy fëmijë të mitur nuk e bindi gjykatën që të lehtësonte dënimin pasi i pandehuri e ka kryer krimin në kohën që fëmijët e mitur

ishin në banesë, ai e mbylli djalin me dhomë. Djali ka dëgjuar thirrjet e emrit të tij nga nëna dhe të bërtiturat e nënës dhe qante; ai ka parë skenën e krimit dhe megjithatë i pandehuri ka vijuar të çojë deri në fund mendimin kriminal.

Gjithashtu, gjykata ka arsyetuar se natyra e veprës penale dhe kryerja e saj në kohën që fëmijët e mitur kanë qenë në banesë, fakti që djali ka dëgjuar, më pas ka parë skenën e krimit, tregon se i pandehuri nuk është i denjë të edukojë fëmijët.

Përsa u përket rrethanave rënduese, gjykata ka vënë në dukje si rrethanë rënduese kryerjen e veprës penale pasi personi kishte një urdhër mbrojtje, rrethanë e parashikuar nga neni 50, gërma “e” i KP.

Dënimi penal

Gjykata e ka deklaruar fajtor të pandehurin F.R, për kryerjen e veprës penale të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” të parashikuar në nenin 79/c të KP dhe e ka dënuar me burgim të përjetshëm. Gjykata ka pranuar kërkesën e të pandehurit për gjykim të shkurtuar. Për rrjedhojë, në zbatim të nenit 406 të K.Pr.P i pandehuri është dënuar përfundimisht me 35 vjet burgim.

Gjykata nuk ka pranuar kërkesën për shqyrtimin e padisë civile në procesin penal të paraqitur nga vëllai i viktimës. Ajo ka vendosur veçimin e padisë civile, shpalljen e moskompetencës dhe dërgimin e padisë civile në procesin penal në gjykatën civile kompetente për gjykimin e saj. Argumentet e paraqitura nga gjykata janë tre:

Së pari, ishte pranuar kërkesa për gjykim të shkurtuar në gjendjen që ishin aktet e hetimit për procedimin penal.

Së dyti, paditësi civil i kërkoi gjykatës që kërkesa për gjykim të shkurtuar të mos pranohej me argumentin se vepra penale ishte e rëndë dhe se nuk mundësohej shqyrtimi i padisë civile në procesin penal. Pranimi i kërkesës për gjykim të shkurtuar ishte një nga shkaqet për mosgjykimin e padisë. Argumenti tjetër i sjellë nga gjykata se shqyrtimi i saj vështirësonte procesin penal, lidhet me një shkak që parashikohet nga ligji dhe krijon një barrierë për viktimat e femicidit.

Së treti, paditësi civil e kishte paraqitur kërkesën në gjykatën civile të rrethit gjyqësor Tiranë dhe gjykata penale për krime të rënda shpalli moskompetencën.

Komente

Vendimi i gjykatës, nga forma dhe përmbajtja, është një vendim i arsyetuar me një analizë të detajuar të elementëve të veprës penale dhe të të provuarit të tyre. Vendimi përmban një analizë të plotë për gjykatën kompetente, për aspektet procedurale, për kërkesat e parashtruara nga palët, për vendimet e ndërmjetme dhe argumentet përkatëse.

Cilësimi ligjor i veprës penale është i saktë “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”. Gjykata ka argumentuar llojin dhe masën e dënimit

të dhënë. Dënimi penal është dënimi maksimal i parashikuar nga dispozita përkatëse pasi gjykata ka dhënë dënim me burgim të përjetshëm, por dënimi u konvertua në 35 vjet burgim për shkak të pranimi të kërkesës për gjykim të shkurtuar. Pra pranimi i kërkesës procedurale ka ndikuar në dënimin final të të pandehurit. Gjykata e Apelit për Krime të Rënda e ka lënë në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

Kohëzgjatja e procedimit penal dhe shqyrtimit gjyqësor në shkallën e parë dhe në gjykatën e apelit është bërë brenda afateve të arsyeshme, krahasuar me afatet e procedimeve të tjera të analizuar të këtë studim.

Gjykata ka analizuar pretendimet e mbrojtjes dhe me argumente i ka hedhur poshtë ato si të pabazuara.

Ndonëse vendimi është i arsyetuar nga këndvështrimi i ligjit material dhe provueshmërisë së fajësisë së të pandehurit, viktima dhe të drejtat e saj janë trajtuar pak. Drejtësi për viktimat nuk është vetëm dhënia e një dënimi, por dhe respektimi i viktimës. Vendimi nuk ka një analizë të sjelljes së të pandehurit, para së të lidhej në martesën e dytë me viktimën. Për më tepër, vendimi nuk thotë asgjë se si i pandehuri është sjellë në martesën e parë dhe nëse bashkëshortja e tij e parë ka qenë viktimë e dhunës në familje. (Nga hulumtimet që kanë kryer organizatat e shoqërisë civile, rezulton se njerëz që e kanë njohur të pandehurin u kanë treguar se edhe gjatë martesës së parë është sjellë i dhunshëm, saqë bashkëshortja e tij e parë është larguar nga shtëpia natën, me pizhame dhe nuk është kthyer më. Por, asnjë nga organet e procedimit nuk e shtriu hetimin përpara martesës së tij me bashkëshorten fatkeqe).

Vendimi vë në pah vendimmarrjen e gabuar të gjykatës në rastin kur viktima si paditëse ka kërkuar lëshimin e urdhrit të mbrojtjes. Qëndrimi i viktimës me urdhër mbrojtje dhe të pandehurit në të njëjtën banesë të përbërë nga një dhomë gjumi dhe kuzhinë, një korridor dhe dy tualete vlerësohet një vendimmarrje e gabuar. Nga të gjitha standardet ndërkombëtare rezulton se, masa parësore që ka efektivitet është largimi i dhunuesit nga banesa, ose së paku veçimi i të dy bashkëshortëve ose familjarëve të përfshirë në dhunë.

Nga vendimi nuk rezulton nëse viktima me urdhër mbrojtje dhe dy fëmijë të mitur është mbështetur nga shërbimet sociale në nivel vendor dhe mekanizmi i mbrojtjes nga dhuna në familje. Nuk ka të dhëna në lidhje me viktimën, nëse viktima ka kërkuar asistencë për të parandaluar dhunën, pse i pandehuri është lënë në të njëjtën banesë me viktimën dhe nuk është larguar nga banesa.

Ky vendim nxjerr në pah dy probleme: *së pari*, pranimi i kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar për krime të rënda. Para ndryshimeve të vitit 2017, nga aspekti ligjor, miratimi ose jo i kërkesës për gjykim të shkurtuar nuk lidhej me rrezikshmërinë e veprës penale, por me mundësinë e gjykimit të çështjes me gjendjen e akteve. Në rastin konkret, personi ka përfituar nga fakti

se ndryshimet nuk kishin hyrë ende në fuqi dhe çështja u gjykua mbi bazën e legjislacionit të mëparshëm.

Ligji i ndryshuar në vitin 2017 nuk lejon gjykimin e shkurtuar për veprën penale për të cilën parashikohet burgim i përjetshëm. Problemet e konstatuara në praktikën e mëparshme janë adresuar në lidhje me një pjesë të veprave. Për veprat e tjera penale të femicidit për të cilat ligji nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm, i pandehuri ka të drejtë të kërkojë gjykimin e shkurtuar. Në gjykimin tonë, gjykatat do të duhet të mbajnë parasysh se pranimi i gjykimit të shkurtuar pengon shqyrtimin e padisë civile në procesin penal. Ndaj do të ishte e rekomandueshme që të mbahen në balancë interesat e të pandehurit dhe të viktimës.

Së dyti, ky gjykim është i vetmi ndër vendimet e studiuara ku është paraqitur një kërkesë për dëshmipërblim material të viktimës. Mosshqyrtimi i saj për arsye procedurale dhe vështirësitë për hetimin nxjerr në pah mungesën e efektivitetit të mjeteve të brendshme juridike të garantimit të të drejtave të viktimave në sistemin e drejtësisë penale. Argumentimi se shqyrtimi i padisë civile vështirëson procesin penal është një barrierë për gëzimin e të drejtave të viktimës.

Rasti studimor nr. 3

Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare e mbetur në tentativë i pandehur A.D dhe viktimë M.B (D)

Përshkrim i përmbledhur i rastit

Në datën 15 korrik 2017, rreth orës 06:20 viktima M.B (D), ndërsa ishte duke shkuar për në punë, në afërsi të institucionit ku punonte, është goditur nga shtetasi A.D, ish- bashkëshorti i saj, fillimisht në kokë dhe më pas në pjesët e tjera të trupit, disa herë, me mjete të forta (levë).

Sipas dëshmitarëve të pyetur, viktima ka bërë titur me të madhe dhe është dëgjuar nga dy rojet e një institucioni që ndodhej aty pranë. Sipas hetimit, po të mos ishin dy rojet që e kanë parë ngjarjen në distancë dhe i kanë bërë thirrje të pandehurit të ndalonte veprimet e dhunshme, viktima do të kishte vdekur. Viktima ka shkuar në komisarariat dhe më pas e kanë çuar tek urgjenca e spitalit të qytetit F. Viktima ka rënë pa ndjenja dhe më pas është transferuar nga personeli mjekësor i urgjencës për në Spitalin e Traumës, Tiranë për trajtim më të specializuar.

Nga akti i ekspertimit mjekoligjor, i kryer nga Instituti i Mjekësisë Ligjore, Tiranë, mbi bazën e regjistrit themeltar të urgjencës të Spitalit të Traumës rezultoi se

viktima ishte goditur me mjete të forta mbretëse në kokë dhe në pjesët e ndryshme të trupit; dëmtimet e shkaktuara klasifikoheshin në kategorinë e dëmtimeve që kanë shkaktuar humbjen e aftësisë së përkohshme në masën mbi 9 ditë. Një akt ekspertimi tjetër, i kryer nga një grup ekspertësh mjeko-ligjor, konstatoi plagë në kokë dhe në ekstremitete, shembje në kokë, trup, në anësitë dhe në pjesë të ndryshme të trupit. Sipas aktit të ekspertimit, dëmtimet e shkaktuara nuk kanë qenë të rrezikshme në momentin e shkaktimit; ato hyjnë në kategorinë e dëmtimeve që kanë shkaktuar humbje të aftësisë së përkohshme mbi nëntë ditë.

Krahas të dhënave të vizitës mjeko-ligjore, të kartelës shëndetësore të qendrës së urgjencës në qytetin F., dhe të regjistrit të urgjencës në Spitalit të Traumës, është kryer një ekspertim tjetër mjeko-ligjor nga i cili rezultoi po i njëjti përfundim si në ekspertimin e parë.

Të dhënat për personalitetin e të pandehurit

I pandehuri A.D, në kohën e kryerjes së krimit të vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare, i mbetur në tentativë, ishte 55 vjeç. Ai ka lindur në një qytet të vogël dhe banonte në një qytet të vogël; kishte arsim të mesëm dhe herë punonte si roje private në një kompani sigurie dhe herë në emigracion. I pandehuri ishte i divorcuar, me dy fëmijë. I pandehuri ka qenë i dënuar më parë për dhunë në familje, parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 3 i K.P dhe dënimin e kishte kryer.

Në kohën e kryerjes së krimit, ish-bashkëshortja ishte me urdhër mbrojtjeje. Sipas të pandehurit, në pamundësi për t'iu afruar pranë shtëpisë pasi viktima kishte urdhër mbrojtjeje, kishte dalë rrugës kur viktima shkonte në punë me qëllim për të sqaruar arsyet pse e kishte denoncuar përsëri, ndërkohë që ai ishte larguar nga shtëpia. Sipas të pandehurit, në ditën e ngjarjes, ai ishte shumë i stresuar për shkak të denoncimeve të viktimës dhe se ishte shoqëruar 3-4 herë në polici dhe një here ishte dënuar nga gjykata. Ditën e ngjarjes, i pandehuri kishte mësuar nga familjarët e tij se viktima kishte shkuar përsëri në polici dhe e kishte denoncuar për dhunë, ndërkohë që ai pretendonte se për tre ditë do të pajisej me pasaportën e re dhe do të ikte si emigrant. Denoncimi i bërë nga viktima e pengonte të emigronte.

Marrëdhëniet autorë- viktimë

Nga vendimi rezulton se i pandehuri A.D. dhe viktima M.B (D) kanë qenë të martuar prej 31 vite dhe nga martesë kishin dy fëmijë të rritur. Vendimi është kontradiktor pasi marrëdhënien mes të pandehurit dhe viktimën e ka paraqitur fillimisht normale, ndërsa tre-katër vitet e fundit, para se të kryhej krimi, autori dhe viktima kanë pasur grindje hera-herës, ndërsa nga dëshmia e viktimës rezulton se marrëdhëniet nuk kanë qenë të mira. I pandehuri dyshonte tek ish bashkëshortja duke arsyetuar se si kishte mundur të rifillonte punë, pas pushimit nga puna për vjedhje në punë. Për rrjedhojë, në vitin 2017 i pandehuri kishte kërkuar divorc. Në kohën e kryerjes së tentativës së vrasjes, autori dhe viktima ishin të divorcuar.

Viktima M. B (D) ka qenë viktimë e dhunës së bashkëshortit edhe më parë. Më datë 11.10.2016 i pandehuri A.D është gjykuar dhe deklaruar fajtor për veprën penale “Dhunë në familje”, parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 3 i kodit Penal në dëm të bashkëshortes së tij, viktimës M.D. Gjykata e kishte dënuar me 4 muaj burgim.

Më datë 05.05.2017, gjykata kishte lëshuar një urdhër mbrojtje ndaj viktimës M.D. duke urdhëruar të pandehurin A.D. që të mos ushtronte dhunë, të mos cenonte, kërcënonte, ngacmonte, ofendonte, fyente dhe as të mos kontaktonte me bashkëshorten. Gjykata kishte urdhëruar që i pandehuri të qëndronte në një distancë 100 m nga bashkëshortja si dhe të largohej nga banesa bashkëshortore.

Sipas të pandehurit, viktima ka patur marrëdhënie jo të mira edhe me familjarët e të pandehurit. Sipas tij, viktima i kishte shkatërruar jetën edhe vëllezërve dhe familjeve të tyre. I pandehuri ka deklaruar se njëri nga vëllezërit kishte emigruar dhe vëllai tjetër që banonte afër me viktimën, kishte lënë shtëpinë dhe kishte marrë një shtëpi tjetër me qira, larg nga banesa ku qëndronte viktima.

Të dhënat për viktimën

Vendimi gjyqësor përmban të dhëna për viktimën. Në kohën e kryerjes së veprës penale viktima ishte 49 vjeç. Lindur dhe banuese në një qytet të vogël, me arsim të mesëm, me dy fëmijë të rritur, e divorcuar. Nga dëshmia e dhënë në gjykatë del e qartë marrëdhënia jo e mirë me ish- bashkëshortin, të pandehurin A.D që në fillimet e martesës së tyre.

Marrëdhëniet autorë – viktimë

Sipas viktimës, ish bashkëshorti ka qenë person i dhunshëm gjithmonë, por nga që e kishte marrë vetë, kundër dëshirës së prindërve, viktima e kishte pranuar me të mirat dhe të këqijat e tij. Shkaku i grindjeve të tyre ishte xhelozia. Sipas viktimës, ajo është rrahur edhe në mënyrë kolektive nga njerëzit e ish-bashkëshortit. Ata kanë rrahur edhe djemtë, ish bashkëshorti kishte tentuar t’i therte djemtë me thikë dhe ushtronte dhunë psikologjike ndaj fëmijëve.

Viktima ishte divorcuar më 18 Maj 2017 me kërkesë të ish bashkëshortit. Edhe pse viktima kishte urdhër mbrojtjeje, ish bashkëshorti i ka dalë viktimës përpara, për rrjedhojë ajo e ka kallëzuar për shkelje të urdhrit të mbrojtjes. Në momentin e kryerjes së tentativës së vrasjes, viktima ishte me urdhër mbrojtje nga të gjithë pjesëtarët e familjes së ish- bashkëshortit.

Dëshmitari E.D, i biri i të pandehurit dhe viktimës në seancë gjyqësore deklaroi se: “marrëdhëniet midis prindërve të tij kanë qenë dhunë sistematike verbale dhe psikologjike ndaj nënës dhe ndaj atyre si fëmijë. Mamaja e tij jetonte me ish- bashkëshortin vetëm për hatër të fëmijëve. Ata kanë qenë prezent në rastet e dhunës sistematike të babait ndaj nënës të tyre. Shkaku ka qenë xhelozia e babait. Sipas të birit, babai i tij ishte njeri që ndikohej lehtë nga prindërit, sidomos vëllai i tij F.D. Shkaku ishte të na merrnin shtëpinë”.

Procesi penal dhe procedimi gjyqësor

Fillimisht, procedimi penal ndaj të pandehurit A.D është regjistruar në prokurorinë e rrethit K., në Korrik të vitit 2017 për veprën penale “Dhunë në familje” të parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 i KP.

Dy muaj më parë, në maj 2017, Prokuroria e K. kishte regjistruar një kallëzim penal për dhunë në familje të parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 1 të KP, ku të dy bashkëshortët kishin kallëzuar njëri-tjetrin.

Gjykata kishte caktuar masën e sigurisë “arrest në burg” ndaj të pandehurit A.D në korrik 2017.

Pas katër muaj hetime (Nëntor 2017), të dy procedimet penale u bashkuan në një të vetme.

Në nëntor 2017, prokurori kishte vendosur moskompetencën lëndore dhe kishte përcjellë çështjen në prokurorinë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, pasi kishte konkluduar se vepra penale është vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare të mbetur në tentativa, të parashikuara nga nenet 79/c dhe 2 të KP. Sipas ligjit të asaj kohe, Gjykata për Krime të Rënda ishte gjykata kompetente për gjykimin e vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare. Prokurori i Përgjithshëm në përgjigje të kërkesës së marrë për të zgjidhur mosmarrëveshjen për kompetencë lëndore caktoi prokurorinë pranë gjykatës së shkallës së parë K., si gjykatë kompetente

Në përfundim të hetimit, në Shtator 2018, prokuroria e rrethit gjyqësor K. e dërgoi çështjen për gjykim pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor K.

Gjatë seancës gjyqësore në shkurt 2019, prokurori ka ndryshuar akuzën nga “Dhunë në familje” në “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” të mbetur në tentativa. Për rrjedhojë çështja i është përcjelle përsëri për kompetencë lëndore Gjykatës së shkallës së parë për krime të rënda.

Gjatë shqyrtimit gjyqësor, Prokurori i Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së parë për Krime të Rënda kërkoi ndryshimin e akuzës për të pandehurin A.D nga “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”, të mbetur në tentativa, parashikuar nga neni 79/c dhe neni 22 i kodit penal, në veprën penale “Dhunë në familje” të parashikuar nga neni 130/a, paragrafi 4 i kodit penal dhe këtë qëndrim e mbajti deri në fund të shqyrtimit gjyqësor, duke kërkuar dënimin e të pandehurit me katër vjet burgim.

Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda ka mbajtur një qëndrim tjetër duke e cilësuar veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”, të mbetur në tentativa, parashikuar nga neni 79/c dhe 22 i kodit Penal. Gjykata ka nënvizuar se “është i vërtetë fakti se dëmtimet hyjnë në kategorinë e atyre që kanë shkaktuar humbje të aftësisë së përkohshme në masën mbi nëntë ditë, por kjo nuk duhet të interpretohet dhe të anashkalohen rrethanat e tjera të vërtetuara në gjykim”. Gjykata e ka argumentuar cilësimin ligjor të veprës penale si vrasje e mbetur në tentativa me faktin se sipas dëshmitarëve, i pandehuri i thoshte viktimës “do të vras”, ndërsa dy dëshmitarët e ndodhur në distancë i kërkonin atij ta lëshonte se po e mbyste. Gjykata sjell argumente

të tilla si: parapërgatitja për kryerjen e krimit, goditja e viktimës pasi ai një ditë më parë i kishte ardhur nga korrieri një vendim i gjykatës që e kishte dënuar me dy vjet burgim për dhunë në familje; vendi i zgjedhur për të kryer veprën penale (nuk kishte shumë lëvizje të njerëzve), koha e zgjedhur (ora 06:20, kur nuk kishte shumë njerëz), mjeti (levë), vendi i goditjes (fillimisht goditja disa herë në kokë që është pjesë jetësore dhe goditja më pas disa herë në pjesë të ndryshme të trupit), ndalimi i goditjes vetëm pas thirrjeve të përsëritura nga rojet e institucionit që gjendeshin në kullat e vrojtimit dhe që ishin dëshmitarë të ngjarjes, për të ndaluar, për të mos vijuar të gjuante se “po e mbyste” dhe thirrjeve të dëshmitarëve për tu larguar “se po vinte policia”, fshehja e mjetit (i pandehuri e hodhi levën në ferra) tregojnë së i pandehuri i kishte zgjedhur gjithçka për të kryer veprën penale të vrasjes së ish bashkëshortes.

Rrethanat lehtësuese dhe rënduese

Gjykata ka analizuar rrethanat lehtësuese dhe rënduese. Në vendim përmenden dy rrethana rënduese: kryerja e veprës penale pas dhënies së një dënimi për një krim të kryer më parë, parashikuar nga neni 50, gërma “ç” e KP; kryerja e veprës penale pas dhënies së urdhrave gjyqësorë të mbrojtjes nga dhuna në familje, parashikuar nga neni 50, gërma “e/1” e kodit Penal. Gjykata nuk e ka gjetur asnjë rrethanë lehtësuese për të pandehurin. Gjykata nuk e ka konsideruar real pendimin e thellë të shprehur nga i pandehuri në seancën gjyqësore

Dënimi penal

Në përfundimin të shqyrtimit gjyqësor gjykata e deklaroi fajtor të pandehurin A.D për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare”, të mbetur në tentative dhe në bazë të nenit 79/c e 22 të Kodit penal, e dënoi me 22 vjet burgim.

Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin e saj ka lënë në fuqi vendimin gjykatës së shkallës së parë për krime të rënda, Tiranë, duke ndryshuar masën e dënimit nga 22 vjet burgim në 20 vjet burgim.

Komente

Analiza e vendimit nga aspekti i procedurës së ndjekur dhe i përmbajtjes, është më interes për të vlerësuar efektivitetin e drejtësisë dhe nëse ka drejtësi për viktimën.

Për rreth dy vite ka pasur një paqartësi në lidhje me *cilësimin ligjor të veprës dhe gjykatën kompetente*. Transferimi i çështjes nga një gjykatë e shkallës së parë me juridiksion të përgjithshëm në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda vë në pah moskuptimin e ligjit në kohën kur KPP ndryshoi kompetencën lëndore në lidhje me veprën penale të vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare.

Ndryshimi i cilësimit ligjor të veprës përsëri, nga vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare të mbetur në tentativë në “dhunë në familje”, tregon

se në praktikë ka probleme të kuptimit të llojeve të ndryshme të veprave penale për shkak të marrëdhënieve familjare dhe se, përfundimet e ekspertimit mjeko-ligjor vlerësohen të shkëputura nga analiza e rrethanave të tjera të ngjarjes si: kohë, mënyra e kryerjes së veprës penale, mjeti, qëllimi dhe rrethanat e tjera.

Mungesa e kuptimit të drejtë të ligjit dhe *dallimit mes veprës penale të dhunës në familje dhe vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare të mbetur në tentativë*, nxjerr në pah rëndësinë e analizës së sjelljes së të pandehurit, të marrëdhënieve autorë-viktimë, të rrethanave të ngjarjes dhe veprimeve të të pandehurit para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale.

Cilësimi ligjor i veprës penale si dhunë në familje, sikurse u paraqit nga prokurori dhe nga mbrojtësi i të pandehurit, nuk është i drejtë. Cilësimi ligjor dhe arsyetimi i gjykatës është i drejtë. Ana objektive e veprës penale e dëshmon këtë. Gjithashtu, veprimet e të pandehurit tregojnë se ai ka pasur si qëllim të vetëm vrasjen e viktimës M.B. Vepra mbeti në kushtet e tentativës së plotë dhe pasoja nuk erdhi për shkaqe të pavarura nga vullneti i të pandehurit.

Lidhur me *masën e dënimit*, dënimi është relativisht në proporcion me rrezikshmërinë e veprës dhe të personit. Pasoja e ardhur duhet të vlerësohet në harmoni me rrezikshmërinë që ka personi si: i dënuar me parë me vendim penal të formës së prerë, shkelës i detyrimeve të vëna nga gjykata gjatë kohës që viktimja dhe fëmijët e saj ishin me urdhër mbrojtje.

Ky rast vë në pah se largimi i të pandehurit nga banesa bashkëshortore nuk është i mjaftueshëm dhe nuk i garanton siguri viktimës, nëse nuk shoqërohet me masa të tjera që parashikohen nga ligji si, për trajtimin mes programeve të posaçme të dhunuesit dhe masave mbrojtëse për viktimën. Fakti që banesa e viktimës ishte afër me atë të familjarëve të të pandehurit ka rrezikuar jetën e saj.

Vendimi nuk mundëson të dhëna në lidhje me programet e mbështetjes së viktimës.

Sa më sipër, ndonëse ligji për parandalimin e dhunës në marrëdhëniet familjare ka ndryshuar dhe është përmirësuar, viktimat e dhunës në familje nuk janë të sigurta edhe kur janë me urdhër mbrojtje, edhe kur gjykata ka vendosur largimin e autorit nga banesa bashkëshortore dhe lënien e viktimës në banesë. Parandalimi i rasteve të dhunës në familje dhe adresimi i faktorëve kriminogjenë që nxit dhunën për shkak të marrëdhënieve familjare, ka rëndësi të veçantë.

Rasti studimor nr. 4

Vrasje me paramendim e mbetur në tentativë (neni 78/1 dhe 22) I pandehur SH.XH dhe viktimë F.M

Përshkrim i përmbledhur i rastit

Në qytetin e Shkodrës, në datën 18.02.2017, rreth orës 12.30, shtetësja F.M ka qenë duke punuar në dyqanin e saj, kur janë shfaqur dy djem të veshur me të zeza me motor, me skafandra të vendosura në kokë. Njëri prej tyre zbriti nga motori dhe u drejtua nga viktima duke e qëlluar atë disa herë me armë zjarri. Viktima F.M është plagosur me armë zjarri. Pas ngjarjes, të dy djemtë janë larguar me motor. Pas plagosjes viktima ka shkuar në spital për mjekim.

Nga këqyrja e vendit të ngjarjes u gjetën tre gëzhoja model 54, kalibër 7.62 dhe tre predha arme. Nga ekspertimi teknik i tyre rezultoi se ato ishin qitur nga e njëjta armë dhe predhat ishin të vlefshme për identifikimin e armës së zjarrit.

Nga ekspertimi mjeko-ligjor rezulton se shtetësja F.M është plagosur me armë zjarri dhe se dëmtimet hyjnë nën kategorinë e atyre që kanë sjellë humbjen e aftësisë për punë mbi 9 ditë.

Të dhëna për sjelljen e të pandehurit

Vendimi përmban pak të dhëna në lidhje me të pandehurin. I pandehuri në kohën kur është akuzuar për veprën penale ishte 25 vjeç, i lindur dhe banues në qytet, i pa martuar, i arrestuar dhe dënuar më parë për një krim. I pandehuri ishte dënuar për veprën penale "Futja ose mbajtja e sendeve të ndaluara në institucionet e ekzekutimit të vendimeve me burgim", parashikuar nga neni 324/a, paragrafi 1 dhe ishte dënuar nga Gjykata e Apelit Sh., me një vit burgim.

Në ditën e ngjarjes i pandehuri është shoqëruar në komisariatit e policisë dhe nga ekspertimi mjeko-ligjor ka rezultuar se ai kishte katër dërmishje relativisht të freskëta në gjurin e majtë të shkaktuara nga një mjet mbretës. Koha e shkaktimit të dëmtimeve ishte jo më parë se 48 orë nga momenti i ekzaminimit dhe këto dëmtime hynin në kategorinë e dëmtimeve që kanë sjellë humbje të përkohshme të aftësisë për punë në masën më pak se 9 ditë. Gjatë procedimit penal të vrasjes së mbetur në tentativë, i pandehuri ka qenë i arrestuar. Gjatë një kontrolli rutinë në qelinë e paraburgimit, të pandehurit i është gjetur një celular. Prokuroria kishte filluar përsëri një procedim penal tjetër për veprën penale "Futja ose mbajtja e sendeve të ndaluara në institucionet e ekzekutimit të vendimeve me burgim", të parashikuar nga neni 324/a, paragrafi 1.

Të dhëna për viktimën

Vendimi përmban pak të dhëna për viktimën. Viktima është banuese në një lagje të qytetit të Sh. Ajo ka një biznes privat por nuk ka informacione mbi moshën,

vendlindjen, arsimin, gjendjen e saj sociale, etj. Nga dëshmia e viktimës dhe e një dëshmitareje rezulton se motra e viktimës është vrasë dhe kunati i saj (bashkëshorti i motrës) akuzohet për vrasjen e së motrës. Viktima F.M ka patur konflikte me kunatin për shkak të dyshimeve si ai i ka vrasë motrën. Dita e ngjarjes, përkonte me zhvillimin e seancës gjyqësore në Gjykatën e Apelit Sh., për marrjen e kujdestarisë për fëmijët e motrës së vrasë, nga viktima F.M.

Marrëdhëniet i pandehur - viktimë

Nga dëshmia e viktimës rezulton se viktima nuk e njihte të pandehurin dhe nuk kishte dije se kush e kishte plagosur pasi personat ishin me skafandra dhe nuk ka arritur t'u shohë fytyrën.

Procesi penal dhe shqyrtimi gjyqësor

Prokuroria e rrethit gjyqësor Sh., i ishte drejtuar Gjykatës së rrethit gjyqësor Sh., me kërkesën për gjykimin e procedimit penal të filluar në vitin 2017 ndaj të pandehurit SH.XH i cili akuzohej për tre vepra penale: "Vrasje me dashje e mbetur në tentativë", parashikuar nga neni 78, paragrafi 1 dhe neni 22 i KP, "Prodhimi dhe mbajtja pa leje e armëve luftarake", parashikuar nga neni 278, paragrafi 1 i KP dhe "Futja e sendeve të ndaluara në institucionet e ekzekutimit të vendimeve me burgim", parashikuar nga neni 324/.a, paragrafi 1 i KP.

Vrasja e mbetur në tentativë ndaj viktimës F.M ka ndodhur në 18.02.2017. Në datën 19.02.2017, në mjediset e komisarariatit të policisë është shoqëruar dhe këqyruar i pandehuri SH.XH. Vendimi nuk sqaron se kur është arrestuar i pandehuri dhe nëse është gjetur arma e krimit. Nga vendimi rezulton se personi është vendosur në një institucion për ekzekutimin e dënimit me burgim në qytetin L. Prokuroria ka bashkuar procedimin penal për vrasjen me dashje të mbetur në tentativë me një procedim tjetër penal të nisur nga Prokuroria e rrethit gjyqësor L., për veprën penale "Futja e sendeve të ndaluara në institucionet e ekzekutimit të vendimeve me burgim".

Shqyrtimi gjyqësor ka kaluar në disa seanca, por vendimi nuk përmban të dhëna se kur ka filluar shqyrtimi gjyqësor. Vendimi ka disa të dhëna për tre seanca të pyetjes së dëshmitarëve, të viktimës, të pandehurit dhe seancën përfundimtare. Sipas të dhënave të vendimit këto seanca janë zhvilluar gjatë periudhës 25.10.2018 dhe 30.5.2019.

Disa dëshmitarë të pyetur kanë deklaruar se nuk e kanë njohur personin që ka qëlluar mbi viktimën F.M, por kanë mësuar për ngjarjen se kanë dyqanet afër, kanë njoftuar mjekët, ose kanë dëgjuar për ngjarjen dhe kanë dëgjuar krismat se kanë dyqanet afër, por nuk e kanë parë autorin.

Viktima F.M gjatë pyetjes ka deklaruar se dita e ngjarjes ka qenë një ditë normale për të dhe gjatë paradites në dyqanin e saj kanë shkuar dy të rinj me motor, me skafandra të zinj dhe pasi kanë zbritur nga motori dhe kanë ecur disa hapa në këmbë, njëri prej tyre e ka qëlluar me armë disa herë. Sipas viktimës, dita e ngjarjes përkonte

me zhvillimin e seancës gjyqësore për marrjen e kujdestarisë së fëmijëve të motrës së viktimës dhe për të cilën akuzohej kunati i saj (bashkëshorti i motrës së vvarë). Viktima është dërguar në spital dhe nuk ka mundur të njohë autorin.

I pandehuri Sh.XH gjatë pyetjes së tij ka deklaruar që nuk e njeh viktimën dhe se ditën e ngjarjes ka qenë në bar restorantin e prindërve të tij për t'i ndihmuar ata.

Prokuroria ka urdhëruar këqyrjen e telefonit të të pandehurit të gjetur në qeli, por nuk ka mundur ta hapë atë dhe të marrë informacion në lidhje me komunikimet e kryera.

Në kushte të tilla, përfaqësuesja e prokurorisë ka kërkuar pushimin e akuzës për vrasjen me dashje të mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 78, paragrafi 1 i KP dhe për veprën penale “Prodhimi dhe mbajtja e armëve luftarake” parashikuar nga neni 278, paragrafi 1 i KP dhe ka kërkuar dënimin e pandehurit vetëm për veprën penale “Futja e sendeve të ndaluara në institucionet e ekzekutimit të vendimeve me burgim” parashikuar nga neni 324/a, paragrafi 1 i KP.

Komente

Vendimi përmban një *analizë teorike të elementëve të veprës penale të vrasjes me dashje*, parashikuar nga neni 78, paragrafi 1 i KP, një përmbledhje të thënieve të dëshmitarëve dhe të viktimës. Vendimi nuk përmban asnjë fakt në lidhje me provat mbi bazën e të cilave prokuroria ka vendosur masën e arrestit në burg për të pandehurin dhe për vlerësimin e masës së arrestit nga gjykata; nëse arma e krimit ishte gjetur; nëse ka ekzistuar dyshimi i arsyeshëm, bazuar në prova për të pandehurit; dhe nëse ka pasur një vlerësim të masës së sigurimit dhe nevojës të vijimit të saj gjatë periudhës 21.02.2017 deri më datë 30.5.2019 që i pandehuri ka qëndruar në paraburgim (neni 246, paragrafi 246 i KPP). Sipas ligjit, vendimi i gjykatës që cakton masën e sigurimit arrest në burg duhet të përmbajë ndër të tjera parashtrimin e fakteve, duke treguar nenet e ligjit që konsiderohen të shkelura, parashtrimin e shkaqeve të posaçme dhe të të dhënave që përlligjin masën e sigurimit personal (neni 245, paragrafi 1, gërma “b” dhe “c” i KPP).

Lidhur me qëndrimin e prokurores, vendimi përmban vetëm një fjali ku nënvizohet se, përfaqësuesja e prokurorisë në diskutimin përfundimtar kërkoi pushimin e akuzës ndaj të pandehurit SH. XH për veprat penale të “Vrasjes me paramendim” dhe “Mbajtje pa leje të armëve luftarake”, duke kërkuar dënimin vetëm për veprën penale “Futja ose mbajtja e sendeve e të ndaluara në institucionin e ekzekutimit të vendimeve me burgim”.

Nga vendimi nuk del nëse është hetuar për faktet e paraqitura nga dëshmitari dhe viktimja, të cilët theksuan se krimi është kryer ditën që Gjykata e Apelit Sh., do të vendoste për kërkesën e viktimës për kujdestarinë e fëmijëve të motrës së vvarë nga kunati i saj, si dhe faktin se viktimja kishte konflikte me kunatin pasi ky i fundit dyshohej se i kishte vvarë motrën e saj.

Ky fakt është përmendur edhe gjatë gjykimit të një çështjeje tjetër penale që u zhvillua për vrasjen e të motrës së viktimës. Konkretisht, në vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, Tiranë, (ndaj të pandehurit S.S., i akuzuar për vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare ndaj viktimës S.S., e cila është motra e viktimës F.M në rastin që analizohet) është pyetur në cilësinë e dëshmitares viktimë F.M. dhe dëshmitari H.M. Viktimë ka dëshmuar në gjykatë se motra e saj ishte vrarë nga bashkëshorti. Gjithashtu, ajo ka deklaruar se më datë 18.02.2017, ditën kur në Gjykatën e Apelit SH., zhvillohej gjyqi me objekt vendosjen e kujdestarisë për tre fëmijët e S.S., ajo nuk ka shkuar në gjykatë, pasi ndihej e frikësuar. Atë ditë i ishte bërë një atentat në dyqanin e saj në qytetin SH. Dëshmitari H.M ka pohuar se më datë 18.02.2017, nëna e tij F.M ishte qëlluar me armë dhe ai mendonte se arsyeja ka qenë personi S.S (bashkëshorti) i tezes së tij. Ata nuk kanë pasur konflikte me persona të tjerë.

Pra, ndonëse në të dyja çështjet përmendet personi emri i të cilit lidhet me porositjen e vrasjes së viktimës F.M, të mbetur në tentativë, nga vendimi nuk del nëse prokuroria e ka hetuar këtë version të ngjarjes. Gjithashtu, vendimi nuk analizon arsyet se pse prokuroria ka shoqëruar dhe arrestuar të pandehurit pikërisht ditën e ngjarjes dhe nuk paraqiten shkaqet e dëmtimeve të konstatuara te gjymtyrët e të pandehurit Sh.XH nga ekspertimi mjeko-ligjor i kryer një ditë pas ngjarjes. Vendimi analizon me detaje përlllogaritjen e dënimit të kryer nga i pandehuri për veprën e kryer më parë dhe dënimin e mbetur, duke mos u shprehur për ndonjë prej elementëve të drejtësisë për viktimën.

Nga pikëpamja e përmbajtjes, vendimi përmban pasaktësi në citimin e datave të ngjarjes, të cilat mund të ulin besimin e publikut ndaj arsyetimit të vendimit.

Sa më sipër, rezulton se nuk është kryer një hetim i gjithanshëm, objektiv dhe i drejtë i një krimi të rëndë të ndodhur ndaj viktimës F.M., prandaj nuk ka pasur drejtësi për viktimën.

Rasti studimor 5

**Vrasje me paramendim parashikuar nga neni 78, paragrafi 2 i KP, neni 278, paragrafi 1 i KP dhe neni 302, paragrafi 1 i KP
I pandehur A. N & Gj.N, viktimë E.N**

Përshkrim i përmbledhur i rastit

Në datën 11.11.2016, rreth orës 10.00, në qytetin e Lezhës, në brendësi të një parukerie është vrarë me armë zjarri shtetësja E.N., e cila ishte e punësuar në atë biznes. Policia është njoftuar për ngjarjen. Gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes policia

ka konstatuar njolla gjaku në dysHEME, dy gëzhoja arme zjarri, të cilat janë përcaktuar nga eksperti kriminalist se i përkasin fishekëve luftarakë të armëve model 54, kalibër 7.62 mm dhe që përdoret si municion nga pistoleta “TT”, “Zastava”, automatik “P.M.Sh” dhe “P.P.S” të kalibrit 7.62mm., dhe janë evidentuar gjurmë papilare.

Nga këqyrja e viktimës në spital, eksperti mjeko-ligjor ka konstatuar dëmtime të trajtën e vrimeve hyrëse dhe dalëse në pjesë të ndryshme të trupit dhe ka konkluduar se dëmtimet në trupin e viktimës ishin shkaktuar nga armë zjarri dhe qitja direkt me pistoletë në pjesën e barkut, të kofshëve dhe të veshkës. Në trupin e viktimës u gjendën dy plumba. Viktima kishte vdekur nga shoku i rëndë traumatik- hemoragjik i shkaktuar nga arma e zjarrit.

Të dhënat për personalitetin e të pandehurëve

Vendimi përmban pak të dhëna për të pandehurit, njëri prej të cilëve është autori i vrasjes dhe tjetri është dënuar për veprën penale “Përkrahje e autorit të krimit”, parashikuar nga neni 302, paragrafi 1 i KP. I pandehuri A.N, ishte 31 vjeç në kohën e kryerjes së krimit. Ai ishte i lindur në fshat dhe banues në një fshat tjetër të qytetit L., i pamartuar, i padënuar më parë. Vendimi nuk përmban të dhëna për arsimin, punën, personalitetin, gjendjen sociale, rrethin shoqëror, etj. I pandehuri i dytë, Gj.N në kohën e kryerjes së krimit ishte 25 vjeç. Ai ka lindur në një qytet të vogël dhe banues në fshat, i padënuar më parë. Vendimi nuk përmban të dhëna të tjera.

Të dhënat për viktimën

Viktima banonte në qytetin L dhe ishte e punësuar në një parukeri. Vendimi nuk përmban të dhëna për moshën, arsimin, gjendjen ekonomike, marrëdhëniet me bashkëshortin, etj.

Marrëdhëniet autorë-viktimë

Vendimi përmban disa të dhëna për marrëdhënien autorë-viktimë. I pandehuri A.N. kishte disa muaj që shqetësonte viktimën, duke i shkuar në vendin e punës, duke i kërkuar marrëdhënie intime. Babai i viktimës dhe bashkëshorti i saj kanë deklaruar se nuk kanë patur dijeni për shqetësimet e viktimës të shkaktuara nga i pandehuri A.N, ndërsa e ëma e viktimës ka deklaruar se ishte në dijeni se para 3-4 muajsh një person, të cilit nuk ia dinte emrin dhe nuk e njohte, e kishte rrahur viktimën gjatë kohës që ajo punonte në një lokal tjetër.

Në lidhje me marrëdhëniet mes të pandehurit dhe viktimës në momentin e ngjarjes ka dëshmuar një nga dëshmitaret e ngjarjes, që është kunata e viktimës. Në vendim thuhet se i pandehuri A.N ka hyrë në parukeri dhe i është drejtuar viktimës me fjalët: “pse me padite në polici”, ka nxjerrë pistoletën e ka mbushur dhe ka qëlluar dy herë mbi viktimën. Sipas dëshmitares, viktima e shqetësuar nga ngacmimet dhe kërkesa për të krijuar lidhje intime, e kishte refuzuar këtë të fundit dhe e kishte denoncuar në polici. Viktima ka qenë e shoqëruar nga kunata e saj kur ka denoncuar

në polici. Gjithashtu, disa ditë para ngjarjes, i pandehuri kishte rifilluar ta ngacmonte viktimën.

Nga bisedat mes dy të pandehurve, të përgjuara nga policia ditën e ngjarjes, ka rezultuar se i pandehuri ka folur për ngjarjen, duke u shprehur se viktimë e ka merituar, se ai ka qenë duke vuajtur, prandaj e ka qëlluar në pjesën e organeve gjenitale qëllimisht.

Procedimi penal dhe procesi gjyqësor

Prokuroria ka dërguar për gjykim çështjen penale për akuzën e vrasjes me paramendim, e kryer për interes ose hakmarrje. Gjykimi është kryer sipas procedurës së zakonshme. I pandehuri kishte kërkuar gjykim të shkurtuar për të përfituar 1/3 ulje të dënimit. Gjykata nuk e ka pranuar kërkesën me argumentin se ndryshimet e miratuara në KPP nuk e mundësonin gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

Përfaqësuesi i prokurorisë ka kërkuar deklarinimin fajtor të të pandehurit A.N për dy vepra penale: vrasje me paramendim të parashikuar nga neni 78, paragrafi 2 i KP, duke kërkuar dënim me burgim të përjetshëm dhe për “Prodhim dhe mbajtje pa leje të armëve luftarake”, parashikuar nga neni 278, paragrafi 1 i KP, duke kërkuar dënimin me 4 vite burgim.

Ndërsa për të pandehurit e dytë, GJ.N prokurori kërkoi dënimin me dy vite burgim për veprën penale “Përkrahje pas kryerjes së krimit”. Ky i pandehur ka tentuar ta merrte me makinë të pandehurin A.N për ta çuar në kufi pasi ai dëshironte të largohej jashtë shtetit. I pandehuri GJ.N ishte në dijeni të vrasjes së kryer.

Mbrojtësi i të pandehurit A.N kërkoi ndryshimin e cilësimit të veprës penale nga vrasje me paramendim në plagosje të rëndë me dashje që ka sjellë si pasojë vdekjen dhe për të cilin ligji parashikon dënim nga 5 deri në 15 vjet burgim dhe një dënim të butë për veprën penale të mbajtjes pa leje të armëve luftarake.

Mbrojtësi i të pandehurit GJ.N kërkoi deklarinimin e pafajshëm të të pandehurit për veprën penale të përkrahjes pas kryerjes së krimit dhe nëse gjykata e konsideron fajtor të caktohej një dënim në minimumin e parashikuar në ligj.

Vendimi përmban një analizë të provave dhe përmbledhje të dëshmive të dhëna, të faktit që i pandehuri ka pranuar fajësinë. Në lidhje me marrëdhëniet autor – viktimë, nga vendimi rezulton se në momentin e ngjarjes mes autorit dhe viktimës nuk ka ndodhur ndonjë grindje, autori ka vepruar me gjakftohtësi, vendi i goditjes dhe kryerja në mënyrë poshtëruese sikurse shprehet në telefon i pandehuri për vendin, ky e kishte qëlluar viktimën (në drejtim të organeve gjenitale) tregojnë qartë se qëllimi i autorit ka qenë ta vrasë viktimën.

Dënimi penal

Gjykata e shkallës së parë e ka ndryshuar cilësimin ligjor të veprës penale nga vrasje me paramendim për interes ose hakmarrje të parashikuar nga neni 78, paragrafi 2 i KP, në vrasje me paramendim të parashikuar nga neni 78, paragrafi 1 i KP për të

cilin ligji parashikon dënim me burgim nga 15 deri në 25 vjet burgim. Gjykata ka argumentuar vendimin e saj se vepra nuk ishte kryer për ndonjë interes ose hakmarrje, pasi nga verifikimet e bëra në polici nuk kishte denoncim të viktimës të regjistruar. Së dyti, gjykata ka arsyetuar se në rast të një hakmarrjeje ndaj denoncimit të mundshëm, vepra penale duhet të cilësohet sipas nenin 79/ç të KP (vrasje e kallëzuesit). Gjykata vlerësoi se *“vrasja ishte kryer për motive të dobëta, pikërisht refuzimi që viktimë i ka bërë simpatisë, pëlqimit dhe kërkesës së pandehurit për raporte intime jashtëmartesore. Gjykata vë në pah se “prania e numrit të telefonit të të pandehurit në telefonin e viktimës vërteton në mënyrë direkte komunikimin mes tyre e ndonëse nuk e provon, e mbështet pretendimin e të pandehurit për raporte dashurie me viktimën”.*

Lidhur me të pandehurin tjetër, gjykata ka argumentuar faktin se ai është kapur duke transportuar të pandehurin me mjetin e tij, në momentin e ndalimit nga policia ka lënë mjetin dhe është larguar me vrap. Ai nuk është interesuar për mjetin e bllokuar nga policia.

Rrethanat lehtësuese dhe rënduese

Për të pandehurin A.N, në vendimin e saj gjykata përmend praninë si rrethanë lehtësuese qëndrimin pohues për autorësinë dhe pendimin e treguar në fund të gjykimit. Përdorimi i armës së zjarrit është cilësuar si rrethanë rënduese. Ndërsa për të pandehurin tjetër, si rrethanë lehtësuese është cituar *“lidhja mes dy të pandehurve”.*

Analiza për llojin dhe masën e dënimit.

Gjykata e deklaroi fajtor të pandehurin A.N për kryerjen e veprës penale “Vrasje me paramendim” në bazë të nenit 78/1 të KP dhe e dënoi me 25 vjet burgim, kurse për veprën penale “Mbajtja pa leje, prodhimi i armëve, armë shpërthyes dhe i municioneve” të parashikuar nga neni 278/1 i KP, e dënoi me tre vite burgim. Bazuar në bashkimin e dënimeve, përfundimisht Gjykata e dënoi me 27 vite burgim.

I pandehuri Gj.N u deklarua fajtor për veprën penale “Përkrahje pas kryerjes së krimit” dhe e dënoi me 1 vit burgim.

Gjykata e Apelit Sh., e ndryshoi vendimin e Gjykatës së Rrethit Gjyqësor L. duke e shpallur fajtor të pandehurin A.N. për veprën penale të “Vrasjes me paramendim për hakmarrje” të parashikuar nga neni 78/2 të KP dhe e dënoi me 28 vjet burgim dhe në bashkim të dënimeve, e dënoi përfundimisht me 30 vjet burgim. Për të pandehurin tjetër, gjykata ndryshoi masën e dënimit duke e dënuar me 2 vite burgim.

Komente

Vendimi i përzgjedhur për rast studimor ka interes në lidhje me disa aspekte: a) cilësimi ligjor i veprës; b) analiza e provave; c) analiza e rrethanave lehtësuese dhe rënduese; ç) trajtimi i raportimit të dhunës në polici; d) drejtësia për viktimën.

a) **cilësimi ligjor i veprës**; Ndryshimi i cilësimit ligjor të veprës penale nga gjykata, nga “vrasje me paramendim”, parashikuar nga neni 78, paragrafi 2 i KP, në vrasje me paramendim parashikuar nga neni 78, paragrafi 1 i KP, jo vetëm ndikoi për të bërë të diskutueshëm vendimin apo për vonesa të procesit, por mbi të gjitha, ndikoi në dhënien e një dënimi më të butë, duke shmangur dënimin me burgim të përjetshëm. Për të bërë këtë ndryshim, Gjykata u bazua në disa argumente, të cilat nuk mbajnë parasysh faktet e dala gjatë gjykimit, madje që janë përmendur edhe në vendim. Këto fakte po i rendisim në vijim:

Së pari, dy dëshmitarë kanë dëshmuar se i pandehuri e kishte ngacmuar viktimën disa herë para ngjarjes dhe kërkonte të kishte marrëdhënie intime më të. *Së dyti*, një nga dëshmitarët pohoi se viktima kishte denoncuar në polici dhe se ajo e kishte shoqëruar viktimën në polici kur kishte raportuar. Sipas dëshmisë, i pandehuri i është drejtuar viktimës me fjalët “Pse më ke denoncuar në polici?” Këto dy fakte nuk janë vlerësuar nga gjykata dhe përgjatë arsytimit të vendimit, duket se nuk kanë pasur peshë në cilësimin ligjor të veprës. *Së treti*, nëna e viktimës ka pasur dijeni se i pandehuri e shqetësonte viktimën, gjë për të cilën Gjykata nuk ka treguar se çfarë peshe ka pasur në cilësimin ligjor të veprës apo arsytimin e vendimit. *Së katërti*, përgjimet e bisedave telefonike mes dy të pandehurve kanë vënë në pah se i pandehuri e ka kryer vrasjen në përgjigje të refuzimit të viktimës për të pasur marrëdhënie intime. Për më tepër, në bisedën telefonike ai ka pretenduar se ka pasur marrëdhënie me viktimën më parë. *Së pesti*, sikurse është shprehur në bisedën e përgjuar, autori qëllimisht ka zgjedhur ta qëllojë viktimën në pjesën e poshtme të barkut, tek organet gjenitale për t’i dëmtuar ato.

Të gjitha argumentet e sipërpërmendura tregojnë se i pandehuri e ka kryer veprën penale për hakmarrje, për shkak të refuzimit të viktimës dhe cenimit të mentalitetit të tij të sëmurë mbi “nderin”. Ndryshimi i cilësimit ligjor tregon mungesën e analizës dhe moskuptimin e faktorëve të pranishëm në rastet e dhunës ndaj grave, me motive të tilla në të cilat përfshihet edhe refuzimi i marrëdhënieve nga ana e viktimës.

Nga ana tjetër, lidhur me motivin Gjykata ka arsyetuar “se krimi është kryer për shkak të refuzimit nga viktima të pasjes së një marrëdhënieve jashtëmartesore me autorin dhe se mes autorit dhe viktimës ka pasur më parë raporte dashurie”.

b) **Analiza e provave**. Analiza e provave nga gjykata ka rëndësi në cilësimin ligjor të veprës, në përcaktimin e fajësisë si dhe të llojit e masës së dënimit. Në vendim thuhet se nuk ishte regjistruar ndonjë denoncim i viktimës në polici, megjithëse një nga dëshmitarët dhe vet i pandehuri pohuan se ka pasur një denoncim të mëparshëm nga viktima për shkak të ngacmimeve. Gjykata nuk është thelluar në analizën e provave dhe nga arsytimi i vendimit nuk rezulton nëse janë kryer hetime për të gjetur vendin e rajonit të policisë dhe komisariatit

se ku ka denoncuar viktimë. Për më tepër, një dëshmitare i ka treguar ato përgjatë dëshmisë së saj dhe mbetet vetëm që të verifikoheshin nga organet e organeve të procedimit¹⁶¹.

Regjistrimi i numrit të telefonit të të pandehurit në telefonin e viktimës dhe zotërimi i telefonit nga viktimë mund të jenë keqinterpretuar nga gjykata për të ndryshuar kualifikimin ligjor të veprës penale. Viktimë përndiqej nga i pandehuri dhe ky fakt citohet disa herë nga disa dëshmitarë. Mjaftojnë këto argumente që gjykata të kishte aplikuar rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 50, pra, vepra është kryer për shkak të gjinisë, miqësisë dhe për motive të dobëta. Në fakt, gjykata ka përmendur si rrethanë të vetme rënduese përdorimin e armës së zjarrit.

Arsyetimi i gjykatës në lidhje me praninë e numrit të të pandehurit në telefonin e viktimës si argument i pasjes së marrëdhënieve të mëparshme, ndërsa një dëshmitare dëshmoi se i pandehuri e shqetësonte viktimën, vë në pah qasjen e gabuar të gjykatës për veprat penale të femicidit dhe mosvlerësimin si rrethanë rënduese të këtij fakti. Legjislacioni shqiptar mbron gratë nga dhuna e personave që kanë afekcion ose kanë pasur lidhje ose afekcion për viktimën. Praktika tregon se raste të tilla nuk mungojnë në realitetin shqiptar.

c) *analiza e rrethanave lehtësuese dhe rënduese*; Analiza e rrethanave lehtësuese dhe rënduese vë në pah kuptimin e gabuar të rrethanave lehtësuese, konkretisht pranimin e fajësisë dhe të pendimit të thellë. Nga provat e administruara në proces rezulton se autori e ka pranuar fajësinë, por është përpjekur t'i shmangët hetimit duke u larguar jashtë vendit. I pandehuri nuk ka qëndruar në vendin e ngjarjes, nuk është dorëzuar në polici, madje ka kërkuar ndihmën e të pandehurit tjetër për ta transportuar për në kufi. Ai është ndaluar nga policia gjatë transportimit për të ikur jashtë vendit dhe në makinë ka qenë me kapuç në kokë me qëllim që të mos njihet. Ai e kishte shprehur qartë qëllimin për t'iu shmangur drejtësisë në bisedën telefonike të përgjuar.

Përmbajtja e bisedës telefonike nxjerr në pah urrejtjen e të pandehurit për refuzimin e lidhjes intime nga viktimë dhe faktin se ai ndihej mirë që e kishte qëlluar me armë të organet gjenitale duke i dëmtuar ato. Shprehja e përdorur para se të kryente krimin “pse më ke denoncuar në polici” dhe përmbajtja e bisedës telefonike me të pandehurin tjetër, tregon se i pandehuri A.N nuk është penduar për krimin e kryer. Motivi i krimit është i qartë: vrasja e viktimës për shkak të refuzimit të marrëdhënieve intime.

¹⁶¹ Në praktikën e punës, avokatet e Qendrës për Nisma Ligjore Qytetare kanë hasur raste të raportimit të ngjarjeve të dhunës në familje, të cilat jo vetëm nuk janë regjistruar nga organet e policisë, por madje, këto të fundit i kanë këshilluar viktimat të shkojnë në shtëpi e të pajtohen. Hetimi i organeve të procedimit në këtë rast do të ishte një shans i mirë për të evidentuar edhe përgjegjësitë e organeve të policisë.

Lidhur me rrethanat rënduese, sikurse është theksuar më lart, gjykata nuk ka marrë në konsideratë motivet e dobëta, kryerjen e veprës penale për shkak të gjinisë dhe faktin se i pandehuri e ka përndjekur dhe ushtruar dhunë ndaj viktimës; hakmarrjen për shkak të denoncimit në polici.

Lidhur me trajtimin e denoncimit të përndjekjes, që i pandehuri i ka bërë viktimës në mënyrë të përsëritur, del se policia nuk e ka regjistruar atë. Vetë i pandehuri ka pasur dijeni për kallëzimin e viktimës në polici dhe një nga dëshmitaret ka pohuar se e ka shoqëruar viktimën në polici kur ajo e kishte denoncuar të pandehurin. Mosregjistrimi i kallëzimit të rasteve të dhunës me bazë gjinore dhe mosdhënia e kopjes së kallëzimit janë të pranishme në rastet e dhunës me bazë gjinore.

ç) *trajtimi i raportimit të dhunës në polici*; Në praktikën shqiptare, viktimat e dhunës në familje ose me bazë gjinore kanë theksuar mosmarrjen e kallëzimit nga policia dhe mospajisjen e viktimës me një shkresë që provon se viktima ka raportuar krimin. Është kjo arsyeja që ligjvënësi shqiptar miratoi disa shtesa dhe ndryshime në ligjin për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare në vitin 2018 dhe 2020 dhe në Kodin e Procedurës Penale në vitin 2017, duke detyruar punonjësën e policisë, ku paraqitet për mbrojtje viktima, të referojë rastin në organin e prokurorisë për ndjekjen penale të dhunuesit sipas rregullave të përcaktuara në Kodin e Procedurës Penale; detyrimi për të pajisur viktimën me një kopje të dokumentit, mbrojtjen e personave të cilët janë ose kanë qenë në marrëdhënie intime fizike ose emocionale, jo domosdoshmërisht të shoqëruar me bashkëjetesë.

d) drejtësia për viktimën; nga analiza e vendimit, del e qartë se drejtësia për viktimat është kuptuar vetëm dënimi i autorit. Dënimi i dhënë nga gjykata e shkallës së parë është i rëndë, por jo në proporcion me rrethanat në të cilat është kryer, ndonëse gjykata e apelit ka rënduar dënimin suke e çuar me 30 vjet burgim. Analiza e politikës penale tregon se gjykatat kanë kuptim dhe zbatim jo të njëjtë të ligjit dhe politika penale të ndryshme për krimin e vrasjes për shkak të gjinisë.

KREU IV

VLERËSIM I KAPACITETEVE TË INSTITUCIONEVE PËRGJEGJËSE DHE NEVOJAVE PËR FORCIMIN E TYRE

PJESA E PARË

Gjetje nga plotësimi i “Pyetësorit për punonjësit në institucionet përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave”.

Ky pyetësor ka marrë përgjigje nga 198 persona të anketuar.

Pyetësi është ndarë me përfaqësues të institucioneve përgjegjëse në nivel vendor, anëtarë të Mekanizmit të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje në bashkitë e vendit.

Metodologjia e përdorur

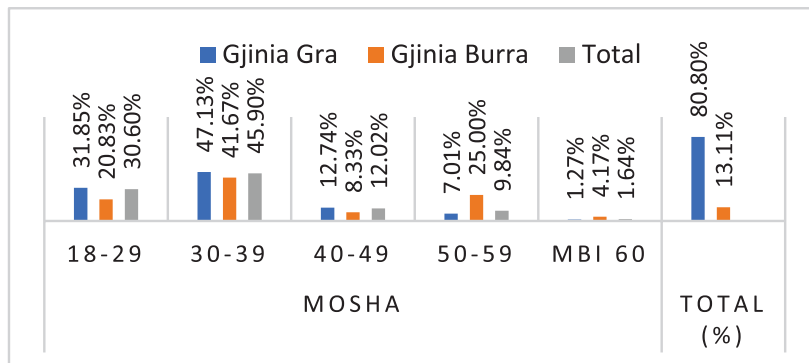
Të dhënat e marra nga plotësimi i pyetësorëve janë përpunuar me programin SPSS. Të dhënat e mbledhura gjatë anketimit janë përpunuar nga stafi dhe janë paraqitur në Excel. File i Excel që përmban përgjigjet e të gjithë të anketuarve është importuar në SPSS. Aty fillimisht është bërë pastrimi dhe rregullimi i bazës së të dhënave, si dhe kodifikimi i përgjigjeve.

Për secilën nga 61 pyetjet është bërë analiza deskriptive në SPSS, duke vlerësuar frekuencën dhe përqindjen e përgjigjeve. Duke qenë se formulari mblidhte të dhëna mbi gjininë, grup-moshën dhe institucionin ku të anketuarit janë të punësuar, analiza deskriptive u vlerësua për secilën pyetje në lidhje me secilin nga këta elementë, duke kryqëzuar (cross-tab) përgjigjet e çdo pyetjeje me secilin nga këto elementë.

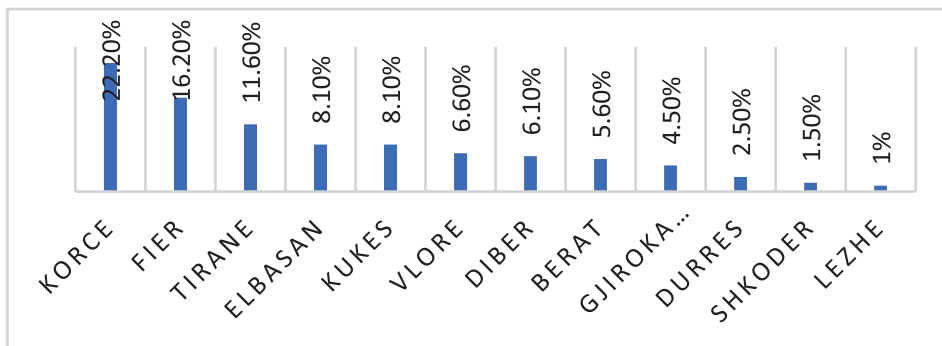
Pra, për çdo pyetje u gjeneruan 4 analiza:

- a) Vlerësim i përgjithshëm mbi përqindjet e secilës përgjigje;
- b) Vlerësim i përqindjes së përgjigjeve, grupuar sipas gjinisë;
- c) Vlerësim i përqindjes së përgjigjeve, grupuar sipas grup-moshës;
- d) Vlerësim i përqindjes së përgjigjeve, grupuar sipas institucionit ku të anketuarit janë të punësuar.

Grafiku nr.1 tregon gjininë e të anketuarve sipas grupmoshave. Nga grafiku rezulton se 80.80% e të anketuarve janë gra dhe 13.11% janë burra.

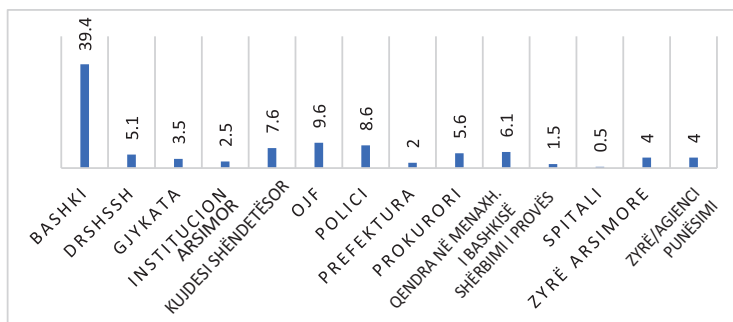
Grafiku nr.1: Gjinia e të anketuarve, sipas grupmoshave

Në lidhje me shpërndarjen e të anketuarve sipas MKR në nivel bashkie rezulton se të anketuarit i përkasin institucioneve përgjegjëse pranë Mekanizmave të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje në bashkitë Tiranë, Korçë, Fier, Elbasan, Kukës, Vlorë, Dibër, Berat, Gjirokastrë, Durrës, Shkodër dhe Lezhë. Përqindjet janë reflektuar në Grafikon nr.2, “Shpërndarja gjeografike e të anketuarve”.

Grafiku nr.2: Shpërndarja e të anketuarve sipas MKR së rasteve të dhunës në familje

Në lidhje me institucionet që përfaqësojnë të anketuarit ka rezultuar se, në 39.4 % të rasteve, të anketuarit përfaqësojnë bashkitë përkatëse. Të anketuarit përfaqësojnë institucionet e tjera përgjegjëse, anëtare të MKR të rasteve të dhunës në familje si vijon: në 9.6 %-organizatat e shoqërisë civile, në 8.6 % policinë, në 7.6 % qendrat ose Drejtoritë e Kujdesit Shëndetësor, në 6.1 % qendrat në menaxhimin e bashkisë, në 3.5 % gjykatat e rretheve gjyqësore, në 5.6% prokuroritë e rretheve gjyqësore, në 5.1 % përfaqësojnë DRSHSSH, në 4 % zyrat ose drejtoritë arsimore, në 4 % zyrat e punës, në 2.5 % institucionet arsimore.

Grafiku nr.3: Institucionet ku janë të punësuar të anketuarit, në %

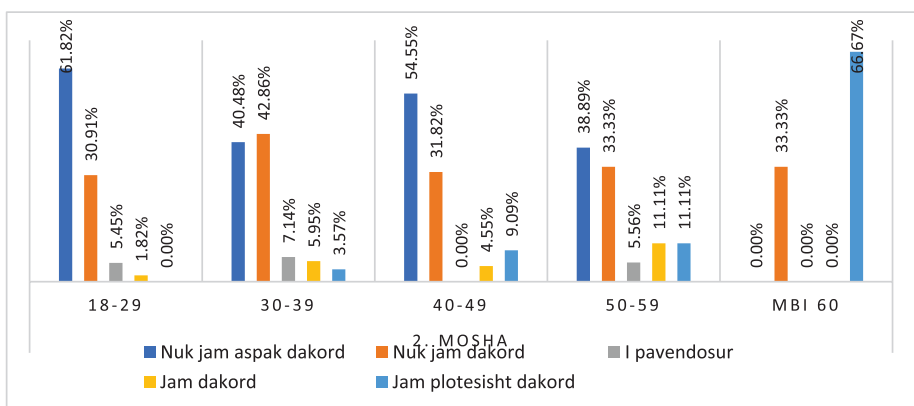

Pyetëtori rendit 61 pohime dhe kërkon nga të anketuarit të shprehen nëse janë dakord me to¹⁶², me qëllim vlerësimin e qëndrimeve dhe mendësisë së profesionistëve, përfaqësues të institucioneve përgjegjëse, anëtarë të MKR-së së dhunës në familje.

POHIMI NR. 1 në pyetësor është: **“Dhuna në familje nuk është aq e përhapur sa thuhet”**. Rezulton se një përqindje e lartë e të anketuarve janë të informuar në lidhje me përhapjen e dhunës në familje dhe seriozitetin e këtij fenomeni në vendin tonë.

Të dhënat në grafikun nr.4 tregojnë se 61.82% e të anketuarve të grupmoshës 18-29 vjeç përgjigjen “Nuk jam aspak dakord” dhe 30.91 % e kësaj grupmoshe përgjigjen “Nuk jam dakord”; 40.48% e grupmoshës 30-39 vjeç përgjigjen “Nuk jam aspak dakord” dhe 42.86% e kësaj grupmoshe përgjigjen “Nuk jam dakord”; 54.55% e grupmoshës 40-49 vjeç përgjigjen “Nuk jam aspak dakord” dhe 31.82 % përgjigjen “Nuk jam dakord”; 38.89% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç përgjigjen “Nuk jam aspak dakord” dhe 33.33 % e të anketuarve të kësaj grupmoshe përgjigjen “Nuk jam dakord”;

Grafiku nr.4: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dhuna në familje nuk është aq e përhapur sa thuhet”, sipas moshës së të anketuarve

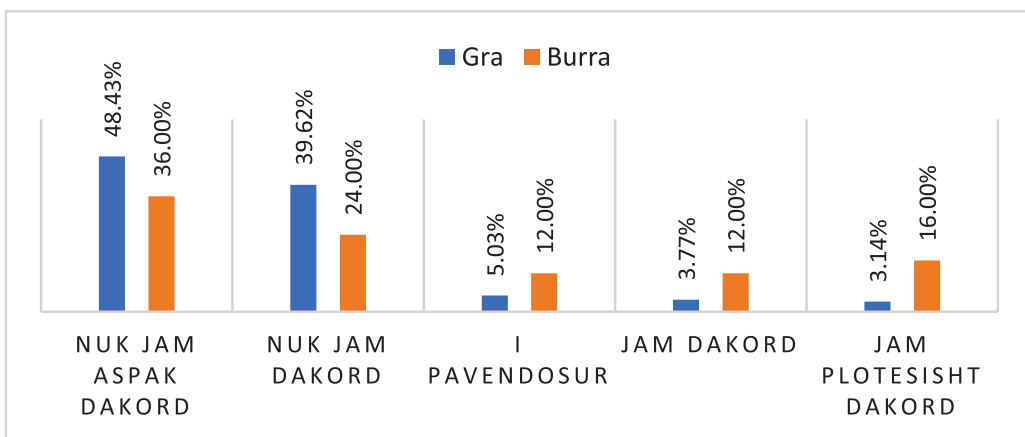

¹⁶² (1: Nuk jam aspak dakord, 2: Nuk jam dakord, 3: I pavendosur, 4: Jam dakord, 5: Jam plotësisht dakord)

Interes paraqet edhe analiza gjinore e qëndrimit ndaj këtij pohimi. Përqindja e grave që nuk janë aspak dakord me këtë pohim ose që nuk janë dakord rezulton më e lartë krahasuar me përqindjen e burrave. Kështu, 48.43% e të anketuarave gra janë shprehur “Nuk jam aspak dakord” dhe 39.62 % e të anketuarave gra janë shprehur “Nuk jam dakord”. Përqindja e burrave të anketuar që janë plotësisht dakord me këtë pohim ose që janë dakord rezulton më e lartë krahasuar me përqindjen e grave. Kështu, 16 % e të anketuarave burra shprehen “Jam plotësisht dakord” dhe 12 % e të anketuarave burra shprehen “Jam dakord”.

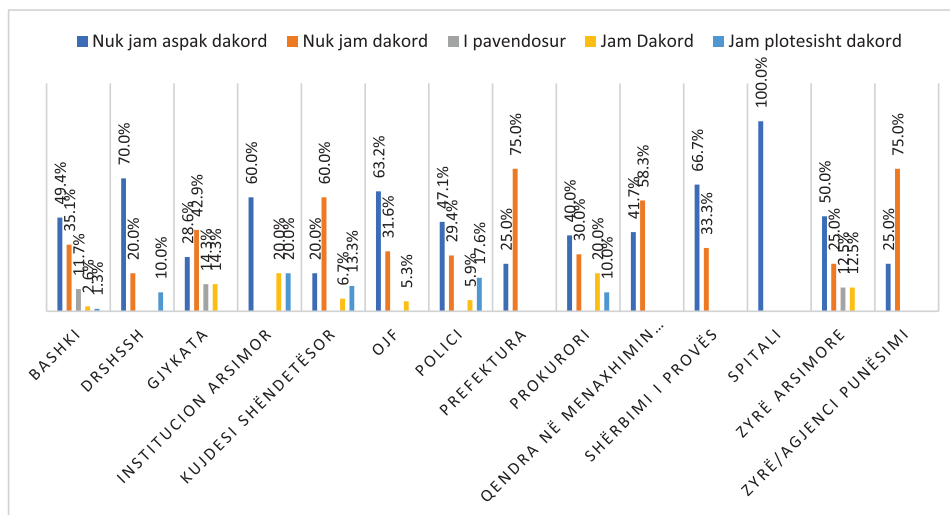
Kjo shpjegohet me ushtrimin më të lartë të dhunës në marrëdhëniet familjare ndaj grave krahasuar me burrat, si edhe me ndërgjegjësimin e tyre në lidhje me përhapjen e dhunës si dhe kuptimin e saj si cenim i integritetit të individit në të gjitha format fizike, psikologjike, morale, seksuale, ekonomike, etj.

Grafiku nr.5: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dhuna në familje nuk është aq e përhapur sa thuhet”, sipas gjinisë së të anketuarve

Qëndrimi ndaj këtij pohimi sipas përfaqësuesve të institucioneve rezulton si në grafikun nr.6.

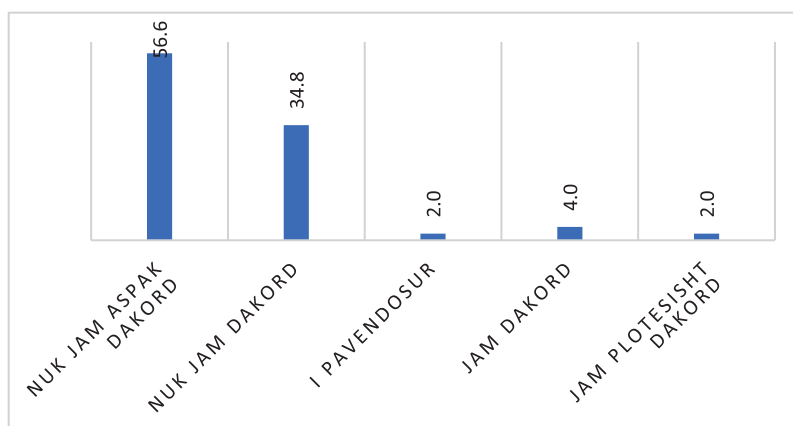
Grafiku nr.6: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dhuna në familje nuk është aq e përhapur sa thuhet”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

Nga grafiku rezulton se një përqindje relativisht e lartë punonjësve në institucionet, përbërëse të mekanizmit të referimit si, prokuroria (20%), institucione arsimore (20%), gjykata (14.3%), zyra arsimore (12.5%), qendra të kujdesit shëndetësor (6.7%) janë dakord me këtë pohim.

POHIMI NR. 2 është: “Dhuna në familje është forma më pak e rrezikshme e krimit”. Nga Grafiku nr.7 rezulton se 56.6% e të anketuarve janë përgjigjur “Nuk jam aspak dakord” dhe 34.8% e tyre janë shprehur “Nuk jam dakord”. Pra 91.4% e të anketuarve nuk e shohin dhunën në familje si formë më pak të rrezikshme të krimit. 2% e të anketuarve kanë shprehur pavendosmërinë e tyre në lidhje me këtë pohim dhe vetëm 6% janë dakord ose plotësisht dakord me këtë pohim.

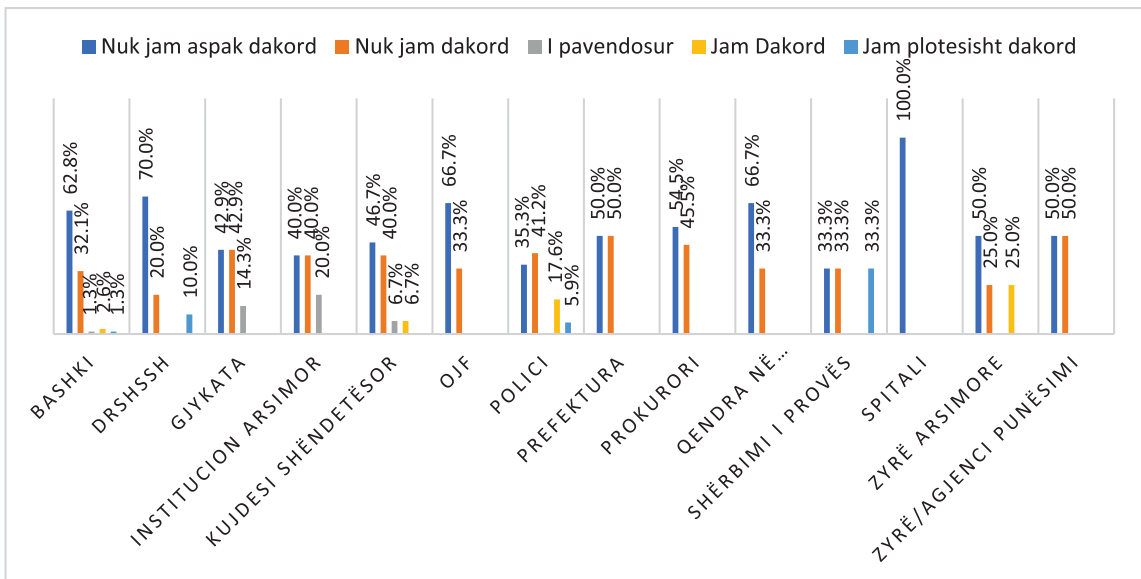
Grafiku nr. 7: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dhuna në familje është forma më pak e rrezikshme e krimit”, në %

Në lidhje me qëndrimin e të anketuarve ndaj këtij pohimi sipas gjinisë rezulton se 61% e të anketuarave gra nuk janë aspak dakord me këtë pohim dhe 33.3 % e tyre nuk janë dakord me këtë pohim. Pra, në total 94.3% e grave të anketuara nuk janë aspak dakord ose nuk janë dakord me këtë pohim. Në total 76% e të anketuarve burra nuk janë aspak dakord ose nuk janë dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.8 prezanton të dhëna në lidhje me qëndrimin e përfaqësuesve të institucioneve ndaj këtij pohimi.

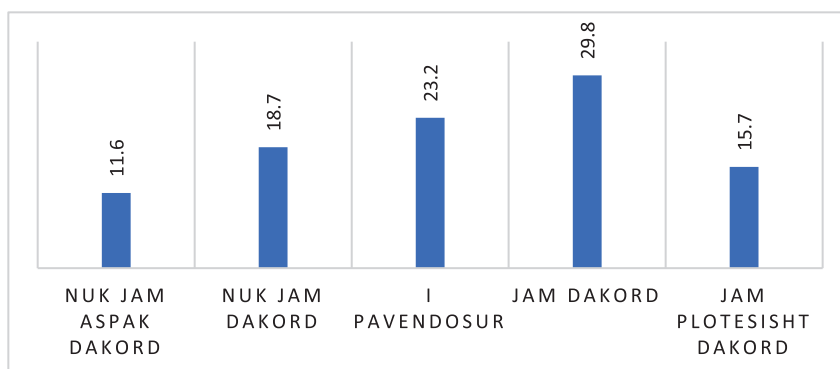
Grafiku nr.8: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dhuna në familje është forma më pak e rrezikshme e krimit”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

Nëse do të referohemi vetëm të anketuarve që janë plotësisht dakord me këtë pohim, rezultojnë 33.3 % e të anketuarve nga Shërbimi i Provës, 10% e të anketuarve nga DRSHSSH, dhe 5.9% e të anketuarve nga policia.

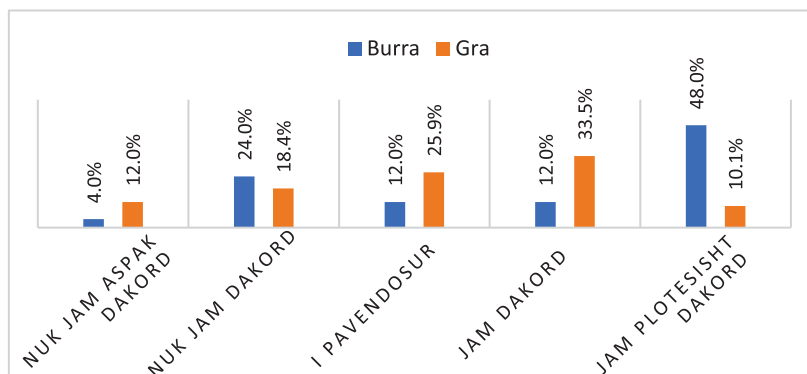
POHIMI NR. 3, “Ilaçi për dhunën në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen, në mënyrë që familja të mbahet e bashkuar” ka ndarë të anketuarit, një përqindje e të cilëve janë fokusuar në faktin se ndihma psikologjike dhe këshilluese për një familje ku dhuna është prezente është e rëndësishme dhe një përqindje e të anketuarve janë fokusuar në pjesën e fundit të pohimit, pra tek qëllimi i ofrimit të ndihmës psikologjike për ta mbajtur familjen e bashkuar. Grafiku nr.9 tregon se 11.6% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me këtë pohim dhe 18.7% e të anketuarve nuk janë dakord me këtë pohim. 23.2 % e të anketuarve janë shprehur të pavendosur në lidhje me këtë pohim. 29.8% e të anketuarve janë shprehur se janë dakord me pohimin dhe 15.7 % e të anketuarve janë shprehur se janë plotësisht dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.9: “Ilaçi” për dhunën në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen, në mënyrë që familja të mbahet e bashkuar.

Grafiku nr.10 na ndihmon të analizojmë të dhënat nga pikëpamja gjinore. Në lidhje me pohimin “‘Ilaçi’ për dhunën në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen, në mënyrë që familja të mbahet e bashkuar”, 33.5% e të anketuarave gra janë dakord me pohimin dhe 10.1 % të anketuarave gra janë plotësisht dakord. Përqindja e të anketuarve burra që janë plotësisht dakord me këtë pohim është 48% dhe që janë dakord është 12 %, duke treguar një diferencë të qartë në qëndrimin ndaj pohimit krahasuar me gratë, diferencë që shkon përafërsisht në 17%.

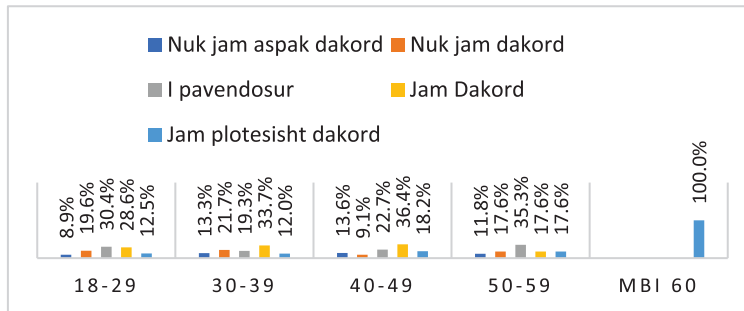
Grafiku nr.10: Qëndrimi ndaj pohimit se “‘Ilaçi’ për dhunën në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen, në mënyrë që familja të mbahet e bashkuar”

Grafiku nr.11 paraqet të dhëna mbi qëndrimin e të anketuarve ndaj këtij pohimi në raport me grupmoshën e tyre. Përqindja e të anketuarve që janë plotësisht dakord me këtë pohim rezulton si vijon: 12.5% e të anketuarve të grupmoshës 18-29 vjeç; 12% e të anketuarve të grupmoshës 30-39 vjeç, 18.2% e të anketuarve të grupmoshës 40-49 vjeç, 17.6% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç dhe 100 % e të anketuarve mbi 60 vjeç.

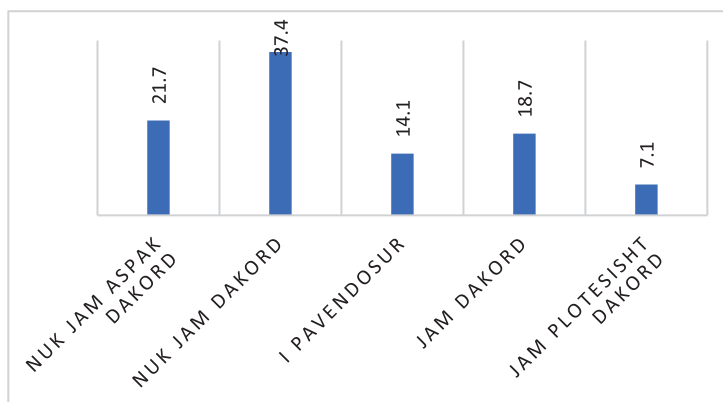
Në këtë Grafik vlen të evidentohet fakti se ka një diferencë të madhe në mendimin e saj grupmosha mbi 60 vjeç, e cila është plotësisht 100% dakord me pohimin **“Ilaçi për dhunën në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen, në mënyrë që familja të mbahet e bashkuar”**

Grafiku nr.11: Qëndrimi ndaj pohimit se **“Ilaçi i dhunës në familje është dhënia e ndihmës psikologjike dhe këshilluese për familjen”**, sipas grup-moshës

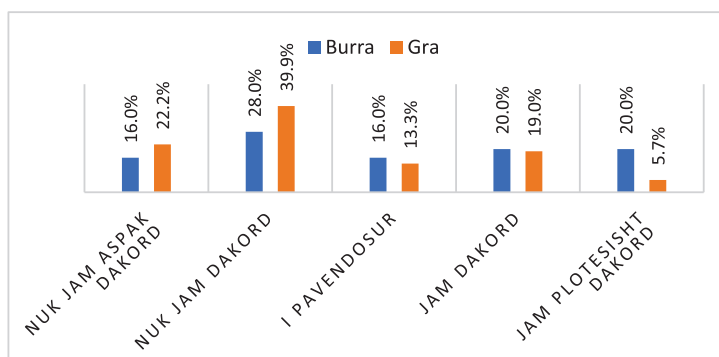
POHIMI NR. 4 është “Gratë viktima të dhunës vijnë nga grupe sociale vulnerable, ato janë të paarsimuara dhe të pakualifikuara”. Nga grafiku nr.12 rezulton se, 21.7% e të anketuarve janë shprehur se nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 37.4% e të anketuarve janë shprehur se nuk janë dakord, 14.1 % janë të pavendosur, 18.7% janë dakord dhe 7.1 % e të anketuarve janë shprehur se janë plotësisht dakord me këtë pohim. Pohimi ka rezultuar i diskutueshëm për të anketuarit, sepse një përqindje e tyre janë fokusuar në faktin se dhuna ndaj grave është prezente pavarësisht arsimit, kualifikimit dhe vulnerabilitetit dhe nga ana tjetër një përqindje e të anketuarve janë fokusuar në faktin se vulnerabiliteti, mungesa e arsimit dhe kualifikimit përbëjnë faktorë që e ushqejnë dhunën ndaj grave dhe rrisin mundësitë për ushtrimin e saj.

Grafiku nr.12: Qëndrimi ndaj pohimit se **“Gratë viktima të dhunës vijnë nga grupe vulnerable, ato janë të paarsimuara dhe të pakualifikuara”**, në %

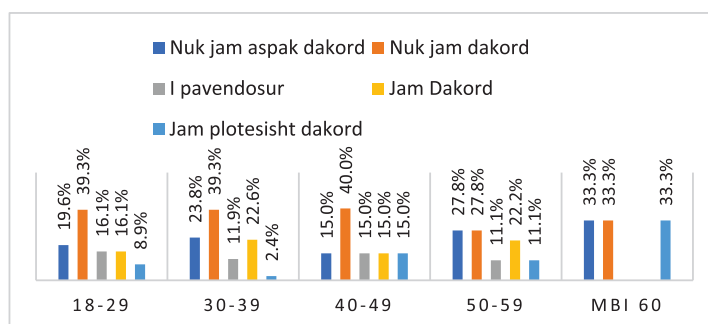
Nëse do të krahasojmë të dhënat sipas gjinisë në grafikun nr.13, rezultojnë se të anketuarat gra në një përqindje më të lartë nuk janë aspak dakord ose nuk janë dakord me këtë pohim. Krahasuar me burrat, qëndrimi i tyre ka diferencë të dukshme. Kështu 22.2% e të anketuarave gra nuk janë aspak dakord me këtë pohim, krahasuar me 16% të të anketuarve burra; 39.9% e të anketuarave gra nuk janë dakord me këtë pohim, krahasuar me 28% të të anketuarve burra.

Grafiku nr.13: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gratë viktime të dhunës vijnë nga grupe vulnerable, ato janë të paarsimuara dhe të pakualifikuara”, sipas gjinisë

Grafiku nr.14 pasqyron të dhëna me interes që lidhin qëndrimin e të anketuarve ndaj këtij pohimi në raport me moshën. Vihet re se me rritjen e moshës rritet përqindja e të anketuarve që janë plotësisht dakord me këtë pohim, ndërkohë që grupmosha mbi 60 vjeç përbën grupin më të madh. Kështu 8.9% e të anketuarve të grupmoshës 18-29 vjeç janë plotësisht dakord me pohimin se “Gratë viktime të dhunës vijnë nga grupe vulnerable, ato janë të paarsimuara dhe të pakualifikuara”, 2.4% e të anketuarve të grupmoshës 30-39 vjeç janë plotësisht dakord, 15% të të anketuarve të grupmoshës 40-49 vjeç janë plotësisht dakord, 11.1% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç janë plotësisht dakord dhe 33.3% e të anketuarve të grupmoshës mbi 60 vjeç janë plotësisht dakord.

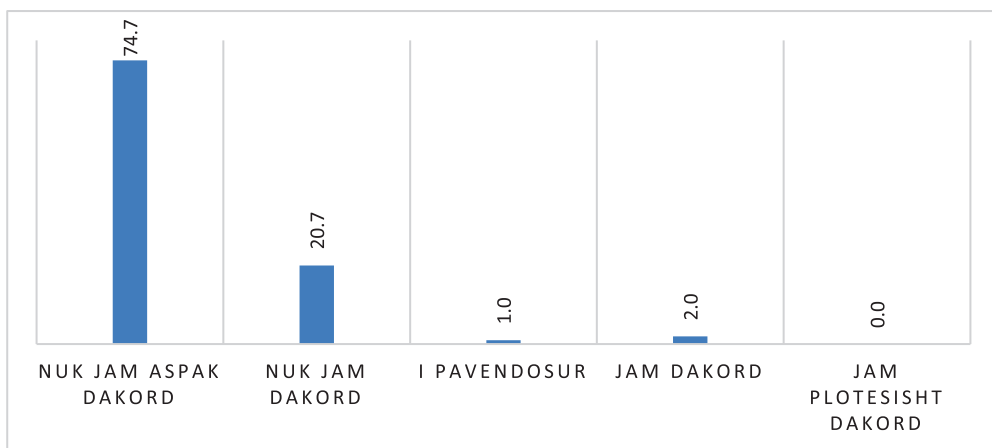
Grafiku nr.14: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gratë viktime të dhunës vijnë nga grupe vulnerabil, ato janë të paarsimuara dhe të pakualifikuara”, sipas grup-moshës

POHIMI NR. 5 në pyetësor është “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm për hir të fëmijës/ve të saj”.

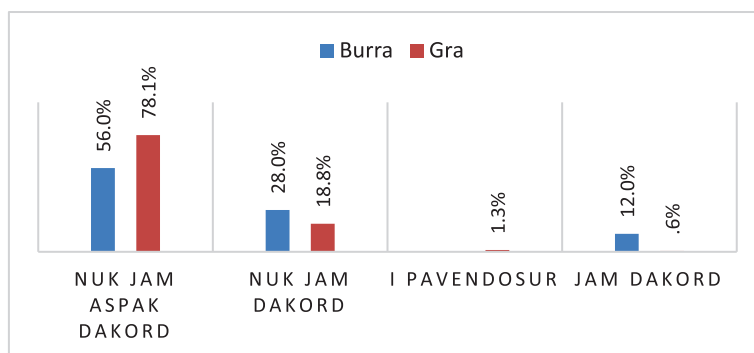
74.7% e të anketuarëve shprehen se nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 20.7% e të anketuarëve nuk janë dakord, 1% e të anketuarëve janë të pavendosur, 2 % e të anketuarëve janë dakord dhe 0 % e të anketuarëve janë plotësisht dakord. Të dhënat tregojnë një ndërgjegjësim të profesionistëve në lidhje me raportimin e dhunës dhe bindjen se një familje ku dhuna është prezente nuk është në interesin më të lartë të fëmijëve.

Grafiku nr. 15: Qëndrimi ndaj pohimit se “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm në dobi të fëmijës/ve të saj”, në %

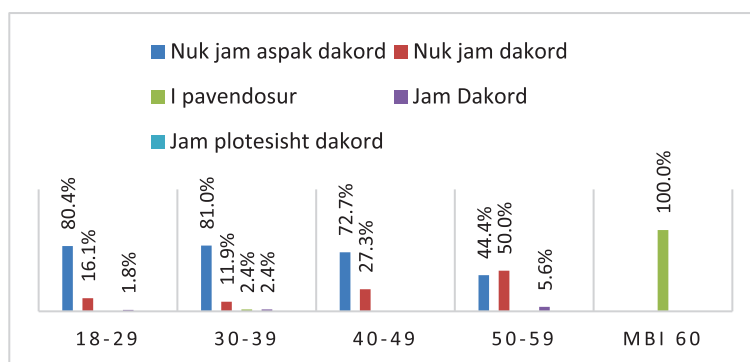
Grafiku nr.16 prezanton të dhëna të qëndrimit të profesionistëve ndaj këtij pohimi sipas gjinisë: 56 % e të anketuarëve burra nuk janë aspak dakord me këtë pohim krahasuar me 78.1 % e të anketuarëve gra.

Grafiku nr.16: Qëndrimi ndaj pohimit se “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm në dobi të fëmijës/ve të saj”, në %, sipas gjinisë

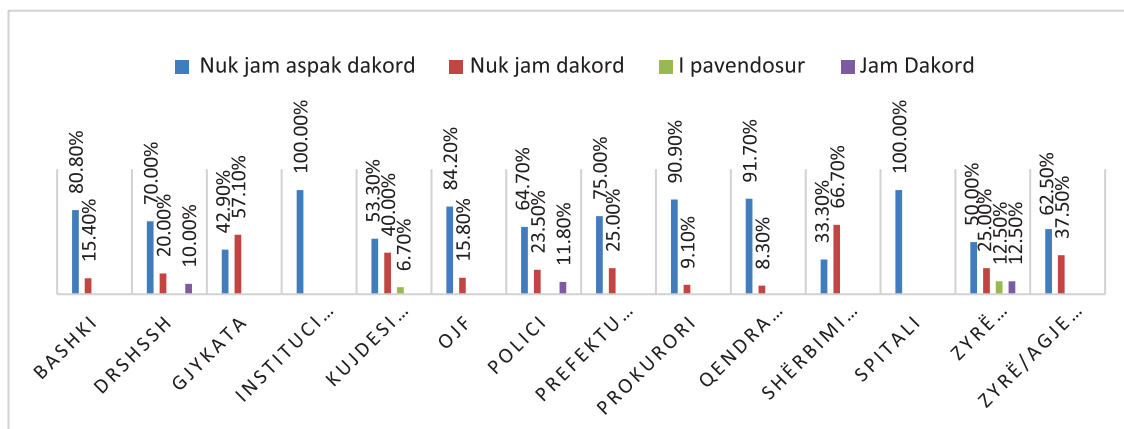
Grafiku nr.17 paraqet të dhëna me interes në lidhje me qëndrimin e profesionistëve ndaj këtij pohimi sipas grupmoshës. Vihet re se ulet përqindja e të anketuarve që nuk janë dakord me këtë pohim me rritjen e moshës së të anketuarve. Nuk janë aspak dakord me këtë pohim 80.4% e të anketuarve të grupmoshës 18-29 %, 81% e të anketuarve të grupmoshës 30-39 vjeç, 72.7% e të anketuarve të grupmoshës 40-49 vjeç dhe 44.4% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç. Të anketuarit e grupmoshës mbi 60 vjeç janë të pavendosur nëse një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm për hir të fëmijëve të saj.

Grafiku nr.17: Qëndrimi ndaj pohimit se “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm në dobi të fëmijës/ve të saj”, në %, sipas grup-moshës

Në lidhje me qëndrimin e përfaqësuesve të institucioneve ndaj këtij pohimi rezulton si më poshtë:

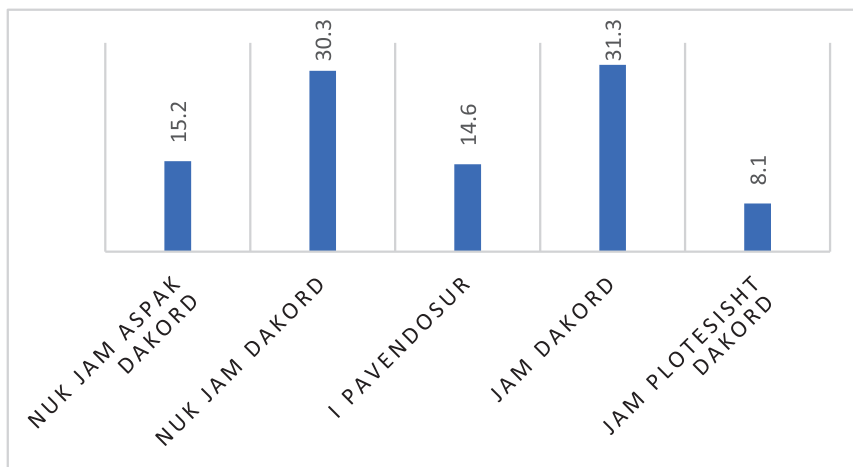
Grafiku nr.18: Qëndrimi i përfaqësuesve të institucioneve ndaj pohimit se “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm për hir të fëmijës/ve të saj”, sipas përfaqësuesve të institucioneve.

Janë dakord me këtë pohim 11.8% e të anketuarve nga policia, 12.5 % e të anketuarve nga zyra arsimore dhe 10% nga DRSHSSH. Përqindja (11.8%) e të anketuarve nga policia që shprehen se janë dakord me pohimin “Një grua duhet të qëndrojë me një partner të dhunshëm për hir të fëmijës/ve të saj”, përbën një të dhënë shqetësuese, sepse ky qëndrim mund të ndikojë negativisht në punën e policisë kur një grua raporton dhunën në polici, gjatë kryerjes së vlerësimit të riskut dhe hapave që policia ndërmerret për ta vënë në mbrojtje.

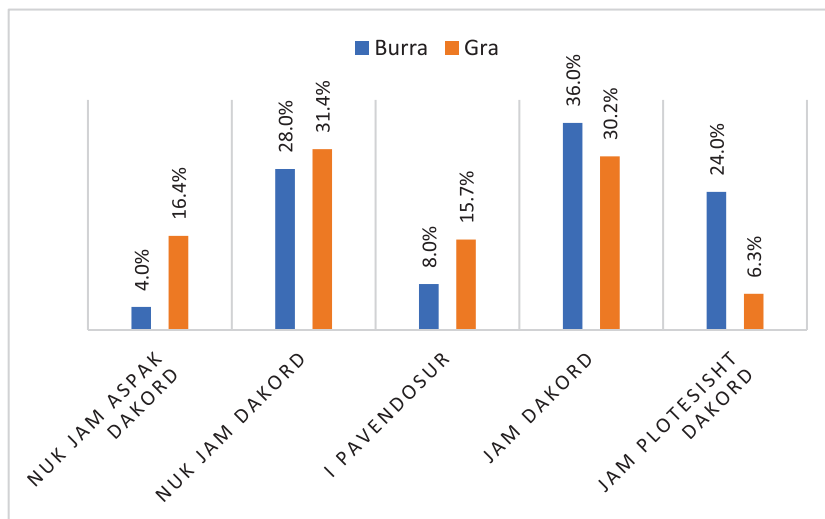
POHIMI NR. 6 në pyetësor është “Alkooli është shkaku kryesor i dhunës në familje”. Grafiku nr.19 tregon se 31.3 % e të anketuarve janë dakord me këtë pohim, 30.3% e të anketuarve nuk janë dakord me këtë pohim, 15.2 % e të anketuarve nuk janë aspak dakord me pohimin se alkooli është shkaku kryesor i dhunës në familje, 14.6% e të anketuarve janë të pavendosur dhe 8.1 % e të anketuarve janë plotësisht dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.19: Qëndrimi ndaj pohimit se “Alkooli është shkaku kryesor i dhunës në familje”, në %

Grafiku nr.20 tregon qëndrimin e profesionistëve ndaj këtij pohimi, sipas gjinisë. Nga të anketuarat gra, 16.4% nuk janë aspak dakord, 31.4% nuk janë dakord, 15.7% janë të pavendosura, 30.2 % janë dakord dhe 6.3 % janë plotësisht dakord. Nga të anketuarit burra, 4% nuk janë aspak dakord, 28% nuk janë dakord, 8% janë të pavendosur, 36 % janë dakord, dhe 24 % janë plotësisht dakord. Tendenca duket e ndryshueshme sipas gjinisë.

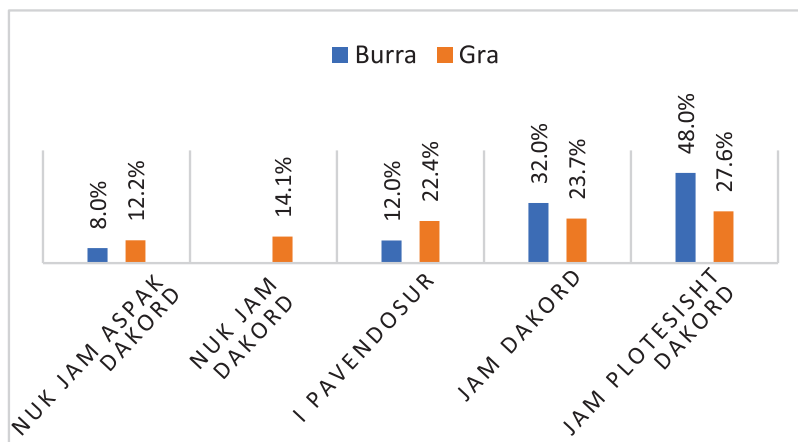
Grafiku nr.20: Qëndrimi ndaj pohimit se “Alkooli është shkaku kryesor i dhunës në familje”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 7 në pyetësor është “Një grua nuk do të qëndronte me partnerin e saj, nëse dhuna do të ishte serioze”.

Nga të anketuarat gra 12.2% janë shprehur se nuk janë aspak dakord, 14.1 % e tyre janë shprehur se nuk janë dakord, 22.4 % janë të pavendosura, 23.7% janë shprehur se janë dakord dhe 27.6% janë shprehur se janë plotësisht dakord. Nga të anketuarit burra 8% janë shprehur se nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 12% janë të pavendosur, 32% janë dakord dhe 48% janë shprehur se janë plotësisht dakord. Rezultoni një diferencë gjinore në lidhje me qëndrimin ndaj këtij pohimi, 26.3% e të anketuarave gra nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me pohimin krahasuar me 8% të të anketuarve burra që nuk janë aspak dakord.

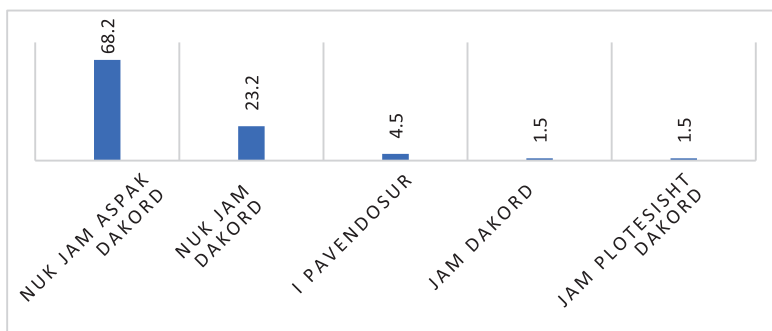
Grafiku nr.21: Qëndrimi ndaj pohimit se “Një grua nuk do të qëndronte me partnerin e saj nëse dhuna do të ishte serioze”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 8 në pyetësor është **“Gratë e përdhunuara më së shpeshti provokojnë burrat me veshjen dhe sjelljen e tyre, ndaj edhe ato janë fajtoare për përdhunimin”**.

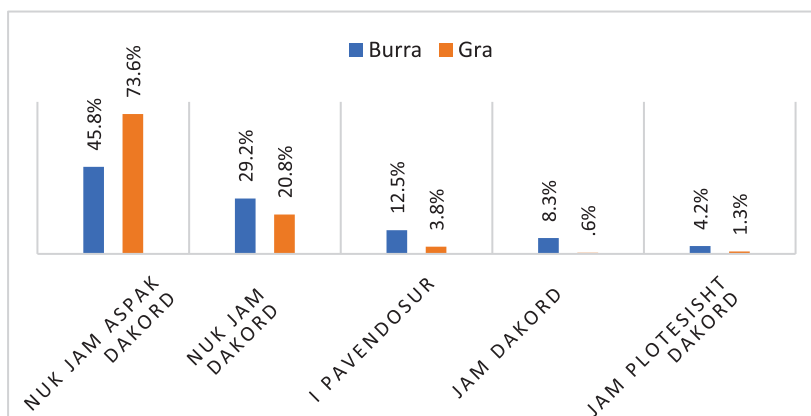
Grafiku nr.22 tregon se ka një kuptim të qartë tek profesionistët se nuk janë veshjet që provokojnë sjelljen e dhunshme të burrave ndaj grave, përfshirë dhunën seksuale të ushtruar ndaj tyre. 68.2% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 23.2% e të anketuarve nuk janë dakord, 4.5% janë të pavendosur, 1.5% % janë dakord dhe 1.5 % janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.22: Qëndrimi ndaj pohimit se **“Gratë e përdhunuara më së shpeshti provokojnë burrat me veshjen dhe sjelljen e tyre, ndaj edhe ato janë fajtoare për përdhunimin”**, në %

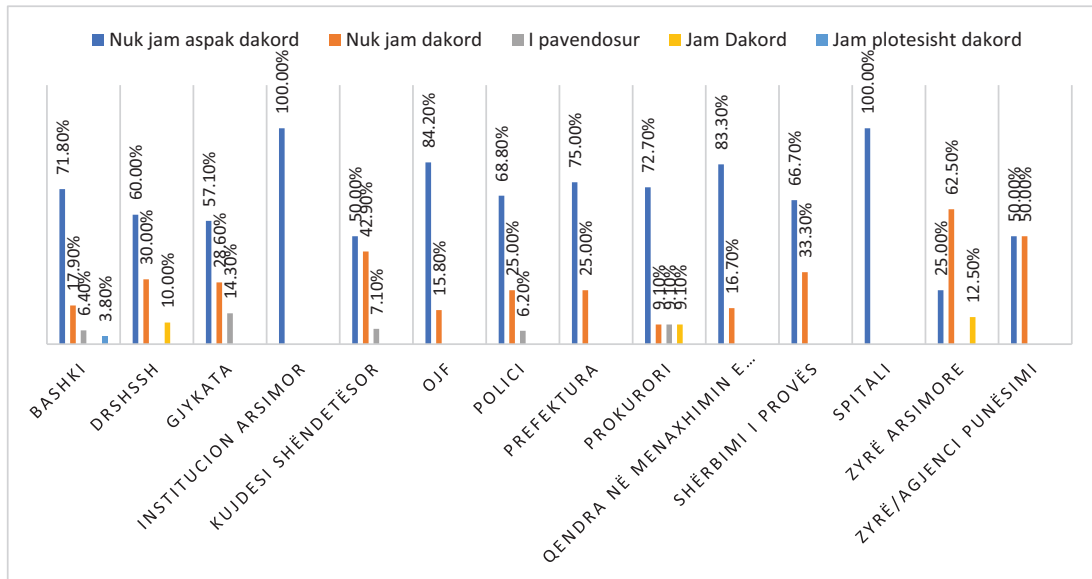

Grafiku nr.23 prezanton të dhëna në lidhje me këtë pohim sipas gjinisë së profesionistëve të anketuar. Kështu nga të anketuarat gra 73.6 % nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 20.8% nuk janë dakord, 3.8% janë të pavendosura, 0.6% janë dakord dhe 1.3 % janë plotësisht dakord. Nga të anketuarit burra 45.8% nuk janë aspak dakord, 29.2% nuk janë dakord, 12.5% janë të pavendosur, 8.3% janë dakord dhe 4.2 % janë plotësisht dakord. Pra rezultojnë 94.4% e të anketuarave gra që nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord krahasuar me 75% e të anketuarve burra që nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord.

Grafiku nr.23: Qëndrimi ndaj pohimit se **“Gratë e përdhunuara më së shpeshti provokojnë burrat me veshjen dhe sjelljen e tyre, ndaj edhe ato janë fajtoare për përdhunimin”**, sipas gjinisë

Grafiku nr.23/1: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gratë e përdhunuara më së shpeshti provokojnë burrat me veshjen dhe sjelljen e tyre, ndaj edhe ato janë fajtores për përdhunimin”, sipas institucioneve

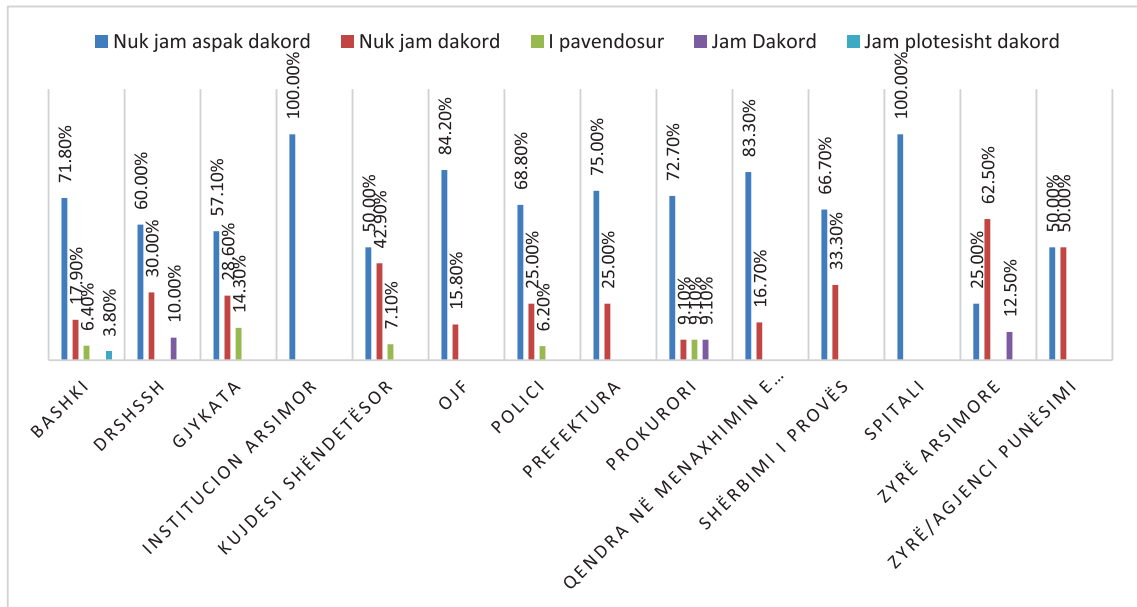

Në grafikun 23/1, 14.3% e punonjësve të Gjykatës janë të pavendosur, kurse përkatësisht nga 9.1% e punonjësve të prokurorisë janë të pavendosur, janë dakord, ose janë plotësisht dakord. Këto janë organe të zbatimit të ligjit dhe treguesit e grafikut dëshmojnë se ka nevojë për shqetësim.

POHIMI NR. 9 në pyetësor është “Nëse një grua ka intimitet me partnerin e saj, ajo nuk duhet të presë që ai ta marrë seriozisht kur ajo thotë se ajo nuk dëshiron të kryejë marrëdhënie seksuale”.

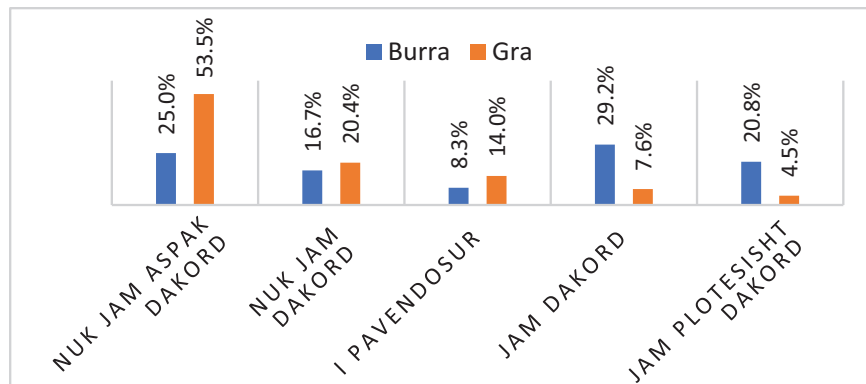
Nga anketimi rezulton se profesionistët janë të ndërgjegjësuar mbi rëndësinë e dhënies së pëlqimit për kryerjen e marrëdhënieve seksuale, edhe në marrëdhëniet bashkëshortore. 46% e të anketuarve shprehen se nuk janë aspak dakord me pohimin, 19.7% shprehen se nuk janë dakord, 13.6% janë të pavendosur, 10.6% janë dakord dhe 7.1% janë plotësisht dakord. Pra 65.7% e të anketuarve nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.24: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse një grua ka intimitet me partnerin e saj, ajo nuk duhet të presë që ai ta marrë seriozisht kur ajo thotë se nuk dëshiron të kryejë marrëdhënie seksuale”, sipas institucioneve

Sipas gjinisë të dhënat në formë grafike paraqiten si më poshtë:

Grafiku nr.25: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse një grua ka intimitet me partnerin e saj, ajo nuk duhet të presë që ai ta marrë seriozisht kur ajo thotë se nuk dëshiron të kryejë marrëdhënie seksuale”, sipas gjinisë.

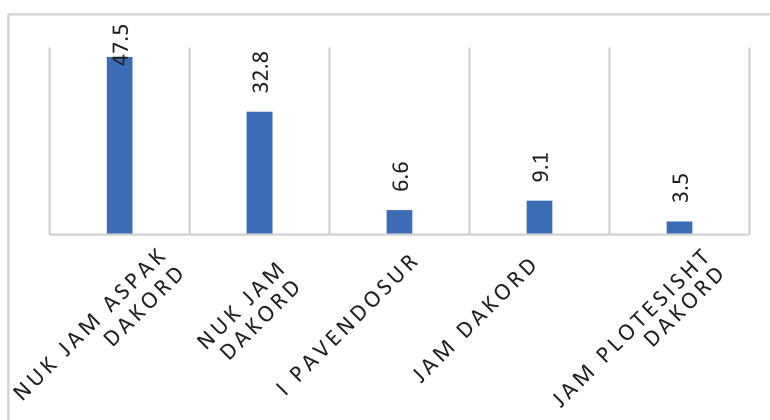

Nëse do të krahasojmë % e të anketuarve që janë dakord dhe janë plotësisht dakord me këtë pohim sipas gjinisë rezulton se 29.2% e të anketuarve burra janë dakord me pohimin krahasuar me 7.6% e të anketuarave gra dhe 20.8% e të anketuarve burra janë plotësisht dakord me këtë pohim krahasuar me 4.5% e të anketuarave gra.

POHIMI NR. 10 në pyetësor është “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë atë”.

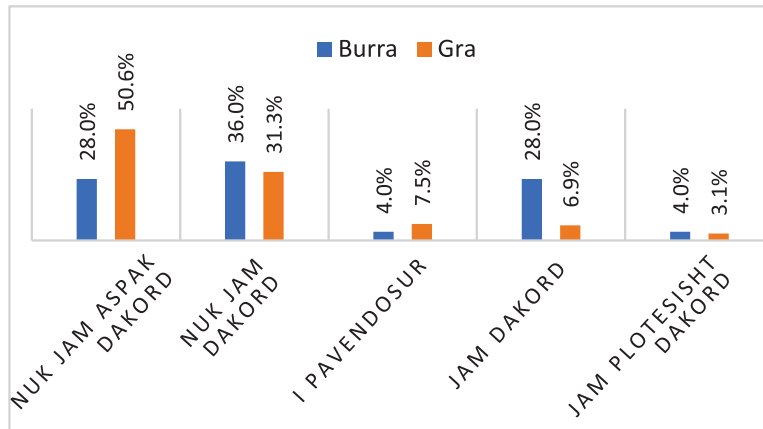
Nga anketimi rezulton se 47.5% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me pohimin se “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë atë”, 32.8% e të anketuarve nuk janë dakord me këtë pohim, 6.6% e të anketuarve janë të pavendosur, 9.1 % janë dakord dhe 3.5% janë plotësisht dakord. Të dhënat nga anketimi tregojnë se ka një ndërgjegjësim në rritje të profesionistëve në lidhje me faktin se dhuna nuk justifikohet as në rastet e shkeljes së besnikërisë bashkëshortore apo ndaj partnerit bashkëjetues. Kështu, 80.3% e të anketuarve nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.26: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë”, në %

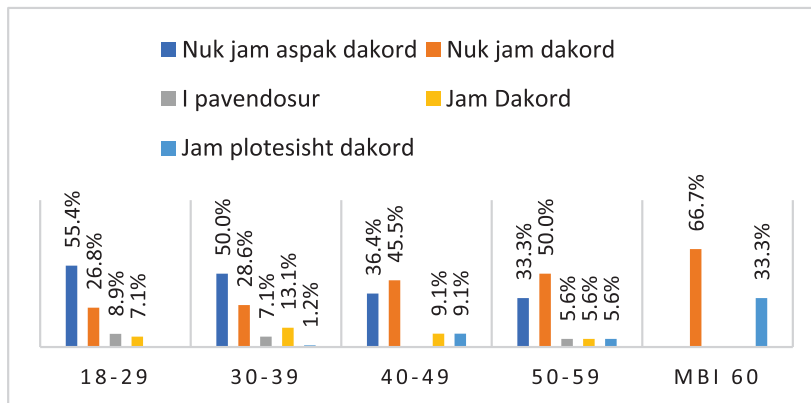
Grafiku nr.27 paraqet të dhëna mbi qëndrimin e profesionistëve ndaj pohimit “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë”, sipas gjinisë së të anketuarve. Nga të anketuarat gra, 50.6% nuk janë aspak dakord, 31.3% nuk janë dakord, 7.5% janë të pavendosur, 6.9% janë dakord dhe 3.1 % janë plotësisht dakord. Nga të anketuarit burra, 28% nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 36 % nuk janë dakord, 4 % janë të pavendosur, 28% janë dakord dhe 4% janë plotësisht dakord. Nëse do të krahasojmë vetëm përqindjen e të anketuarve që nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord, sipas gjinisë rezulton se përbëjnë 81.9% e të anketuarave gra dhe 64% e të anketuarve burra.

Grafiku nr.27: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë”, sipas gjinisë

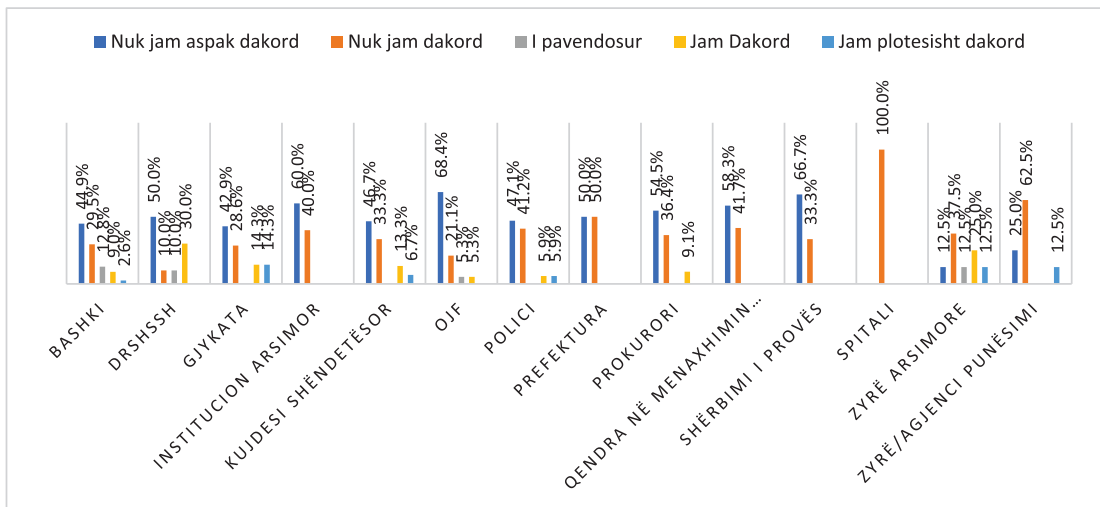
Grafiku nr.28 paraqet të dhëna me interes sipas grupmoshës së profesionistëve të anketuar. Konstatohet se me rritjen e moshës së profesionistëve, rritet përqindja e të anketuarve që janë plotësisht dakord me pohimin “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë”. Kështu 9.1% e të anketuarve të grupmoshës 40-49 vjeç, 5.6% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç dhe 33.3 % e të anketuarve mbi 60 vjeç janë plotësisht dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.28: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë”, sipas grup-moshës

Në lidhje me pohimin “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë atë”, grafiku më poshtë prezanton të dhëna me interes sipas përfaqësuesve të institucioneve përgjegjëse.

Grafiku nr.29, Qëndrimi ndaj pohimit “Nëse një grua e tradhton burrin/partnerin e saj, është e kuptueshme që ai do ta ndëshkojë atë”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

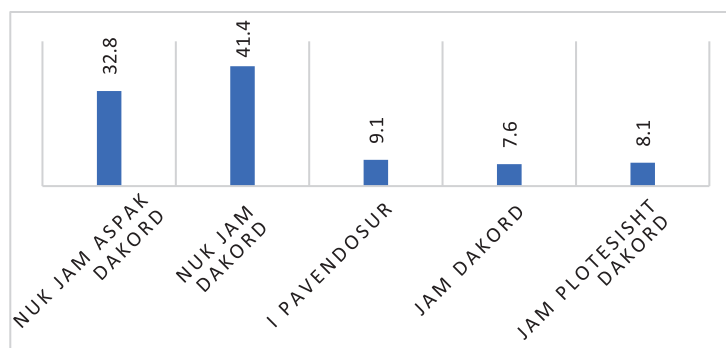

Nëse do të analizojmë përqindjen e të anketuarve që janë plotësisht dakord me këtë pohim rezulton se: 14.3 e të anketuarve nga gjykata, 12.5% nga zyra/agjenci punësimi, 12.5% nga zyrat arsimore, 6.7% nga qendrat e kujdesit shëndetësor, 5.9% e të anketuarve nga policia dhe 2.6% e të anketuarve nga bashkia janë plotësisht dakord se duhet të ketë ndëshkim për tradhtinë. Përqindjet janë shqetësuese sidomos në rastin e institucioneve ligjzbatuese të cilat mund të reflektohen prej tyre në zbatimin e ligjit.

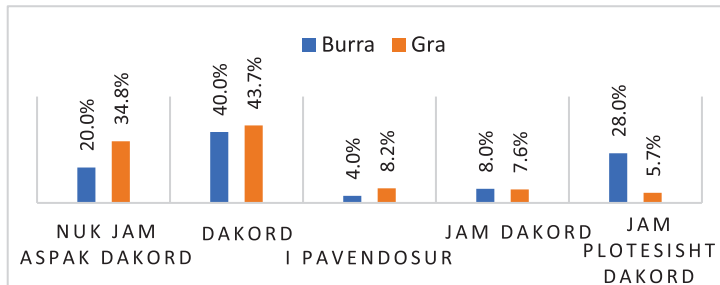
POHIMI NR. 11: “Është më e rëndësishme që fëmijët të kenë familje sesa që prindërit të kenë një martesë të mirë”.

Në lidhje me pohimin, sipas të cilit “Është më e rëndësishme që fëmijët të kenë familje sesa prindërit të kenë një martesë të mire”, rezulton se 41.4% e të anketuarve nuk janë dakord, 32.8% e tyre nuk janë aspak dakord, 9.1% janë të pavendosur, 7.6% janë dakord dhe 8.1% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.30: Qëndrimi ndaj pohimit se “Është më e rëndësishme që fëmijët të kenë familje sesa që prindërit të kenë një martesë të mire”, në

Grafiku nr.31: Qëndrimi ndaj pohimit se “Është më e rëndësishme që fëmijët të kenë familje sesa prindërit të kenë një martesë të mire”, sipas gjinisë

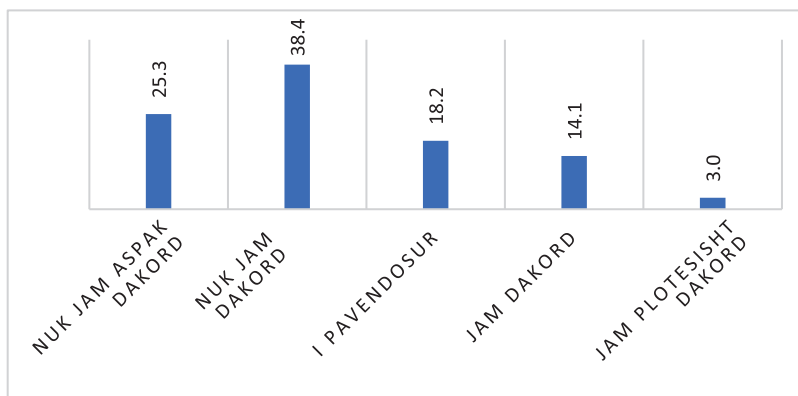

Në lidhje me qëndrimin e të anketuarve sipas gjinisë rezultojnë se 34.8% e të anketuarve gra nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 43.7% nuk janë dakord, 8.2% janë të pavendosura, 7.6% janë dakord dhe 5.7% janë plotësisht dakord. Rezultojnë se përqindja e grave që nuk janë aspak dakord dhe që nuk janë dakord me pohimin është më e lartë se përqindja e burrave, 78.5% krahasuar me 60%.

POHIMI NR. 12: “Nuk është e drejtë që gratë që janë viktimat të dhunës të jenë të privileguara për t’u punësuar kur një numër i madh njerëzish janë të papunë”.

Në lidhje me pohimin, “Nuk është e drejtë që gratë që janë viktimat të dhunës të jenë të privileguara për t’u punësuar kur një numër i madh njerëzish janë të papunë”, ka rezultuar se 38.4% e të anketuarve nuk janë dakord, 25.3% nuk janë aspak dakord, 18.2% janë të pavendosur, 14.1% janë dakord dhe 3% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.32: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nuk është e drejtë që gratë që janë viktimat të dhunës të jenë të privileguara për t’u punësuar kur një numër i madh njerëzish janë të papunë”, në %

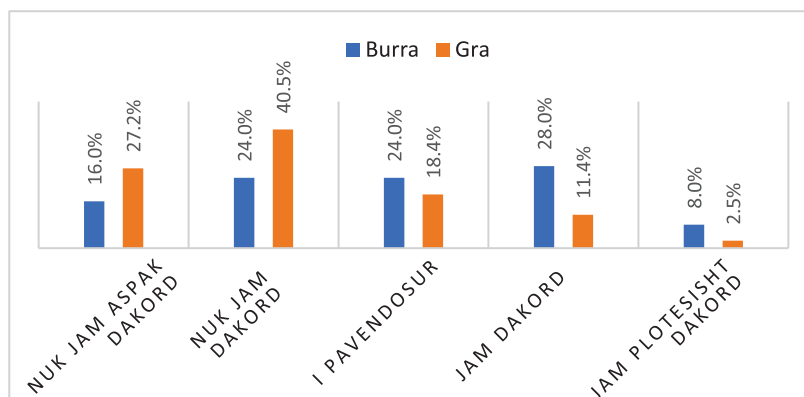

Grafiku në vijim tregon diferencat gjinore në qëndrimin ndaj këtij pohimi.

27.2% e të anketuarve gra nuk janë aspak dakord me këtë pohim dhe 40.5% e tyre nuk janë dakord, pra 67.7% e të anketuarve gra nuk janë aspak dakord ose nuk

janë dakord krahasuar me 40% e të anketuarve burra që nuk janë aspak dakord ose nuk janë dakord.

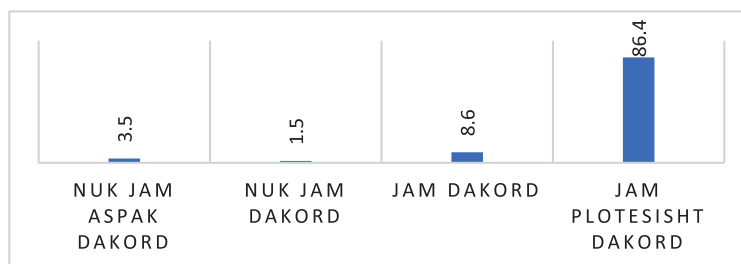
Grafiku nr.33: Qëndrimi ndaj pohimit: “Nuk është e drejtë që gratë që janë viktime të dhunës të jenë të privilegjuara për t’u punësuar kur një numër i madh njerëzish janë të papunë”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 13: “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje”.

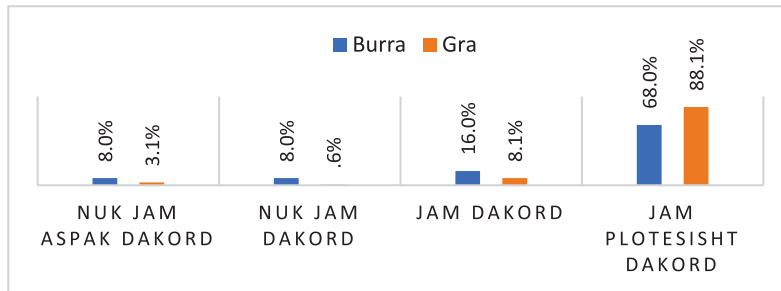
Në lidhje me pohimin “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje” rezulton se 86.4% e të anketuarve janë plotësisht dakord dhe 8.6% janë dakord, pra 95% mendojnë se nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje. Vetëm 3.5% e të anketuarve nuk janë aspak dakord dhe 1.5 % nuk janë dakord.

Grafiku nr.34: Qëndrimi ndaj pohimit: “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje”, në %

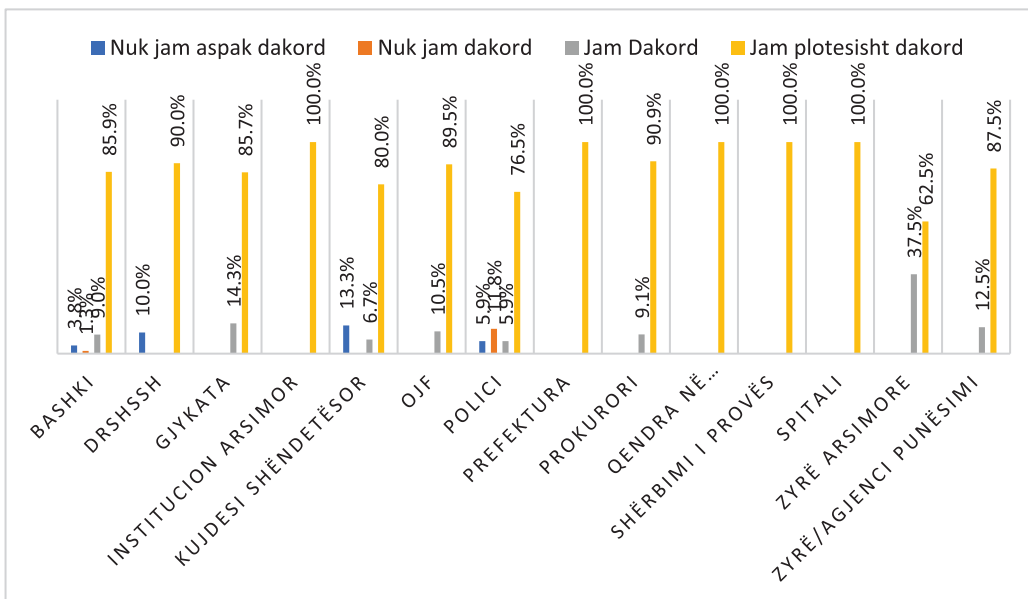
Interes paraqet gjinia e të anketuarve që nuk janë aspak dakord ose që nuk janë dakord me këtë pohim. Kështu 8% e të anketuarve burra dhe 3.1% e të anketuarve gra nuk janë aspak dakord; 8% e të anketuarve burra dhe 0.6% e të anketuarve gra nuk janë dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.35: Qëndrimi ndaj pohimit “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje”, sipas gjinisë

Grafiku në vijim prezanton të dhëna në lidhje me qëndrimin e institucioneve ndaj këtij pohimi.

Grafiku nr.36, Qëndrimi ndaj pohimit “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje”, sipas përfaqësuesve të institucioneve.

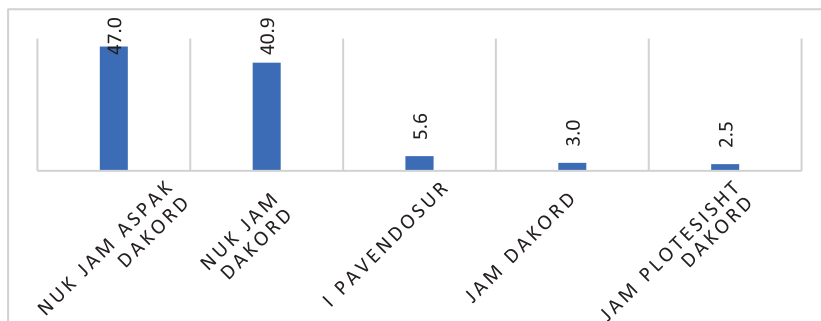

Paraqet interes të analizojmë përqindjen e të anketuarve sipas institucioneve, të cilët nuk janë dakord me këtë pohim ose nuk janë aspak dakord. Kështu 13.3% e të anketuarve nga kujdesi shëndetësor, 10% nga DRSHSSH, 5.9% nga policia, 3.8% nga bashkia nuk janë aspak dakord me këtë pohim. 11.8% nga policia nuk janë dakord me pohimin se nuk ka asnjë justifikim për dhunën e ushtruar në marrëdhëniet familjare. Është shqetësues ky rezultat sipas të cilit 17.7% e të anketuarve nga policia nuk janë dakord dhe nuk janë aspak dakord me pohimin se “Nuk ka asnjë justifikim për dhunën në familje”.

POHIMI NR. 14: Qëndrimi ndaj pohimit “Grave tashmë u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë”.

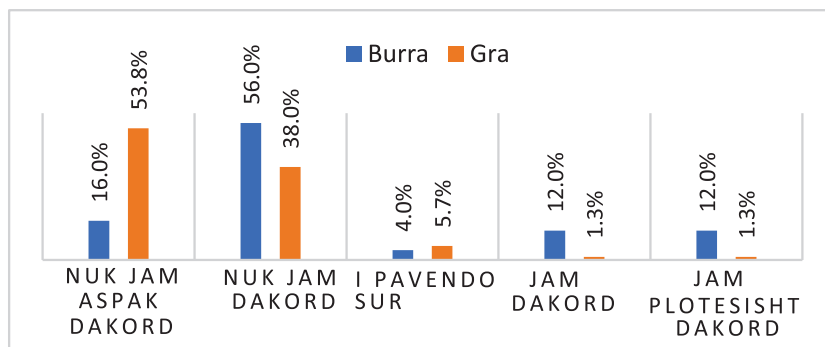
87.9% e të anketuarve nuk janë aspak dakord ose nuk janë dakord me pohimin se grave u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë. 3 % e të anketuarve janë dakord dhe 2.5% e të anketuarve janë plotësisht dakord me këtë pohim.

Grafiku nr.37: Qëndrimi ndaj pohimit se “Grave tashmë u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë”, në %

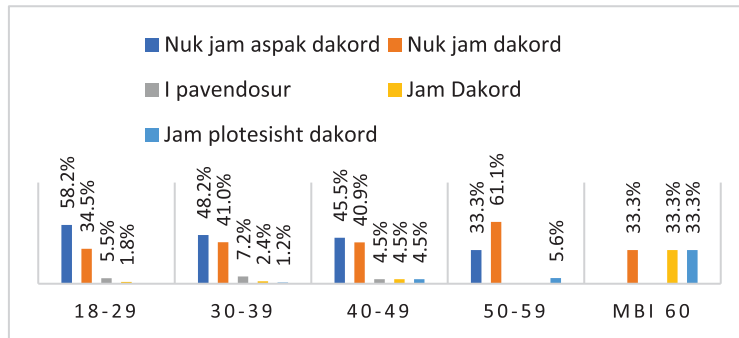
Nga anketimi rezultojnë të dhëna me interes në lidhje me gjininë e të anketuarve dhe qëndrimin e tyre në lidhje me të drejtat e grave. Kështu 12% e të anketuarve burra janë dakord me këtë pohim krahasuar me 1.3% e të anketuarave gra dhe 12 % e të anketuarve burra janë plotësisht dakord me këtë pohim krahasuar me 1.3 % e të anketuarave gra.

Grafiku nr.38: Qëndrimi ndaj pohimit se “Grave tashmë u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë”, sipas gjinisë

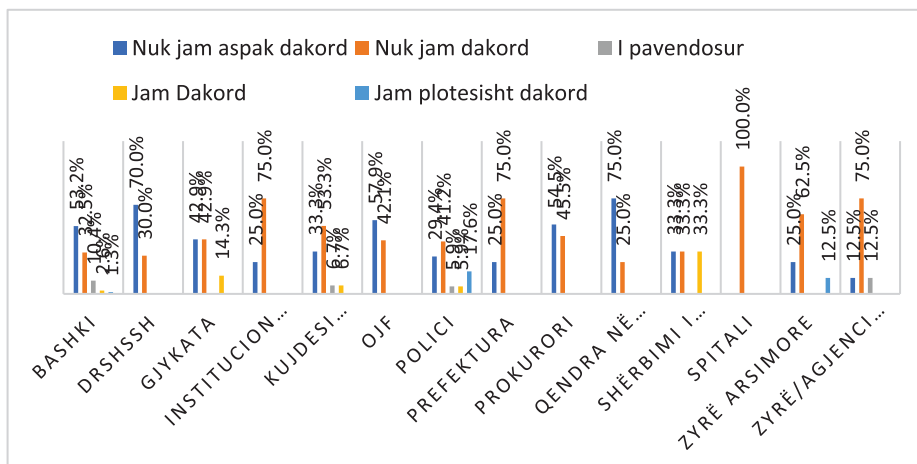
Në lidhje me grupmoshën e të anketuarve rezulton se rritet përqindja e të anketuarve që janë plotësisht dakord me rritjen e moshës, kështu janë 1.2% e të anketuarve të grupmoshës 30-39 vjeç, 4.5% e të anketuarve të grupmoshës 40-49 vjeç, 5.6% e të anketuarve të grupmoshës 50-59 vjeç dhe 33.3% e të anketuarve të grupmoshës mbi 60 vjeç.

Grafiku nr.39: Qëndrimi ndaj pohimit se “Grave tashmë u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë”, sipas grup-moshës

Në lidhje me qëndrimin e përfaqësuesve të institucioneve ndaj këtij pohimi rezulton se: 17.6% e të anketuarve nga policia janë plotësisht dakord me këtë pohim. Një qëndrim i tillë tregon sa e rëndësishme është që çështje të cilat lidhen me kuptimin e dhunës në familje, shkaqeve, pasojave, të drejtave të njeriut, të drejtave të grave dhe garantimit të tyre de fakto të bëhen pjesë e trajnimeve për policinë dhe institucione të tjera, anëtarë të MKR së rasteve të dhunës në familje.

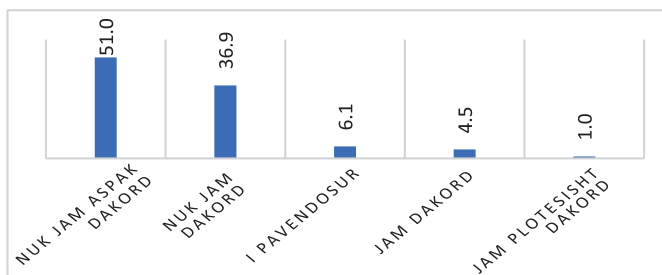
Grafiku nr.40, Qëndrimi ndaj pohimit se “Grave tashmë u janë dhënë më shumë të drejta sesa meritojnë”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

POHIMI NR. 15: “Diskriminimi ndaj grave nuk është më problem në Shqipëri”.

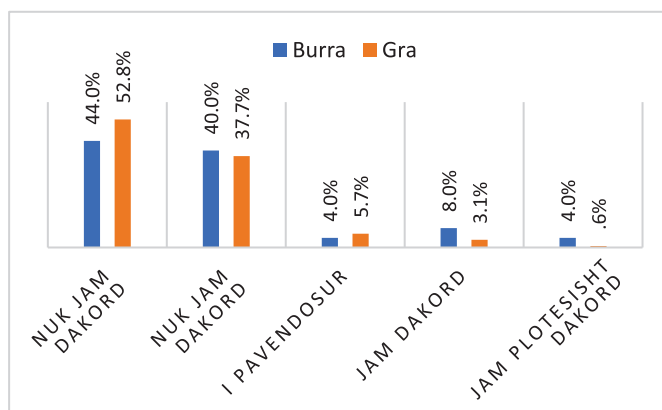
Rezultoni se të anketuarit në një përqindje të lartë janë të ndërgjegjësuar mbi problematikën e diskriminimit ndaj grave. 51% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 36.9% nuk janë dakord, 6.1% janë të pavendosur, 4.5% janë dakord dhe 1% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.41: Qëndrimi ndaj pohimit se “Diskriminimi ndaj grave nuk është më problem në Shqipëri”, në %

Rezulton se 8% e të anketuarve burra janë dakord krahasuar me 3.1% e të anketuarave gra dhe 4% e të anketuarve burra janë plotësisht dakord krahasuar me 0.6% e të anketuarave gra.

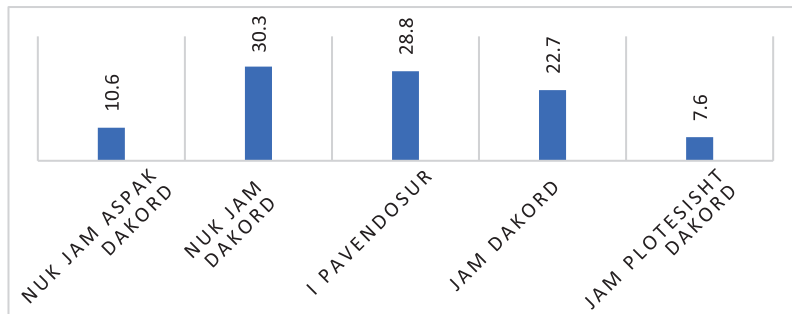
Grafiku nr.42: Qëndrimi ndaj pohimit se “Diskriminimi ndaj grave nuk është më problem në Shqipëri”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 16: Qëndrimi ndaj pohimit se “Legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë nga dhuna”.

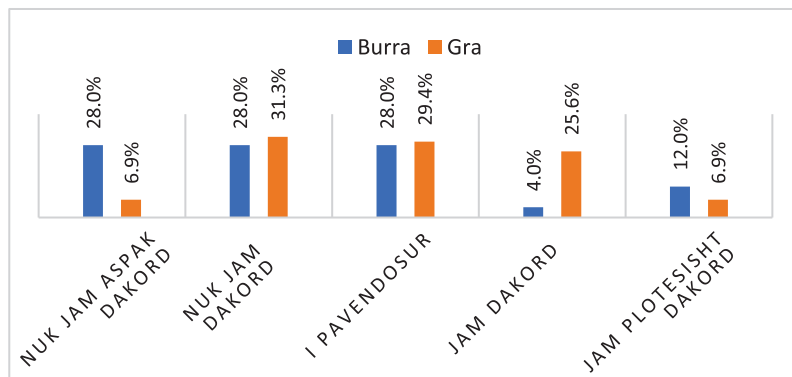
Të anketuarit kanë shprehur qëndrime të ndryshme dhe pavendosmëri në lidhje me mbrojtjen e grave nga dhuna që ofron legjislacioni aktual. Kështu 10.6% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me pohimin se legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë nga dhuna, 30.3% e të anketuarve nuk janë dakord, 28.8% e të anketuarve janë të pavendosur, 22.7% e të anketuarve janë dakord dhe 7.6% e të anketuarve janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.43: Qëndrimi ndaj pohimit se “Legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë nga dhuna”, në %

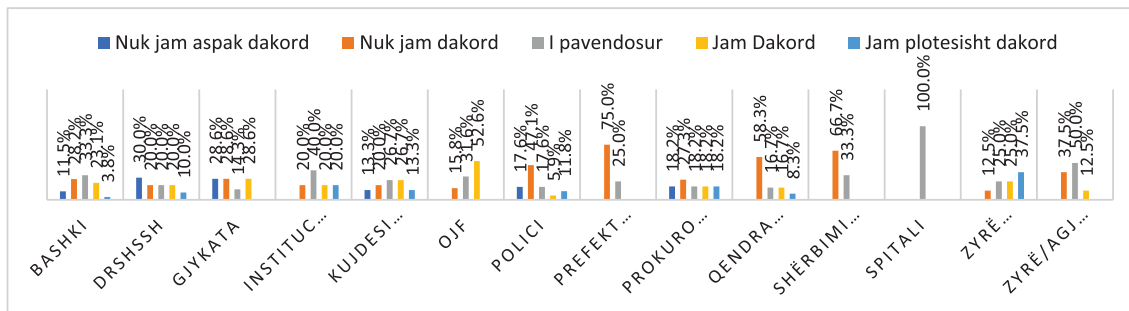
Të dhënat tregojnë se 25.6% e të anketuarave gra krahasuar me 4% e të anketuarave burra vlerësojnë se legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë duke shprehur dakordësinë me pohimin dhe 12% e të anketuarave burra janë plotësisht dakord krahasuar me 6.9% e të anketuarave gra.

Grafiku nr.44: Qëndrimi ndaj pohimit se “Legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë nga dhuna”, sipas gjinisë

Analiza e qëndrimit të përfaqësuesve të institucioneve ndaj këtij pohimi paraqet interes. Kështu, janë shprehur dakord me këtë pohim 52.6% e OJF-ve, 25% e të anketuarve nga zyrat arsimore, 28.6% e të anketuarve nga gjykata, 26.7% e të anketuarve nga kujdesi shëndetësor, 23.1% e të anketuarve nga bashkia, 20% e të anketuarve nga institucionet arsimore, 20% e të anketuarve nga DRSHSSH, 18.2% nga prokuroria, 16.7 % e të anketuarve nga qendrat në menaxhimin e bashkisë. Ky qëndrim tregon nevojën e organizimit të një diskutimi të gjerë të përbashkët institucional për të identifikuar boshllëqet në lidhje me mbrojtjen efektive të grave viktime të dhunës dhe hapat për adresimin e tyre.

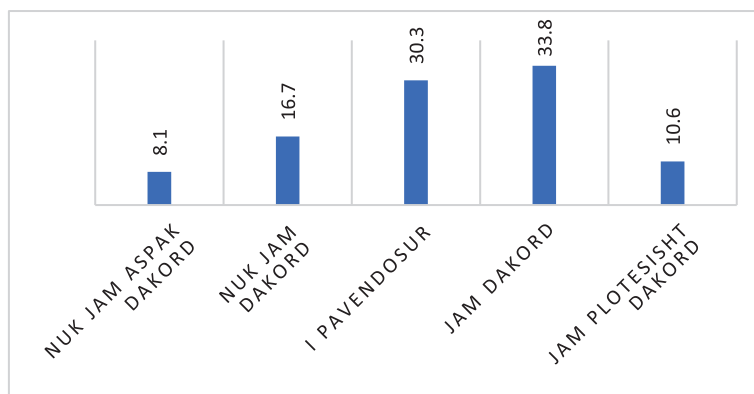
Grafiku nr.45, Qëndrimi ndaj pohimit se “Legjislacioni aktual nuk i mbron sa duhet gratë nga dhuna”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

POHIMI NR. 17: “Policia bën një vlerësim të mirë të rrezikut të kryerjes/përsëritjes së dhunës”.

Vlerësimi i rrezikut nga policia përbën një moment kyç në lidhje me lëshimin e Urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme dhe vënien në mbrojtje të viktimave të dhunës në familje, si dhe me lëshimin e urdhrave të mbrojtjes nga gjykata. Në lidhje me këtë pohim rezulton se 8.1% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 16.7% e të anketuarve nuk janë dakord, 30.3% janë të pavendosur, 33.8% janë dakord dhe 10.6% janë plotësisht dakord. % e të anketuarve të pavendosur mendojmë se shpjegohet më të anketuarit përfaqësues të institucioneve të tjera dhe shtron nevojën e diskutimit të këtij procesi në mbledhjet e ekipit teknik ndërdisiplinar.

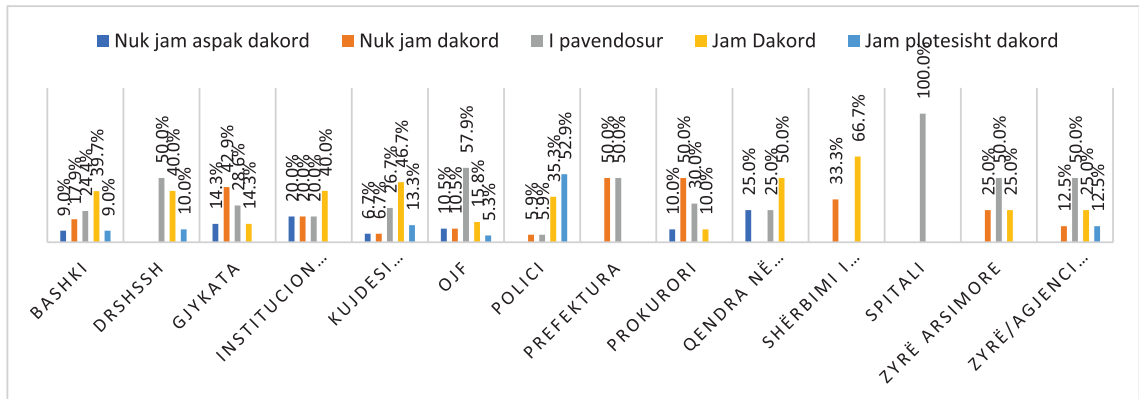
Grafiku nr.46: Qëndrimi ndaj pohimit se “Policia bën një vlerësim të mirë të rrezikut të kryerjes/përsëritjes së dhunës”, në %

Në lidhje me qëndrimin e institucioneve të tjera në lidhje me vlerësimin e riskut të kryer nga policia rezultojnë të dhëna në grafikun më poshtë: Nuk janë dakord se policia kryen mirë vlerësimin e riskut 42.9% e të anketuarve nga gjykata dhe 50% e të anketuarve nga prokuroria. Këto të dhëna janë të një rëndësie të veçantë dhe kërkojnë një analizë të thelluar dhe forume të hapura diskutimi mes institucioneve ligjzbatuese për të kuptuar çfarë policia nuk bën mirë në procesin e vlerësimit të

riskut dhe cili është efekti që kjo sjell në punën e prokurorisë dhe gjykatave si dhe në garantimin e sigurisë së jetës së viktimave të dhunës në familje.

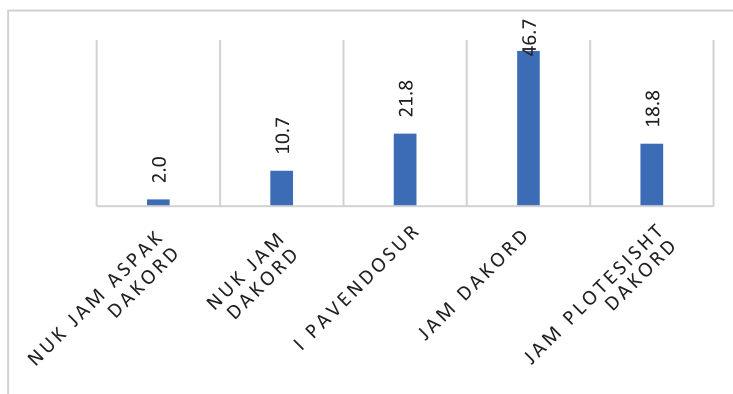
Grafiku nr.47: Qëndrimi ndaj pohimit se “Policia bën një vlerësim të mirë të rrezikut të kryerjes/ përsëritjes së dhunës”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

POHIMI NR. 18: “Ka bashkëpunim dhe koordinim të mirë në punën e institucioneve kompetente në mbrojtjen e grave nga dhuna”.

Të anketuarit në përqindjen më të lartë të rasteve vlerësojnë një koordinim të mirë institucional për mbrojtjen e grave nga dhuna. 46.7% e të anketuarve janë dakord, 18.8% e të anketuarve janë plotësisht dakord, 21.8% janë të pavendosur, 2% nuk janë aspak dakord dhe 10.7% nuk janë dakord.

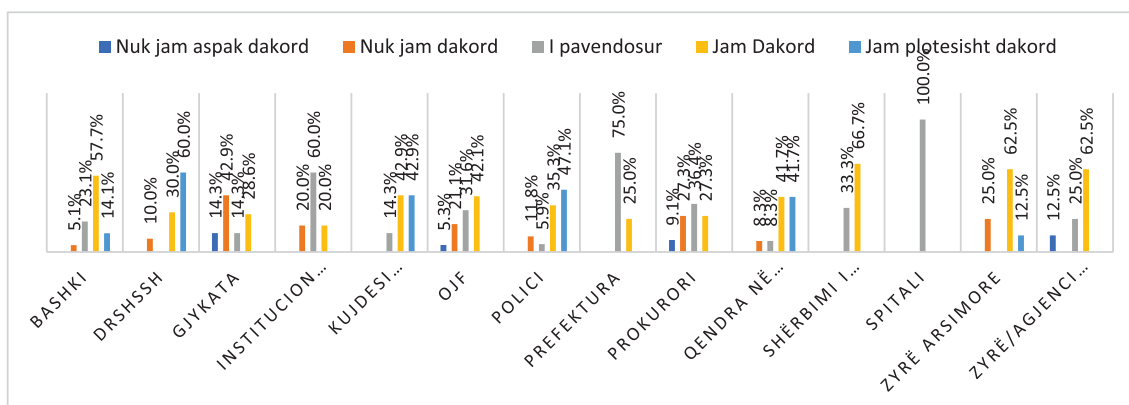
Grafiku nr.48: Qëndrimi ndaj pohimit se “Ka bashkëpunim dhe koordinim të mirë në punën e institucioneve kompetente në mbrojtjen e grave nga dhuna”, në %

Në lidhje me pohimin, “Ka bashkëpunim dhe koordinim të mirë në punën e institucioneve kompetente në mbrojtjen e grave nga dhuna”, rezulton se nuk janë aspak dakord me këtë pohim 14.3% e të anketuarve nga gjykata, 12.5% e të anketuarve nga zyrat/agjencitë e punësimin, 9.1 % e të anketuarve nga prokuroria, 5.3% e të anketuarve nga organizatat jo fitimprurëse.

Grafiku nr.49 prezanton të dhëna të detajuara në lidhje me qëndrimin e përfaqësuesve të institucioneve ndaj këtij pohimi. Ky qëndrim shtron nevojën e diskutimeve të përbashkëta mbi boshllëqet në koordinimin institucional dhe hapat që duhet të ndërmerren për forcimin e këtij bashkëpunimi.

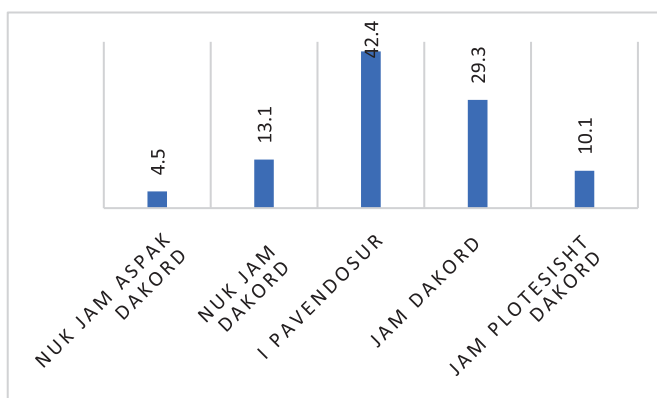
Grafiku nr.49, Qëndrimi ndaj pohimit se “Ka bashkëpunim dhe koordinim të mirë në punën e institucioneve kompetente në mbrojtjen e grave nga dhuna”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

POHIMI NR. 19: “Prokurorët publikë janë të trajnuar mirë për të punuar në rastet e dhunës ndaj grave dhe kanë njohuri të mjaftueshme për modelet dhe pasojat e kësaj dhune”.

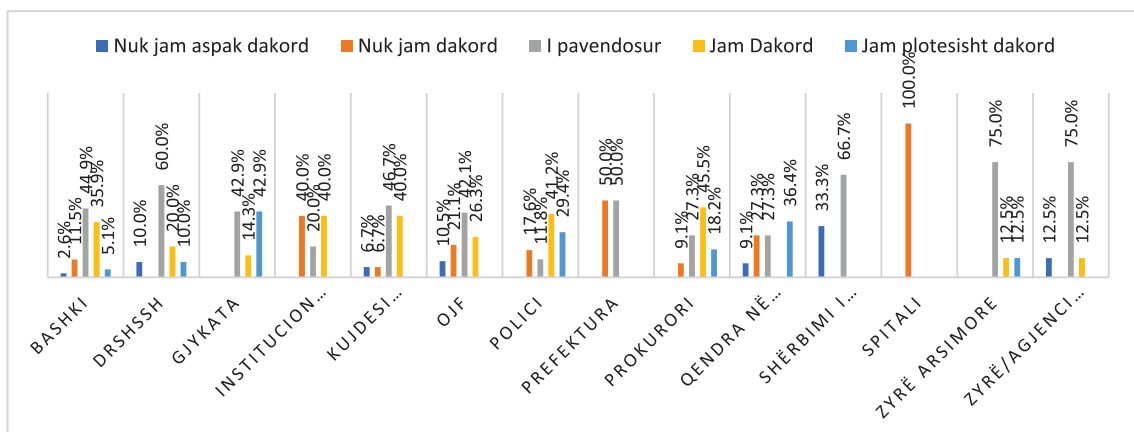
Nga anketimi ka rezultuar se 29.3% e të anketuarve janë dakord, 10.1% janë plotësisht dakord, 4.5% nuk janë aspak dakord, 13.1% nuk janë dakord dhe 42.4% janë të pavendosur.

Grafiku nr.50: Qëndrimi ndaj pohimit se “Prokurorët publikë janë të trajnuar mirë për të punuar në rastet e dhunës ndaj grave dhe kanë njohuri të mjaftueshme për modelet dhe pasojat e kësaj dhune”, në %

Në lidhje me qëndrimin e të anketuarve sipas institucioneve, rezulton se nuk janë dakord me këtë pohim, 100% e të anketuarve nga spitali, 50% e të anketuarve nga prefektura, 40% e të anketuarve nga institucionet arsimore, 17.6% e të anketuarve nga policia, 21.1% e të anketuarve nga OJF-të, 11.5% e të anketuarve nga bashkia, 9.1% e të anketuarve nga prokuroria, 27.3% e të anketuarve nga qendrat në menaxhimin e bashkisë. Këto të dhëna tregojnë se institucione kyç si policia, bashkia, duke përfshirë edhe vetë prokurorinë si edhe OJF-të vlerësojnë nevojën për trajnime për prokurorinë në lidhje me ndjekjen penale efektive të veprave të dhunës në familje. Më shumë të dhëna të detajuara në lidhje me qëndrimin e të anketuarve ndaj këtij pohimi prezanton grafiku më poshtë:

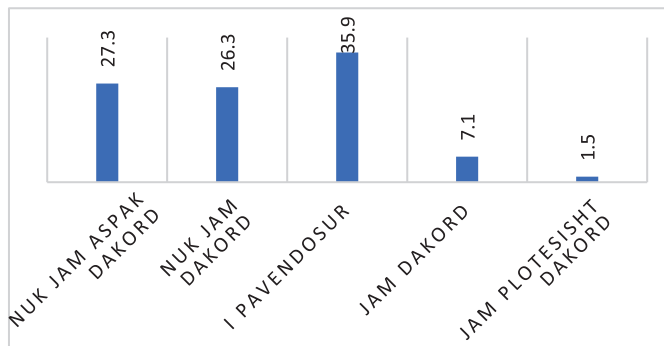
Grafiku nr.51, Qëndrimi ndaj pohimit se “Prokurorët publikë janë të trajnuar mirë për të punuar në rastet e dhunës ndaj grave dhe kanë njohuri të mjaftueshme për modelet dhe pasojat e kësaj dhune”, sipas përfaqësuesve të institucioneve

POHIMI NR. 20: “Është e kuptueshme që prokurori publik refuzon raportin / tërheq akuzën kur grauja viktimë e dhunës nuk dëshiron të dëshmojë”.

Të dhënat nga anketimi tregojnë se ka njohuri të kufizuara në institucionet përgjegjëse në lidhje me ndryshimet dhe shtesat në Kodin e Procedurës penale dhe në mënyrë më specifike me faktin se dhuna në familje është një vepër penale që nuk ndiqet me ankim. 35.9% e të anketuarve janë të pavendosur në lidhje me këtë pohim, 7.1% e të anketuarve janë dakord dhe 1.5% janë plotësisht dakord. 27.3% e të anketuarve kanë pohuar se nuk janë aspak dakord dhe 26.3% janë shprehur se nuk janë dakord.

Grafiku nr.52: Qëndrimi ndaj pohimit se, “Është e kuptueshme që prokurori publik refuzon raportin / tërheq akuzën kur gruaja viktimë e dhunës nuk dëshiron të dëshmojë”, në %

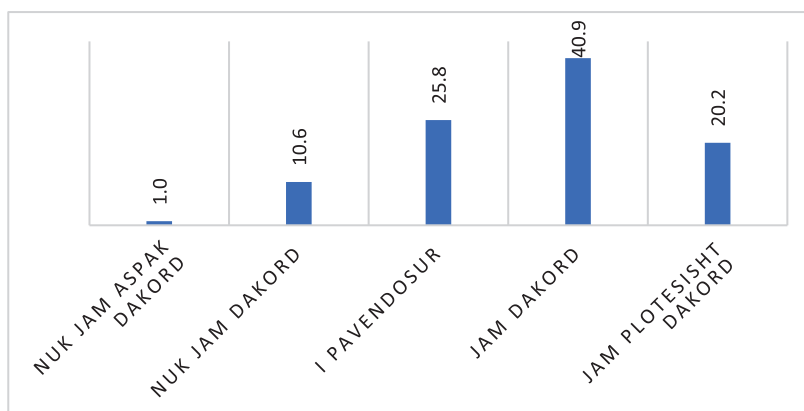

Është shqetësuese që disa nga institucionet kyç në parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna në familje janë dakord me këtë pohim. Kështu, 9.1 % e të anketuarve nga prokuroria, 14.3% e të anketuarve nga gjykata dhe 10.3% e të anketuarve nga bashkia janë dakord me pohimin se prokurori e tërheq akuzën kur viktimja e dhunës nuk dëshiron të dëshmojë. Të dhënat ngrenë çështjen e përfshirjes në trajnimet për anëtarët e MKR të ndjekjes kryesisht të veprës penale të dhunës në familje.

POHIMI NR. 21: “Gjyqtarët kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”.

Në lidhje me pohimin se gjyqtarët kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave rezulton se 25.8% janë të pavendosur, 10.6% e të anketuarve nuk janë dakord, 1% nuk janë aspak dakord, 40.9% janë dakord dhe 20.2% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.53: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gjyqtarët kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”, në %

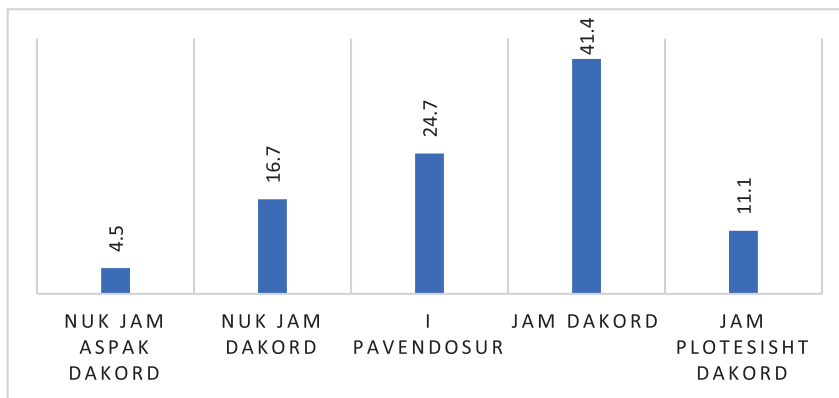
Nga përgjigjet e të anketuarve ka rezultuar se nuk janë dakord me këtë pohim, 33.3% e të anketuarve nga Shërbimi i Provës, 31.6% nga OJF-të, 30% nga DRSHSSH,

25% e të anketuarve nga prefektura, 20% e të anketuarve nga institucionet arsimore, 8.3% nga qendrat në menaxhimin e bashkive dhe 7.9% nga bashkitë. Kjo gjetje është me rëndësi sidomos për SHM dhe aktorë të tjerë, me qëllim vazhdimin e organizimit të trajnimeve me gjyqtarët në lidhje me dhunën në familje. Ndryshimet në legjislacionin civil dhe penal mbi dhunën në familje e bëjnë të domosdoshme vijimin e organizimit të aktiviteteve për forcimin e kapaciteteve të tyre.

POHIMI NR. 22: “Oficerët e Policisë kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”.

41.4% e të anketuarve janë dakord, 11.1% janë plotësisht dakord, 24.7% janë të pavendosur, 16.7% nuk janë dakord dhe 4.5% nuk janë aspak dakord.

Grafiku nr.54: Qëndrimi ndaj pohimit se “Oficerët e Policisë kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”, në %

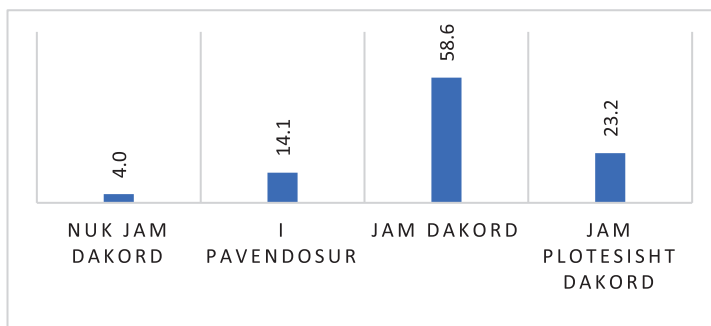

Të dhënat tregojnë se nuk janë dakord me këtë pohim 45.5% e të anketuarve nga prokuroria, 42.1% e të anketuarve nga OJF-të, 25 % e të anketuarve nga prefektura, 25% nga qendrat në menaxhimin e bashkisë, 20% nga institucionet arsimore, 20% nga DRSHSSH, 14.1% e të anketuarve nga bashkia, 12.5% e të anketuarve nga zyrat arsimore dhe 6.3% nga policia. Përqindja e të anketuarve nga institucioni i prokurorisë dhe policisë tregon nevojën e organizimit të trajnimeve të kombinuara në lidhje me fenomenin e dhunës në familje dhe ndjekjen penale.

POHIMI NR. 23: “Punonjësit e qendrave sociale kanë njohuri të mjaftueshme për problemet e grave viktime të dhunës”.

Të anketuarit në 58.6% janë dakord me këtë pohim, 23.2 % e të anketuarve janë plotësisht dakord, 14.1% janë të pavendosur dhe 4% nuk janë dakord. Konstatohet një përqindje e lartë e rasteve që janë plotësisht dakord dhe janë dakord me këtë pohim. (81.8%)

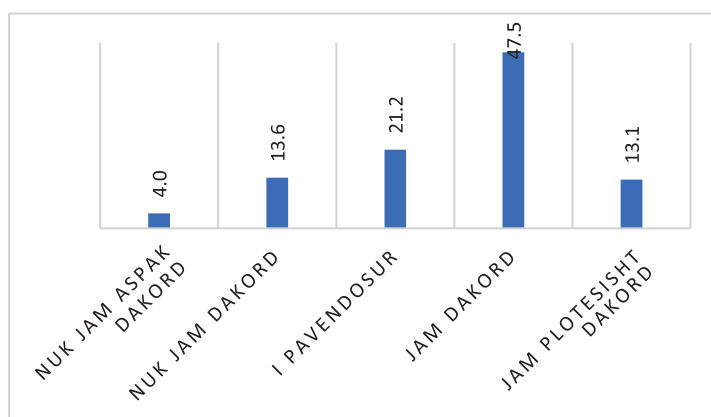
Grafiku nr.55: Qëndrimi ndaj pohimit se “Punonjësit e qendrave sociale kanë njohuri të mjaftueshme për problemet e grave viktime të dhunës”, në %

Në lidhje me punonjësit e qendrave sociale, një përqindje e lartë e personave të anketuar vlerësojnë se kanë njohuri të mjaftueshme për problemet e dhunës në familje. Nuk janë dakord me këtë pohim vetëm 12.5% e të anketuarve nga zyrat/agjencitë e punësimit, 11.8% e të anketuarve nga policia, 10.5% e të anketuarve nga OJF-të, 10% e të anketuarve nga DRSHSSH, 9.1% e të anketuarve nga prokuroria dhe 1.3 % e të anketuarve nga bashkitë.

POHIMI NR. 24: “Profesionistët e kujdesit shëndetësor kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”.

Grafiku nr.56: Qëndrimi ndaj pohimit se “Profesionistët e kujdesit shëndetësor kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”, në %

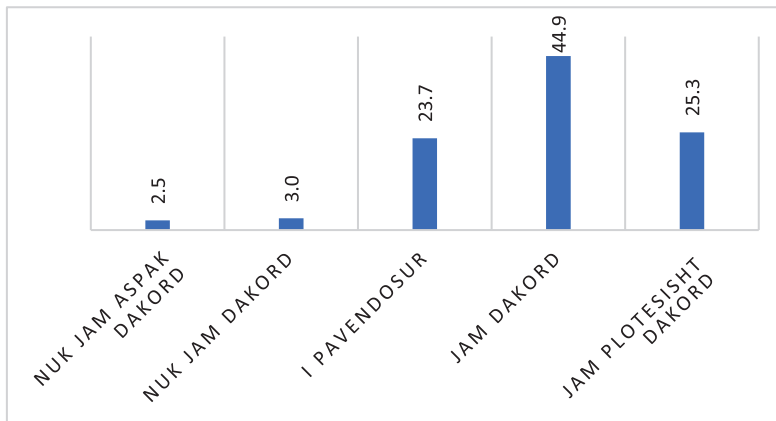
Ka rezultuar se 4% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 13.6% nuk janë dakord, 21.2% janë të pavendosur, 47.5% janë dakord dhe 13.1% janë plotësisht dakord.

Nuk janë dakord me pohimin, “Profesionistët e kujdesit shëndetësor kanë njohuri të mjaftueshme për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave”, 28.6% e të anketuarve nga gjykata, 27.3% e të anketuarve nga prokuroria, 21.1% e të anketuarve nga OJF-të,

20% e të anketuarve nga DRSHSSH, 14.3% e të anketuarve nga bashkia, 12.5% e të anketuarve nga zyrat arsimore, 12.5% e të anketuarve nga zyrat e punës/agjencitë e punësimit dhe 11.8% e të anketuarve nga policia. Një tregues i rëndësishëm për këtë qëndrim është edhe identifikimi i rasteve të dhunës në familje nga profesionistët e kujdesit shëndetësor, referimi i rasteve prej tyre, roli i tyre në procesin e të provuarit në gjykatë, etj.

POHIMI NR. 25: “Ndaj autorit duhet të caktohet paraburgimi”.

Grafiku nr.57: Qëndrimi ndaj pohimit se “Ndaj autorit duhet të caktohet paraburgimi”, në %

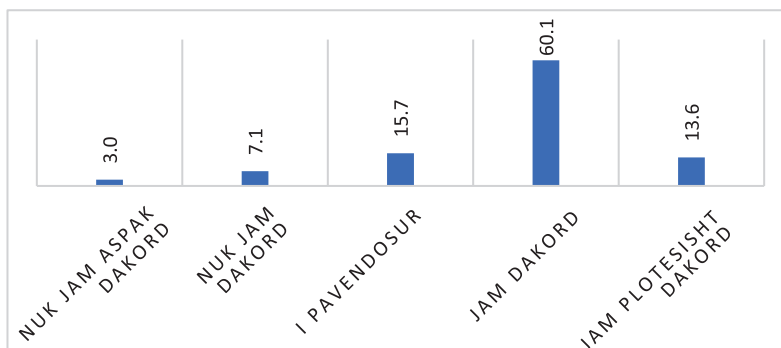

Në lidhje me këtë pohim rezultojnë se 2.5% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 3% nuk janë dakord, 23.7% janë të pavendosur, 44.9% janë dakord dhe 25.3% janë plotësisht dakord.

Në lidhje me pohimin, “Ndaj autorit duhet të caktohet paraburgimi”, të anketuarit e pavendosur përbëjnë 27.3% të të anketuarve nga prokuroria, 16.7% e të anketuarve nga gjykata dhe 11.8% e të anketuarve nga policia. Të dhënat tregojnë nevojën e diskutimit të rasteve të dhunës në familje për të cilat vetëm urdhri për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme i lëshuar nga policia dhe urdhrat e mbrojtjes të lëshuar nga gjykata janë të pamjaftueshme për të garantuar sigurinë e jetës së viktimës.

POHIMI NR. 25: “Detyrimet dhe përgjegjësitë e autoriteteve dhe institucioneve kompetente në parandalimin e dhunës janë të përcaktuara mirë”.

Grafiku nr.58: Qëndrimi ndaj pohimit se “Detyrimet dhe përgjegjësitë e autoriteteve dhe institucioneve kompetente në parandalimin e dhunës janë të përcaktuara mire”, në %

VKM nr. 327, datë 2.06.2021 “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës ndërmjet autoriteteve përgjegjëse për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare, si dhe procedimin e tij për mbështetjen e rehabilitimin e viktimave të dhunës”, ka përcaktuar edhe më qartë detyrat e institucioneve përgjegjëse në nivel vendor, si detyrat e Komitetit Drejtues, Ekipit Teknik Ndërdisiplinar, si edhe detyrat e Koordinatorit Vendor Kundër Dhunës në familje. Kjo është reflektuar edhe në përgjigjet e të anketuarve. Kështu vetëm 3% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 7.1 % e të anketuarve nuk janë dakord, 15.7% janë të pavendosur, 60.1% kanë pohuar se janë dakord dhe 13.6% kanë pohuar se janë plotësisht dakord. Në total 73.7% e të anketuarve janë dakord dhe plotësisht dakord me këtë pohim.

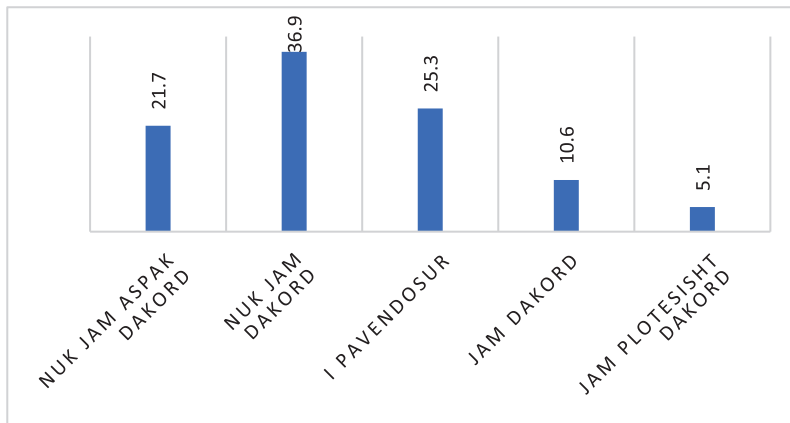
Në lidhje me këtë pohim, “Detyrimet dhe përgjegjësitë e autoriteteve dhe institucioneve kompetente në parandalimin e dhunës janë të përcaktuara mire”, 100% e të anketuarve nga spitali, institucionet arsimore, 73.3 % e të anketuarve profesionistë të kujdesit shëndetësor, 71.4% e të anketuarve nga gjykata, 68.4% e të anketuarve nga OJF-të, 62.5% e të anketuarve nga zyrat e punës/agjenci punësimi, 61% e të anketuarve nga bashkia, 60% e të anketuarve nga DRSHSSH, 58.3% e të anketuarve nga qendrat në menaxhimin e bashkisë, 52.9% e të anketuarve nga policia, 45.5% e të anketuarve nga prokuroria, 37.5% e të anketuarve nga zyrat arsimore, 33.3% e të anketuarve nga Shërbimi i Provës dhe 25% e të anketuarve nga Prefektura janë dakord.

POHIMI NR. 26: “Organizatave që merren me dhunën ndaj grave nuk duhet të ndërhyjnë në procedurat e kryera nga organet dhe institucionet shtetërore”.

Nga anketimi rezulton se 21.7% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 36.9% nuk janë dakord, 25.3% janë të pavendosur, 10.6% janë dakord dhe 5.1% janë plotësisht dakord. Të dhënat nga anketimi tregojnë se e rëndësishme është që në takimet e MKR, Komitetit Drejtues ose Ekipit Teknik Ndërdisiplinar të diskutohet edhe në lidhje me rolin e organizatave të shoqërisë civile, si edhe rolin e tyre në zbatim të

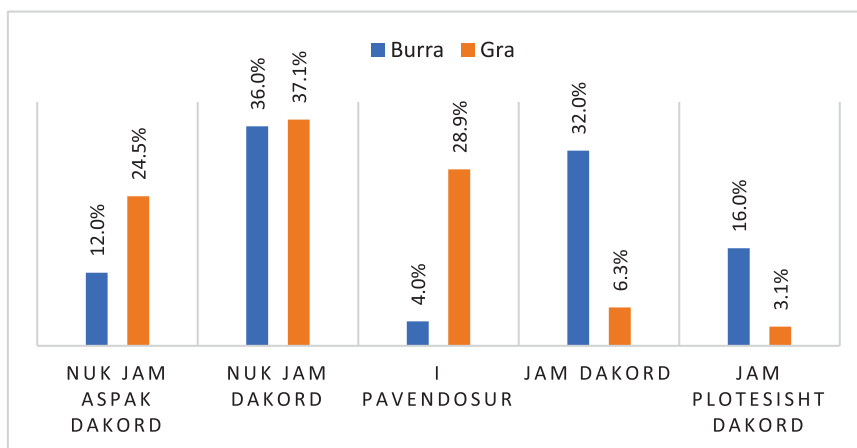
protokolleve të menaxhimit të rasteve të dhunës në familje, dhunës seksuale, dhunës në familje në situatën e COVID 19, etj.

Grafiku nr.59: Qëndrimi ndaj pohimit se “Organizatave të grave që merren me dhunën ndaj grave nuk duhet të ndërhyjnë në procedurat e kryera nga organet dhe institucionet shtetërore”, në %

Nga anketimi kanë rezultuar të dhëna në lidhje me qëndrimin ndaj këtij pohimi sipas gjinisë. 24.5% e të anketuarave gra pohojnë se nuk janë aspak dakord krahasuar me 12% të të anketuarave burra, 37.1% e të anketuarave gra nuk janë dakord krahasuar me 36% e të anketuarave burra, 28.9% e të anketuarave gra janë të pavendosura krahasuar me 4% e të anketuarave burra.

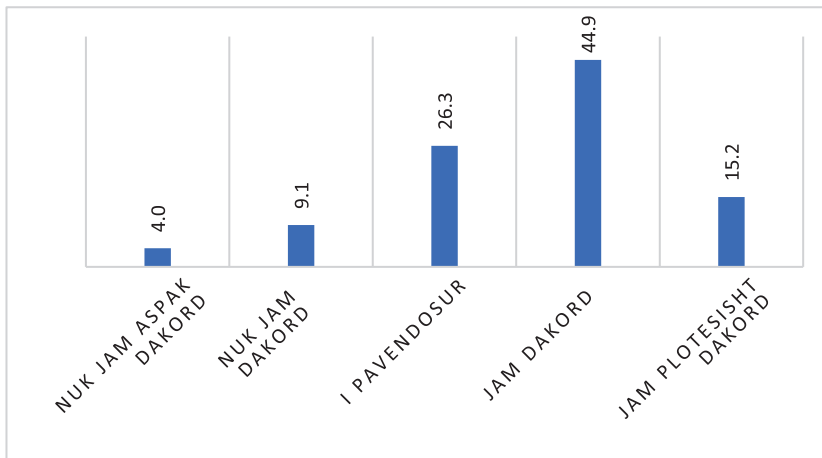
Grafiku nr.60: Qëndrimi ndaj pohimit se “Organizatave të grave që merren me dhunën ndaj grave nuk duhet të ndërhyjnë në procedurat e kryera nga organet dhe institucionet shtetërore”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 27: “Në praktikë shpesh lindin situata që nuk rregullohen me ligj, ndaj profesionistët nuk dinë si të veprojnë”.

Profesionistët e anketuar, në një përqindje të lartë të rasteve, pohojnë se përballen me një sfidë të tillë, ku jo çdo situatë në lidhje me dhunën në familje rregullohet me ligj. 44.9% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 15.2% e të anketuarve pohojnë se janë plotësisht dakord, 26.3% janë të pavendosur, 4% nuk janë aspak dakord dhe 9.1% nuk janë dakord.

Grafiku nr.61: Qëndrimi ndaj pohimit se “Në praktikë shpesh lindin situata që nuk rregullohen me ligj, ndaj profesionistët nuk dinë si të veprojnë”, në %

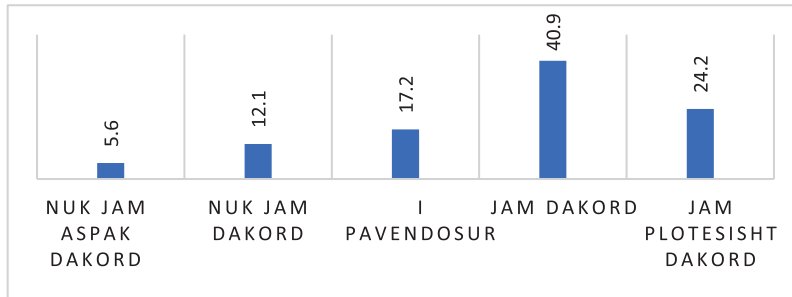

Të dhënat e mbledhura na tregojnë se për cilat institucione përbëjnë shqetësim situatat që nuk rregullohen me ligj. Janë dakord me këtë pohim, 66.7% e të anketuarve nga Shërbimi i Provës, 54.5% e të anketuarve nga prokuroria, 42.9% e të anketuarve nga gjykata dhe 35.3% e të anketuarve nga policia.

POHIMI NR. 28: “Masat e marra ndaj autorit, si për shembull, urdhra dëbimi apo urdhra mbrojtje, nuk janë efektive në praktikë dhe mund të jenë “shkak” për vrasjen e një gruaje”.

Një nga problematikat e identifikuara në praktikë është mungesa e efektivitetit të urdhrave të mbrojtjes. Rastet e vrasjes së grave dhe vajzave që kanë humbur jetën megjithëse të pajisura me urdhra mbrojtje janë shprehje e mungesës së efektivitetit të këtyre mjeteve ligjore. Kjo ka rezultuar edhe nga rezultatet e anketimit. Kështu 5.6% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 12.1% pohojnë se nuk janë dakord, 17.2% janë të pavendosur, 40.9% janë dakord dhe 24.2% janë plotësisht dakord.

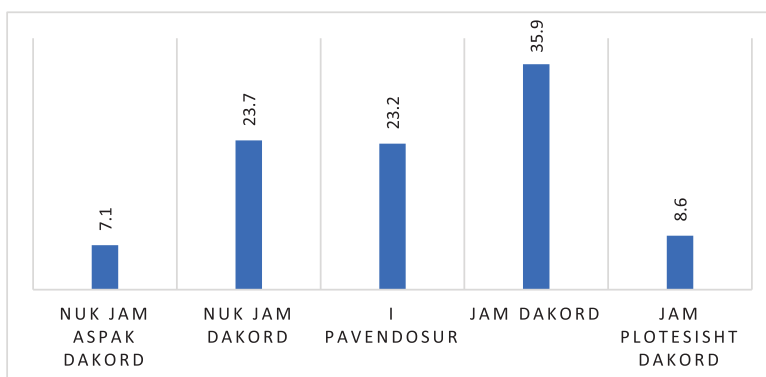
Grafiku nr.62: Qëndrimi ndaj pohimit se “Masat e marra ndaj autorit, si për shembull, urdhra dëbimi apo urdhra mbrojtje, nuk janë efektive në praktikë dhe mund të jenë “shkak” për vrasjen e një gruaje”, në %.

Rezulton një përqindje e lartë e të anketuarve që mendojnë se masat e marra ndaj autorit, si për shembull, urdhra dëbimi apo urdhra mbrojtje, nuk janë efektive në praktikë dhe mund të jenë “shkak” për vrasjen e një gruaje. Janë dakord me pohimin se, “Masat e marra ndaj autorit, si për shembull, urdhra dëbimi apo urdhra mbrojtje, nuk janë efektive në praktikë dhe mund të jenë “shkak” për vrasjen e një gruaje”, 75% e të anketuarve nga prefektura, 66.7% e të anketuarve nga Shërbimi i Provës, 63.6% e të anketuarve nga prokuroria, 63.2% e të anketuarve nga OJF-të, 62.5% e të anketuarve zyrat arsimore, 50% e të anketuarve nga DRSHSSH, 40% e të anketuarve nga kujdesi shëndetësor dhe 40% e të anketuarve nga institucionet arsimore, 37.5% e të anketuarve nga zyrat/agjencitë e punësimit, 35.9% e të anketuarve nga bashkia, 29.4% e të anketuarve nga policia, 28.6% e të anketuarve nga gjykatat dhe 8.3% e të anketuarve nga qendrat në menaxhimin e bashkisë. Këto shfira, të cilave nëse u shtojmë edhe përqindjet e të anketuarve që janë plotësisht dakord me pohimin, janë të larta dhe kërkojnë një analizë të thelluar mbi arsyet e mungesës së efektivitetit të urdhrave të mbrojtjes dhe masat që nevojiten për rritjen e efektivitetit të tyre.

POHIMI NR. 29: “Gratë viktimat të dhunës marrin ndihmën dhe mbështetjen e duhur sociale për të dalë nga situata e dhunës dhe për t’u rikuperuar”.

Grafiku nr.63: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gratë viktimat të dhunës marrin ndihmën dhe mbështetjen e duhur sociale për të dalë nga situata e dhunës dhe për t’u rikuperuar”, në %.

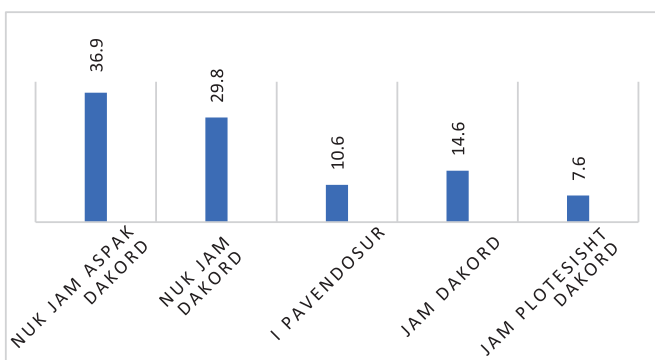

Rezulton se 30.8 % e të anketuarve nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me këtë pohim duke treguar se sa e rëndësishme është të forcohet puna për rehabilitimin dhe riintegrimin e viktimave të dhunës në familje.

POHIMI NR. 30: “Nuk duhet t’i kushtohet shumë rëndësi sesi një grua e vlerëson rrezikun e përsëritjes së dhunës, sepse ‘ajo është e frikësuar’”.

Pohimi ngre një çështje të rëndësishme që lidhet me rëndësinë e vlerësimit nga gruaja të rrezikut të përsëritjes së incidenteve të dhunës, në procesin e vlerësimit të riskut. 36.9% e të anketuarve pohojnë se nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 29.8 % e të anketuarve nuk janë dakord, 10.6% e të anketuarve janë të pavendosur, 14.6% e të anketuarve janë dakord dhe 7.6% janë plotësisht dakord. Rezultati në përqindje i të anketuarve që janë dakord ose janë plotësisht dakord tregon se rëndësi merr organizimi i trajnimeve në lidhje me vlerësimin e riskut, analizën e faktorëve të riskut si në lidhje me viktimën ashtu edhe në lidhje me dhunuesit si edhe rëndësinë e vlerësimit të riskut nga vetë viktimat. Në këtë proces një rëndësi të veçantë merr edhe vlerësimi nga viktimat i rrezikut të përsëritjes së incidenteve të dhunës në familje në të ardhmen.

Grafiku nr.64: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nuk duhet t’i kushtohet shumë rëndësi sesi një grua e vlerëson rrezikun e përsëritjes së dhunës, sepse ‘ajo është e frikësuar’”, në %

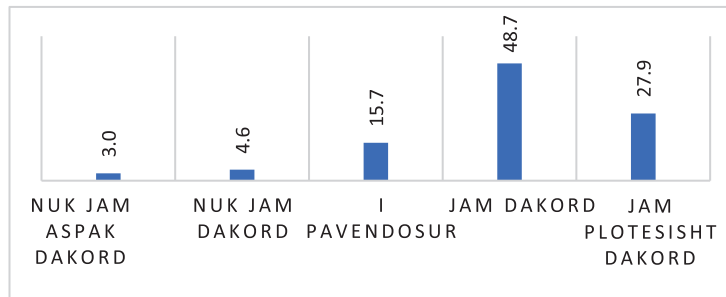
Me interes është qëndrimi i institucionit përgjegjës në kryerjen e vlerësimit të riskut policisë si edhe bashkisë, e cila e asiston policinë me Koordinatorin Vendor kundër dhunës në familje ose punonjës in për mbrojtjen e fëmijëve kur është ushtruar dhunë ndaj fëmijëve. Në lidhje me pohimin “Nuk duhet t’i kushtohet shumë rëndësi sesi një grua e vlerëson rrezikun e përsëritjes së dhunës, sepse “ajo është e frikësuar”, rezulton se nga të anketuarit përfaqësues të policisë 35.3% nuk janë aspak dakord dhe 23.5% nuk janë dakord. Pra, 58.8 % e të anketuarve nga policia nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me këtë pohim. Nga të anketuarit përfaqësues të bashkisë rezulton se 38.5% nuk janë aspak dakord dhe 34.6% nuk janë dakord. Kështu, 73.1% e të anketuarve nga bashkia nuk janë aspak dakord dhe nuk janë dakord me këtë pohim. Të dhënat tregojnë se sa rëndësi merr organizimi i trajnimeve

të vazhdueshme në lidhje me vlerësimin e riskut si edhe rëndësinë që merr në këtë proces vlerësimi i rrezikut nga vetë viktima.

POHIMI NR. 31: “Vrasja e grave nga një partner në shumicën e rasteve do të ishte parandaluar nëse autoritetet do të kishin reaguar më mirë”.

Reagimi i shpejtë, i koordinuar dhe efektiv institucional shpëton jetë. Një përqindje e lartë e të anketuarve pohojnë këtë qëndrim. 48.7% e të anketuarve janë dakord me pohimin, 27.9% janë plotësisht dakord, 15.7% e të anketuarve janë të pavendosur, 3% nuk janë aspak dakord dhe 4.6% nuk janë dakord. Në këtë kuadër analiza e rasteve të humbjes së jetës së viktimave dhe nxjerrja e mësimave nga profesionistët në lidhje me çfarë mund të ishte bërë më mirë nga autoritetet përgjegjëse për parandalimin e dhunës në familje është e një rëndësie të veçantë.

Grafiku nr.65: Qëndrimi ndaj pohimit se “Vrasja e grave nga një partner në shumicën e rasteve do të ishte parandaluar nëse autoritetet do të kishin reaguar më mire”, në %

Përqindja e pjesëmarrësve që mendojnë se “Vrasja e grave nga një partner në shumicën e rasteve do të ishte parandaluar nëse autoritetet do të kishin reaguar më mire” është e lartë dhe tregon ndërgjegjësim të përfaqësuesve të institucioneve në lidhje me rolin e tyre në parandalimin e dhunës në familje dhe përgjegjshmërinë në menaxhimin e rasteve.

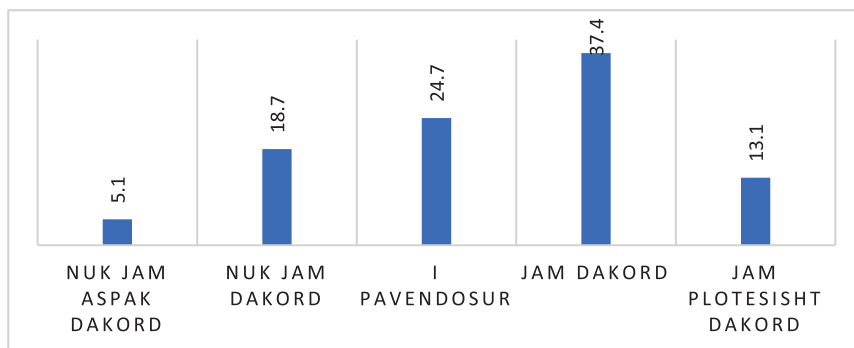
Të dhëna sipas institucioneve që përfaqësojnë të anketuarit prezantohen në grafikun më poshtë:

Janë dakord me këtë pohim, 75% e të anketuarve nga zyra/agjenci punësimi, 72.7% e të anketuarve nga prokuroria, 55.8% e të anketuarve nga bashkia, 50% e të anketuarve nga prefektura, 50% e të anketuarve nga zyra arsimore, 50% e të anketuarve nga DRSHSSH, 47.1% e të anketuarve nga policia, 47.4% e të anketuarve nga OJF-të, 40% e të anketuarve profesionistë të kujdesit shëndetësor, 40% e të anketuarve nga institucionet arsimore, 16.7% e të anketuarve nga qendrat në menaxhimin e bashkisë dhe 14.3% e të anketuarve nga gjykata.

POHIMI NR. 32: “Dënimet ligjore për dhunën ndaj grave janë shumë të buta”.

Të anketuarit kanë shprehur mendime të ndryshme në lidhje me këtë pohim. 37.4% e të anketuarve janë dakord, 13.1% e të anketuarve janë plotësisht dakord, 24.7% janë të pavendosur, 18.7% nuk janë dakord dhe 5.1% nuk janë aspak dakord.

Grafiku nr.66: Qëndrimi ndaj pohimit se “Dënimet ligjore për dhunën ndaj grave janë shumë të buta”, në %

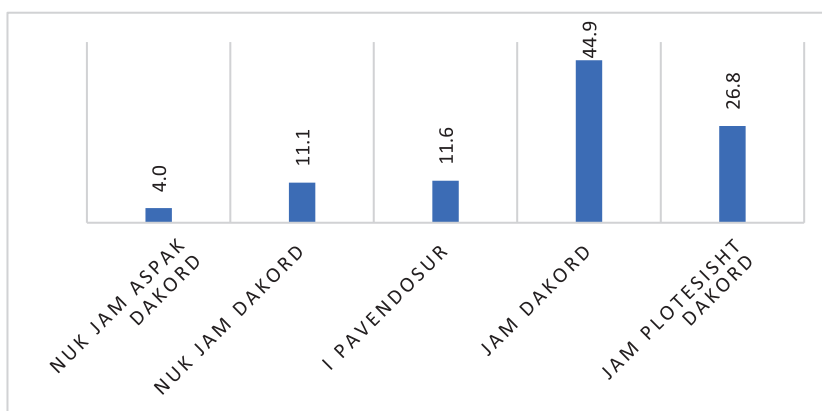

Ndonëse rezulton një përqindje e lartë e të anketuarve të pavendosur, më shumë se 50% e tyre janë dakord me këtë pohim.

POHIMI NR. 33: “Rregulloret liberale për posedimin dhe mbajtjen e armëve rrisin rrezikun e dhunës ndaj grave”.

Të anketuarit në përqindjen më të lartë të rasteve kanë shprehur dakordësi me këtë pohim. Kështu 44.9% e të anketuarve kanë pohuar se janë dakord, 26.8% kanë pohuar se janë plotësisht dakord, 11.6% janë shprehur të pavendosur, 11.1% nuk janë dakord dhe 4% nuk janë aspak dakord.

Grafiku nr.67: Qëndrimi ndaj pohimit se “Rregulloret liberale për mbajtjen e armëve rrisin rrezikun e dhunës ndaj grave”, në %

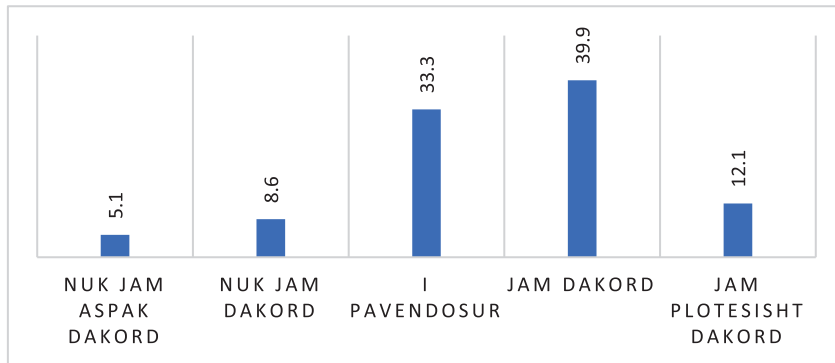

POHIMI NR. 34: “Gjyqtarët vendosin dënime të buta në mënyrë të papërshtatshme ndaj autorëve/dhunuesve”.

Më shumë se 50% e të anketuarve kanë shprehur dakordësi me këtë pohim në lidhje me dënimet e buta ndaj dhunuesve.

Kështu 39.9% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 12.1% e të anketuarve pohojnë se janë plotësisht dakord, 33.3% e të anketuarve janë të pavendosur, 8.6% e të anketuarve nuk janë dakord dhe 5.1% nuk janë aspak dakord me këtë pohim.

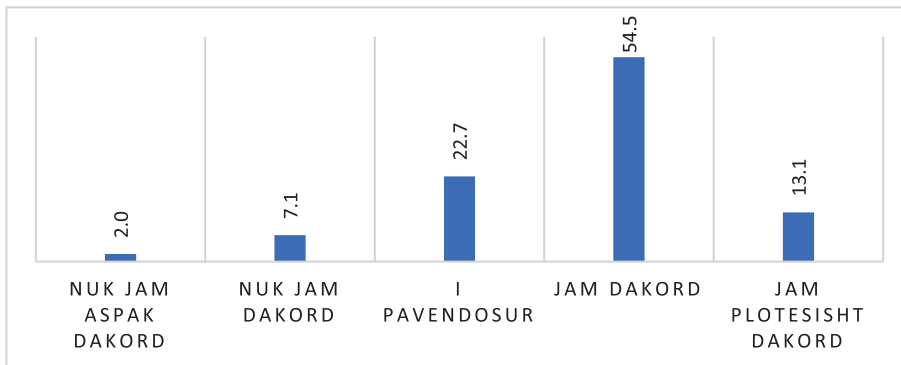
Grafiku nr.68: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gjyqtarët vendosin dënime të buta në mënyrë të papërshtatshme ndaj autorëve”, në %

POHIMI NR. 35: “Gjatë procedurës para organeve kompetente, gratë ekspozohen ndaj riviktimizimit”.

Rezultoni se të anketuarit mendojnë se gratë viktime të dhunës përballen me riviktimizim gjatë procedurave para organeve kompetente. Kështu 54.5% e të anketuarve kanë pohuar se janë dakord me këtë pohim, 13.1% pohojnë se janë plotësisht dakord, 22.7% janë shprehur të pavendosur, 2% e të anketuarve nuk janë aspak dakord dhe 7.1 % kanë pohuar se nuk janë dakord.

Grafiku nr.69: Qëndrimi ndaj pohimit se “Gjatë procedurës para organeve kompetente, gratë ekspozohen ndaj riviktimizimit”, në %

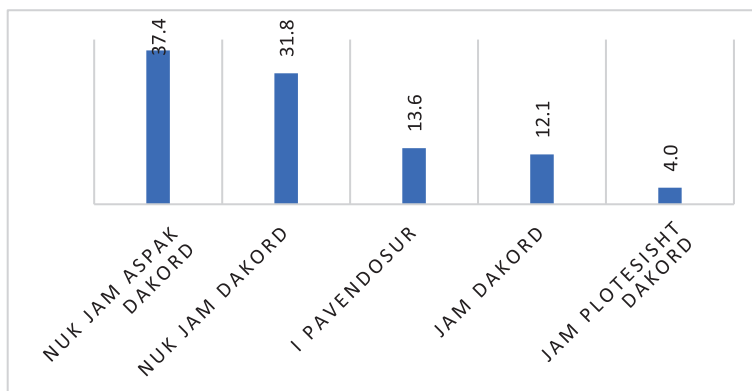

POHIMI NR. 36: “Nëse viktime e dhunës në familje nuk dëshirojnë të dëshmojnë ose ndryshojnë deklaratën, dhunuesi nuk duhet të ndiqet penalisht”.

Grafiku në vijim paraqet të dhëna me interes në lidhje me qëndrimin ndaj këtij pohimi.

Kështu 37.4% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 31.8% nuk janë dakord, 13.6% janë shprehur të pavendosur, 12.1% kanë pohuar se janë dakord dhe 4% janë plotësisht dakord. Vetëm 16.1 % e të anketuarve pohojnë se janë dakord dhe janë plotësisht dakord.

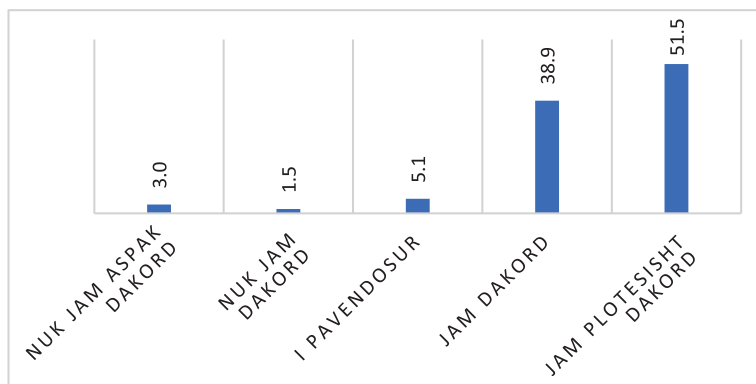
Grafiku nr.70: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse viktima e dhunës në familje nuk dëshiron të dëshmojë ose të ndryshojë deklaratën e tij, dhunuesi nuk duhet të ndiqet penalisht”, në %

POHIMI NR. 37: “Shpenzimet e trajtimit dhe shërimit nga dhuna nga një grua pa sigurime shëndetësore duhet të përballohen nga shteti”.

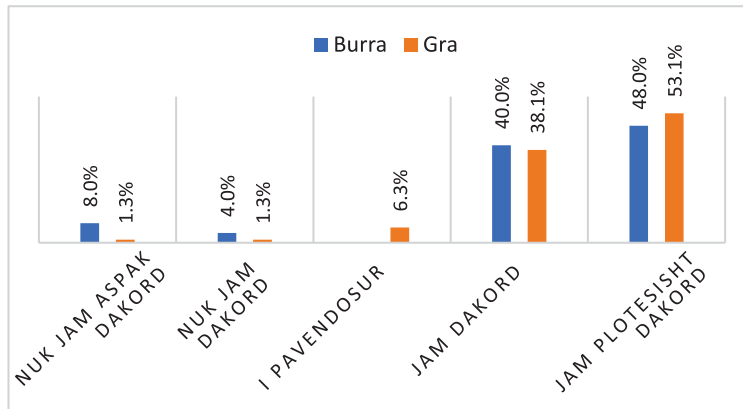
38.9% e të anketuarve janë dakord se shpenzimet e trajtimit dhe shërimit nga dhuna për një grua pa sigurime shëndetësore duhet të përballohen nga shteti, 51.5% e të anketuarve janë plotësisht dakord, 5.1% e të anketuarve janë të pavendosur, 1.5% nuk janë dakord dhe 3% nuk janë aspak dakord. Vetëm 4.5% e të anketuarve nuk janë dakord dhe aspak dakord.

Grafiku nr.71: Qëndrimi ndaj pohimit se “Shpenzimet e trajtimit dhe shërimit nga dhuna nga një grua pa sigurime shëndetësore duhet të përballohen nga shteti”, në %

Në lidhje me gjininë e të anketuarve rezultojnë se 6.3% e të anketuarve gra janë të pavendosura. Nëse do të analizojmë të anketuarit që shprehen se nuk janë aspak dakord me këtë pohim rezultojnë se janë 8% e të anketuarve burra dhe 1.3% e të anketuarve gra; dhe të anketuarit që shprehen se nuk janë dakord rezultojnë 4% e të anketuarve burra dhe 1.3% e të anketuarve gra.

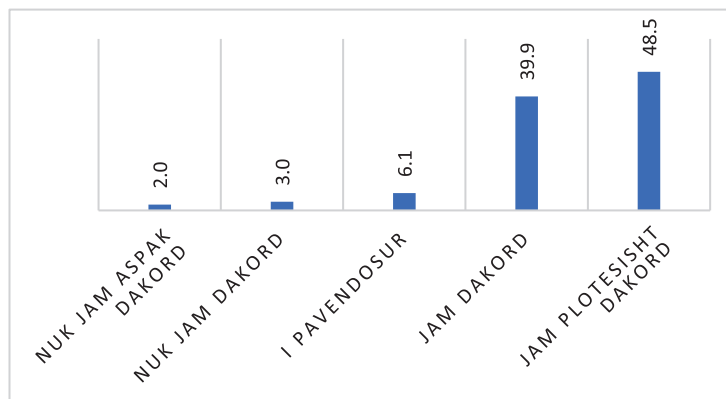
Grafiku nr.72: Qëndrimi ndaj pohimit se “Shpenzimet e trajtimit dhe shërimit nga dhuna nga një grua pa sigurim shëndetësor duhet të përballohen nga shteti”, sipas gjinisë

POHIMI NR. 38: “Çdo rast i dhunës në familje duhet të shërbejë për të vlerësuar rrezikun e vrasjes së një viktime të dhunës”.

Nga anketimi ka rezultuar se 48.5% e të anketuarve janë plotësisht dakord me këtë pohim, 39.9% janë shprehur dakord, 6.1% janë të pavendosur, 2% pohojnë se nuk janë aspak dakord dhe 3% pohojnë se nuk janë dakord.

Grafiku nr.73: Qëndrimi ndaj pohimit se “Çdo rast i dhunës në familje duhet të jetë shërbejë për të vlerësuar rrezikun e vrasjes së një viktime të dhunës”, në

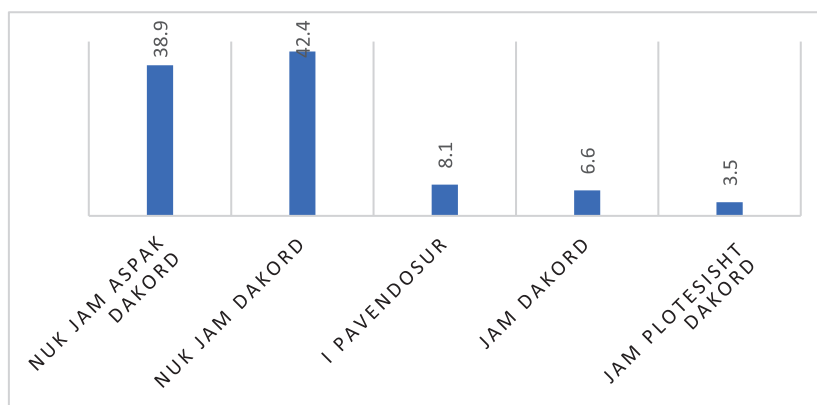
Në analizën e të anketuarve sipas institucioneve është shqetësuese që 5.9% e të anketuarve nga policia nuk janë dakord që çdo rast dhune në familje duhet të shërbejë për të vlerësuar rrezikun e vrasjes së viktimës.

POHIMI NR. 39: “Vrasjet e grave janë të rralla dhe atyre u kushtohet shumë vëmendje”.

Një përqindje e lartë e të anketuarve nuk janë dakord me këtë pohim duke treguar se kanë një informacion të qartë në lidhje me përhapjen e dhunës në familje si

edhe natyrën e saj si dhunë me bazë gjinore. 42.4% e të anketuarve nuk janë dakord se vrasjet e grave janë të rralla dhe atyre u kushtohet shumë vëmendje, 38.9% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 8.1% janë të pavendosur, 6.6 % janë dakord dhe 3.5% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.74: Qëndrimi ndaj pohimit se “Vrasjet e grave janë të rralla dhe atyre u kushtohet shumë vëmendje”, në %

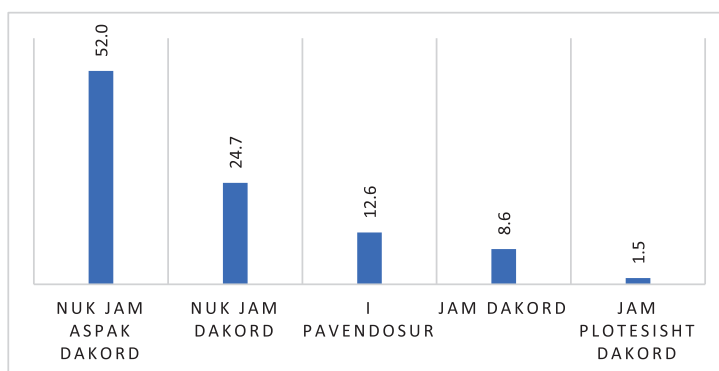

Nga anketimi rezulton një ndërgjegjësim më i lartë i grave mbi përhapjen e dhunës ndaj grave, si edhe mbi faktin se dhuna në familje dhe vrasjet e grave janë vrasje për shkak të gjinisë.

POHIMI NR. 40: “Në disa raste, sjellja e gruas ka ndikuar ndjeshëm që ajo të vritet”.

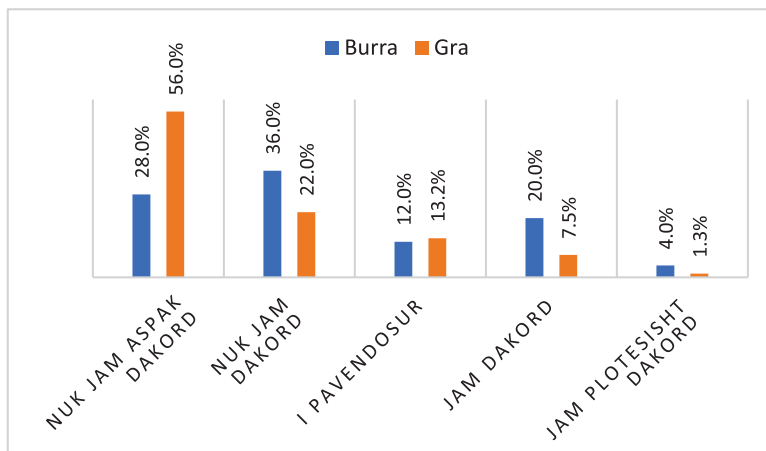
Në lidhje me qëndrimin ndaj këtij pohimi rezulton se 52% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 24.7% nuk janë dakord, 12.6% janë të pavendosur, 8.6% janë dakord dhe 1.5% janë plotësisht dakord. Kjo gjetje tregon rëndësinë e përfshirjes në temat e trajnimeve për institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje, të temave që synojnë çrrënjosjen e stereotipave gjinore.

Grafiku nr.75: Qëndrimi ndaj pohimit se “Në disa raste, sjellja e gruas ka ndikuar ndjeshëm që ajo të vritet”, në %

Në lidhje me të dhënat sipas gjinisë, 56% e të anketuarave gra nuk janë aspak dakord me këtë pohim krahasuar me 28% e të anketuarve burra, 22% e të anketuarave gra nuk janë dakord krahasuar me 36% e të anketuarve burra, 13.2% e të anketuarave gra janë të pavendosura krahasuar me 12% e të anketuarve burra, 7.5% e të anketuarave gra janë dakord me pohimin krahasuar me 20% e të anketuarve burra, 1.3% e të anketuarave gra kanë plotësisht dakord krahasuar me 4% të të anketuarve burra.

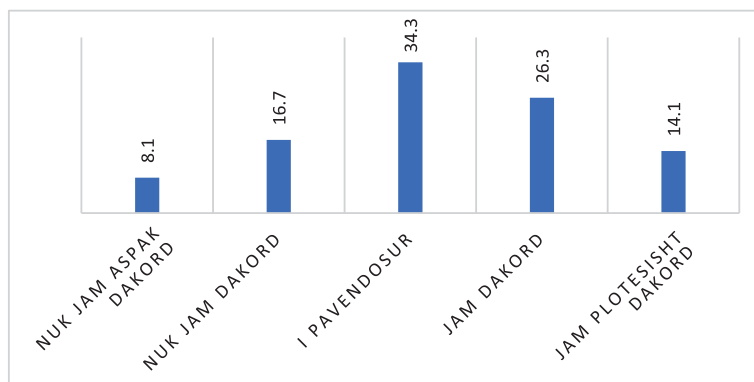
Grafiku nr.76: Në disa raste, sjellja e gruas ka ndikuar ndjeshëm që ajo të vritet, sipas gjinisë

POHIMI NR. 41: “Me raportimet sensacionale për vrasjet e grave, media ndikon negativisht në objektivitetin në punën e institucioneve”.

Nëpërmjet këtij pohimi është synuar të vlerësohet mendimi i institucioneve në lidhje me rolin e mediave dhe ndikimin e raportimeve sensacionale. 8.1% e të anketuarve nuk janë aspak dakord me këtë pohim, 16.7% nuk janë dakord, 34.3% janë të pavendosur, 26.3% janë dakord dhe 14.1% janë plotësisht dakord.

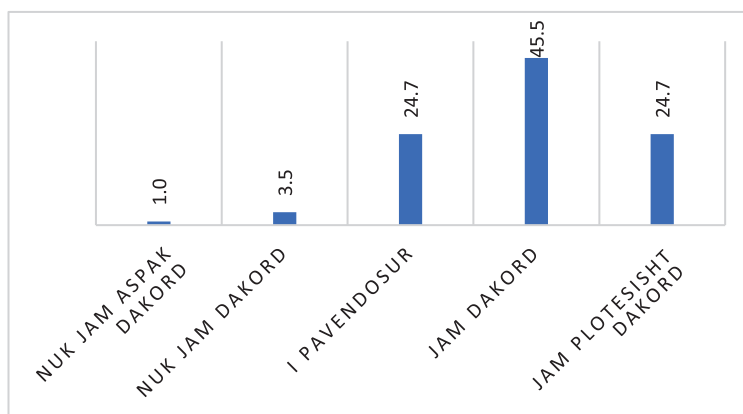
Grafiku nr.77: Qëndrimi ndaj pohimit se “Me raportimet sensacionale për vrasjet e grave, media ndikon negativisht në objektivitetin në punën e institucioneve”, në %

POHIMI NR. 42: “Nëse institucionet kompetente nuk marrin masat e përcaktuara për mbrojtjen e gruas nga dhuna, shteti duhet ta kompensojë atë për dëmin që ka pësuar”.

Në lidhje me këtë pohim 45.5% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 24.7% e të anketuarve pohojnë se janë plotësisht dakord, 24.7% e të anketuarve janë të pavendosur, 1% nuk janë aspak dakord dhe 3.5% nuk janë dakord. Të dhënat tregojnë se është e nevojshme të forcohet përgjegjshmëria ligjore institucionale, me qëllim që përfaqësuesit e institucioneve të jenë të ndërgjegjësuar mbi detyrimin e shtetit për të kompensuar dëmin e shkaktuar viktimave si pasojë e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, kur sistemi ka dështuar të sigurojë mbrojtjen e jetës së viktimave. Gjithashtu, nenet e Konventës së Stambollit si edhe relacioni shpjegues i kësaj konvente në lidhje me kompensimin e viktimave rekomandohet të bëhen pjesë e trajnimeve të anëtarëve të MKR së rasteve të dhunës në familje.

Grafiku nr.78: Qëndrimi ndaj pohimit se “Nëse institucionet kompetente nuk marrin masat e përcaktuara për mbrojtjen e gruas nga dhuna, shteti duhet ta kompensojë atë për dëmin që ka pësuar”, në %

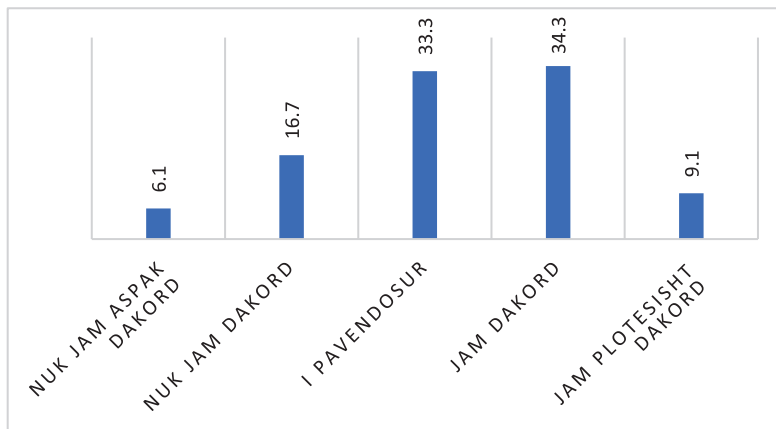
Në lidhje me qëndrimin ndaj pohimit “Nëse institucionet kompetente nuk marrin masat e përcaktuara për mbrojtjen e gruas nga dhuna, shteti duhet ta kompensojë atë për dëmin që ka pësuar”, paraqesin interes të dhënat e të anketuarve që nuk janë dakord ose nuk janë aspak dakord. Kështu, nuk janë dakord me këtë pohim 12.5% e të anketuarve nga zyra arsimore, 12.5% e të anketuarve nga zyrat/agjencitë e punësimit, 10% e të anketuarve nga DRSHSSH, 5.9% e të anketuarve nga policia (kësaj % i shtojmë edhe 5.9% e të anketuarve nga policia që nuk janë aspak dakord me këtë pohim), 2.6% e të anketuarve nga bashkia (kësaj % i shtojmë edhe 1.3% e të anketuarve nga bashkia që nuk janë aspak dakord).

POHIMI NR. 43: “Ekziston një regjistrim i mirë i rasteve të dhunës në familje dhe vrasjeve të grave”.

Të anketuarit kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me këtë pohim. 33.3% e tyre janë shprehur të pavendosur. 6.1% e të anketuarve nuk janë aspak

dakord, 16.7% nuk janë dakord, 34.3% janë dakord dhe 9.1% janë plotësisht dakord. Mendojmë se në këtë larmishmëri përgjigjesh mund të ketë ndikuar edhe perceptimi i ndryshëm në lidhje me pyetjen, regjistrimi i rasteve të dhunës në familje dhe vrasjeve të grave në polici, regjistrimi i të dhënave nga institucione të ndryshme, mungesa e unifikimit të dhënave të mbajtura nga institucione të ndryshme, mbivendosja e të dhënave, etj.

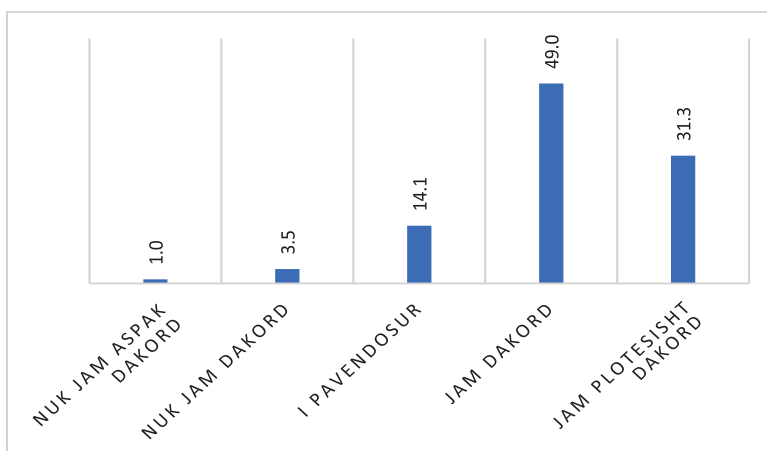
Grafiku nr.79: Qëndrimi ndaj pohimit se “Ekziston një regjistrim i mirë i rasteve të dhunës në familje dhe vrasjeve të grave”, në %

POHIMI NR. 44: “Fushatat e shpeshta kundër dhunës në familje dhe vrasjes së grave kontribuojnë në parandalimin e tyre”.

Ka një qëndrim mbështetës në lidhje me rolin e fushatave në parandalimin e dhunës. Kështu 49% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 31.3% e të anketuarve pohojnë se janë plotësisht dakord, 14.1% e të anketuarve janë të pavendosur, 1% nuk janë aspak dakord dhe 3.5% nuk janë dakord.

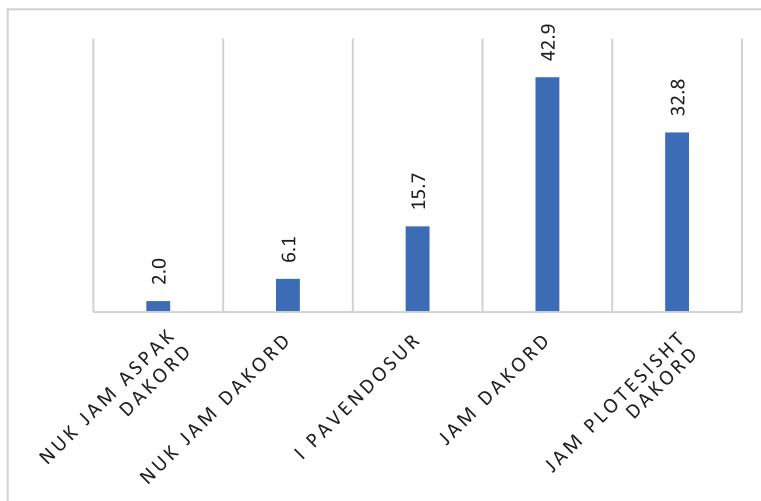
Grafiku nr.80: Qëndrimi ndaj pohimit se “Fushatat e shpeshta kundër dhunës në familje dhe vrasjes së grave kontribuojnë në parandalimin e tyre”, në %

POHIMI NR. 45: “Vrasja e gruas duhet të inkriminohet/të përbëjë vepër penale si formë e veçantë e vrasjes”.

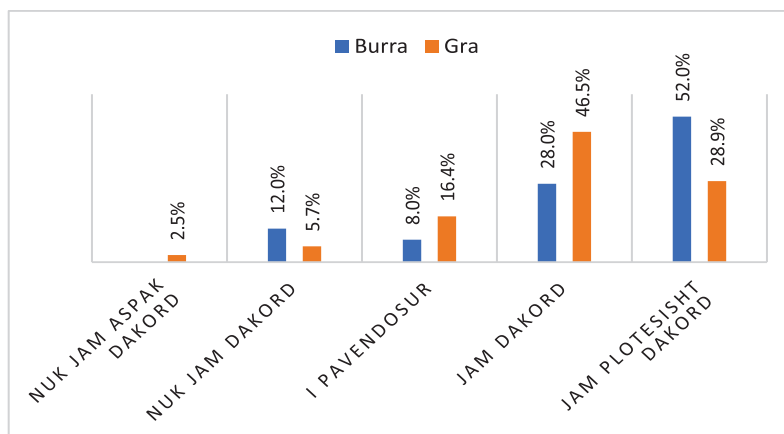
Në lidhje me këtë pohim 42.9% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 32.8% pohojnë se janë plotësisht dakord, 15.7% janë të pavendosur, 2% nuk janë aspak dakord dhe 6.1% nuk janë dakord.

Grafiku nr.81: Qëndrimi ndaj pohimit se “Vrasja e gruas duhet të inkriminohet/të përbëjë vepër penale si formë e veçantë e vrasjes”, në %

Në lidhje me qëndrimin ndaj këtij pohimi sipas gjinisë rezultojnë se 2.5% e të anketuarave gra nuk janë aspak dakord, 5.7% e të anketuarave gra nuk janë dakord, 16.4% e tyre janë të pavendosura, 46.5% e të anketuarave gra janë dakord dhe 28.9% e të anketuarave gra janë plotësisht dakord. Në lidhje me të anketuarit burra rezultojnë se 12% e tyre nuk janë dakord me këtë pohim, 8% e tyre janë të pavendosur, 28% e tyre janë dakord dhe 52% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.82: Qëndrimi ndaj pohimit se “Vrasja e gruas duhet të inkriminohet/të përbëjë vepër penale si formë e veçantë e vrasjes”, sipas gjinisë.

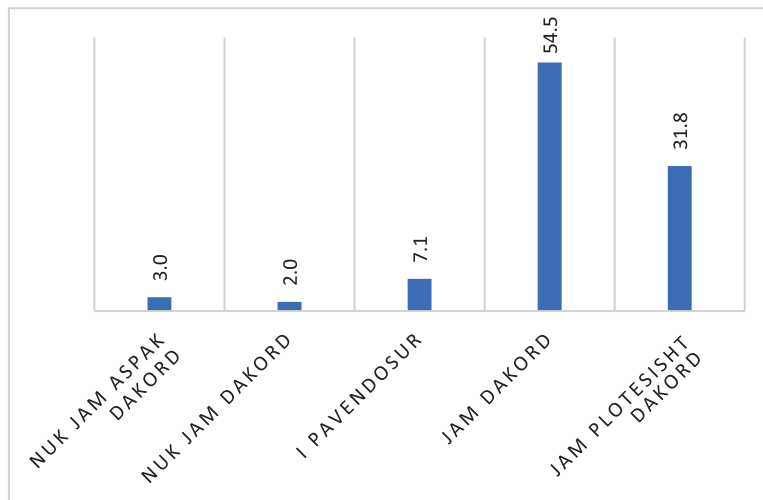

Të dhënat tregojnë rëndësinë e përfshirjes në trajnimet për anëtarët e MKR së rasteve të dhunës në familje e temave mbi njohjen e thelluar të legjislacionit penal dhe ndryshimeve që ai ka pësuar në lidhje me dhunën në familje si vepër penale e veçantë.

POHIMI NR. 46: “Vrasjes së një gruaje nga partneri në shumicën e rasteve i ka paraprirë dhuna në familje”.

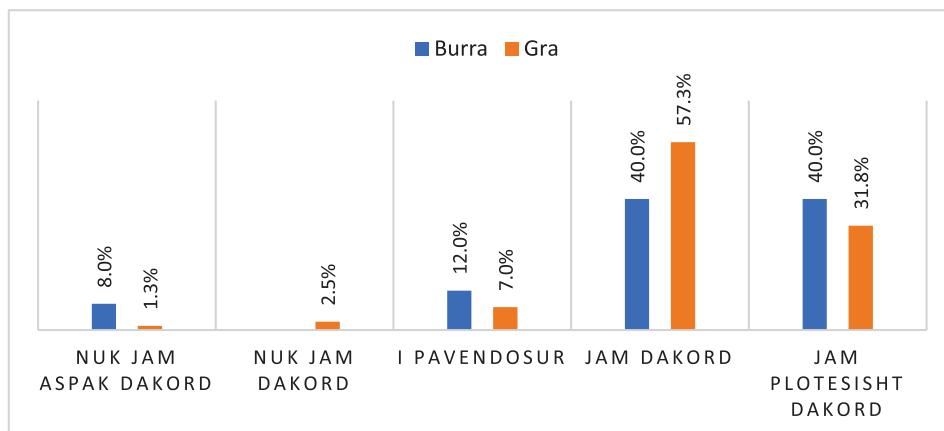
54.5% e të anketuarve pohojnë se janë dakord, 31.8% e tyre janë plotësisht dakord, 7.1% janë të pavendosur, 3% nuk janë aspak dakord dhe 2% nuk janë dakord. Të dhënat sugjerojnë përfshirjen e analizës së historisë së rasteve konkrete të dhunës në familje dhe vrasjes së grave në trajnime dhe tryeza diskutimesh me institucionet përgjegjëse me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të profesionistëve në lidhje me historikun e dhunës në familje dhe vrasjes së grave si edhe rëndësisë që duhet t’i kushtojnë çdo incidenti dhune si edhe përsëritjes së tyre.

Grafiku nr.83: Qëndrimi ndaj pohimit se “Vrasjes së një gruaje nga partneri në shumicën e rasteve i ka paraprirë dhuna në familje”, në %

Gratë dhe vajzat janë më të ndërgjegjësuar në lidhje me faktin se vrasja e grave paraprihet nga dhuna në familje. Në lidhje me të anketuarat gra, rezulton se 57.3% e tyre janë dakord me pohimin, 31.8% e tyre janë plotësisht dakord, 7% e tyre janë të pavendosura, 2.5% nuk janë dakord dhe 1.3% nuk janë aspak dakord. Në lidhje me të anketuarit burra, 40% janë dakord, 40% janë plotësisht dakord, 12% janë të pavendosur dhe 8% nuk janë aspak dakord.

Grafiku nr.84: Vrasjes se një gruaje nga partneri në shumicën e rasteve i ka paraprirë dhuna në familje, sipas gjinisë

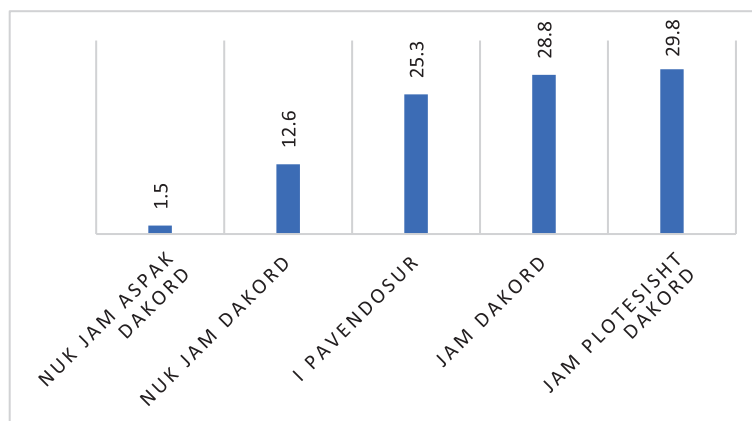

Në lidhje me vlerësimin e këtij pohimi nga të anketuarit sipas institucioneve, rezulton se 5.9% e të anketuarve nga policia nuk janë aspak dakord me këtë pohim. Të anketuarit nga gjykata janë dakord ose janë plotësisht dakord me pohimin.

POHIMI NR. 47: “Ndëshkimi me burgim afatgjatë i autorëve të dhunës në familje është mënyra më e mirë për të parandaluar vrasjen e një gruaje”.

Grafiku në vijim prezanton të dhëna në lidhje me qëndrimin e profesionistëve ndaj këtij pohimi. Kështu 1.5% e të anketuarve nuk janë aspak dakord, 12.6% e tyre nuk janë dakord, 25.3% janë të pavendosur, 28.8% janë dakord dhe 29.8% janë plotësisht dakord.

Grafiku nr.85: Qëndrimi ndaj pohimit se “Ndëshkimi me burgim afatgjatë i autorëve të dhunës në familje është mënyra më e mirë për të parandaluar vrasjen e një gruaje”, në %

Të anketuarit janë ndarë në qëndrimet e tyre ndaj këtij pohimi dhe vlerësojmë se kjo lidhet me faktin që ndëshkimi me burg i dhunuesve mund të parandalojë vrasjen e grave, por nuk mund të jetë mënyra më e mirë për ta parandaluar atë.

PJESA E DYTË

Gjetje nga plotësimi i “Pyetësorit të ndarë me drejtues dhe menaxherë në institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje”.

Ky pyetësor ka marrë përgjigje nga 63 persona të anketuar.

Metodologjia e përdorur

Pyetësi është plotësuar nga 63 drejtues dhe menaxher në institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje dhe synon të mbledhë të dhëna cilësore. Me mbështetjen e koordinatorëve vendor kundër dhunës në familje në bashki është kryer shpërndarja e pyetësorit tek drejtues të bashkisë dhe institucioneve të tjera me qëllim plotësimin e tyre. Një pjesë e pyetësorëve janë dërguar me e-mail tek të anketuarit dhe disa prej tyre janë plotësuar në prezencën e stafit të Qendrës për Nisma Ligjore Qytetare.

Të dhënat e marra nga plotësimi i pyetësorëve janë përpunuar me programin SPSS. Të dhënat e mbledhura gjatë anketimit janë përpunuar nga stafi dhe janë paraqitur në Excel. File i Excel që përmban përgjigjet e të gjithë të anketuarve është importuar në SPSS. Aty fillimisht është bërë pastrimi dhe rregullimi i databazës, si dhe kodifikimi i përgjigjeve. Në pyetjet me më shumë se një përgjigje të saktë është bërë një përpunim i dytë, ku secila nga alternativat është kodifikuar me 1 (nëse anketuesi e ka zgjedhur alternativën) dhe 0 (nëse anketuesi nuk e ka zgjedhur atë alternativë).

Në dy pyetjet e fundit (19 dhe 20) duke qenë se janë pyetje të hapura, është parë me kujdes përgjigja e të anketuarve dhe më pas janë grupuar sipas elementëve të përbashkët, për të gjeneruar statistika deksriptive të përshtatshme.

Për secilën nga 20 pyetjet është bërë një analizë deskriptive duke marrë në konsideratë përgjigjet e 63 drejtuesish e menaxheresh në institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje. Analiza është realizuar me programin SPSS, duke vlerësuar frekuencën dhe përqindjen e secilës prej përgjigjeve. Në punim janë përdorur grafikët të cilët paraqesin përqindjen e vlerësuar për çdo përgjigje për secilën nga pyetjet e anketës.

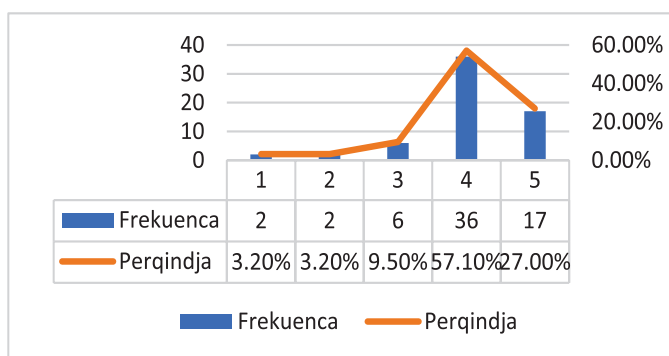
Në lidhje me institucionet e përfshira në anketim¹⁶³ shprehur në % rezulton se 73.02 % e të anketuarve përfaqësojnë bashkitë, 9.52% përfaqësojnë DRSHSSH, 3.17 % përfaqësojnë gjykatat e rretheve gjyqësore, 3.17% përfaqësojnë organizatat jofitimprurëse, 3.17% zyrat e përmbarimit, 3.17 % Prokuroritë e rretheve gjyqësore, 1.59% institucionet arsimore, 1.59% qendrat shëndetësore dhe 1.59% zyrat arsimore vendore.

¹⁶³ Bashkitë Kucovë, Dimal, Përmet, Tropojë, Belsh, Bulqizë, Cërrik, Devoll, Dibër, Dropull, Durrës, Fush-Arrëz, Klos, Konispol, Korçë, Krujë, Kucovë, Kukës, Lezhë, Librazhd, Lushnjë, Mallakastër, Mat, Memaliaj, Polican, Pustec, Sarandë, Selenicë, Shijak, Shkodër, Skrapar, Tiranë, Vau i Dejës, Vlorë, DRSHSSH, Vlorë dhe Elbasan, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier dhe Krujë, Prefektura Fier, Prokuroria e Përgjithshme Tiranë, Q.SH. Polican, Qendra Psiko Sociale Vatra, Strehëza për gra të Dhunuara Kukës, Shkolla e Mesme Pustec, ZVAP, Berat, Z.Përmbarimit, Kukës dhe Elbasan.

Gjetjet kryesore që rezultojnë nga plotësimi i pyetësorit

- **Njohuritë dhe aftësitë e punonjësve në institucionet përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje vlerësohet se janë rritur.** Të anketuarit kanë vlerësuar në shkallën 1-5 nivelin e njohurive dhe aftësive të punonjësve në institucionin që përfaqësojnë për të punuar me rastet e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave. 57% e të anketuarve kanë vlerësuar me 4 dhe 27% kanë vlerësuar me 5 aftësinë e punonjësve për të trajtuar dhunën në familje dhe dhunën ndaj grave¹⁶⁴. Vlerësojmë se kjo gjetje është rezultat i trajnimeve të vazhdueshme të organizuara gjatë viteve të fundit nga autoriteti kryesor përgjegjës Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, autoritetet e tjera të linjës, organizata të shoqërisë civile, institucione, me qëllim rritjen e kapaciteteve të anëtarëve të Mekanizmit të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje.

Grafiku nr.86: Vlerësimi nga 1-5 i njohurive të punonjësve në trajtimin e rasteve të dhunës në familje

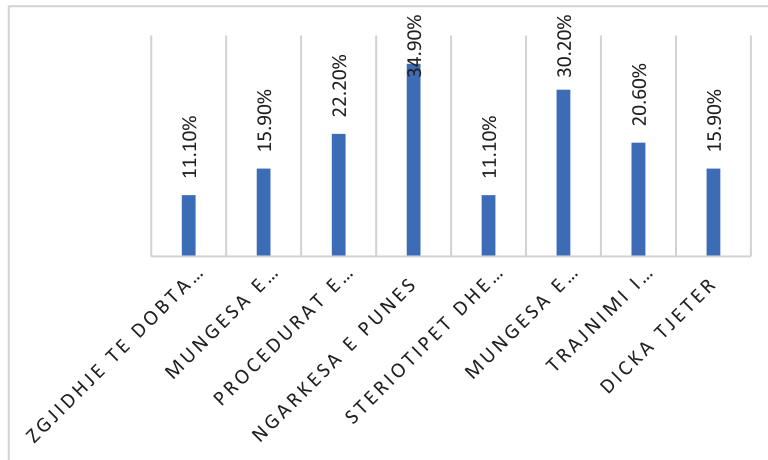
Impakti i edukimit të vazhdueshëm në suksesin e punës së institucioneve në parandalimin e dhunës në familje, dhunës kundër grave dhe vrasjen e grave, është vlerësuar i konsiderueshëm nga 79% e të anketuarve dhe vendimtar nga 16% e të anketuarve.

- Institucionet përballen me pengesa në parandalimin e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave. Të anketuarit rendisin si pengesa kryesore ngarkesën e punës, mungesën e ndërgjegjësimit, procedurat e ndërlikuara, trajnimet e pamjaftueshme për vlerësimin e riskut dhe mungesën e bashkëpunimit institucional. Ka rezultuar se 34.90% e të anketuarve rendisin si pengesë kryesore ngarkesën e punës, 30.20 % rendisin mungesën e ndërgjegjësimit për rreziqet e dhunës, 22.20% procedurat e ndërlikuara, 20.60% trajnimin e pamjaftueshëm për vlerësimin e duhur të rrezikut, 15.90% mungesën e bashkëpunimit dhe komunikimin e dobët ndërmjet institucioneve, 15.90% rendisin pengesa të tjera, 11.10 % rendisin zgjidhje të dobëta ligjore në këtë fushë dhe 11.10% rendisin

¹⁶⁴ 1 më e ulët, 5 më e lartë

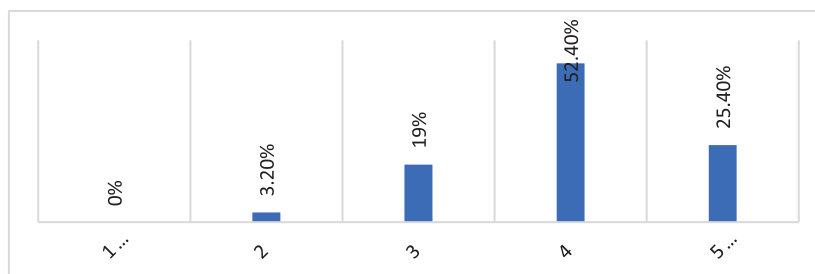
stereotipat dhe paragjykimet gjinore midis punonjësve. Grafiku më poshtë paraqet grafikisht të dhënat.

Grafiku nr.86: Pengesat kryesore në punën e institucionit tuaj në parandalimin e dhunës në familje dhe dhunën ndaj grave

- Në lidhje me bashkëpunimin institucional, rezultojnë se 52.40% e të anketuarve e vlerësojnë bashkëpunimin me 4 nga 5 që është vlerësimi më i lartë dhe 25.40 % e vlerësojnë bashkëpunimin e institucionit që përfaqësojnë me institucionet e tjera me pikët maksimale 5, 19% e vlerësojnë me 3 dhe 3.2 % e vlerësojnë me 2.

Grafiku nr.87: Bashkëpunimi institucional në zgjidhjen e problemit të dhunës në familje.

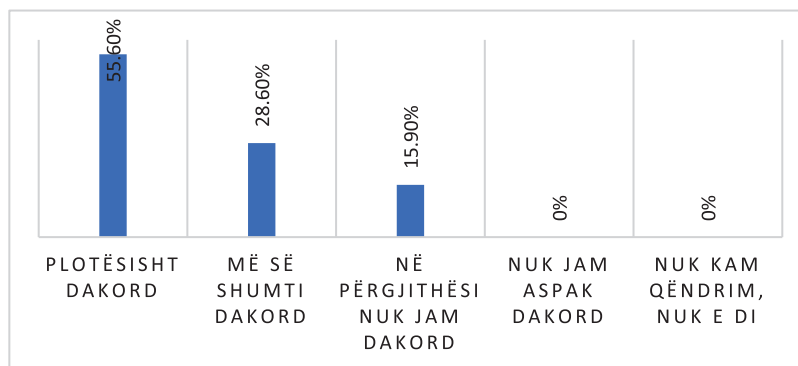

- Në lidhje me pohimin se “Kudri ligjor ekzistues është i përshtatshëm dhe ndikon në mënyrë efektive në parandalimin e dhunës në familje” % më e lartë e të anketuarve e vlerësojnë kudrin ligjor të përshtatshëm dhe efektiv. 69.80% janë më së shumti dakord me pohimin se “Kudri ligjor ekzistues është i përshtatshëm dhe ndikon në mënyrë efektive në parandalimin e dhunës në familje”, 11.10% janë plotësisht dakord, 17.50 % në përgjithësi nuk janë dakord dhe 1.60 % nuk janë aspak dakord. Përqindja 19.1% e të anketuarve që nuk janë ose nuk janë aspak dakord tregojnë nevojën e diskutimeve për të kuptuar nëse

ligje/akte nënligjore konkrete nuk kontribuojnë efektivisht në parandalimin e dhunës në familje.

- Bashkëpunimi midis shoqatave të grave dhe institucioneve përgjegjëse është i nevojshëm për parandalimin e suksesshëm të dhunës ndaj grave dhe parandalimin e vrasjeve të grave. 96.83% e të anketuarve e vlerësojnë këtë bashkëpunim të nevojshëm.
- Në lidhje me pohimin “Largimi i autorit nga banesa dhe ndalimi i përkohshëm i kontaktit apo/ dhe afrimit me viktimën ka një efekt parandalues për kryerjen e një krimi të rëndë – vrasje” rezultojnë se 55.60% janë plotësisht dakord në lidhje me efektet parandaluese të masës së largimit të dhunuesit nga banesa, 28.60% e të anketuarve janë më së shumti dakord dhe 15.90 % në përgjithësi nuk janë dakord me këtë pohim. Veçimi i dhunuesit nga viktimat nevojitet të shoqërohet edhe me masa të tjera mbrojtëse, monitorim të kujdesshëm të rastit nga institucionet përgjegjëse me qëllim që të garantohet jeta e viktimës si edhe marrjen e masave kur nga raportet e koordinatorëve vendorë kundër dhunës në familje rezultojnë se dhunuesi ka kryer veprime në kundërshtim me vendimin e gjykatës me objekt lëshimin e urdhrave të mbrojtjes. Gjithashtu ngritja e programeve të rehabilitimit për dhunuesit është e një rëndësie të veçantë në çdo rast, në mënyrë të veçantë kur merret masa e veçimit.

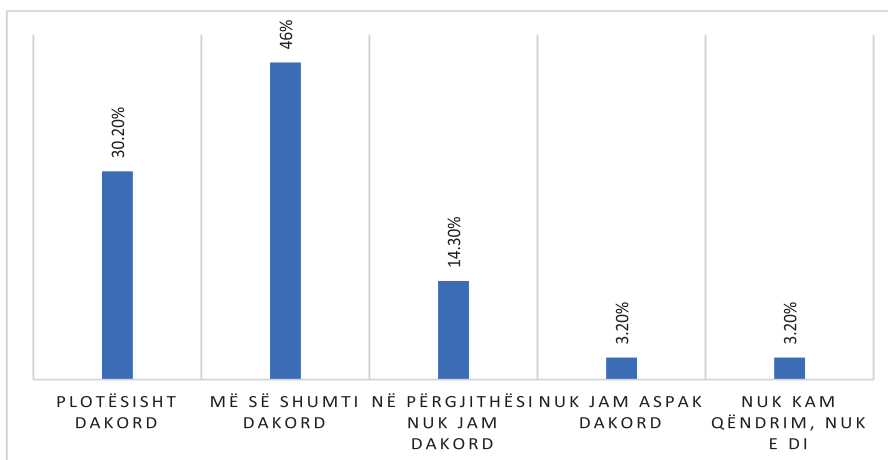
Grafiku nr.88: Efekti parandalues i veçimit të dhunuesit nga viktimat

- **Masat për parandalimin e vrasjeve të grave duhet të targetojnë jo vetëm viktimat e dhunës në familje por edhe dhunuesit përmes programeve.** Disa nga masat e vlerësuara për parandalimin e vrasjeve të grave janë mbështetja për gratë e dhunuara (60.30% e të anketuarve), patrulla policore për të vizituar familjet ku është raportuar dhuna (63.50% e të anketuarve), ofrimi i këshillimeve psikologjike për dhunuesit (58.70%) dhe këshillime tek specialistë psikiatër për dhunuesit (28.60%).

- **Kohëzgjatja e procedurave gjyqësore në rastet e dhunës në familje ndikon në efektivitetin e mbrojtjes kundër dhunës në familje dhe vrasjes së grave.** 42.9% e të anketuarve mendojnë se zgjatja e procedurave gjyqësore ka një ndikim shumë negativ në mbrojtjen e jetës së grave dhe 47.6% e të anketuarve mendojnë se ka ndikim por jo të dukshëm. 7.9 % e të anketuarve mendojnë se kohëzgjatja e procedurave gjyqësore nuk ka ndikim në mbrojtjen e jetës së grave.
- **Ekipi Teknik Ndërdisciplinor vlerësohet nga drejtuesit dhe menaxhuesit e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave si një hallkë e rëndësishme e MKR.** 46% e të anketuarve janë më së shumti dakord në lidhje me pohimin se ETN përmbush me sukses detyrat për koordinim dhe bashkëpunim në rastet e dhunës në familje, 38.10 % e të anketuarve janë plotësisht dakord dhe 14.30% në përgjithësi nuk janë dakord.
- **Veprimet në kohë dhe efektive të institucioneve përgjegjëse do të kontribuonin në uljen e numrit të vrasjeve të grave. Ndërgjegjësimi i institucioneve përgjegjëse në lidhje me këtë fakt është i nevojshëm.** Rezulton se 30.20% e të anketuarve janë plotësisht dakord me pohimin se “Shumë vrasje të grave nuk do të kishin ndodhur nëse veprimet e institucioneve përgjegjëse do të kishin qenë në kohë dhe efektive”, 46% e të anketuarve janë më së shumti dakord, 14.30 % në përgjithësi nuk janë dakord, 3.20% nuk janë aspak dakord dhe 3.20% nuk kanë qëndrim në lidhje me këtë pohim.

Grafiku nr.89: Reagimi në kohë dhe efektivo i institucioneve do të parandalonte shumë vrasje të grave

- Të anketuarit janë shprehur mbi kontributin e institucionit që përfaqësojnë në luftën kundër dhunës në familje. 33.3% e të anketuarve në institucionet e DRSHSSH vlerësojnë se kontributi kryesor i institucionit të tyre lidhet me

intensifikimin e bashkëpunimit ndërinstitucional; 50% e të anketuarve nga gjykatat e rretheve gjyqësore vlerësojnë si kontribut kryesor të institucionit të tyre shkurtimin e kohës së procedurave ligjore dhe 50% mbështetjen ligjore; institucionet arsimore vlerësojnë si kontribut kryesor të institucionit të tyre edukimin dhe ndërgjegjësimin (100%), 25 % e të anketuarve nga OSHC-të vlerësojnë si kontribut kryesor të tyre edukimin/ndërgjegjësimin, 25% e të anketuarve nga OSHC-të vlerësojnë krijimin e mekanizmave për denoncimin e dhunës, 25% e të anketuarve nga OSHC-të vlerësojnë si kontribut kryesor mbështetjen financiare dhe 25 % e të anketuarve nga OSHC-të vlerësojnë si kontribut kryesor mbështetjen psikologjike; 50% e të anketuarve nga zyrat e përmbarimit vlerësojnë si kontribut kryesor të institucionit të tyre edukimin/ndërgjegjësimin dhe 50% mbështetjen ligjore; 50% e të anketuarve nga prokuroria e rrethit gjyqësor vlerësojnë si kontributin kryesor të institucionit të tyre zbatimin e akteve kombëtare dhe ndërkombëtare lidhur me dhunën në familje dhe dhunën ndaj grave; 100% e të anketuarve nga qendrat shëndetësore vlerësojnë si kontributin kryesor të institucionit të tyre bashkëpunimin ndërinstitucional; 24.6% e të anketuarve nga organet e vetëqeverisjes vendore vlerësojnë si kontributin kryesor të institucionit të tyre edukim/ndërgjegjësim dhe 21.5% e të anketuarve nga këto organe vlerësojnë si kontributin kryesor të institucionit të tyre bashkëpunimin ndërinstitucional;

- Renditen si sfida kryesore të institucioneve buxheti i pamjaftueshëm në 17.9%; mungesa e qendrave sociale në 11.5%, mungesa e burimeve njerëzore të kualifikuara në 11.5% dhe mungesa e bashkëpunimit ndërinstitucional në 9%;
- Interes paraqesin edhe sfidat për çdo institucion. Për të anketuarit që përfaqësojnë DRSHSSH, sfidat kryesore janë mungesa e bashkëpunimit ndërinstitucional (50%) dhe mungesa e qendrave sociale (16.7%). Për të anketuarit nga gjykatat sfidat kryesore janë mungesa e bashkëpunimit ndërinstitucional (50%) dhe mungesa e burimeve njerëzore të kualifikuara (50%). Për të anketuarit nga institucionet arsimore sfidat kryesore janë boshllëqet në kuadrin ligjor (33.3%), buxheti i pamjaftueshëm (33.3%), mungesa e qendrave sociale (33.3%). Për të anketuarit nga OSHC-të një nga sfidat kryesore është vonesa në përgjigje e organeve ligjzbatuese (50%). Të anketuarit nga Zyrat e Përmbarimit vlerësojnë si sfidë kryesore mungesën e bashkëpunimit ndërinstitucional (50%) dhe mungesën e trajnimeve (50%). Të anketuarit që përfaqësojnë prokurorinë kanë identifikuar si sfida kryesore mungesën e bashkëpunimit ndërinstitucional (50%) dhe mungesën e burimeve njerëzore të kualifikuara (50%). Të anketuarit nga qendrat shëndetësore kanë identifikuar si sfidën kryesore dyshimin në vërtetësinë e dhunës (100%). Organet e vetëqeverisjes vendore kanë identifikuar si sfida kryesore buxhetin e pamjaftueshëm (22%), mungesën e qendrave sociale 16.9%, mungesën e burimeve njerëzore të kualifikuara (11.9%), mungesën

e një qendre emergjence (5.1%), mungesën e qendrave të rehabilitimit (5.1%) dhe mungesën e infrastrukturës (5.1%), boshllëqet në kuadrin ligjor (3.4%), mungesën e banesave sociale (3.4%), mungesën e mbështetjes së përshtatshme për viktimat (3.4%), mungesën e mekanizmave për fuqizimin ekonomik (3.4%) dhe ndërgjegjësimin e ulët në 3.4%.

KREU V

KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

Konkluzione dhe Rekomandime në lidhje me Kreun II

Burrat dhe gratë janë viktimat të krimit të dhunshëm, por gratë dhe vajzat janë më shpesh viktimat të krimit në familje.

Legjislacioni shqiptar, përfshirë ligjet procedurale penale, është përmirësuar. Përveç dispozitave të përgjithshme, kodi penal parashikon vepra penale të veçanta si dhuna në familje, vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare, përndjekje, krime që lidhen me martesën etj. Legjislacioni jopenal që trajton parandalimin e dhunës në familje është përmirësuar dhe është zbatuar gjerësisht. Rekomandohet vazhdimi i përafrimit të legjislacionit penal dhe jopenal që trajton të gjitha format e dhunës ndaj grave në shoqëri, bazuar në gjetjet e studimeve shkencore dhe në standardet e parashikuara në konventat ku shteti shqiptar është palë. Ky rekomandim është në përputhje me Komitetin e Palëve, i cili rekomandoi që shteti shqiptar të sigurojë që masat e marra në përputhje me Konventën e Stambollit, të trajtojnë të gjitha format e dhunës ndaj grave, në mënyrë tërësore dhe gjithëpërfshirëse.

Duhet të vlerësohet ndikimi i legjislacionit procedural penal dhe ligjeve të tjera jopenale që trajtojnë dhunën ndaj grave. Bazuar në gjetjet e studimeve shkencore rekomandohet të bëhen përmirësimet e nevojshme.

Kryerja e veprës penale për motive gjinore është vepër e kryer në rrethana rënduese, por statistikat zyrtare të krimit të japin të dhëna specifike, të ndara sipas gjinisë, moshës, karakteristikave të autorit dhe viktimës për secilën vepër. Statistikat fragmentare mbi dhunën ndaj grave nuk ofrojnë udhëzime të përshtatshme për një politikë efektive dhe parandaluese të krimit.

Politika kundër veprave penale të dhunës ndaj grave dhe krimit në familje vitet e fundit ka ndryshuar dhe është intensifikuar vazhdimisht. Është i nevojshëm vlerësimi i ndikimit të saj në parandalimin e dhunës ndaj grave në shoqëri.

Agjencitë e zbatimit të ligjit dhe gjyqësori mbledhin dhe përpunojnë të dhëna për krimet kundër grave dhe vajzave. INSTAT kryen anketa periodike dhe publikon të dhëna për gratë, krimin dhe viktimat e tij. Pavarësisht progresit të bërë në lidhje me mbledhjen, përpunimin dhe publikimin e të dhënave të krimit të ndara sipas moshës dhe gjinisë, të autorëve dhe viktimave, statistikat ende nuk janë të standardizuara, të harmonizuara dhe nuk parashikojnë të dhëna publike për viktimat dhe autorët sipas specifikave dhe të gjitha llojeve të krimit. Vjetarët statistikorë të Prokurorisë

dhe Ministrisë së Drejtësisë nuk japin të dhëna për krimet dhe viktimat sipas gjinisë. Këshillohet që të mblidhen dhe të përpunohen të dhëna për zbatimin e motiveve rënduese të veprave penale me motive gjinore, si dhe të dhëna të ndara sipas gjinisë për veprat penale kundër personit, shëndetit të familjes etj. Zbatimi i plotë i sistemit të integruar të të dhënave të rasteve do të mundësojë njohjen më të mirë të krimit nga perspektiva gjinore dhe të dhëna për viktimat e tij sipas karakteristikave demografike. Rekomandohet kryerja e studimeve mbi shkallën e dënimit për të gjitha format e dhunës ndaj grave; Këshillohet popullimi i bazës së të dhënave së bashku me bazën e të dhënave të të miturve nga të gjitha institucionet që mbledhin dhe përpunojnë të dhëna.

Rekomandohen kërkime shkencore mbi ndikimin e përmirësimeve ligjore në parandalimin e viktimizimit dhe riviktimizimit të grave dhe vajzave. Studimet dhe vlerësimet shkencore të politikës kriminale kundër veprave penale të dhunshme me bazë gjinore do të mundësojnë politika më efektive penale dhe jo-penale në parandalimin e veprave penale ndaj grave dhe vajzave.

Krahas përmirësimit të kuadrit ligjor që mundëson parandalimin dhe luftimin e krimeve ndaj grave, do të duhet të vazhdojë edhe ngritja e kapaciteteve të mekanizmave vendorë dhe qendrorë që kanë kompetenca dhe përgjegjësi në terren.

Nevojitet ngritja e kapaciteteve të profesionistëve që janë në kontakt me gratë dhe vajzat viktimat të krimit dhe të gjitha llojet e shërbimeve mbështetëse për viktimat në të gjithë vendin. Koncepti i drejtësisë gjinore duhet të bëhet realitet me ligj.

Duhet të vazhdojë informimi dhe ndërgjegjësimi i publikut për dhunën ndaj grave, si shkelle e rëndë e të drejtave të njeriut dhe nevojës për një shoqëri të bazuar në përfshirje dhe barazi gjinore, jo vetëm në zonat urbane por edhe në ato rurale, mes të rinjve, burrave dhe grave.

Konkluzione dhe Rekomandime në lidhje me Kreun III

Kodi Penal parashikon disa vepra penale që përfshihen në kuptimin e termit “femicide” si: vrasja (neni 76 i K.P), vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër (neni 77), vrasja me paramendim (neni 78), vrasja në rrethana të tjera cilësuese (neni 79), vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c), dhuna në familje (neni 130/a), plagosja e rëndës me dashje (neni 88, paragrafi 2), vrasja e foshnjës (neni 81).

Gjatë periudhës 2017-2020, veprat penale të femicidit janë hetuar dhe gjykuar nga Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, por me ndryshimet e kompetencave lëndore të gjykatave, ato vijuan të hetohen dhe të gjykohen nga gjykatat e rretheve gjyqësore. Nga vendimet gjyqësore të përcjella nga gjykatat, 23 vendime të formës së prerë janë analizuar si femicide. Shumica e vendimeve për femicidin (70%), gjatë periudhës 2017- 2020, janë dhënë nga Gjykata për Krime të Rënda, e cila ka qenë kompetente për gjykimin e vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare. Pjesa tjetër e vendimeve gjyqësore janë dhënë nga gjykata të rretheve gjyqësore.

Në rastet e studiuara rezultojnë 33 vepra penale, nga të cilat 25 vepra penale kryesore, përfshirë një rast të veprës penale të “Dhunës në familje”, parashikuar nga neni 130/a i KP. Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare, e parashikuar nga neni 79/c i KP zë pjesën më të madhe të krimeve të analizuara (75%), pasuar nga “vrasje në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79 i KP (8.3%), vrasje me paramendim, parashikuar nga neni 78 i KP (8.3%), plagosje e rëndë me dashje, parashikuar nga neni 88 i KP (8.3%).

Një pjesë e veprave penale të femicidit, kanë konkurruar me vepra të tjera penale, kryesisht të prodhimit dhe mbajtjes pa leje të armëve, armëve shpërthyes dhe i municionit.

Veprat penale të femicidit janë kryer në zonat urbane (57%), kryesisht në qytete të vogla dhe në zona rurale (43%). Pjesa më e madhe e tyre është kryer në banesën e përbashkët të viktimës dhe të autorit ose në oborrin e banesës (74%), në vendin e punës-biznes privat i viktimës (13%) ose në rrugë, gjatë kohës që viktima ishte duke shkuar për në punë (rrugë në zonë rurale) ose kur viktima ishte duke dalë nga një qendër shërbimesh (9%). Në një rast, vepra penale është kryer në banesën e prindërve të ish-bashkëshortes së autorit, ku ajo ishte vendosur pas divorcit dhe dhunës që ushtronte ish bashkëshorti (4%).

Veprat penale janë kryer gjatë muajve të ndryshëm të vitit, me një rritje të rasteve gjatë muajit Prill (22%); gjatë orëve të ndryshme të ditës, më shumë në mbrëmje (26%) dhe pasdite (17%), më pak, herët në mëngjes (13%), paradite (13%) ose gjatë drekës (13%).

Mënyra dhe mjetet e kryerjes së veprës penale kanë qenë të ndryshme si: mjete të mprehta që gjenden në banesë (sqepar, vare, levë, shufër hekuri), armë zjarri automatike (në një rast me silenciator), thika e shtëpisë dhe në një rast helmimin me fotoksinë. Ka patur raste kur autori ka përdorur më shumë se një mjet duke e bërë mënyrën e kryerjes së veprës penale mizore. Në disa raste, autorët e kanë kryer veprën penale në prani të fëmijës/ve të mitur.

Pjesa më e madhe e autorëve të veprave penale të femicidit ishin të grupmoshës mbi 57 vjeç por nuk mungonin edhe moshat më të reja. Konkretisht, në kohën e kryerjes së veprës penale, autorët e krimit ishin të grupmoshës mbi 57 vjeç (50%), pasuar nga grupmosha 49-56 (17%), grupmosha 41-48 (13%), grupmosha 25-32 (13%) dhe nga 4% të grupmoshave 18-25 vjeç dhe 33-40 vjeç.

Pjesa më e madhe e tyre janë të lindur në fshat (58%), pasuar nga ata të lindur në qytet (42%). Nuk ka të dhëna për të pandehurit e lindur në zonat suburbane. Përsa i përket vendbanimit, të pandehurit banojnë në qytet (54%) dhe në fshat (46%).

Përsa i përket statusit martesor shumica e autorëve në kohën e kryerjes së veprës penale, ishin të martuar (58%). Vendimet nuk përmbajnë të dhëna për profesionin dhe punësimin për pjesën më të madhe të të pandehurve. Autorët kanë pasur një nivel të ulët arsimor ose arsim të mesëm.

Autorët e veprave penale kryesisht, ishin të padënuar (75%), ndërsa 21 % e tyre ishin dënuar për vepra penale të ndryshme. 17% e autorëve ishin dënuar për dhunë në familje, një prej të cilëve ishte dënuar dy herë.

Nga arsyetimet e vendimeve rezulton se 25% e të pandehurve kishin pretenduar se kishin probleme të shëndetit mendor ose psikologjik. Nga ekspertimet psikiatriko-ligjore rezulton se pjesa më madhe e të pandehurve ishin të përgjegjshëm në momentin e kryerjes së veprës penale.

Autorët nuk pranojnë përgjegjësinë e tyre (29%) ose disa kanë shprehur pendesë gjatë gjykimit (21%); të tjerë nuk kanë shprehur pendesë (25%). Për një pjesë të të pandehurve, vendimet nuk përmbajnë të dhëna për qëndrimin e të autorit, pas kryerjes së krimit (17%).

Veprat penale kanë shkaktuar 27 viktima, shumica gra (89%). Veprat penale të femicidit janë kryer më shpesh ndaj bashkëshortes, ish-bashkëshortes, ose bashkëjetueses. Gratë janë më shpesh viktima të femicidit nga bashkëshortët e tyre, por edhe nga pjesëtarë të tjerë të familjes ose persona të tjerë. Gratë janë më shpesh viktima të vrasjes nga bashkëshorti i tyre, në banesën e tyre ose viktima të pjesëtarëve të tjerë të familjes që jetojnë së bashku me ta.

Viktimat e femicidit janë më rrezikuara në banesë, veçanërisht kur qëndrojnë në banesë së bashku me dhunuesin. Rreziku rritet për gratë që janë me urdhër mbrojtje dhe vijnë të qëndrojnë së bashku me dhunuesin në banesën e përbashkët ose kur viktima që dhunohet nuk e denoncon atë dhe vijon të qëndrojë në të njëjtën banesë me dhunuesin. Viktima të femicidit kanë qenë edhe gra për të cilat gjykata kishte dhënë urdhër mbrojtje ose gruaja kishte denoncuar në polici bashkëshortit dhunues.

Pjesa më e madhe e viktimave kanë përjetuar dhunë fizike dhe psikologjike para kryerjes së veprës penale të femicidit. Shumica e viktimave janë dhunuar fizikisht dhe psikologjikisht për një periudhë të gjatë (44%); janë dhunuar psikologjikisht (11 %), dhe vetëm pak viktima (15 %) nuk kanë pësuar dhunë më parë. Një pjesë e viktimave kishin urdhër mbrojtje kur është kryer vepra ose kanë pasur urdhër mbrojtje më parë (19%). Vetëm një pjesë e vogël e tyre kishin raportuar dhunën dhe kërkuar ndihmë.

Motivet e dobëta, xhelozia, stereotipat gjinore, kultura patriarkale, dyshimet për tradhti bashkëshortore, varësia nga alkooli, problemet e shëndetit mendor të patrajtuar, problemet ekonomike në familje, kanë qenë disa nga motivet e kryerjes së veprave penale të femicidit.

14 viktima kanë humbur jetën, kurse për 8 viktima nuk ka informacion. Pesë viktimat që i kanë mbijetuar krimit kanë pasur qasje të ndryshme në lidhje me procesin penal, si kërkesa që bashkëshorti dhunues të mos dënohet pasi është babai i fëmijëve; e dëmtuara e falte bashkëshortin me argumentin se ai ishte i pirë, ose nuk kishte si qëllim ta vraste, ose viktima ishte e frikësuar të pohonte se ishte plagosur nga bashkëshorti dhe paraqiti rastin si rast aksidental. Vetëm në një rast, përmes avokatit një nga viktimat e mbijetuara ka kërkuar dënimin e autorit;

Megjithë përmirësimet ligjore, drejtësia për viktimat është ende larg realizimit të saj në praktikë. Praktika gjyqësore, në lidhje me trajtimin e viktimës dhe marrëdhëniet autor-viktimë nuk është e standardizuar; politika penale e zbatuar ndryshon për vepra penale të femicidit më të njëjtën shkallë rrezikshmërie shoqërore nga një gjykatë te tjetra. Kuptimi i veprave penale të femicidit në praktikë nuk është i njësuar. Gjetjet e studimit treguan se prokurorët dhe gjyqtarët kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me cilësimin ligjor të veprës penale kryesore, për llojin dhe masën e dënimit.

Vendimet gjyqësore të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda përbëjnë një praktikë më të mirë në raport me vendimet gjyqësore të gjykatave të rretheve gjyqësore, por ende ka shumë rrugë për bërë për të mundësuar drejtësi për viktimat.

Vendimet gjyqësore të studiuara, nuk përmbajnë të dhëna të plota për profilin e viktimave, si dhe për marrëdhëniet autorë-viktimë para, gjatë dhe pas kryerjes së veprës penale. Me shumë gjasë, gjatë hetimit dhe gjykimit, fokusi është te analiza e elementëve të veprës penale dhe të provuarit e fajësisë.

Ndonëse viktimat dhe trashëgimtarët e saj gëzojnë një sërë të drejtash në procesin penal, ata ftohen si dëshmitarë, kurse për informimin e asistencën për të adresuar nevojat e viktimës gjatë procesit, nuk ka të dhëna nga informacioni që përmbajnë vendimet. P.sh., vendimet gjyqësore nuk japin të dhëna, nëse përveç trajtimit mjekësor, viktimat e veprave penale të mbetura në tentativë janë asistuar ose trajtuar për t'u rehabilituar dhe riintegruar. Vendimet nuk përmbajnë të dhëna në lidhje me faktin nëse viktimat është informuar për të drejtat e saj, nëse është informuar për programet e mbështetjes. Gjithashtu, nevojat e saj nuk adresohen.

Megjithë përmirësimet ligjore të kryera në lidhje me masat për parandalimin e dhunës në marrëdhëniet familjare, largimi i dhunuesit nga banesa nuk është aplikuar në të gjitha rastet. Edhe në rastet që gjykata kishte vendosur largimin e dhunuesit nga banesa, kjo masë nuk është shoqëruar me masa të tjera për mbrojtjen e viktimës dhe zbatimin e programeve të trajtimit të dhunuesit.

Padia civile në procesin penal dhe dëmshpërblimi i viktimës vijojnë të mbeten të parashikuara në ligj, por në praktikë zbatohen shumë pak. Vetëm në një rast është paraqitur padia civile në procesin penal dhe ajo nuk u shqyrtua nga gjykata. Nuk ka të dhëna nëse viktimat është informuar për të drejtën e dëmshpërblimit material e moral dhe shërbimet e tjera të nevojshme për rehabilitimin e saj, ndihmën juridike falas, siguri në kontakt me drejtësinë dhe në përballjen me dhunuesin.

Krahas kuptimit dhe zbatimit jo të njëjtë të ligjit, të pandehurit kanë përfituar ulje të theksuara të dënimit për shkak të pranimit të kërkesës për gjykimin e shkurtuar. Për rrjedhojë, dënimet e dhëna për veprat penale të femicidit variojnë edhe në varësi të llojit të procedurës së ndjekur.

Mënyra e anonimizimit të vendimeve dhe të dhënave që duhet të mbrohen ndaj të tretëve sipas parashikimeve të legjislacionit në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale, ka kapërcyer cakun në rastin e vendimeve gjyqësore të gjykatave të rretheve gjyqësore, duke i bërë vendimet teje të cinguar dhe në një rast të pakuptueshëm për shkak të mungesës pothuajse të plotë të përmbajtjes.

Sugjerime

Bazuar në gjetjet e studimit po paraqesin disa sugjerime si më poshtë:

Masa të parandalimit të përgjithshëm

Bazuar në faktorët kriminogjenë të evidentuar në rastet e studiuara është me rëndësi krijimi i një kulture të barazisë gjinore, parandalimi i diskriminimit gjinor, distancimi nga modelet dhe stereotipat gjinorë në të gjithë vendin, kryesisht jashtë Tiranës në zonat urbane dhe rurale.

Promovimi i barazisë gjinore dhe luftimi i stereotipave gjinorë duhet të jetë pjesë e programeve të edukimit ligjor në të gjitha nivelet e arsimit parauniversitar, duke edukuar modele pozitive të burrave dhe grave, djemve dhe vajzave.

Informimi, edukimi dhe ndërgjegjësimi për të drejtat e grave dhe vajzave, për barazinë gjinore, për rolet e burrave dhe grave në shoqëri dhe parandalimi i dhunës me bazë gjinore, duhet të fuqizohet dhe të shtrihet në të gjithë bashkitë e vendit.

Kultura maskiliste, mentaliteti që ekziston në lidhje me familjen, gruan dhe rolin e saj në familje ka nevojë të adresohet, veçanërisht në qytetet e vogla. Shkolla, institucionet vendore, organizatat e shoqërisë civile dhe veprimtarët e komunitetit duhet të jenë në krye të fushatave edukuese dhe ndërgjegjësuese për krijimin e një mjedisi frenues për diskriminimin e grave dhe vajzave.

Masa të parandalimit të veçantë

Informimi ligjor, shërbimet sociale për gratë dhe vajzat në nevojë duhet të shtrihen në të gjithë territorin. Mekanizmat vendore të parandalimit të dhunës me bazë gjinore, shërbimet sociale kanë nevojë të fuqizohen me burime njerëzore dhe financiare të mjaftueshme, por mbi të gjitha të trajnuara dhe të specializuara për adresimin e nevojave të grave dhe vajzave.

Organet e vetëqeverisjes vendore duhet të evidentojnë çdo familje në nevojë, gratë dhe vajzat që rrezikojnë ose janë viktimat të dhunës në familje, faktorët e pranishëm që mund të nxisin ose kanë nxitur dhunën dhe të adresojnë zgjidhjet konkrete, bazuar në veçoritë që paraqet çdo rast.

Informimi i viktimave të mundshme ose viktimave të dhunës me bazë gjinore për të drejtat e saj dhe mekanizmat e garantimit të tyre, e viktimës të shërbimet shoqërore, rritja e besimit të viktimës të institucionet dhe heqja e çdo barriere për të raportuar dhe marrë shërbimet e nevojshme, është e nevojshme të garantohet kudo, veçanërisht jashtë Tiranës.

Është e nevojshme të vlerësohet dhe të adresohet kujdesi për shëndetin mendor mes shërbimeve ambulatorë në rastet kur mjekimi i detyruar në një institucion nuk është i nevojshëm dhe se harta e shërbimeve psikologjike dhe të kujdesit për shëndetin mendor duhet të shtrihet në të gjithë territorin e vendit.

Është e rekomandueshme informimi dhe sensibilizimi i popullatës për adresimin e problemeve të shëndetit mendor dhe fuqizimin i programeve të kujdesit për shëndetin mendor.

Drejtësia, viktimat dhe drejtësia për viktimat

Forcimi i ndërgjegjësimit të profesionistëve për rrezikshmërinë e veprave penale mbi motive gjinore dhe adresimin e nevojave të viktimave

Zbatimi i parashikimeve ligjore të shtuara në ligjin për masat parandaluese të dhunës në marrëdhëniet familjare në vitin 2018 dhe 2020, si dhe në Kodin e Procedurës Penale në vitin 2017, që detyrojnë punonjësin e policisë ku paraqitet për mbrojtje viktimat, të referojë rastin në organin e prokurorisë për ndjekjen penale të dhunuesit sipas rregullave të përcaktuara në Kodin e Procedurës Penale; detyrimi për të pajisur viktimën me një kopje të dokumentit, krijimi i regjistrit të urdhrave të mbrojtjes dhe përditësimi i tij, rekomandohet që të monitorohen nga struktura të pavaruara.

Qasja e profesionistëve të sistemit të drejtësisë dhe agjencive ligjzbatuese ka nevojë të ndryshojë, duke vënë në qendër të procesit penal interesin e viktimave të dhunës me bazë gjinore.

Do të ishte e rekomandueshme që zbatimi i urdhrave të mbrojtjes të shoqërohej me caktimin e masave të tjera mbrojtëse të parashikuara nga ligji dhe në veçanti të programeve të trajtimit të dhunuesit. Nga ana tjetër, programet rehabilituese të dhunuesve në varësi të alkoolit, me çrregullime të personalitetit dhe shëndetit mendor, kanë nevojë të shtrihen dhe të konsolidohen në territor.

Qëndrimi i viktimës me urdhër mbrojtje dhe të pandehurit në të njëjtën banesë duhet të mbeten praktika të së kaluarës që nuk duhen lejuar. Në zonat rurale ose qytetet e vogla ku largësia e mjaftueshme mes autorit dhe viktimës nuk mund të sigurohet, përdorimi i mjeteve të mbikëqyrjes elektronike të dhunuesit ka nevojë të vlerësohet.

Lidhur me procedimet penale dhe pozitën e viktimës dhe trashëgimtarëve në procesin penal

Informimi i viktimës për të drejtat e saj, e drejta për të marrë pjesë dhe për t'u dëgjuar në proces duhet të garantohen me siguri fizike dhe emocionale viktimës. Të drejtat e parashikuara nga Kodi i Procedurës Penale (neni 58) dhe e drejta e pyetjes së viktimës për veprat penale të kryera brenda familjes nëpërmjet mjeteve audiovizive (neni 361, paragrafi 8) duhet të zbatohen më mirë.

Rregulli që viktimat të pyeten sa më pak, mundësisht një herë dhe të shmanget përballja me dhunuesin me qëllim parandalimin e riviktimizimit duhet të respektohet në çdo rast që kërkohet nga viktimat. Për të garantuar respektimin e kësaj të drejte, është e nevojshme që viktimat të informohen me një gjuhë të kuptueshme për të drejtat e saj.

Në kuadër të hartës së re gjyqësore të miratuar, është i rekomandueshëm krijimi i mjediseve miqësore për të gjitha viktimat, përfshirë viktimat e femicidit dhe trashëgimtarët e tyre.

E drejta e pjesëmarrësve të trashëgimtarëve në proces duhet të vlerësohet si një mundësi për t'i dëgjuar dhe adresuar të drejtat e viktimës dhe veçanërisht të drejtën për dëmshpërblim nga autori ose shteti.

Një kujdes i veçantë duhet t'i kushtohet fëmijëve të mitur të viktimës kur thirren për të dëshmuar. Interesimi më i lartë i fëmijës dhe shmangia e riviktimizimit janë parësore në rastet e proceseve penale të femicidit. Kur vlerësohet e domomosdoshme pyetja e fëmijës së mitur, asistimi duhet të bëhet nga psikologë të specializuar për të drejtat e fëmijës, formulimin e pyetjeve dhe intervistimin e fëmijës.

Procedimi penal, politika penale dhe veprat penale të femicidit

Është e rekomandueshme që gjykatat në vlerësimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar të mbajnë në konsideratë parandalimin e pengesës që krijohet për shqyrtimin e padisë civile në procesin penal. Është e rekomandueshme që gjatë vendimmarrjes të mbahet një balancë e drejtë mes interesave të të pandehurit, paditësit civil dhe viktimës.

Vlerësimi i rrethanave lehtësuese dhe rënduese është e nevojshme të paraprihet nga hetimi i thellë, i plotë, i gjithanshëm dhe objektiv i profilit të autorit, të viktimës, të marrëdhënieve autor- viktimë, të personalitetit të autorit, të sjelljeve të mëparshme të tij, të qasjes reale të autorit ndaj veprës penale të kryer.

Është e rekomandueshme që vendimet gjyqësore të pasqyrojnë më mirë profilin e autorit, të viktimës, të marrëdhënieve autor-viktimë, të personalitetit të autorit, të sjelljeve të mëparshme të tij, të qasjes reale të autorit ndaj veprës penale të kryer dhe të shmangen fjali të përgjithshme që nuk kanë lidhje me çështjen për të cilën jepet vendimi.

Lidhur me arsyetimin për llojin dhe masën e dënimit, është e rekomandueshme që të ketë një kuptim dhe zbatim të njëjtë të rrezikshmërisë së veprës dhe të autorit, arsyetimi të bazohet në analizën e rrethanave konkrete të çështjes dhe në përdorimin e një gjuhe jodiskriminuese gjinore.

Është e rekomandueshme që krahas dënimit kryesor, gjykatat të zbatojnë më mirë dënimet plotësuese të parashikuara në kodin Penal.

Lidhur me anonimizimin e vendimeve gjyqësore të femicidit

Me qëllim studimin dhe vlerësimin e efektivitetit të drejtësisë penale për veprat penale të femicidit është e rekomandueshme që vendimet gjyqësore të mundësojnë kërkimin dhe studimet shkencore në lidhje me femicidin, njohjen e faktorëve kriminogjenë dhe faktet mbi të cilat është bazuar organi i procedimit penal dhe gjykata në vendimmarrjet e tyre.

Analiza e vendimeve tregon se nuk ka një standard të njëjtë në lidhje me të dhënat që duhen anonimizuar. Është e rekomandueshme që Këshilli i Lartë Gjyqësor në bashkëpunim me Komisionerin për të Drejtën për Informim dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale të rishikojnë rregullat dhe të standardizojnë treguesit në lidhje me të dhënat që duhet të anonimizohen, si dhe të mundësojnë kryerjen e studimeve

shkencore nga studiuesit, duke respektuar nga këta të fundit mbrojtjen e të dhënave personale.

Nga ana tjetër, është e nevojshme që të gjitha gjykatat të zbatojnë standarde të njëjta në lidhje me mbrojtjen e të dhënave personale të viktimës në procesin penal.

Lidhur me nevojën për studimet shkencore për femicidin dhe forma të tjera të dhunës ndaj grave dhe vajzave.

Studimi vuri në pah një sërë problemesh që lidhen me aspekte materiale dhe procedurale të hetimit dhe shqyrtimit gjyqësor, si dhe vendit që duhet të zërë viktima dhe marrëdhëniet autorë viktimë në vendimet gjyqësore për veprat penale të femicidit.

Është e rekomandueshme njohja dhe zbatimi i kuadrit statistikor për matjen e vrasjeve të grave dhe vajzave lidhur me gjininë (të referuara edhe si «femicide/femicicide»), i përgatitur nga Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (UNODC) dhe Enti i Kombeve të Bashkuara për Çështjet Gjinore Barazia dhe Fuqizimi i Grave (UN WOMEN).¹⁶⁵

Mbledhja dhe përpunimi i statistikave për femicidin nuk ka nevojë për ndryshime ligjore, por për rishikimin e udhëzuesve të hartuar dhe standardizimin e tyre nga strukturat përgjegjëse në polici, Prokurori të Përgjithshme dhe Këshillin e Lartë Gjyqësor (KLGJ), me qëllim që të përcaktohen statistikat dhe elementët që duhet të evidentohen, të mblidhen, përpunohen dhe publikohen, bazuar në parashikimet e legjislacionit në fuqi për të drejtën e informimit dhe mbrojtjen e të dhënave personale.

Konkluzione dhe Rekomandime në lidhje me Kreun IV

Trajnimet e organizuara me punonjësit e policisë, institucioneve të tjera apo anëtarë të MKR së rasteve të dhunës në familje duhet të trajtojnë *çështje të cilat lidhen me kuptimin e dhunës në familje, shkaqeve, pasojave, të drejtave të njeriut, të drejtave të grave dhe garantimit të tyre.*

Institucionet përgjegjëse duhet të ngrenë një grup të përbashkët pune për të identifikuar boshllëqet në lidhje me mbrojtjen efektive të grave viktimë të dhunës dhe hapat për adresimin e tyre.

Institucionet ligjzbatuese duhet të zhvillojnë një analizë të thelluar dhe forume të hapura diskutimi për të kuptuar çfarë policia nuk bën mirë në procesin e vlerësimit

¹⁶⁵ Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (also referred to as “femicide/femicicide”). Prepared by the United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women Endorsed by the United Nations Statistical Commission at its 53rd Session on 28th February-2nd March and 4th March 2022. Për më shumë mund të lexoni: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_framework_femicide_2022.pdf.

të riskut dhe cili është efekti që kjo sjell në punën e prokurorisë dhe gjykatave si dhe në garantimin e sigurisë së jetës së viktimave të dhunës në familje.

Institucionet përgjegjëse duhet të organizojnë diskutime të përbashkëta mbi boshllëqet në koordinimin institucional dhe hapat që duhet të ndërmerren për forcimin e bashkëpunimit midis tyre.

Institucionet përgjegjëse, në bashkëpunim me aktorë të tjerë të fushës, duhet të vlerësojnë nevojën për trajnime për prokurorinë në lidhje me ndjekjen penale efektive të veprave të dhunës në familje. Gjithashtu, ndryshimet në legjislacionin civil dhe penal mbi dhunën në familje e bëjnë të domosdoshme vijimin e organizimit të aktiviteteve për forcimin e kapaciteteve të gjyqtarëve. Trajnime duhet të organizohen edhe me profesionistët e kujdesit shëndetësor për shkaqet dhe pasojat e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Institucionet përgjegjëse duhet të zhvillojnë një analizë të thelluar mbi arsyet e mungesës së efektivitetit të urdhrave të mbrojtjes dhe masat që nevojiten për rritjen e efektivitetit të tyre.

Institucionet përgjegjëse, në bashkëpunim me aktorë të tjerë të fushës, duhet të organizojnë trajnime në lidhje me vlerësimin e riskut, analizën e faktorëve të riskut si në lidhje me viktimën ashtu edhe në lidhje me dhunuesit, si edhe rëndësinë e vlerësimit të riskut nga vetë viktimat. Gjithashtu, merr rëndësi përfshirja në trajnimet për institucionet përgjegjëse kundër dhunës në familje, e temave që synojnë çrrënjosjen e stereotipave gjinore.

Është e nevojshme të forcohet përgjegjshmëria ligjore institucionale, me qëllim që përfaqësuesit e institucioneve të jenë të ndërgjegjësuar mbi detyrimin e shtetit për të kompensuar dëmin e shkaktuar viktimave si pasojë e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, kur sistemi ka dështuar të sigurojë mbrojtjen e jetës së viktimave. Gjithashtu, nenet e Konventës së Stambollit si edhe relacioni shpjegues i kësaj konvente në lidhje me kompensimin e viktimave rekomandohet të bëhen pjesë e trajnimeve të anëtarëve të MKR së rasteve të dhunës në familje.

Në trajnimet dhe tryezat e zhvilluara sugjerohet përfshirja e analizës së historisë së rasteve konkrete të dhunës në familje dhe vrasjes së grave, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të profesionistëve në lidhje me historikun e dhunës në familje dhe vrasjes së grave, si edhe rëndësisë që duhet t'i kushtojnë çdo incidenti dhune si edhe përsëritjes së tyre.

Veçimi i dhunuesit nga viktimat nevojitet të shoqërohet edhe me masa të tjera mbrojtëse, monitorim të kujdesshëm të rastit nga institucionet përgjegjëse me qëllim që të garantohet jeta e viktimës si edhe marrjen e masave kur nga raportet e koordinatorëve vendorë kundër dhunës në familje rezulton se dhunuesi ka kryer veprime në kundërshtim me vendimin e gjykatës me objekt lëshimin e urdhrave të mbrojtjes. Gjithashtu ngritja e programeve të rehabilitimit për dhunuesit është e një rëndësie të veçantë në çdo rast, në mënyrë të veçantë kur merret masa e veçimit.

ANEKSE

INTERVISTA ME DHUNUESIT

Tre histori të rrëfyera nga dhunuesit

RASTI 1

Raport

Numri i dosjes : Nr. 54 date 25.05.2001 Gjykata Berat

Mosha : 40-49 vjeç

Statusi; i ve

Numri i fëmijëve : nuk ka

Arsimi : Rasti ka mbaruar arsimin 9- vjeçar

Profesioni : Fermer

Statusi i punësimit ne kohen e krimit : Fermer

Historiku i dënimeve të mëparshme: Rasti nuk rezulton i dënuar më parë.

I dënuari shprehet se gjatë periudhës së kryerjes së dënimit ai ka qenë i punësuar me kohë të plotë. Por nuk dëshiron të prononcohet në lidhje me vlerën e të ardhurave që ai përfitonte në atë kohë. Ai shprehet se për shkak të procedimit ai ka humbur punën.

Vepra penale për të cilën ai është dënuar nga gjykata e Beratit është "Vrasje". Ai ka vlarë partneren me të cilën ishte në një lidhje, por nuk ishin të martuar. Për këtë vepër penale ai është dënuar nga gjykata me 25 vjet heqje lirie duke mos pranuar gjykimin e shkurtuar. Ka hyrë në burg në datë 12.10.2011. Nga ajo kohë, ai shprehet se mban kontaktet me familjen e tij dhe me kushërinjtë. Ai vizitohet në burg nga prindërit, dy vëllezërit dhe e motra, gjithashtu shprehet se ka raport të shkëlqyer me ta.

Në lidhje me gjendjen e tij shëndetësore, ai shprehet se është relativisht e mirë. Gjithashtu shprehet se gjatë qëndrimit në burg ai ndjen brengën e veprimit të kryer. Kjo gjë ka rënduar shëndetin e tij mendor dhe fizik. Sidomos gjatë viteve të para të qëndrimit të tij në IEVP. Gjithashtu, ai shprehet se nuk ka pasur ndonjëherë probleme me varësitë as përpara krimit as gjatë kohës që krimi është bërë.

Rasti shprehet se është fetar por jo praktikant i ndonjë besimi të caktuar.

Në lidhje me fëmijërinë e tij, ai shprehet se nuk ka përjetuar dhunë nga familjarët apo bashkëmoshatarë. Gjithashtu, shprehet se marrëdhëniet e tij familjare kanë qenë të shëndosha. Në familjen e tij ai nuk shpreh se kanë pasur dhunë apo tensione

të cilat të kenë pasur ndikim tek ai. Ai kujton një fëmijëri të gëzueshme me plot aktivitete dhe lojëra të bukura.

I dënuari nuk ka preferuar të japë informacion në lidhje me moshën, profesionin, arsimin e ish partneres se tij.

Në lidhje me mosmarrëveshjet në marrëdhënien e tyre, gjatë pyetësorit, ai shprehet se nuk kanë pasur mosmarrëveshje me herët. Edhe pse përgjigja e tij është e tillë, ky është një fenomen i pa zakonit në një situatë ku kemi një viktimitë të dhunës më bazë gjinore.

Për sa u përket konflikteve të më hershme, ai shprehet se mban mend një konflikt në shkollë dhe pas konfliktit janë qortuar nga mësuesja dhe një konflikt më një bashkëmoshatar. Ai shprehet se nuk ka qenë një fëmijë i cili përfshihej në zënka. Ai përshkruan një jetë të qetë para se të kryente krimin, shprehet se situata në familjen e tij ishte e qetë, me prindërit dhe familjarët e tjerë.

Në lidhje me pyetjet me marrëdhëniet e tij para apo gjate martesës, rasti nuk ka dhënë përgjigje pasi ai dhe viktima nuk kanë qenë të martuar, ata kane bashkëjetuar së bashku.

Rasti shprehet se krimin e ka kryer në një situatë të rëndë dhe se ka qenë në një gjendje të rënduar psikologjike. E ka të vështirë të kujtojë detaje. Shprehet se ka qenë një konflikt i momentit e nisur nga një xhelozie e theksuar.

Ai e ka kryer krimin me arme zjarri pa leje, ai shprehet se nuk ka pasur ndonjëherë leje për armë mbajtje. Në lidhje me momentin e krimit, rasti shprehet se e ka ndikuar shumë edhe periudha dhe gjendja e jashtëzakonshme e vitit 1997. Gjithashtu ai shprehet se në këtë incident të krijuar ai është ndjere se i kërcënohej jeta. "Përballë këtij presioni kam kryer këtë krim të shëmtuar" shprehet ai. Në lidhje me arsyen apo motivin e këtij krimi ai shprehet se; Për shkak të dashurisë, mohimit dhe kërcënimit të jetës.

Ai shprehet i penduar thellësisht për krimin që ka kryer, " M'u desh kohë të mohoja dashurinë dhe të realizoja se kisha kryer një krim të shëmtuar" thotë gjate intervistës. Koha më bëri të kuptoj vërtet se ajo që kisha bërë ishte shumë e keqe. Por në momentet e para mohoja gjithçka më dukej sikur kisha vënë drejtësinë në vend.

I pyetur se çfarë duhej të kishte bere për ta parandaluar këtë krim, ai shprehet se duhej të ishte drejtuar tek organet ligj zbatuese, tek policia. Ata do me kishin ndihmuar me siguri, thotë ai.

Në lidhje me te drejtat ne momentin e gjykimit, ai shprehet se është dënuar ne mungese dhe nuk i është dhënë mundësia që të shprehet mbi detajet e ngjarjes dhe të mund të mbronte veten. Duke qene se ai është dënuar ne mungese, nuk ka qëndruar ne paraburgim ne pritje te vendimit. Ai është arrestuar me vonë dhe ka shkuar menjëherë ne burgun e Rrogozhinës.

Në lidhje me konsultat me profesionistë të shëndetit mendor, ai shprehet se ka qenë në arrati kur gjykata ka dhënë vendimin dhe nuk është takuar me askënd, madje as avokatin e tij nuk e njeh se kush është. Në lidhje me dënimin ai shprehet se është një dënim i mbushur me parregullsi, kjo e fundit është e vërtetuar edhe me

vendim gjykate kur ai është përpjekur ta rihape çështjen e tij serish ne gjykatën e lartë.

Ai shprehet se gjate kohës se vuajtjes se dënimit ne IEVP Rrogozhinë, është përfshirë ne disa konflikte pasi çdo kush ka hallet e veta dhe te gjithë te burgosurit janë te ngarkuar mendërisht dhe emocionalisht. Kjo ngarkesë prodhon shpesh herë konflikte dhe përlëshje midis të burgosurve.

Në lidhje me respektimin e rregullave te institucionit rasti shprehet se ai i respekton rregullat e këtij institucioni dhe se është i disiplinuar mjaftueshëm.

Në lidhje me barazinë gjinore ai shprehet se, “ barazia gjinore është shumë e drejte dhe se të gjithë duhet te trajtohen njëllor pa diferenca” gjithashtu ai shprehet se ne kohen e sotme burrat dhe gratë nuk i kane te drejtat e barabarta, madje ai shton se 2000 vjet me pare te drejtat e grave kane qene me te respektuara.

Në lidhje me gratë te cilat mbrojnë dhe avokojnë te drejtat e tyre dhe qe duan te trajtohen te barabarte me burrat, ai shprehet se është një iniciative me vend dhe se çdo mashkull me mend duhet ta këtë për detyre t’i përkrahë gratë dhe te luftoje qe te trajtohen njëllor si burrat.

Këshilla e tij për gratë të cilat janë viktima të dhunës në familje dhe dhunës me baze gjinore, “Denonconi dhunën tek organet ligj zbatuese.”

RASTI 2

Raport

Numri I dosjes : Nr. 80 date 25.05.2013 Gjykata Lushnje

Mosha: mbi 60 vjeç

Statusi; i divorcuar

Numri i fëmijëve: 3 fëmijë, fëmijët janë te rritur dhe te martuar. Aktualisht fëmijët e tij ndodhen ne emigrim të gjithë.

Arsimi : Rasti ka mbaruar arsimin 9- vjeçar

Profesioni : Punonjës i afte, murator kategoria 7

Statusi i punësimit ne kohen e krimit: Tregtar i vetëm, pronar dyqani.

Historiku i dënimeve të mëparshme: Rasti nuk rezulton i dënuar më parë.

I dënuari shprehet se gjatë periudhës së kryerjes së dënimit ai ka qenë i punësuar me kohë të plotë. Por nuk dëshiron të prononcohet në lidhje me vlerën e të ardhurave që ai përfitonte në atë kohë.

Vepra penale për të cilën ai është dënuar nga gjykata e Beratit është “Vrasje”. Ai ka vrarë partneren e tij. Për këtë vepër penale ai është dënuar nga kjo gjykate me 21 vjet heqje lirie. Ai është futur në burg në datë 28.01.2012. Nga ajo kohe ai shprehet se mban kontaktet me fëmijët e tij nëpërmjet telefonit, pasi ata jetojnë jashtë vendit, ndërsa në takim i vijnë vëllezërit, motrat dhe nipërit.

Familja e tij përbehet nga katër anëtarë, dy djem, një vajzë. Ai gjithashtu shprehet se ruan raporte shumë të mira me ata.

Në lidhje me gjendjen e tij shëndetësore pas krimit, ai shprehet se është rënduar shumë. Shëndeti fizik por më tepër shëndeti mendor: probleme me gjumin, ankth, mbyllje në vetvete, shenja depresioni, etj.

Rasti shprehet se përpara se te kryente krimin nuk ka qenë i varur nga alkooli apo lëndë të tjera narkotike.

Në lidhje me religjionin, ai shprehet se pasi është dënuar ka filluar të besoj në fenë myslimane, por më parë nuk ka praktikuar ndonjë fe.

Për sa i përket fëmijërisë së tij, ai shprehet se nuk është dhunuar shumë kur ka qenë fëmijë, ndonjëherë është dhunuar por në një formë të lehtë siç shprehet ai, ndonjë here na kanë dhënë ndonjë shpullë. Ai shprehet se marrëdhënia në familjen ku është rritur ka qenë një marrëdhënie shumë e mirë dhe e qetë, nuk kanë pasur konflikte te tilla.

Në lidhje me jetën e tij private ai shprehet se kjo marrëdhënie ka qenë e para për të. Gjithashtu, nuk ka pasur marrëdhënie të tjera ndërkohë që ishte më bashkëshorten e tij.

Sjellja e tij me fëmijët ka qenë gjithmonë shume e mire. Edhe para se ty kryente krimin por edhe tani më pas. Gjithashtu, në lidhje me bashkëshorten (viktimën) ai shprehet se ajo ka qenë shumë e rregullt. Bashkëshortja e tij ka qenë 48 vjeç, me arsim të mesëm dhe profesioni punëtore. Ai shprehet se marrëdhënia e tyre ka qenë shume e mirë deri në momentin që ndodhi vrasja. Gjithashtu ai reziston të shprehet në lidhje me mosmarrëveshjet e tyre duke thënë që – Nuk kemi pasur mosmarrëveshje. Si dhe nuk preferon të përgjigjet nëse i është drejtuar dikujt për ndihmë apo nëqoftëse ka menduar ndonjëherë ta bënte këtë gjë.

Kur rasti është pyetur në lidhje me marrëdhëniet me te tjerë (bashkëmoshatare, fqinje etj.,) ai shprehet se nuk është konfliktuar kurrë me ta. Shprehet sa ka qene njeri i qete.

Për sa i përket jetës se tij përpara se te kryente krimin, ai është shprehur se ka pasur një jetë të qetë deri ne momentin që e ka kryer krimin.

Ne vijim kur rasti u pyet në lidhje me rrethanat e krimit, ai shprehet se – Atëherë kisha një stan, para se të nisesha për në stan mora edhe çiftin që e kam me leje. Kur po dilja nga banesa, ekzaktësisht isha tek dhoma e gjumit dhe aty nisi një debat me bashkëshorten time dhe situata u acarua tepër dhe në nxehje e sipër e qëllova. Ishte çdo gjë diçka e momentit. Krimin e ka kryer me armën e gjahut për të cilën kam qenë i pajisur me leje më herët. Gjatë debatit ajo më ofendoi dhe unë nuk durova dhe e qëllova me armen e gjahut. Pasi e bëra këtë veprim unë e kam pranuar krimin dhe ndjehem shumë i penduar.

Kur është pyetur në lidhje me çfarë mund ta kishte parandaluar këtë krim, ai shprehet se – Mendoj se po të mos kisha mbajtur armë në shtëpi, kjo ngjarje nuk do kishte ndodhur.

Në lidhje me të drejtat e tij në gjyq ai shprehet se nuk janë respektuar të drejtat e tij dhe se gjykata nuk ka pranuar gjykimin e shkurtuar pasi ky i fundit e kishte pranuar krimin që kishte bërë. Gjatë kohës së marrjes së vendimit ka qëndruar 19 muaj në paraburgim.

Gjatë procedimit të tij penal ai nuk është vizituar nga ndonjë psikiatër për tu shprehur në lidhje me shëndetin e tij mendor.

Rasti shprehet se vendimi i gjykatës nuk është dhënë siç duhet, ai pretendon se gjykata duhet të pranonte gjykimin e shkurtuar.

Në lidhje me sjelljen e tij në ambientet e burgut dhe në raport me të dënuarit e tjerë ai shprehet se nuk ka pasur kurrë dhe nuk ka probleme apo konflikte me bashkë-vuajtësit e tjerë.

Gjithashtu ai shprehet se e respekton rregulloren e institucionit dhe nuk ka masa disiplinore.

Në lidhje me mendimin e tij për barazinë gjinore, ai është shprehur “ Jam dakord” dhe nuk ka dhënë shpjegim më tej.

Gjithashtu edhe në lidhje me pyetjen, A kanë burrat dhe gratë të drejta të barabarta? Ai është përgjigjur vetëm me “PO” duke mos vijuar më tej me përgjigjen e tij.

Ai gjatë intervistës është shprehur që i përkrah gratë, të cilat avokojnë për një shoqëri në të cilën ato do të trajtohen në mënyrë të barabartë.

Këshilla e tij për gratë të cilat e konsiderojnë veten viktime të dhunës në familje ishte: - “Të kenë durim dhe të respektojnë të drejtat e dyanshme.”

RASTI 3

Raport

Numri i dosjes : Nr. 274 date 14.05.2012 Gjkata Berat

Mosha : mbi 60 vjeç

Statusi: i martuar

Numri i fëmijëve : 7 fëmijë (4 vajza dhe 3 djem), fëmijët janë të rritur dhe të martuar. Fëmijët jetojnë në Greqi.

Arsimi : Rasti ka mbaruar arsimin 9- vjeçar

Profesioni : Punonjës i aftë, Traktorist.

Statusi i punësimit në kohën e krimit: i papunë- punëkërkuar

Historiku i dënimeve të mëparshme: Rasti nuk rezulton i dënuar më parë.

I dënuari shprehet se gjatë periudhës së kryerjes së dënimit ai ka qenë i punësuar me kohë të plotë. Të ardhurat që ai përfitonte në atë kohë kanë qenë 600-900 euro, ai punonte në emigrim me punë sezonale.

Vepra penale për të cilën ai është dënuar nga gjykata e Beratit është “Vrasje”. Ai ka vrarë partneren e tij. Për këtë vepër penale ai është dënuar nga kjo gjykatë me 16 vjet heqje lirie. Ai është futur në burg në datë 18.01.2011. Nga ajo kohë, ai shprehet se mban kontaktet me fëmijët e tij nëpërmjet telefonit, pasi ata jetojnë jashtë vendit, ndërsa në takim i vijnë vëllezërit motrat dhe nipërit. Ai shprehet se ka raporte të mira me ata.

Familja e tij përbehet nga tetë anëtar, 3 djem dhe 4 vajza. Ai gjithashtu shprehet se ruan raporte të mira me ata.

Në lidhje me gjendjen e tij shëndetësore pas krimit, ai shprehet se në atë kohë ka vuajtur nga diabeti dhe sëmundje kardiake, por gjatë kohës së vuajtjes së dënimit është rënduar shumë. Shëndeti fizik por më tepër shëndeti mendor. Probleme me gjumin, mbyllje në vetvete, shenja depresioni, etj.

Rasti shprehet se përpara se te kryente krimin nuk ka qenë i varur nga alkooli apo lëndë të tjera narkotike.

Në lidhje me religjionin, ai shprehet se nuk është fetar, por respekton ritet duke iu bashkuar të tjerëve.

Për sa i përket fëmijërisë së tij, ai shprehet se nuk është dhunuar ndonjëherë kur ka qenë fëmijë. Gjithashtu, ai pranon që marrëdhëniet e tij me familjen ku është rritur kanë qenë shumë të mira.

Në lidhje me jetën e tij private ai shprehet se ka qenë i martuar dhe nuk ka pasur tërheqje nga femra të tjera.

Sjellja e tij me fëmijët ka qenë gjithmonë e mirë, edhe para se ty kryente krimin, edhe tani më pas. Gjithashtu, në lidhje me bashkëshorten (viktimën) ai shprehet se ajo ka qenë shumë acaruese dhe me komunikim arrogante. Bashkëshortja e tij ka punuar në kooperativë, blegtori dhe si shitëse. Ai shprehet se marrëdhënia e tyre ka qenë shume e mirë deri në lindjen e fëmijës së dytë. Më pas kanë filluar konfliktet. Ai tregon në lidhje me konflikte të shumta midis tyre, një prej tyre ishte kur ai është kthyer nga Italia dhe djali i kishte dhënë një makinë, kur ka ardhur në shtëpi bashkëshortja i mori letrat e makinës me pretendimin që ai të mos e përdorte. Aty ai ka ushtruar dhunë fizike ndaj asaj. Më pas në një konflikt të dytë po në ato ditë ka ndodhur dhe ngjarja fatale.

Para se të kryente krimin, në kohët kur kishin konflikte të shpeshta midis tyre, ai shprehet se disa herë i është drejtuar për ndihmë prindërve të bashkëshortes dhe prindërve të tij.

Kur rasti është pyetur në lidhje me marrëdhëniet me te tjerët (bashkëmoshatare, fqinje etj.) ai shprehet se nuk është konfliktuar kurrë me ta. Shprehet sa ka qene njeri i qetë.

Për sa i përket jetës së tij përpara se te kryente krimin, ai është shprehur se ka punuar si emigrant. Edhe kur ishte në Shqipëri me fëmijët kryesisht merrej bashkëshortja e tij. Në kohën që ai ishte këtu dhe punonte si traktorist, ndodhte që fëmijët të mos i takonte me ditë të tëra.

Ne vijim, kur rasti u pyet në lidhje me rrethanat e krimit, ai shprehet se – Unë e dija se bashkëshortja ishte në Greqi. Atë ditë kur dola të marr ilaçet e shoh bashkëshorten në rrugë. Unë ula xhamin e makinës dhe i thirra për ta marrë në makinë. Ajo në duar kishte një shkop dhe më goditi në mes të rrugës nga xhami i makinës. Më pas unë zbres dhe me atë shkopin e vras. Ai shprehet se nuk ka përdorur armë luftarake apo armë të ftohtë. Gjithashtu shprehet se nuk ka pasur leje për armë ndonjëherë.

Në lidhje me arsyen e krimit ai shprehet se; - “Ajo nuk ishte një bashkëshorte e rregullt dhe unë nuk merresha vesh me të”. Në vijim ai shprehet se e ka pranuar krimin dhe ndjehet shume i penduar.

Kur është pyetur në lidhje me çfarë mund ta kishte parandaluar këtë krim, ai shprehet se – “Të ruaja qetësinë, por unë nuk u përmbajta dot.”

Në lidhje me të drejtat e tij në gjyq ai shprehet se nuk janë respektuar të drejtat e tij. Gjithashtu, ai shprehet se ka qëndruar 6 muaj në paraburgim.

Gjatë procedimit të tij penal ai nuk është vizituar nga ndonjë psikiatër për tu shprehur në lidhje me shëndetin e tij mendor. Por 72 orët e para ai ka qenë në spital tek urgjenca e sëmundjeve kardiake.

Rasti shprehet se vendimi i gjykatës është dhënë siç duhet.

Në lidhje me sjelljen e tij në ambientet e burgut dhe në raport me të dënuarit e tjerë, ai shprehet se nuk ka pasur kurrë dhe nuk ka probleme apo konflikte.

Gjithashtu, ai shprehet se respekton rregulloren e institucionit dhe nuk ka masa disiplinore.

Në lidhje me mendimin e tij për barazinë gjinore, ai është shprehur “ Jam dakord të ketë barazi gjinore” dhe nuk ka dhënë shpjegim më tej.

Gjithashtu edhe në lidhje me pyetjen: A kanë burrat dhe gratë të drejta të barabarta? Ai është përgjigjur vetëm me “PO” duke mos vijuar më tej me përgjigjen e tij.

Ai gjatë intervistës është shprehur që i përkrah gratë që përpiqen për një shoqëri në të cilën ato do të trajtohen në mënyrë të barabartë.

Këshilla e tij për gratë të cilat e konsiderojnë veten viktime të dhunës në familje ishte: - “T’u drejtohen organeve kompetente për t’i denoncuar”.

LITERATURA

Artikuj, punime, studime

- Anastasi, Aurela: "Për një klasifikim të të drejtave të viktimave gjatë procesit penal në qasje me procesin e rregullt ligjor", Barazia dhe Drejtësia Gjinore, Tiranë, 2021
- Anastasi, Aurela: "Mekanizmat për dëmshpërblimin e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore dhe rëndësia e forcimit të tyre", Barazia dhe Drejtësia Gjinore, Tiranë, 2021
- Anastasi, Aurela: "Edhe njëherë për kompensimin e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në kuadrin e ndryshimeve ligjore të reformës në drejtësi", Barazia dhe Drejtësia Gjinore, Tiranë, 2021
- Hysi, Vasilika: "Politika penale për veprat penale kundër grave dhe fëmijëve, Refleksione mbi ndryshimet në kodin penal (2012- 2013)", botuar në revistën "Studime juridike", nr 2, 2014, botim i Fakultetit të Drejtësisë, Universiteti i Tiranës.

Konventa dhe akte të tjera ndërkombëtare

Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave, ratifikuar nga Shqipëria me ligjin nr. 1769, datë 9.11.1993. Përmbajtja e Konventës në gjuhën shqipe është e disponueshme në adresën: <https://hrrp.eu/alb/docs/CEDAW-a.pdf>.

Directive 2012/29/EU of The European Parliament and of the Council of 25 October 2012 "Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework", Decision 2001/220/JHA <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>. Aksesuar për herë të fundit më datë 09.7.2022.

Deklarata e Pekinit dhe Platforma për Veprim. Konferenca e Katërt Botërore për Gratë: Aksion për barazinë, zhvillimin dhe paqen (15 shtator 1995). Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2019/05/Deklarata-dhe-Platforma-per-Veprim-e-Pekinit.pdf>.

General recommendation No. 35 "On gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19". CEDAW/C/GC/35, paragrafi 34. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://digitallibrary.un.org/record/1305057?ln=en>

Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (also referred to as "femicide/feminicide"). Prepared by the United Nations Office

on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women Endorsed by the United Nations Statistical Commission at its 53rd Session on 28th February-2nd March and 4th March 2022. Për më shumë mund të lexoni: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_framework_femicide_2022.pdf.

Raportet e UNODC për vrasjet në nivel global janë të disponueshëm në adresën: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html>

Ligje, akte nënligjore dhe strategji

Ligji nr .9052 date 17.4.2003 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në “Protokollin shtesë të “Konventës për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj gruas”.

Ligji nr. 104/2012, datë 8.11.2012 “Për ratifikimin e Konventës së Këshillit të Europës “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://rm.coe.int/168046246b>.

Ligji nr. 35/2020, datë 16.4.2020.

Ligji nr.35, datë 30.05.2017.

Ligji nr. 144/2013, datë 2.5.2013,

Ligji nr. 23/2012, datë 1.3.2012

Ligji nr.9275, datë 16.9.2004.

Ligji nr.8733, datë 24.1.2001.

Vendimi nr. 400, datë 30.6.2021 i Këshillit të Ministrave “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare për Barazinë Gjinore, 2021–2030, dhe të Planit të saj të Veprimtimit”. Dokumenti i plotë është i disponueshëm në adresën: <https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2021/07/Strategjia-Kombetare-per-Barazine-Gjinore-2021-2030.docx>

Udhëzimi nr.17, datë 23.12.2020 “Për hetimin dhe ndjekjen efektive të veprave penale të dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe dhunës me bazë urrejtjen

Rezolutës së Kuvendit të Shqipërisë dhe zbatimi i tyre janë të disponueshme në adresën:

https://www.pp.gov.al/rc/doc/Raporti_Vjetor_2020_Kuvendit_Kriminaliteti_PP_5290.pdf

Dokumentet e plotë është i disponueshëm në adresën:

https://www.pp.gov.al/rc/doc/udhezim_i_pergjithshem_1994_5322_5665.pdf

Faqe zyrtare internet me të dhëna me interes në fushë

Raportet vjetore të Prokurorit të Përgjithshëm për gjendjen e kriminalitetit. Raportet janë të disponueshëm në adresën: www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/.

Vjetarët Statistikorë, Ministria e Drejtësisë. Dokumentet janë të disponueshëm në adresën: <https://www.drejtësia.gov.al/statistika/>.

Krimet dhe drejtësia penale, INSTAT. Dokumentet e plota janë të disponueshëm në adresën: <http://www.instat.gov.al/al/temat/treguesit-demografik%C3%AB-dhe-social%C3%AB/krimet-dhe-drejt%C3%ABsia-penale/>.

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Vrasjet e grave (femicidi) dhe tentativa për femicid
në Shqipëri : (2017-2021) / përgat. Vasilika Hysi,
Aurela Anastasi, Aurela Bozo, Erisa Vora. - Tiranë :
West Print, 2023
178 f. ; 19 x 27 cm.
Bibliogr.
ISBN 978-9928-363-40-4

1.Gra 2.Dhuna 3.Legjislacioni 4.Shqipëri

316.485.26 -055.2(496.5) (094)